

საქართველოს
ხელნაწილების
სამეცნიერო ბიბლიოთეკა

საბჭოთა ხელოვნება

GOBETGROE
UGRYGGTBO

SOVIET
ARTS

SOWJETKUNST

ART
SOVIETIQUE

1969

სამართალი საქართველოში

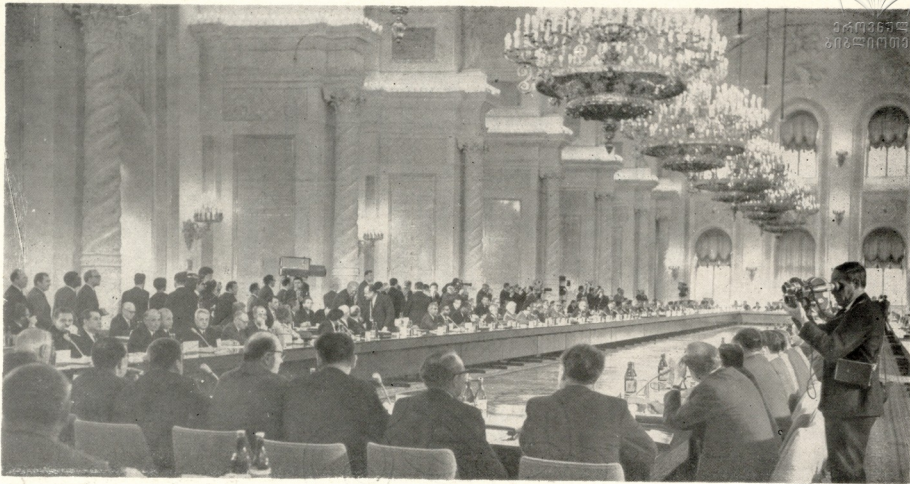

თავიდან
მისივე
მხრით
კინო
რეჟისორების
ქმედობების

საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტროს ორგანო

1969

მოსკოვი. კომუნისტური და მუშათა პარტიების საერთაშორისო თაბთბირის სკლომბათა დარბაზი

საქდესის ლოტოქრონიკა

დიადი იღაბის უოკუბი

სოციალიზმისა და კომუნისმის შენე-ბისათვის პროგრესული ძალების ბრძო-ლის სახელოვან ისტორიაში უდიდეს ად-გილს დაიჭერს დიადი იღებისა და მოქ-ნეღების ფორუმი, რომელიც გაიხსნა მოს-კოვში. 1969 წლის 5-17 ივნისს მუშაობის აგრძელება კომუნისტური და მუშათა პარ-ტიების საერთაშორისო თაბთბირი, რომელ-საც ესწრებოდა 75 კომუნისტური და მუშა-თა პარტიის წარმომადგენელი. მათ შო-რის, — ავსტრალიის კომუნისტური პარ-ტიის, ავსტრიის კომუნისტური პარტიის,

ალჟირის სოციალისტური ავანგარდის პარ-ტიის, არგენტინის კომუნისტური პარტიის, ბელგიის კომუნისტური პარტიის, დასავ-ლეთ ბერლინის ერთიანი სოციალისტური პარტიის, ბულგარეთის კომუნისტური პარ-ტიის, ბოლივიის კომუნისტური პარტიის, ბრაზილიის კომუნისტური პარტიის, დიდი ბრიტანეთის კომუნისტური პარტიის უნგ-რეთის სოციალისტური მუშათა პარტიის, ვენესუელის კომუნისტური პარტიის, ჰაი-ტელ კომუნისტთა გაერთიანებული პარ-ტიის, გაიანის სახალხო პროგრესული პარ-

ტიის, გვადელუპის კომუნისტური პარტიის, გვატემალის შრომის პარტიის, გერმანიის კომუნისტური პარტიის, გერმანიის ერთი-ანი სოციალისტური პარტიის, ჰონდურასის კომუნისტური პარტიის, საბერძნეთის კომუ-ნისტური პარტიის, დანის კომუნისტური პარტიის, დომინგოს კომუნისტური პარტიის, ისრაელის კომუნისტური პარტიის, ინდოეთის კომუნისტური პარტიის, იორდანიის კომუნისტური პარტიის, ერაყის კომუნისტური პარტიის, ირანის სახალხო პარტიის, ჩრდილოეთ ირლანდიის კომუნის-

მოსკოვი, 1969 წლის 17 ივნისი. კომუნისტური და მუშათა პარტიების საერთაშორისო თათბირი. სკკპ დღეგააკის მეთაური, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ვენერაბული მდივანი ლ. ი. ბრეჯნევი ხელს აწერს თათბირის ძირითად დოკუმენტს — „იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის ამოცანები თანამედროვე ეტაპზე და კომუნისტური და მუშათა პარტიების, მთელ ანტიიმპერიალისტური ძალების მოქმედების ერთიანობა“.

საქავის ფოტოგრაფიკა

ტური პარტიის, ირლანდიის კომუნისტური პარტიის, ირლანდიის მუშათა პარტიის, ესპანეთის კომუნისტური პარტიის, იტალიის კომუნისტური პარტიის, კანადის კომუნისტური პარტიის, კვიპროსის მშრომელი ხალხის პროგრესული პარტიის, კოლუმბიის კომუნისტური პარტიის, კოსტა-რიკის სახალხო ავანგარდის პარტიის, კუბის კომუნისტური პარტიის (მეთვალყურედ), ლესოტოს კომუნისტური პარტიის, ლიბანის კომუნისტური პარტიის, ლუქსემბურგის კომუნისტური პარტიის, განთავისუფლებისა და სოციალიზმის პარტიის (მაროკო), მარტინიკის კომუნისტუ-

რი პარტიის, მექსიკის კომუნისტური პარტიის, მონღოლეთის სახალხო-რევოლუციური პარტიის, ნიგერიის მარქსისტ-ლენინელთა, ნიკარაგუას სოციალისტური პარტიის, ნორვეგიის კომუნისტური პარტიის, აღმოსავლეთ პაკისტანის კომუნისტური პარტიის, პანამის სახალხო პარტიის, პარაგვაის კომუნისტური პარტიის, პერუს კომუნისტური პარტიის, პოლონეთის გაერთიანებული მუშათა პარტიის, პორტუგალიის კომუნისტური პარტიის, პუერტო-რიკოს კომუნისტური პარტიის, რეუნიონის კომუნისტური პარტიის, რუმინეთის კომუნისტური პარტიის, სალ-

ვადორის კომუნისტური პარტიის, სან-მარინოს კომუნისტური პარტიის, სირიის კომუნისტური პარტიის, სამბოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის, ამერიკის შეერთებული შტატების კომუნისტური პარტიის, სუდანის კომუნისტური პარტიის, ტუნისის კომუნისტური პარტიის, თურქეთის კომუნისტური პარტიის, ურუგვაის კომუნისტური პარტიის, ფინეთის კომუნისტური პარტიის, საფრანგეთის კომუნისტური პარტიის, ცეილონის კომუნისტური პარტიის, ჩეხოსლოვაკიის კომუნისტური პარტიის, ჩილეს კომუნისტური პარტიის, შვეიცარიის შრომის პარტიის, შვეიცარიის მემარცხენე პარ-

ტის — კომუნისტების (მეფალყურედ), დეკლარაციის კომუნისტური პარტიის, სამხრეთ აფრიკის კომუნისტური პარტიის და არალეგალურად მომუშავე იმ ორი პარტიის დელეგატები, რომლებიც ნასენები არ არიან დეკლარაციის მოსაზრებები.

კომუნისტური და მუშათა პარტიების საერთაშორისო თათბირის მონაწილეობის მისამართული სიტყვით მიმართა საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალურმა მდიანამ ახანავამა ლეონიდ ილიას ბი ბრევერს, რომელმაც თქვა: „თქვენი სახით ჩვენ მშურვალედ მივესალმებით ყველა ქვეყნისა და ყველა კონტინენტის მილიონობით თანამოაზრეს და თანამებრძოლს, რომლებიც მარქსიზმ-ლენინიზმის დროებით იცავენ მუშათა კლასისა და ყველა მშრომელთა ინტერესებს, იბრძიან იმპერიალიზმის წინააღმდეგ სოციალიზმისათვის, შვედობისათვის, დამოკრატისა და ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის“.

თათბირის მონაწილეთა იდენტმა სოლიდარობამ კიდევ ერთხელ დამტკიცა, რომ კომუნისტური და მუშათა პარტიები იყვნენ, არიან და კვლავაც იდებები იმპერიალიზმის წინააღმდეგ, შვედობისათვის, დემოკრატიისათვის, ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის და სოციალიზმისათვის ფართო მასების ბრძოლის აგენტადნი. აზრთა თავისუფლად გაცვლა-გამოცვლამ, ფართო საჯაროობამ და განასახილველი პრობლემების მიცემულია დასალოცებამ საშუალება მისცა თათბირის მონაწილეების მიერ თვითდებებები: „იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის ამოცანები თანამედროვე ტარტაზე და კომუნისტური და მუშათა პარტიების, მთელი ანტიიმპერიალისტური ძალების მოქმედების ერთიანობა“; „მომართვა „ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავის შესახებ“; „მოწოდება“; „დამოუკიდებლობა, თავისუფლება და შვედობა ვიდენამს“; „მოწოდება შვედობის დასაცავად და სხვ. ყველა ეს საკითხი გულთან ახლოს მიუჩნია მსოფლიოს ყოველ კუთხის პატიონას, მაგრამ ადამიანის, ყველას, ვისაც არ ამოქმედებს პირად, ყველა, ეტოსტური ქვეყანებში, ვინც თავის ბედნიერებას არ აგებს სხვების ცურონიერ, პოლიტიკურ და ეროვნულ უთანასწორობაზე, ვინც არ მოქმედებს კაპიტალიზმის მტლური კანონით, იღვის სიკეთისა და შვედობის დასამკვიდრებლად, სოციალური და ნაციონალური თანასწორობის იღვის გასამარჯვებლად სამყაროს რომელი კუთხეც არ უნდა იყოს, ან მსოფლიოს რომელ ხალხსაც არ უნდა შეეხებოდეს. თათბირის მონაწილეების მიერ გახმოვანდა ყველა საკითხი, რომელიც კომუნისტური და მუშათა პარტიების საერთაშორისო თათ-

ბირის დღის წესრიგით იყო გაპირობებული, ერთობლივად შეეხება ყველა ხალხის საარსებო ინტერესებს და მათი წარმატებით გადატარა შეიძლება მხოლოდ კომუნისტების, მუშათა კლასის, დემოკრატის ყველა კუთხის მშრომელთა უფართოესი მასების გაერთიანებული მეცადინეობით. ქვეყნიერება მიწვევდა ფაქტის, რომ კომუნისტები, ისე როგორც ყოველთვის, იყვნენ და არიან იმპერიალიზმის წინააღმდეგ, სოციალიზმის, დემოკრატიისა და სოციალური პროგრესის საქმის გამარჯვებისათვის ბრძოლის აგენტადნი. პროლეტარული ინტერნაციონალიზმის ნიადაგზე მათი ძალები გაერთიანება სსიკვდილთ ლტახარის ჩასვლას საერთაშორისო რეაქციის, კაპიტალისტურ-კოლონიალისტურ ძალების და გზას მისცემს შვედობისა და სოციალიზმის წარმატების სიმაღლეს, კომუნისტური მოძღვრებით ფესვამდგარ და მაღალ, ახალ, უკლასო საზოგადოებრივ ურთიერთობაზე დაფუძნებულ წყობილებას, კომუნისტების გამარჯვებას, დემოკრატიისა და შვედობის პრინციპების ამაღლებას.

ყოველფე ამას უდიდეს იდენტ-ორგანიზაციულ და მატერიალურ ძალებს ანთხობის საბჭოთა კავშირი, მისი გმირული კომუნისტური პარტია, მისი ნაცადი და თავადებულ ცენტრალური კომიტეტი, რომლის სახელით თათბირზე გამოვიდა ახანავაი დ. ი. ბრევერი. ახანავა ბრევერის გამოსვლით გამოვლინდა საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ფორტები და მის-წარაფებანი, მოვალეობა და ბრძოლა ყოველფე ამაღლებულის, საცავობისა და პროგრესულის დასაცავად, რასაც ასე უწინააღმდეგებლად და გრძობენ ამა მარტო ბურჟუაზიული პარტიები, არამედ საერთაშორისო კომუნისტური მოძრაობის წინამძღვრულ მდგარი ყველა ჯურის რევოლუციონარული, ყალბისმოქმედი მემარცხენე და მემარჯვენე რეაქციული დაჯგუფებანი, ბურჟუაზიული და რეჟიმისტების ბანაკში გადაბარებული ვაირველუციონერები. საბჭოთა კავშირის კომუნისტურმა პარტიამ თანამედროველად დაამტკიცა თავისი ერთულება მარქსიზმ-ლენინიზმისადმი, ღრმად გააანალიზა თანამედროვე საერთაშორისო მდგომარეობა. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დელეგაციის მეთაურის გამოსვლაში დახასიათებულია თანამედროვე იმპერიალიზმისა და მისი პოლიტიკის ზოგიერთი ძირითადი ნიშანი, ნაწევნებია ანტიიმპერიალისტური ძალების საქმიანობის და ბრძოლის მთავარი პრობლემები, სოციალისტური სისტემის შვედობით განმტკიცების ამოცანები, პროლეტარული ძალების გაერთიანება-განმტკიცების საშუალებები, მემარჯვენე და მემარცხენე იმპერტიზიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის გადაუ-

დებელი მოთხოვნები. საბჭოთა კავშირის დელეგაციამ ჩამოაყალიბა ჩვენი პარტიების გვერები მომავლისათვის, სამყაროს გააქნის საერთაშორისო კომუნისტური მოძრაობის გაზრდა-განმტკიცების მოთხოვნის უდიდესი მნიშვნელობა ყველა ქვეყნის ადამიანის სსიკეთოდ და სახედნიეროდ, შვედობისა და სისარლის გასამარჯვებლად, მუხარებისა და სიღარიბის, უსამართლობის და უთანასწორობის მოსაღმდეგად.

ყოველფე ამის გასახორციელებლად საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია შეიარაღებულია მარქსიზმ-ლენინიზმის დიდი მოძღვრებით, ჩვენი პარტიის XXXII ყრილობის მიერ დასახული სამოქმედო პროგრამით. ეს მოუწოდებს საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ პარტიას კვლავაც იყოს იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის აგენტადნი, კვლავაც ამაღლდეს საერთაშორისო რეაქციის, და მისი ამაღლ მემარჯვენე და მემარცხენე ვაირველუციონერებს, რომლებიც სოციალიზმისა და კომუნისტების საფართო აღვივებენ და თხანვენ ნაციონალიზმს, ხალხებს შორის შუღლად და უნდობლობის განწყობილებას, ცდომილებ ჩრდილი მიავყენს პროლეტარულ ინტერნაციონალიზმს, ეროვნულ სუვერენობასა და სოციალურ განსაზღვრულ უფლებ მოძრაობას, დალატობენ კომუნისტების პრინციპებს, შენებულად უხვევენ რეაქციისა და გამცემლობის ბანაკებს.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, მარქსიზმ-ლენინიზმის ფართლ და აშკარა მონიშნაღმდეგობა ტანამედროველ და სისარულ ვერ მოუტანს მათ. მსოფლიო რევოლუციური მოძრაობა, მიუხედავად სინდრეობისა და მისი ცალკეული რაზმების წარუმატებლობისა, განაგრძობს შეტევას. ღრმადვება კაპიტალიზმის საყვავილო კრიზისი, მწკავდება წინააღმდეგობა. სოციალიზმის სისტემის ქვეყნები კი ახალ წარმატებებს აღწევენ. კომუნისტური მოძრაობა თანამედროვეობის ყველაზე მძლავრ პოლიტიკურ ძალად იქცა. მაგრამ, ეს როდი არის ნიშანი, რომ იმპერიალიზმი უკვე აღარ ნიშნის სერიოზული და სამომხი მოწინააღმდეგობლო წლების მაგალითი გვიჩვენებს, რომ იმპერიალიზმის აგრესილობა ძლიერდება და ყველა საშუალებას მიმართავს, რათა შესაძლებლობის სოციალიზმის გზაზე წინ გასული, სუფიერად და მატერიალურად, შემოქმედებით აღმაკლებით გამორჩეული ქვეყნების პროგრესი, დამინებებია და დაპირებებით, მწკავ მათარბობა და ტკბილი კვეთი, ზოგჯერ არც თუ უსაფიფო, აღწევს იმ მერყევივად დამინებების თავის მხარეზე გადაყვანას, რომლებმაც ყვითელ მემარცხენე, ოქროსა და დოლორზე გაცვლეს მარქსისტული მსოფლმშვედობა, ხელი აიღეს პროლეტარულ ინტერნაციონალიზმზე და სინდისის დაქვემდებარება გულში ჩა-

ებუნენ წარსულის წყვედადის მეუფეებს, — ბანკირებს, კოლონიზატორებს, პენტაგონსა და მის ყურბოჭორს მონა-მორჩილ მილიტარისტ ბიზნესმენებს.

თათბირის მონაწილეებმა ერთხმად აღნიშნეს, რომ სოციალისტური სისტემის შემდგომ მიღწევებსა და მის შეგავიწრებაზე, მმართველი პარტიების მიერ ახალი სასოციალდემოკრატიული წყობილების ყველა შესაძლებლობის გამოყენებაზე დიდად არის დამოკიდებული ახალი სამყაროს წარმატება, ბრძოლა ძველის წინააღმდეგ, კომუნისტური და მუშათა პარტიების თათბირის მონაწილეებმა ხაზი გაუსვეს, რომ სოციალისტური ბრძოლის სისტემის განმტკიცებისათვის ბრძოლა და ზრუნვა ერთდროულად არის ზრუნვავე მსოფლიო რევოლუციური პროცესის განვითარებისათვის, იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ქმედითი ბრძოლისათვის.

თათბირის მონაწილეებმა მალაღ შეფასება მისცეს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის, საბჭოთა ხალხის მიღწევებს კომუნიზმის მშენებლობაში, ჩვენი ქვეყნის, ჩვენი პარტიის, ჩვენი ხალხის წვლილს მშვიდობისა და სოციალიზმის საქმისათვის ბრძოლაში; კვლავ აღინიშნა და ხაზი გაესვა მუშათა კლასის ავანგარდულ როლს სასოციალდემოკრატიული დამკარებლობაში, აგრეთვე, ამასთან ერთად, მშრომელი გლეხობის, პროგრესული ინტელიგენციის, ახალგაზრდობისა და ქალთა მოძრაობის კაპიტალისტურ ქვეყნებში.

ებუნებრივია, რომ თათბირის მონაწილენი პროლეტარული სოლიდარობით გაერთიან-

დნენ კოლონიალიზმის დაუფარავი აგრესიის წინააღმდეგ ვიეტნამელი გმირი ხალხის დასაცავად, იმპერიალისტური ძალების მიერ ყაჩაღური ომის შესაწყვეტად ვიეტნამში, აშკარად და მათი დამკვიპი მარიონეტული მთავრობებისა და სასმელო სუნტების ავანგარდებისათვის ზღვარის დასადგებად. ბრძოლა ვიეტნამელი ხალხის გასათავისუფლებლად ყველა პატისიანი ადამიანის წინააღმდეგ მოვალეობაა და რაც გვიან მოხდებინან ამის ზოგიერთი გზასაქდენილი ვაირეოლუციონერები, მით უფრო ღრმად ჩაეფლობიან კოლონიალისტურ-იმპერიალისტურ ტაობში.

მხოლოდ ლენინური მოძღვრების მტკიცე დაცვით შეიძლება იმპერიალიზმისა და აგრესიის წინააღმდეგ ნაყოფიერი, ეფექტური და შედეგიანი ბრძოლის გაშლა. ამით აიხსნება, რომ მსოფლიოს კომუნისტური პარტიები სულ მეტად და ღრმად სწავლობენ დიდი ლენინის მოძღვრებას, მის შრომებს, მის გენიალურ რევოლუციურ ტაქტიკასა და სტრატეგიას. ეს გამოიხატა იმაშიც, რომ თათბირის მონაწილეებმა მიიღეს მისარტოვა „კ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავის შესახებ“ და ამით კიდევ ერთხელ აუწყეს სამყაროს, რომ ყველა ქვეყნის კომუნისტი მტკიცედ არის შეიარაღებული რევოლუციურ-პროლეტარული მოძღვრებით, იმპერიალიზმზე და კოლონიალიზმზე მშრომელი მასების საბოლოო გამარჯვების დიადი იდეით.

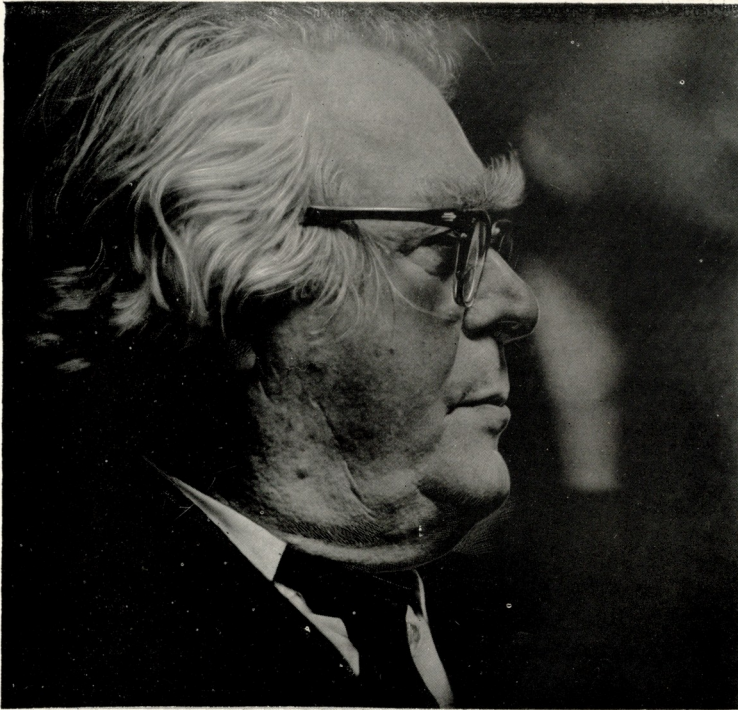
ლენინის დიადი იდეები ამოქმედებს და შთააგონებს ხელოვნების მოღვაწეთა დიდ არმიასაც. ქართველი ხელოვანი დიდი

შემოქმედებითი აღმავლობით შეხედნენ კომუნისტური და მუშათა პარტიების საერთაშორისო თათბირის შედეგებს, საკავშირო კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პლენუმის გადაწყვეტილებას. ამ პლენუმზე ამხანაგმა ლ. ბ. ბრეტენემ მკაფიოდ გაუსვა ხაზი მარქსიზმ-ლენინიზმის დიდი დროებითი ჩვენი ხალხის შემდგომი წინსვლის ნათელ პერსპექტივებს. ქართული საბჭოური ხელოვნება მზადაა ნიჭითა და შრომისმოყვარეობით ემსახუროს პარტიის მოთხოვნას — იყოს მშვიდობა ყველგან, იყოს სიკეთე ყველასთვის, სუფევდეს თანაწირობა ყველა რასის ადამიანებს შორის, შეიკვეციონ ფრთები ომის გამაღმებლებს, გაეზარდოს ჰორიზონტი მშვიდობის დამცველთ, დიდოს კაცობიყვარებამ და პროლეტარულმა ჰუმანიზმმა, მარქსისტულ-ლენინური სულიკვებების გამტარებელმა მხატვრულმა შემოქმედებამ, ადამიანისათვის და ადამიანისათვის მებრძოლმა სოციალისტურმა ხელოვნებამ, რომელსაც გამარჯვებული აწუხო აქვს და ახალ-ახალი გამარჯვების მოტივი მომავალზე.

საქართველოს თვატრები, სამუსიკო და კინოდამსახურებები, კომპოზიტორები და მხატვრები კვლავაც სასიკეთოდ გამოიყენებენ რესპუბლიკის პარტიულ და საბჭოური ხელოვნებათა გულისყურსა და წარმმართველობას ისეთი ნაწარმოებების შესაქმნელად, რომელიც მნიშვნელოვან წვლილს იქცევა საერთო საბჭოური მოღვაწეობაში, დიადი კომუნისტური სასოციალისტური მშენების საბატიო გარჯაში.

„კომუნისტური მოძრაობის ერთიანობის განმტკიცება, ჩვენი თათბირის დიდმნიშვნელოვანი ამოცანაა. ამისათვის არის საკამო ობიექტური წინააღმდეგობა, მაგრამ ჩვენ არ ვშეშვლივარ და ვპირდავართ იმას, რომ მხოლოდ ერთხელ კიდევ აღვნიშნეთ ჩვენი მოძრაობის სხვადასხვა მორეწული რაზმების ინტერესების თანადამთხვევა. ერთიანობა — ეს არის არა ფრაზა, არამედ საქმე — მისი მიღწევა შეუძლებელია თავისთავად, მისთვის უნდა ვიბრძოლოთ.“

ლ. ი. ბ რ მ ე ნ ე ი

საქართველოს სსრ სახალხო მხატვარი ნიკოლოზ კანდელაკი

ინჟ. ს. ს. ჯაკარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში გაიმართა ქართული პლასტიკური ხელოვნების ერთ-ერთი ფუძემდებელს, ჩვენი ქვეყნის უხუცესი მოქანდაკისა და ძვირფასი ადამიანის ნიკოლოზ კანდელაკის დაბადების 80 და შემოქმედებითი მოღვაწეობის 45 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო საღამო.

საქართველოს სახელმწიფო გალერეაში გაიხსნა ნიკოლოზ კანდელაკის ნამუშევრების გამოფენა. ათასობით დამთვალიერებელი კიდევ ერთხელ დარწმუნდა მისი ნიჭის ელვარებაში, კიდევ ერთხელ მიიხიბლა მისი პლასტიკური აზროვნებითა და შემოქმედებითი ხელწერით, ვინც ნახვეარი საუკუნის მანძილზე ამდიდრებდა ქართული ქანდაკების ტრადიციებსა და მხატვრულ პოზიციებს.

მხატვრული სახის ნთლიანობა, ფორმის სისადავე, ემოციურობა და მონუმენტურობა, გადმოცემის მკაფიოება, — აი ნოქანდაკის ეს ინდივიდუალური თავისებურებები, რომლითაც გამოირჩევა იგი თანამედროვე სამბჭოურ მოქანდაკეთა ძლიერ პლედამში.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ნ. კანდელაკის ნაყოფიერი პედაგოგიური მოღვაწეობა თბილისის სამხატვრო აკადემიაში. მისი აღზრდილებია უკვე აღიარებული მხატვარი — მოქანდაკეები თ. აბაკელია, ვ. ამაშუკელი, ვ. თოფურიძე, გ. ოჩიაური, შ. შიქატაძე, გ. ბილანიშვილი, მ. ბერძენიშვილი და საქართველის სხვა მრავალი ოსტატი, რომელთა შემოქმედება ერის კულტურულ მემკვიდრეობაშია.

ეურნალ „სამჭობო ხელოვნების“ რედაქცია გულითადად მიესალმება იუბილარს და უსურვებს ხანგრძლივ ჯანმრთელ სიცოცხლეს ჩვენი ხალხის და სამბჭოური სახვითი ხელოვნების სასიკეთოდ.

დაგამოფენო დარბაზის ერთ-ერთი კუთხე

ნიკოლოზ კანდელაკის საიუბილეო გამოფენა. ექსპოზიციის ერთ-ერთი დარბაზი

ნიკოლოზ კანელაქის

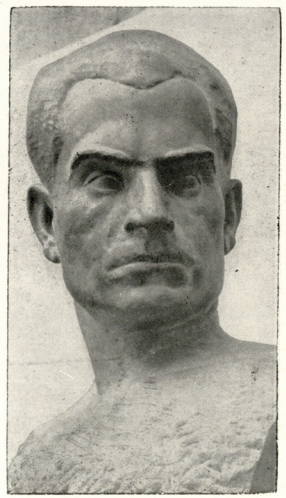
საიუბილეო გამოფენაზე

ზაქარია ფალიაშვილის ძეგლის ისეთი

ვაკე ხორავე

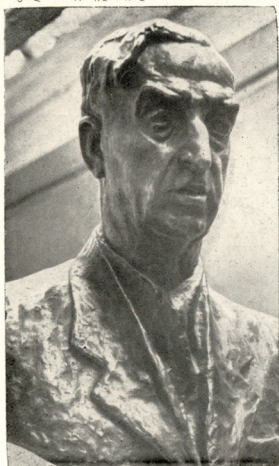
ლადო გუდიაშვილი

ნიკოლოზ მუსხელიშვილი

იოსებ ბუსარიონის ძე სტალინი

ნიკოლოზ კაკელაშვილი

საიუბილეო გაეოგნება

ქართულ-უკრაინული კულტურის შემოქმედებითი ეპოქა

მარიამ ხორავა

შპრანშლ და ქართველ ხალხთა მგომორული ურთიერთობას ხანგრძლივი ისტორია აქვს. იგი საუკუნეთა მანძილზე თავის განვითარებას პოულობდა კულტურის სხვადასხვა დარგში. ეს მგომობა უფრო გაღრმავდა სამართა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ. გასწორდა მწერლების, ხელოვნების მუშაკების, შრომელთა დელეგაციების მგომორული შეხვედრები, წიგნებისა და მხატვრების ნამუშევრათა გაცვლითი გამოყენები, თეატრების გასტროლები. ყოველივე ეს სამართა ხალხების მგომობის მძლავრ დემონსტრაციადა გადაიქცა.

კულტურული ურთიერთობა სამართა უკრაინულ და ქართველ ხალხებს შორის ოცდაათიან წლებში დაიწყო. თიან წლებში ეს კავშირი ის-ის იყო მყარდებოდა, ტარდებოდა პირველი ღონისძიებები, რაც მოწოდებდა, ქართული კულტურისადმი უკრაინელთა მზარდ ინტერესებსა და პირიქით — ქართველთა დიდ ინტერესს უკრაინული კულტურისადმი.

თიანი წლების უკრაინული ჟურნალ-გაზეთების მეთხველებს საქართველოს კულტურული ცხოვრების ღირსშესანიშნავ მოვლენებს აცნობს. ჟურნალმა „ჩერეზინი შლი-ახმა“ (1926, № 10), მაგალითად, მეთხველებს ამწერ თბილისში ქართული ხელოვნების ისტორიული მუზეუმის გახსნის ამბავს, სადაც „...თავმოხრილთა ქართული არქიტექტურული ძეგლების მხატვრული და მუსიკალური ფრაგმენტები, უძველესი დროიდან მოყოლებული მე-19 საუკუნის ჩათვლით, დიდი მხატვრული ღირებულების ხატები, მუსრულებული მე-6-7 ს. ს-დან მე-20 საუკუნემდე და ძველებური ფარგულის მდიდარი კოლექცია“. აქვე იყო პირველი ქართული ავადმყოფი გუნდის ჩამოყალიბების შესახებ, რომელიც რუსი, უკრაინული, სომეხი, აზერბაიჯანელი, ისი და სხვა ხალხთა სიმღერებით იყნისის შუა რიყებში მსმენელთა წინაშე წარსდგებოდა.

ქართული „გარტი“ უკრაინულ მეთხველებს ქართული დრამატურების განვითარების შესახებ აცნობდა. რუსთაველის სახელობის თეატრის იუბილესთან დაკავშირებით აღნიშნავდა: „გაიდა 135 წელი ქარ-

თული თეატრის დაარსებიდან. ისტორიული დოკუმენტებით ეს თეატრი „თეატრონდა“ იხსენიება, მისი რეჟერტური მისტრიებისაგან შედგებოდა. უნდა აღინიშნოს, რომ თეატრის დაარსების ზუსტი თარიღი 1792 წელია, როცა პირველად დაიდგა გ. ავალიშვილის ორიგინალური ქართული პიესა „მეფე თეიმურაზი“. შემდგომში, ორიგინალურთან ერთად, თარგმნილი პიესებიც იდგებოდა. ასე მაგალითად, იმავე 1792 წელს თელავში სუმაროკოვის პიესა „რქინაი“ დაიდგა. თეატრის 135 წლის იუბილზე „კამლეთი“ აღინიშნა, რადგან იმდროინდელი ქართული დრამის თეატრისთვის სწორედ ეს დადგმა იყო დამახასიათებელი“.

20-ანი წლების უკრაინული ჟურნალები ფართოდა აშუქებენ ქართული მუსიკალური კულტურის განვითარების გზებსა და ფარგურული ნაწარმოებების გამოყენებას ორგანიზაციას: „ქართველმა კომპოზიტორმა მ. შუხუცქმა დამთავრდა ასლი ოპერა „ამირანი“, რ. გოგინაშვილმა — „მისი ქურუმი“, შ. თაქთაქიშვილმა — „განთიანდა“, დ. არაყიშვილმა — კომიკური ოპერა „სიყოსტელ სისარულია“, ვ. დოლიძემ დაასრულა სიმფონია „იგერია“, ზ. ფალიაშვილმა — „საოქტომბერი კანტატა“; ოქტომბრის რევოლუციის 10 წლისთავისთვის ქართველმა მუსიკალურმა საზოგადოებრივმა კარგი საწუქარი მოამზადა: შეიქმნა სახალხო ოპერის „მომადგი“ თეატრი; „...თეატრი მხოლოდ მუშებს ემსახურება. თეატრის პასუხისმგებელი ხელმძღვანელია გ. მარჯანივი“.

1929 წელს ჟურნალმა „ჩერეზინი შლი-ახმა“ დაბეჭდა უკრაინული პროფესორის ი. პალფორივის ნარკვევი, რომელიც შეეხებოდა მუსიკალური კულტურის განვითარების ისტორიას, „მისი შილიანი აყვავება, — წერს ნარკვევის ავტორი, — შესაძლებელი გახდა მხოლოდ ჩვენს დროში. დადა კიბოქა მხატვრული მუსიკისა, კულტურული დიდებულები ფორმის, საგულდაგულოდ დამუშავებული მუსიკისა“. ი. პალფორივი ახასიათებს უფროსი და უცხოური თობის კომპოზიტორების შემოქმედებას და ნარკვევის დასასრულს ასყნის: „...დიდ შემოქ-

მედებთ ფორმებში გამოვლენილი საკომპოზიციო შემოქმედება და თანამედროვე ქართული მუსიკალური საზოგადოების დიდებული აქტივის ფართო ჰედაგოგური მოღვაწეობა დასტურია იმისა, რომ მათ ამ ორი მიმართებით დიდი საქმე გააკეთეს და გაუსწრეს, თუნდაც, მაგალითად, უკრაინას“.

ამავე ჟურნალის 1929 წლის მესამე ნომერი იუწყებოდა — საქართველოს სახალხო განათლების კომიტეტმა ითავა ცნობილი ქართველი მხატვრის ნიკო ფორისმანის გამოყენების მიწყობა. შემოდგომაზე თბილისში გაიხსნება 150 სურათისაგან შემდგარი გამოგონი, რომელსაც შემდეგ მოსკოვში გაადაიტანენ.

თავის მხრივ არც საქართველოს შეუნელებია ინტერესი მომე უკრაინული ხალხის კულტურისადმი.

1927 წელს თბილისში წითელი არმიისა და ფოტის სახლში ყალიბდება უკრაინული დრამატული კოლექტივი, რომელიც დიდი პოპულარობით სარგებლობს, — აღნიშნავდა „ჩერეზინი შლიახი“ (1927, № 7, 8, გვ. 333).

ზ. ფალიაშვილი და კ. ცაგარელი ქართული მუსიკის ისტორიის განცნობაში დიდ დამხარებას უწევდნენ უკრაინულ პროფესორ ი. პალფორივს; „ესარგებლობ შემთხვევითად და მუსრს კომპოზიტორ მადლბა მოვასყენის სახალხო კომპოზიტორი ზ. ფალიაშვილი და კ. ცაგარელი, — წერდა ი. პალფორივი, — იმ დიდ დამხარებისათვის, რაც მათ გამოიწიეს ნარკვევზე მუშაობის დროს ქართული მუსიკალური კულტურის განცნობის საქმეში“.

1929 წელს საქართველოში უკრაინის სახალხო განათლების კომიტეტებიდან მოვიდა ცნობა, რომ მომავალი სეზონიდან სარკოვის ოპერის თეატრმა რეჟერტურში ქართველი კომპოზიტორის ზ. ფალიაშვილის ოპერა „აბასლომ და ეფერია“ შეიტანა. თავის მხრივ თბილისის ოპერის თეატრმა უკრაინელი კომპოზიტორისა და სენის „ტრას ბუღასა“ დადგმა განსაწყვიტა, — წერდა „ზარია ვოსტიაკა“ (1929, 23/4).

30-ან წლებში ქართული და უკრაინული ხალხების კულტურული ურთიერთობა განსაკუთრებით განვითარდა.

1930 წლის აპრილი, უკრაინის ინფორმაციული დედაქალაქ ხარკოვში სახარკოვლოდ ჩაიდა სახელმწიფო დრამატული თეატრი კ. მარწანინის ხელმძღვანელობით. მათთან ერთად არიან მწერლები, მხატვრები, მუსიკოსები. ლიტერატურის სახეობა განმარტულ სადამიუო საქართველოს წარმომადგენლები. საბასუბო სიტყვაში რევიორმა კ. მარწანინივით მათ მადლობა გადაუხადა გულისხმიერი შეხვედრისათვის და აღნიშნა: „...საქართველოსა და უკრაინის თეატრალური კულტურის განვითარების აქვს ბევრი საერთო. ორივე ხალხი ცარწანის უღელქვემ იმყოფებოდა, მხოლოდ რეგულაციის შემდეგ მიეცა ფართო შესაძლებლობა ამ ქვეყნების კულტურის განვითარებას. ჩვენ ჩამოსვლა არ არის მხოლოდ გასტროლები, ჩვენი მიზანია საბჭოთა უკრაინის მიღწევების საფუძვლიანი გაკრება“.

საზოგადოებრივი წინაშე შემდეგ პოეტმა კარო კალიამ წაიკითხა საკუთარი ლექსები. ქართველი პოეტების ლექსები წაიკითხეს მსახიობებმა. თეატრის მსახიობებისაგან შემდგარმა გუნდმა შეასრულა ქართული სიმღერები. შემდეგ სცენა უკრაინელმა მწერლებმა და მსახიობებმა დაიკავეს. ორი დღის შემდეგ უკრაინელი მწერლების ინიციატივით თეატრ „ბერეზილი“ იმყოფო ორი თეატრალური კულტურის ერთობის საღამო, რომელზეც წარმოდგენილი იქნა სცენები სხვადასხვა საქვეტალიდან როგორც ქართულ, ასევე უკრაინულ ენებზე. კლმწერ საზოგადოებრიობა გაყენი აგრეთვე სამხატვრო თეატრების სერიატებისა და მაკეტების გამოვლენას.

ქართულ თეატრს უკრაინის დედაქალაქში დიდი წარმატება ხვდა. ყველა საქვეტალს მაყურებლები აღტაცებულნი ხვდებოდნენ.

თავის მხრივ ქართული ხალხი დიდ ინტერესს იჩენდა უკრაინული თეატრალური კულტურისადმი. „საქართველოს საზოგადოებრიობა — წერდა ვერნალი „გარტი“, — დიდ ინტერესს იჩენდა უკრაინული თეატრალური ხელოვნებისადმი და საერთოდ ამ მომხმ რესპუბლიკის კულტურულ ურთიერთობათა განმტკიცებისათვის. დღესდღეობით ქართულ ენაზე თარგმნილია ი. მიკიტენკოს პიესა „დეტატურა“ და ოპერა „ტარას ბუბა“, რომლებიც ასლი მიმავალში დაიდგმება. ყოველწლიურად ცხდობლივ, საქართველოს ფართო საზოგადოებრიობას გაგანტო უკრაინული დრამატურგია. ამ მიზნით განწარხულია თიარ-

გნის და დაიდგას სცენაზე მიელი რიგი ნაწარმოებებისა“.

1930 წელს ხარკოვს ეწვია თბილისის რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო დრამატული თეატრი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტის სახლიო ახმეტელის ხელმძღვანელობით. „წელს საბჭოთა უკრაინის დედაქალაქ ბუდინებზეა ჰქონდა ენა საკრთველს ორი ცნობილი თეატრი, — წერდა ვერნალი „გარტი“. — რუსთაველის სახელობის თეატრს ოლიმპიონ ლიბინივლი დიდი წარმატება ხვდა. ეს არც არის გასაკვირი... რამდენიმე საქვეტალი, რომელიც ხარკოვში იქნა წარმოდგენილი, უკვე ნათელყოფს, რომ საბჭოთა კავშირში მის ერთ-ერთი პირველი ადგილი უკავია. თეატრს მიზანული აქვს ორიგინალური ენოვლული ფორმა, საკუთარი სტილი. ამაზე ზრეტულებს ხარკოვში წარმოდგენილი პირველი საქვეტალი „ანზორი“, რომელიც წარმოდგენს ვ. ივანოვის პიესის მარტო თარგმნის ქართულ ენაზე, არამედ დრამატურგ შალივაშვილს მოეშვემება ციმბირიდან გაყვასაში გადაუტენია. თეატრის რევიორმა და მსახიობებმა დიდი ოსტატობა და მაღალი კვალიფიკაცია გამოვლინეს“.

რუსთაველის სახელობის თეატრმა ხარკოვში, „ანზორისა“ და ლავრენციის „როდევის“ გარდა, წარმოდგენა აგრეთვე ქართული ორიგინალური საქვეტალი „ლამარა“. სამივე საქვეტალი უკრაინებმა მათყურებლმა დიდი აღფრთოვანებით მიიღო.

მნიშვნელოვანი წვლილი ქართველი და უკრაინელი ხალხების მეგობრობის განმტკიცების საქმეში მიუძღვით თბილისის უნივერსიტეტის პროფესორებს გ. ასვლედიანს და ა. შანიძეს, რომელთა ინიციატივით თბილისის უნივერსიტეტში უკრაინული ენის კათედრა გაიხსნა. გარდა ამისა, გ. ასვლედიანმა 1930 წლის პირველ ნახევარში მუშაობა დაამთავრა უკრაინულ-ქართულ ლექსიკონზე, რომელიც იმავე წლის ბოლოს გამოვიდა კიდევ.

1931 წ. ხარკოვში ლიტერატორების დიდ ხალხში გაიმართა ქართველი მხატვრის ნიკო ფორსმანაშვილის ნაწარმოებების გამოვლენა.

„...თავისი ქვეყნის ძალიან საინტერესო და თვიანსაქალი მხატვრის გამოვლენა, — წერდა ვერნალი „ჩვენი შლიხია“, — დიდი წარმატებით სარგებლობდა. სურათებმა „ლხინი კახეთში“, „ღორები“, „ძროხა“ და სხვ. დამოუადირებლების განსაკუთრებული ყურადღება მიიქრებს“.

31 მაისიდან 10 ივნისამდე საქართველოში გაიმართა პირველი უკრაინის ლიტერატურისა და ხელოვნების დღეა. თბილისი ჩამოვიდნენ უკრაინის გამოჩენილი მწერლები, ხელოვნების მოღვაწენი, საუკეთესო მხატვრული კოლექტივები.

ორი მომხმ ხალხის ლიტერატურისა და კულტურის ერთობის ზეიმი უკრაინის მხატვრების საუკეთესო ნაწარმოებების გამოვლენაში.

4 ივლისს ხელოვნების მუშაობა სახლში შედგა უკრაინის და ქართველი მწერლების საღამო. უკრაინის მწერლთა კავშირის მიდამო ი. მიკიტენკომ დასწავლა საზოგადოებას გააცნო უკრაინის პროლეტარული ლიტერატურის განვითარების ზეიმი. თფიცალიად ნაწილის შემდეგ თავიანთ ნაწარმოებები წაიკითხეს: ტ. ტაბიძემ, მ. ბაყანამ, ს. ჩიჭუაძემ, პ. იაშვილმა, კირილენკომ და სხვა პოეტებმა.

რუსთაველის სახელობის თეატრის შემოაში გასტროლებს მართავდა უკრაინის სახელმწიფო დრამატული თეატრი „ბერეზილი“, რომელიც მიელი დასით იყო ჩამოსული.

საქართველოში უკრაინული სტუმრები განსაკუთრებული ყურადღებითა და მძური შრუნველობით იყვნენ გარემოცული. ისინი გაცნენ რესპუბლიკის ქალაქებსა და სოფლებს, სოციალისტური მშენებლობების მიღწევებს, ახალი კულტურის აღორძინებას, ისტორიულ ადგილებს. ესაუბრებოდნენ მუშებს, გლეხებს, ლიტერატურისა და ხელოვნების მოღვაწებს, კიბოხეობდნენ საკუთარ ნაწარმოებებს, უჩვენებდნენ ნაწარმოებებს საქვეტალებს.

ორი ხალხის შემოქმედებითა თანამშრომლობამ 30-ან წლებში თავისი ნაყოფი გამოიღო. „ზართი ვოსტოკა“ (1930, 27/11) წერდა, რომ ქართული თეატრი კ. მარწანინის ხელმძღვანელობით უკრაინული დრამატურგის ი. მიკიტენკოს პიესა ადადრეს“ დგამს. მხოლოდ უკრაინული თეატრი „ბერეზილი“ — კ. კალაძის „სატრეკსა“ და პ. კაკაბაძის „ყვარაყვარ თუთაბერს“.

მწერალმა კ. ციგარელმა რუსთაველის სახელობის თეატრისათვის ქართულად შედგინა ი. მიკიტენკოს პიესა „დეტატურა“. 1932 წელს ქართული დრამის თეატრმა თავის რეპერტუარში ი. მიკიტენკოს „სიკისარი ვინაშინა“ შეიტანა. ხოლო უკრაინისა და ბალეტის თეატრმა — უკრაინული ოპერა „ტარას ბუბა“.

ამე უჩვიდებოდა 20-30-ან წლებში პროლეტარული ინტერნაციონალიზმის სულისკვეთებით ქართული და უკრაინული კულტურის კავშირი, რაც საბჭოთა ქვეყნის ხალხების შემდგომი მძური ურთიერთობის განმტკიცების საწინდარი შეიქნა.

1 ვერნალი „გარტი“, 1927, № 4, 5, გვ. 40.
2 ვერნალი „ჩვენი შლიხია“, 1927, № 7, 8, გვ. 334.
3 „ჩვენი შლიხია“, 1928, № 3, გვ. 138.
4 „ჩვენი შლიხია“, 1929, № 7, გვ. 180.
5 „ჩვენი შლიხია“, 1929, № 7, გვ. 176.
6 „ჩვენი შლიხია“, 1930, № 4, გვ. 181.
7 „გარტი“, 1930, № 3, გვ. 207.
8 „გარტი“, 1930, № 4, გვ. 204.
9 „ჩვენი შლიხია“, 1931, № 3, გვ. 178.

კომუნის

იხილვ

მარტინელ ქართველებს და სხვადასხვა მიწების ოსებ ნინეზელს ორ-მოდით წელი შეუარულა. ქართლს საბჭოთა წყაროს, მშობელი ხალხის სიყვარულს და სამსახურს უკავშირდება მისი ქორეზის ოდათი წელი. ჯილდოდ ხალხის სიყვარული, სიბიძი და დიდი პი-პულარობის ტიტო.

ოდათი წელი წინ გერბი „ჩვენი თაობის“ დერალბეზე დაბეჭდილი ლექსით დაწერი მიქარის პიეტის შემოქმედებით გზა. 1940 წელს გამოვიდა ოსებ ნინე-ზელის ლექსების პირველი კრებული. მის შემდეგ დაიღვლიდა ვსამსახურება ქართლ პიეტურ სიტყვას.

დღეს ი. ნინეზელი ქართლი საბჭოთა პიეტის ოდასანი წარმომადგენელია, რომლის პიეტარობის მთლიად საქარ-ველითი ან სხვა მნიშვნელოვებით არ შეზიარდება. მისი ძარღვითი ქარ-ველი ლექსი ზურ მსხვა კრებუ-ღელა. შემოიღო ვიეტამის ერთ ხალხზე დაწერილი მისი შემინაწარ ლექსები, რაც ვიეტამელი ხალხის ხელდასა კითხუ-ღელამ და კომარობა შემარგებამ შო-გინა ქართველებს, ოსებგან ფრანგულ და პლონერ ქრებზე.

პიეტამ თაქინ დაბადების ნახვასა-კრეკოთი ოდათის დღეებში პლონერობამ მთლი წყინ „მთლიდი პიეტების ვიეტ-ამს“. წყინა ზურ გამობედი პიეტთა ლექსების გვერდით ჩვენი ოსების ლექსთა არის დაბეჭდილი. ხილი უფრო დიდი სარ-ჩანაღვითი ეპოპიდ ვიეტამისაღვით მიწე-ნილ მთლიდი პიეტის აქთილბაღში პიეტის რადებზე ლექსი მოიასტეღი.

ი. ნინეზელი კრეკოთის მიწინავე რაეებში ოდა დიდი სამსახური ოსის ბრის-საზე დღეებში შექმნილი მისი ლექსები

ოსებ ნინეზელი ხეყვებამ

დადგროვანება და მებარბილი, ხილი ზურ მთაგან შექმნილი სიმღერები ხალხის სიყვარულს სიმღერებსა ოსებ და მტერზე გამარჯვების რწყვას სერავდენ ოსის უბნებზე წლებში.

ოსებ ნინეზელის პიეტის წარმეტვის სადღეღობისა და ძალი მის აქტულობის მასში ოსის დღეადღეღობის წყინ-ღესა. მისივე კრეკოთის საბეტქები და მთლიდი წყინღელისაღვითი პიეტ დადიღობა მსხვეტე ქორეზების მიწინე-ღობამ მოღებეს და თაქსი მდღესანი ქართლით დაწერილი ლექსები მასზე.

ი. ნინეზელი მრავალმხარე შემოქმედი და აქტიური საზოგადო მოღვაწეა, მშობ-ლიური კლბების ოდადებელი მსხე-რი. იგი აგებობა დ. თორანის ოპერის „მრდიღობის პეტარობის“ ლინებტის. დაწერილი აქვს სიღეტქორი ტეტეტები დაეწერიტეტი ვიღისთაგის. „მეტყვის ავღღაველი“, სარბიღობი სიღღებტე-ფონი ვიღისთაგის „საბჭოთა საქარ-ველი“ და სხვა მრავალი კომარკეკობის და კრეკოტრბობისაგის.

საყვდიღობა ცნობილი მისი, რე-კრეკი დერბიღობისა და რეღეტქორის მოღვაწეობა. იგი მრავალი საზოგადოებ-რივი ორგანიზაციისა და კომიტეტის წე-ჩაი. მრავალი წლის მძინღობი არის წე-ჩაიღობა კავშირის გამკეკობის მღვინი, სა-კრთილორბი მერგებებისა და კრეკეტიკე-ტების მიწინავე საქარღვლის სარ ენიღ-ღობის საბჭოთა დეტეტობა, საბჭოთა ბუნე-ბის დღეს მუღვინი კომისიის ოდადებ-მარე.

ვეღღავეტე მასთან ერთად ი. ნინეზელი შემინაწარ მოქალაქე, თაქდაბალი, კე-რბილი ადამიანი და კრეკეტი, ველისბე-ჭო მუგობრია. ერთმორედ ვეღობი და

ს. სინიღობი, მ. მტერე და ი. ნინეზელი ლინღობა. 1947 წ.

საბჭო
საბჭო
საბჭო

ფაქტები მს უფროს და ახალი თაობის პიკეტი, მწერლები, კლდეები. ასევე პრესის ნურსებზე მოთხოვნილი გულწრფელი საუბრობა მილიტანტულ პრეტენზიებს დასდებს იმპოდიტო წესითაღმოს დაკავშირების განმარტების საკუთრი ფრამს მოსკოში პიკეტი კარგი სანუქარი უქნა — დიდი ტრავმა გამოუყარა ირი ფორტა ი. ნიჭიულის ველზე პიპულარული ლექსები — „შენ არი გაქცე მფრის გვარი“. „ქ გორგასლის ნახევამს“ „უკურთხებულს ვახტანგა“.

„შენ საქართველოს ფელილობი დაგზუნფობი“. „კვლე ავირდე გუდა-ნახაღი“, „უხარული ვეილა“, „გაზოგონა, მფარამ დამსუ“, „ნიორბნეიტი, გლითი“, „სამი მუხამისი“ და სხვა, რომელიც თავივ სიბიტი კიბულის ქართულ ვნაზე ფრანკ „საბჭოთა ხელმწიფის“ სარდლავიო კოლეჯი და რედაქციის კოლეჯტივი ულიცას პიკეტი დასდების 50 წლისათვის და უსრუყვის ახლავარდული ვრავიოი, რვეული გუნებით განაგების თავისი პიკეტივი შემოქმედება.

თსსარმოხალ
იღსას მრწახვილს

გნაველუ სიტყვის თხმში, ლღისი გაფრთხინში, რიბის ჩამოყვანში, ჩანვის აქროილენში,

საქმში და იყენში, ლიღობში, გაღობში, ლოცვის და გრავალ-ქარში გაღლის და გამოღობში

გნაველუ თის მშობში, შრის მადეში, ზღის მხერში, სიბინძურს და სიღრმეს საქართველოს სიყვარულში!

იღრის დრწახვილს
1969 წ. 6 აბრილი

ს. ნიჭიული სტუმარს სემეხიან

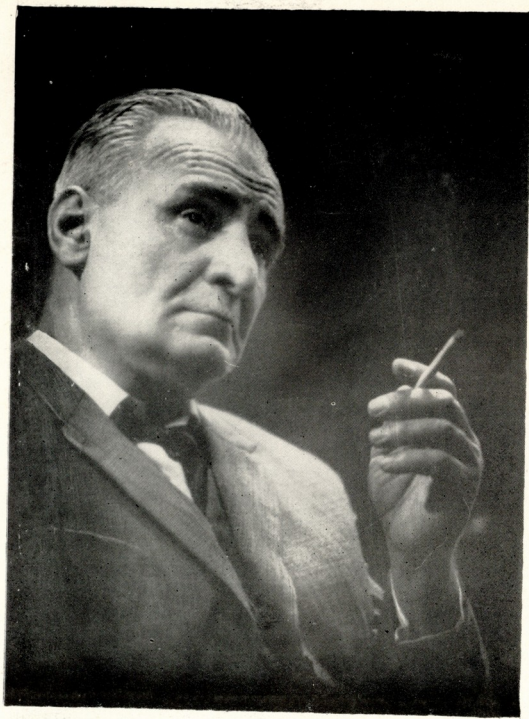
ს. ნიჭიული, ს. მადეძე
ს. ნიჭიული, ს. მადეძე

„სა სტელი მდია“
თის სტელი მდია,
ქველი იქითი
ქველი
ქართული ზღის იხარბის
ჩველი იქითი,
მანის და სიღრმის
„მ ქველი მდია“.

ს. ნიჭიული, ს. მადეძე, ს. მადეძე
ს. ნიჭიული, ს. მადეძე, ს. მადეძე, ს. მადეძე

სერგო ზაქარიძე

საოპი ნლინა

როცა ჩაპლინს 60 წელი შეუსრულდა, მან თქვა: ახლა ვგრძნობ მთელი სისასიით ჩემს სიჭაბუკესო. ცნობილ-ქართვლ მსახიობს, სსრ კავშირის სახალხო არტისტს, ლენინური პრემიის ლაურეატს, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატს სერგო ზაქარიძეს, რომელსაც ახლახან 60 წელი შეუსრულდა, ასევე შევიძლი გაემეორებინა ჩაპლინის სიტყ-

ვები, თუმცა ამაზე თვითონ ფაქტი მტკიცელებს. ოცამდე კინოში, ხოლო თეატრის სცენაზე შესრულებული ასზე მეტი როლი — მისი ჭაბუკური შემართების, დიდი შრომისუნარიანობისა და შემოქმედებითი ენთუზიაზმის ნათელი დადასტურებაა.

თეატრისა და კინოს ოსტატმა დიდი ხანია გამოაჟღერა ღრმად ეროვნული და ჭეშმარი-

რიტად საკაცობრიო იერსახეთა გამოძიერვის დიდი უნარი. მაყურებლებს არ დაავიწყდებათ ზაქარიძის მიერ ეკრანზე უშუალოდ წარმოსახული: თორღაი („უკანასკნელი ჯვაროსნები“), სიმონა („დარიკო“), შადიმან ბარათაშვილი („გიორგი სააკაძე“), პეტრე ბაგრატიონი („კუტუზოვი“), ივანე („პალიასტი“), ფოსტალიონი („დღე პირველი,

დღე უკანასკნელი“), გიორგი მხარაშვილი („ჯარისკაცის მამა“), მინაგო („მალე გაზაფხული მოვა“) და სხვა... ოშვითია ისეთი მსახიობი, რომელსაც ასეთი ნებისყოფა და კრიტიკული დამოკიდებულება ჭკონდის საკუთარ შემოქმედებისადმი, აღსანიშნავია მისი მსახიობური გარდასახვის უნარი. მას შეუძლია ერთნაირი შთაგონებით განასახიეროს ჯიბილოც („კოლმეურნის ქორწინება“) და ოიდიპოსიც („ოიდიპოს მეფე“), ნიუ ფროსმანიპოცილიც („ფიროსმანი“) და კაცი მნტით („როცა ასეთი სიყვარულია“), გიორგი („რაიკობის მდივანი“), დევი („ჭინჭრაკა“).

სერგო ზაქარიძის შესახებ უფრო სწორი იქნება ითქვას, რომ იგი კი არ „თამაშობს“ ამა თუ იმ იერსახეს, არამედ წარმოვიდგენს. უშუალოდ და გულწრფელობა, სიმართლე და დამაჯერებლობა — მისი რეალისტური შემოქმედების არსებითი მხარეა, რომელსაც არავითარი დამოკიდებულება არა აქვს ნატურალიზმთან.

მსახიობის მიერ შექმნილ თითოეულ სახეს თავისი დამოუკიდებელი ხასიათი გააჩნია. ზაქარიძე ყოველთვის ახერხებს რაიმე დამახასიათებელი, განსაკუთრებული გამოუნახოს თავის გმირს. ემოციონალობა, ეფექტურობა სახის შინაგანი მუხებში ახსნიდან გამომდინარეობს.

მსახიობს კარგად ესმის კინოსა და თეატრის სპეციფიკური თავისებურებანი, და თუ მაინც ამჯობინებს თეატრის „ჯარისკაცად“ დარჩენას, ეს უთუოდ მის იმ შემოქმედებით დაუცხრომლობას მიეყრება, თეატრის ყოველდღიური ცხოვრებისათვის რომ არის დამახასიათებელი, მაყურებელთან ყოველდღიურ ურთიერთობაში რომ პოულობს დიდ შემოქმედებითი სიბარულს. წინ კი ისევ და ისევ ამ შემოქმედებითი სიბარულის დიდი გზა...

ურნალ „საბჭოთა ხელოვნების“ რედაქცია და სარდაქციო კოლეჯია გულთბილად ულოცავს დიდ მსახიობს დაბადებიდან 60 წლისთავს. უსურვებს პირად შეხვედრებებს, განმარტობებს და ახალ შემოქმედებით გამარჯვებებს.

გაცხობელნი ეგვალნიან

ელენე მერაბიშვილი

კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებებს მიიშენელო-ვანი როლი აკისრიათ ჩვენი მშრომლების კულტურულ-საგანმანათ-ლებლო დაწესებულება, რომელიც ამართლებს ამ მაღალ წოდებას.

ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავისა და საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 50 წლისთავის შესახებ დიდ დაწესებულებებში მუშაობის ატარებენ ლაგოდების, საგარეოს, მცხეთის, სიღნაღის, ყვარლისა და კასპის რაიონების კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებები, რომლებთანაც შექმნილია მხატვრული თვითმოქმედი წრეები, სათანადო სიმაღლეზე დაყენებული მასიურ-პოლიტიკური მუშაობა და ა. შ.

ლაგოდების სარაიონო კულტურის სახლს (დირექტორი საქ. სსრ. კულტურის დამსახურებული მუშაკი ვ. თანდაშვილი) ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავთან დაკავშირებით ამოწურავი სამუშაო გეგმა აქვს. გათვალისწინებულია ლექცია-მოსვენების წაკითხვა, გამოფენების მოწყობა, მასიური ღონისძიებების ჩატარება, სპეციალურად ამ თარიღისადმი მიძღვნილი პიესების დასადგმლად მომზადება, კინოფილმების ჩვენება და ა. შ.

სარაიონო კულტურის სახლში მოწყობილია ლენინის ოთახი, რომელიც თვალსაჩინოდაა გაფორმებული ლოზუნგებით, ფოტო-სტენდებით, გამოფენილია სპეციალური მასალათა შედგენილი ალბომები, ლიტერატურა, კედლის გაზეთის სპეციალური ნომრები და ა. შ.

ლენინის ოთახთან მუშაობს ლენინური სკოლა (მეცადინეობა წარმოებს თვეში ორჯერ), ეცნობიან ლენინის ცხოვრებას და მოღვაწეობას, უჩვენებენ შესაფერის კინოფილმებს და აწყობენ ლენინურ კითხვას.

კულტურის სახლში დიდ მუშაობას ეწევა 15 თვითმოქმედი და საგანმომბო ვრცე დრამატული, ქორეოგრაფიული, მავშთა დრამატული, ხალხური საკრავების, ლიტერატურის, ჭადრაკის, შანშის, მაგიდის ჩოგბურთის, ჭრა-კერვის, სამოქალაქო თავდაცვის,

ფოტო, სიმღერის გუნდი, სახალხო თეატრი, თოჯინების თეატრი, ვოკალური კვარტეტი და ა. შ. სახალხო თეატრის მიერ დადგმული პიესები: გ. კეკელიძის „განა ეს სიყვარულია“, ა. აფშილაძის „უცნაური ბექელი“, ს. შოთავაძის „უმაღური“, რ. პურბრინის „სამი უბედური“ და სხვ. ეს პიესები უჩვენებს ლაგოდების, ტყიბულის, მაიაკოვსკის, ვანის, ონის, სიღნაღის, წითელწყაროს, ახმეტისა და სხვა რაიონის მცხოვრებლებს.

თოჯინების თეატრმა ქართულ და რუსულ საშუალო სკოლის მოსწავლეებს უჩვენა „ლაშაშა“, „სამი მეგობარი“, გ. გიგარის „ერთ ზაფხულს“.

ავტომატურლმა ბრიგადამ კონცერტები გამართა კოლმურ-ნოვობა ბრიგადებში და ფერმებში. სპექტაკლებსა და კონცერტებს დასწრე 30.000-ზე მეტი მაყურებელი წაეთხილა 80 ლექცია — მოსხენება, რომელიც მოისმინა 13.000-ზე მეტმა კაცმა.

მოეწყო თეატრული და კითხვა-პასუხის საღამოები, შეხვედრები, სახალხო სერინობები, მრავალი მაყურებელი დასწრე სხვადასხვა სპორტულ ღონისძიებებს.

სარაიონო კულტურის სახლი დიდ პრაქტიკულ დახმარებას უწევს სათანადო მუშაობის ჩატარებაში რაიონში შემავალ საკლუბო დაწესებულებებს.

სანიშნო და მისაპაძია კულტურის სახლთან შექმნილი მეთოდური კაბინეტი.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 50 წლისთავთან დაკავშირებით მოწყობილია ლიტერატურის და ფოტოგამოფენა — „საბჭოთა ხელისუფლებისათვის ბრძოლის ისტორიდან“, იკითხება ლექცია-მოსვენებები, ეწყობა საუნებრი და სხვადასხვა მასიური ღონისძიებები.

საიუბილეოდ რეგისტრირებულია გაუკეთდა კულტურის სახლს. ამგვარად აქ გაცხოველებული მუშაობა მიმდინარეობს, დავანდ ახალ პიესებს (გ. გიგარის „როცა ცხოვრება იწყება“, ალადინენს „ჩემი შვილი სიმონი“), თოჯინების თეატრი დავანდ პიესას „ვაით

2. „საბჭოთა ხელოვნება“ № 7. 1969.

მეგობრობა, კ. ბაქრადანიშვილი და მ. გოგიაშვილის სტეკტრებს: „მარანიშვი“, „სასამართლო დარბაზიდან“, „სიძე, სიდღერი და თუთიყუში“, „დედა, მამა და შვილი“.

ლალიძის კულტურის საბაზო სხლი ნაყოფიერ მუშაობას ეწვეა და რესპუბლიკაში მოწინაველი რიგები დას.

ნაყოფიერი მუშაობა ჩატარებული აფენის სასოფლო კულტურის სახლში (დირექტორი დ. ბარბაქაძე).

სიღნაღის რაიონის კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებათა კარგი მუშაობა ცნობილი გახდა საქართველოს ფარგლებს გარეთაც (კულტურის განყოფილების სამეც სპ. სსრ კულტურის დამსხ. მუშაკი ი. სიმინიშვილი). გავეთქმე მუშაობისათვის ანაგისა და ბიძების სასოფლო ბიბლიოთეკებმა სრულიად საკავშირო გამოფენაში მონაწილეობის უფლება მოიპოვეს.

საგარეოს რაიონის სოფელ ნინოწინდის სასოფლო კლუბში (გამეც ფ. რისტომაშვილი) მოწვიბლი ღონისძიებეთა განხორციელებაში აქტიურ მონაწილეობას ღებულობს აქტივი — სხვადასხვა ასაკის ენთუსიატები.

სასოფლო კლუბში მოწვიბლია ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავისადმი მიძღვნილი გამოფენა, რომელზეც წარმოდგენილია ვ. ი. ლენინის მოღვაწეობის ამსახველი ლიტერატურა. თვალსაჩინო ადგილზე ფოტოსტენდი „ლენინის ბავშვობა“. იქვე გამოკრული ლიტერატურის სარეკომენდაციო სია და შედგენილია კარტოთეკა. სისტემატურად ტარდება კითხვა-საუბრები, უწყვეტნი კინოფილმებს. ჩატარდა მეციხველთა კონფერენცია თმამზე „ლენინის შუქი ვინაიანა“, რომელსაც დასწრყო 150 კაცი. კონფერენციის შემდეგ მოეწყო კონცერტი.

სამაქრ ჩატარებს საბავშვო დილა — „ლენინის უეგარი და ბავშვები“.

წაიკითხა ლექცია-მისხმენები თმემებზე: „საბჭოთა სახლი მიდის ლენინის მიერ ნაწეწები ზოთი“, „ლენინი ახალგაზრდობის კომუნისტურად აღზრდის შესახებ“ და ა. შ.

ამჟამად ამზადებენ ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავთან დაკავშირებით ზეპირ ქუნაღს თმამზე: „ვ. ი. ლენინი — პროლეტარატის დიდი ბელადი“, მეციხველთა კონფერენციის „ვისწავლოთ და ვიმუშაოთ ლენინურად“ და ა. შ.

მეტეობის რაიონის კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებები დიდ დახმარებას უწევენ სხვადასხვა ორგანიზაციებს. რომელთაც მრავალი საკითხი აქვე გადასაწყვეტი. მისამაძია მარ მიერ მოწვიბლილი საწეწები ღონისძიებები: „კონებამაზილთა და საზრიათა კლუბი“ და ა. შ.

კასპის რაიონის რაიამსკომის კულტურის განყოფილების სასახლოდ უნდა ითქვას (კულტ. განყოფილების გამეც ი. ხუციშვილი), რომ რაიონში მაღალ დანეჭ ტარდება ორდინი სემინარული მუშაობა.

ყვარლის რაიონის ახალსოფლის კულტურის სახლი (დირექტორი მ. ჭიჭიბიშვილი) ერთ-ერთი ავტორიტეტული დაწესებულება რაიონში, იგი ითვლება მშობლივთა, განსაკუთრებით ახალგაზრდობის, კომუნისტური აღზრდის და გინიერული დასვენების მნიშვნელოვან კერად. მაღალ დინეზუა მოსახლეობის მასობრივ-პოლიტიკური და მხატვრული მომსახურება. ახალსოფლის სასოფლო კულტურის სახლი წარჩინებით მომუშავე საკლუბო დაწესებულებების საპატიო წოდების მოპოვებისათვის სოციალურ შეპირებულება ჩამოულა.

მხორციელებს ვარაზის სასოფლო კლუბში ყურადღებას იპყრობს საინტერესო სტენდი „კინ არის დღეს მოწინავე მწეფის, ჩემო სწობილოვ“ (სტენდი ყოველდღიურად ასახავს კოლმუერნობის ერთი ბრიადის მუშაობას).

რუსეთის კულტურის და დასვენების პარტი (დირექტორი დ. გაგია), რომელიც გაღაქმილია 32 ჰექტარზე, მონაწილეობს პარკების სრულიად საკავშირო დათავლიერებაში. პარკის მუშაობის ადგილზე აქვე ვალდებულება, ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავს დაუკავშირებს სუბინის გახსნა, ამ ოარიის სათანადო ნომზადებულნი შეგდენენ. ჩატარდება სასახლო დღესასწაულები, სერინობები. შეხვედრებს მოუწყობენ წარმოების ნოვატორებს, მეცნიერებს, მწერლებს, კომპოზიტორებს, მხატვრებსა და სპორტის გამოჩენილი სპატატებს. მოეწყობა თვალსაჩინო გამოფენა „ვ. ი. ლენინის ცხოვრება და მოღვაწეობა“. საკუთარი ლექსებით გამოულენ პოეზიის საბაზოზე ადგილობრივი პოეტები, ჩატარდება ლიტერატურული დისკუტები და ა. შ.

ზოთილწავლის რაიონის ხელმძღვანელობა დიდ ყურადღებას უთმობს საკლუბო დაწესებულებების მშენებლობასა და კულტურის მონხორივად გამოყენებას, რამეც დიდი წვლილი მიუძღვის რაიადმსკომს (თავგჯდომარე ი. ბალაშვილი) და სასოფლო საბჭოს აღმასკომებს.

სარაიონო კულტურის სახლის მაყურებელთა დარბაზი 550 მაყურებელს იტევს. წრების მუშაობისათვის 4 ოთახი გამოყოფილი.

ზემო მაჩხანის საკოლმუერნო კულტურის სახლის (დირექტორი ი. გოგიაშვილი) საერთო ფართობი 1500 კვ. მეტრს შეადგენს. მაყურებელთა დარბაზი იტევს 628 კაცს. წრების მუშაობისათვის 5 ოთახი.

ჯავარისის საკოლმუერნო კულტურის სახლის (დირექტორი ნ. ნატროშვილი) მაყურებელთა დარბაზი 650 კაცს იტევს, წრების მუშაობისათვის დათმობილია 5 ოთახი.

გამარჯვების საკოლმუერნო კულტურის სახლის (დირექტორი ა. ჯავახიშვილი) მაყურებელთა დარბაზი იტევს 500 კაცს, წრების მუშაობისათვის გამოყოფილია 3 ოთახი.

რესპუბლიკის ზოგიერთი საკლუბო დაწესებულებების მუშაობა არაღამაკმაყოფილებულია.

ხშირა შემთხვევა იმისა, რომ სასოფლო საბჭოს აღმასკომის თავგჯდომარეები არავითარ ყურადღებას არ აქცევენ კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებების მშენებლობას.

ბოლნისის რაიონის კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებების 80% არა აქვს მუშაობის პირობები და შეუფერებელ ბინებშია მოთავსებული. მავალითად, იმირასანის სასოფლო ბიბლიოთეკა სარადგუბია მოთავსებული. სცენაზე უხდება მუშაობა ზემო გეგუარის კლუბში არსებულ ბიბლიოთეკაში. აკანურთა კლუბი მუწეწვია მოთავსებული. მხოლოდ ფარხალის, კოჩულის, კომაკლის კლუბებს აქვე მაყურებელთა დარბაზები და მცირედი მუსკალური ინსტრუმენტები, მაგარ კლუბები საჭიროებენ შეკეთებას.

რაჭისუბნის სასოფლო კლუბი უვარგისია, არ გაჩნია საჭირო ინვენტარი და მუსკალური საკრავები.

სავალო მდინარეებშია რატეწვის სასოფლო კლუბის კერი და იატკა, დეპორავებულ ბინებშია მოთავსებული მულან-ლას. ჯავარისის, ქვეშის, აბდლის, კიანეთის, კარეთის, ბალიქის სასოფლო ბიბლიოთეკები.

კლუბის შემობის უქონლობის გამო, ძველი ქვეშისა და ბალიქის სასოფლო კლუბის გამეგები ბიბლიოთეკის მუშაებად მუშაობენ.

ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავის ღირსეულად შეხვედრისათვის საჭიროა მუშაობის სათანადო პირობები შეუქმნათ რესპუბლიკის კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებებს.

მეზურნეების აპრობა ორთაქალაში 1860 წ.

ქველი თბილისის სეპუსიკო სეპკავები და ტნოზილი მუსიკოსები

ალექსი ბარსვი

თბილისი უძველესი დროიდან აზიის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სავაჭრო ცენტრს წარმოადგენდა, მასზე სპარსეთი გზები გადიოდა, მდიდარ და უღამაზეს ქალაქად იყო ცნობილი.

ცნობილი ისტორიკოსი ს. ქიშიშვილი ასე აგვიწერს ძველი თბილისის ყოფა-ცხოვრებას: „... იმ პერიოდში მთელი ცხოვრება ძველ ქალაქში იყრიდა თავს. მზის ამოსვლიდან დაბინდებამდე ქალაქის ქუჩებში გაცხოველებული საქმიანობა დიდდა. განსაკუთრებით მხარიანი იყო სომხური ბაზარი, სიონის ქუჩის ბნელი რიგი (ბაზახანა) თათრის მოედანზე და ახლო მდებარე სხვა ქარვას-ლები. ამ ადგილებში დიდი კომერციული საქმეები წყდებოდა, მიმ-

დინარეობდა ვაჭრობა მანუფაქტურით, კოლონიური და სხვა საქონლით...

ფუსფუსი და მიხლამოხლა დაღამებამდე არა სწყდებოდა — ქუჩებში ისმოდა სიმღერები, იმდენად მიმოიფეხნი, რომ ხშირად გამგლელებიც კი უსმენდნენ. ეს კონცერტები, მოწყობილნი ღია ცის ქვეშ, იმართებოდა დუქნებში მსხლომების, ხელოსნების და სხვა მშრომელების მიერ...

კონცერტები იმართებოდა ვოკალური ხელოვნების სხვა მოყვარულთა მიერაც, რომლებიც მთვარიან ღამეს იკრიბებოდნენ მოედნებსა და ხალხმრავალ ქუჩებში და მელიდიური საკრავის — თა-

ხაჩი ტაღავუგოვი თავის ანსამბლით

თუ მამაკაცები ორთაქლის ან ვერის ბაღებში თავს ექცევენდნენ, მანდილოსნები სახლის ბანებზე თუ ეზოებში ფსნილით გაშლილ უხე პურმარილზე დაირა-გარბინით³ ერთობოდნენ.

თბილისი მუდამ მრავალურთავი ქალაქი იყო. ვისლა არ შეხედვდნოდი აქ: სომეხს, რუსს, თათარს, სპარსელს, ბერძენს, გერმანელს, ფრანგს თუ არაბს. აღსანიშნავია, რომ ნებით თუ უნებლიეთ გადმომხვეწილი უცხოელები ისე შეგისისხლბორცნენ თბილისურ ჩვევებს, რომ დაპკარეს კიდევ საკუთარი ეროვნული ინიციტივალითა.

ძველი თბილისის განუყოფელი კოლორიტის, მისი თავისებურების შესახებ იფანეს თუმანიანის 1913 წლის ნაწარმოებში ნათქვამია:

„ძველი თბილისი რაღაც განსაკუთრებული თავისებური სამყარო იყო, სადაც კავკასიის ხალხები გაერთიანებული იყვნენ თავიანთი ყოფის დამახასიათებელი ყველა ნიშნითა და მანერით, აქ მათ ზეპქმნეს სხვადასხვა ხალხთა უაღრესად კოლორტული და საინტერესო ნარევი.

ქართული სული იყო ამ ხალხთა ცხოვრების ტონის მიმცემი, ამიტომ ძველი თბილისი ერთმანეთისათვის უცხო ელემენტ ა ეთნოგრაფიულ კრებულს კი არ წარმოადგენდა, არამედ ჰქავდა მხიარულ საქორწილო სუფრას, სადაც კავკასიის ხალხები და ტომები ნადიმზე იყვნენ მოწვეულინი...“⁴

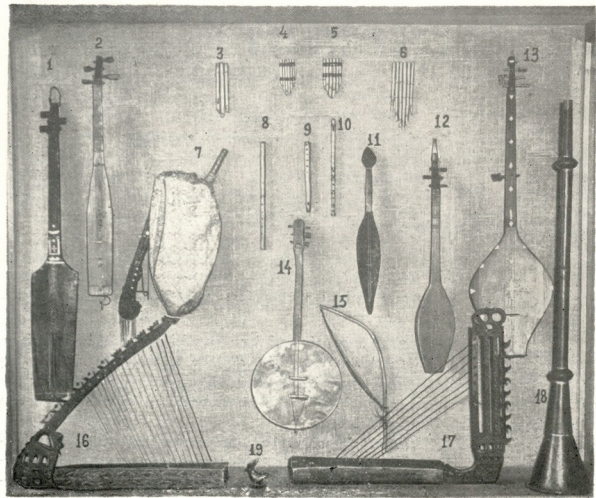
შემდეგ მწერალი დაძმენს: „თბილისში პირველად რომ ჩამოვედი სასწავლებელში შესასვლელად, მეგონა ერთ ვიებერთულა საქორწილო სახლში მივხვდი — ზურნა, დოლი, დაირა, ნალიარა, ტამი, სიცილი, ცეკვა-სიმღერა... ისიც არა მარტო სახლებში, არამედ კარებების წინ და სახლის ბანებზე. ლხინი განსაკუთრებით ძლიერდებოდა დაღმებისას. კვირას და საღვთსაწყოლო დღეებში ხომ პირდაპირ აუტანელი იყო. მორთულ-მოცაზმული ქალაქი გუგუნებდა და რკვდა...“⁵

სამუსიკო საკრავები ჩვენში უძველესი დროიდან ყოფილა დაწერილი, რაც არქეოლოგიური გათხრებითაც დასტურდება. ჩვენი არქეოლოგების მიერ მცხეთაში პეტრის ციხესთან 1940 წელს აღმოჩენილი სალაბური მიეკუთვნება მეფეთმეფე საუკუნეს ჩვენ წელთ-

რის თანხლებით ასრულებდნენ ხალხურ სიმღერებს... სიმღერა ხშირად მიმდინარეობდა სხვა მუსიკალური საკრავების თანხლებითაც, მაგრამ თარზე ნაკლებად მღლოდიურებზე, როგორებიც არიან სალაბური (თითქოს კლარნეტის მაგვარი), ჭიანჭური (ვიოლინის მაგვარი), ჩონჩური (ბალალაიკა) და დაფადო...

როგორც კი მომღერლები ჩნდებოდნენ ქუჩებში, მეზობელი სახლების მთელი მოსახლეობა გამოიფინებოდა ხოლმე ბანებზე, აივნებზე და ალაყაფის კარებებთან, რომ დამტკაროცი სიმღერებით, რომლებიც ზოგჯერ გვიან დამემდე გრძელდებოდა“⁶.

გასაცარი სახასავი იყო ყარაიხოსლების ქვიფი მტკვარზე, ნავტიკებზე და ზოგჯერ ტიფებზე. გაყარაიხებულ მაყალზე ბატანის სწავადები იწყოლა... ქვიფს ამშვენებდა ყარაიხოსლების ცეკვა — კინტაური და შურის ბაღდაღური დუდუკის თანხლებით.

1. ფანდური
2. ფანდური
3. სონარი ანუ ლარკები
4. სონარი ანუ ლარკები
5. სონარი ანუ ლარკები
6. სონარი ანუ ლარკები
7. გუდასტკირი
8. უენი სალაბური
9. ექსოვლიანი ენიანი სალაბური
10. შვიდოვლიანი ენიანი სალაბური
11. აბზაცა
12. ფანდური
13. ჩონჩური
14. ტუნარი
15. ტუნარის ხეში
16. ჩანგი
17. ჩანგი
18. ბუკი
19. ბუბულე

აღრიცხვამდე. ეს სალამური ძვლისა და სამი თვალი აქვს. უძველეს დროიდან იმარტობდა აგრეთვე წინწალა (თევზების მაგარი და-სარტყამი საკრავი), ებანი, ჩანგი, ორძალი, სამძალი, ქოსი, ზროხა-კული, სპილენძური, ტუნირი, დაფდაფი, ტაბლაკი, ნესტვი, ავილი, ბუკი ანუ სანკერი; ლარტყემი ანუ სოინარი, სანთური და სტვირი, ეს უკანასკნელი ჯერ კიდევ მეშვიდე საუკუნის ძველგობია მოხსენებული; უფრო გვიან კი გუდასტვირი, რომელიც ხშირად სახალხო სანახაობებში (ყვენობა, ბერიკობა და სხვ.) იმარტობდა. ყველა ზემოთხსენებული საკრავები ქართულია, მხოლოდ სხვადასხვა ფორმის და მნიშვნელობისანი არიან. ასე მაგალითად: წინწალა საედერი საკრავია, მას იყენებდნენ ომებში, მშვიდობიანობის დროს კი ლხინში; ჩანგი, სანთური, ტუნირი, ორძალი და სამძალი სიმე-ნიანი საკრავებია და გამოიყენებოდა მშვიდობიანობის დროს ლხინ-სა თუ ზეიმში. სპილენძური წარმოადგენს დიდ დილს, მას უმოთა-ვრესად საბრძოლო დანიშნულება ჰქონია. (არის ჩასაბერი სპილენ-ძურიც). დაფდაფიც დოლია, რომელზეც ჯიხვებით უკრავენ საზეიმო ვითარებაში. ტაბლაკი, თეიმურაზ მეფის სიტყვით, წარმოადგენს პატარა ზომის დასარტყამ საკრავს, რომელიც იმარტობდა ნაღი-რობის დროს. ბუკი ანუ სანკერი — ლითონის გრძელი ჩასაბერი, საომარი საკრავია. (მისი სიგრძე ორ მეტრამდეა), ავილი — სალა-მურის მაგარი საკრავი იყო და მასზე მწყემსები უკრავდნენ (მრა-ვალღერიანი ჩასაბერი საკრავის ლარტყემი ანუ სოინარის მსგავსი). სანთური — სიმებიანი ხის ჩაქუჩებით დასარტყამი საკრავია, იგი გამოიყენებოდა ლხინში. უცნობი საკრავია ნობი. იგი, ზოგის აზრით, დასარტყამი საბრძოლო მუსიკალური საკრავი უნდა იყოს. აღარსად მოიპოვება ებანის ნიმუში, იგი აკადემიკოს ივანე ჯავახიშვილისა და მუსიკისმცოდნე პროფესორ გრიგოლ ჩხიკვაძის განმარტებით, სიმებიანი საკრავი უნდა იყოს, სულხან-საბა ორბელიანის აზრით კი — დასარტყამი. აღარ ჩანს ქოსისა და ზროხაყულის ნიმუშებიც. ხის ჩასაბერი საკრავების ზოგადი სახელი სულხან-საბა ორბე-ლიანის აზრით ნესტვი უნდა იყოს, ლითონისა კი — საყვირი.

საქართველოში შორეული წარსულიდან (XI საუკუნიდან) არი-ც ცნობილი პროფესიონალი მომღერალი და მოცეკვავე ქალები —

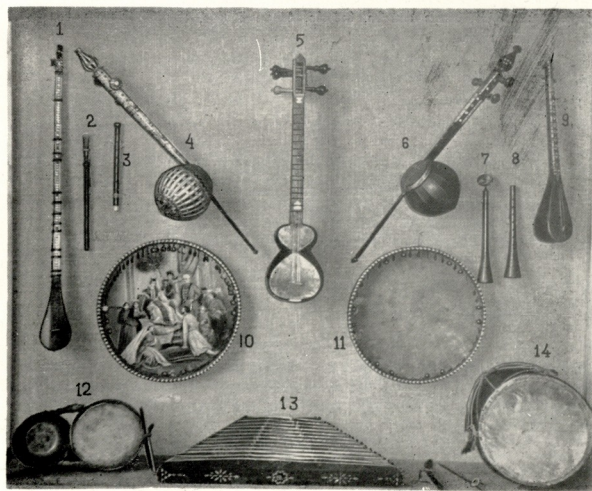
ბ. ბაგრაშვილი, ა. თეთრუშვილი, ს. თეთრუშვილი

მუტრები (მუთრუბი) და ვაგები (ლულე). ისინი ლამაზი, კონტად ჩაცმული ახალგაზრდები იყვნენ, დიდ ზეიმებსა და მეჯლისებში ცეკვითა და სიმღერებით არობდნენ საზოგადოებას.

საქართველოში ბევრი რამ არის შემოტანილი აღმოსავლეთის ქვეყნიებიდან, მათ შორის სამუსიკო საკრავებიც: სპარსეთიდან — თარი, საზ და ქიამანჩა (ჩვენებურად ჭიანური), არაბეთიდან — დაიარა, დფი (არაბულად დაირფ^ა), ზურნა (არაბულად ზემირი^ა) და დღუდუკი (არაბულად დღუდუკი^ა), ინდოეთიდან კი ნალარა (ჩვენებურად დიპლიპიტო^ა).

უცხოურ საკრავებს, რომლებიც დროთა განმავლობაში გაგრ-ცელდნენ საქართველოში, კერძოდ თბილისში, თანდათან დუკარ-გავით პირვანდელი სახე, საგრძნობლად გაუმჯობესებულან ძველი თბილისის ცნობილი მგოსან-აშულებისა და მუსიკოსების მიერ. სპარსეთიდან შემოტანილი სამძალიანი საკრავი ქიამანჩა (ჩვენე-ბურად ჭიანური) თბილისში რეკონსტრუირებულია ოთხძალიანად,

1. სამძალი
2. დღუდუკი ყაშიშით
3. დღუდუკი უყაშიშით
4. ჭიანური
5. თარი
6. ჭიანური
7. ზურნა გამართული ბეჭითი, მილით და ყაშიშით
8. ზურნა (ტარი)
9. საზი
10. დაირა
11. დაირა
12. დიპლიპიტო (ნალარა)
13. სანთური
14. დოლი

ჩვენი ცნობილი მუსიკოსი — მეკლანურე ალექსანდრე (საშა) ოპა-გარეზის მიერ.

დღევანე კი — თბილისელი დღევანის დიდოსტატი ხ. ტალავა-გუგოის მიერ. თბილისშივე შემოღებული დღევანის დაკრა დას-ტრია — სამი კაცის შემადგენლობით (დამკრელი, დამკაში და მე-ლოდი) და სიმურხა სამეულში დღითი ზეღში, რის პირობებზეც ცნობილ თბილისელ მომწერალს — ბაგრატას უნდა მიეკუთვნოს.⁹

დღევანის ჩვენებურად გარდაქმნას და განვითარებაში დიდი ღვაწლი მიუძღვის ჩვენ ცნობილ მუსიკოსს ხ. ტალავაგუგს, რომელმაც მედღევანე დასტის გადაკეთებით მილიანად შეუცვალა მას ძველი ელფური.

ამგვარი გადაკეთებისა და გაუმჯობესების შედეგად აზურმა სამუსიკო საკრებმა დაკარგეს თავიანთი უწინდელი სახე და, თუ შეიძლება ასე ითქვას, თბილისურებად იქცნენ. ისინი ახლა უკვე სხვადასხვა ხმებზე ვიდრე, როგორც სხვა დანარჩენი ინსტრუმენ-ტული ანამბლები, რაც სრულიად არ ახასიათებს აზურ-აღმოსავ-ლურ მონოდურ მუსიკას.

აქ განსვენებული პოეტო-აკადემიკოსის იოსებ გრიშაშვილს ე-დინიშავდა: „დღევანე არაბული წარმოშობისა, მაგრამ ის დღეს ისე ძლიერადაა გავრცელებული, რომ მას არაბულობის აღარა-ფერი ეჩვენება და უფრო თბილსურია, ვიდრე არაბული, დღეს თბი-ლისურ დღევანე არც ერთი არაბი თავისად არ მიჩნევა. ის მას უთუოდ ეუცხვება“.

ზემო აღნიშნულ სამუსიკო საკრებზეც მრავალნარი სასიმ-ღერო ჰანგები, სხვადასხვაგვარი შედამათები სრულდებოდა, (რასაც ამიერკავკასიაში ბაიათები ეწოდება): მუხამაზები¹⁰, თასინფები, შიქსატები და სხვ. ამ ჰანგებზე თავისებური ლექსები იმღერებო-და: მუხამაზის, დუბეთის, ურამის, რახანის, რასტისა, თაირი-ფანურის, ყაზლისა და დღევანე კილოებზე 7 და 15 მარცვლიან ლექსებს ამღერებდნენ. დიბზე, დიბაუზეც, იფეი-დენიაზე და მუსა-დასზე კი 16 მარცვლიან. ვარასზე, ვალღებზე, იბრანაზე და თფე-ნიასზე 11 მარცვლიან. საგაზეც, მუხალათზე და მუხალათზეც 8 მარცვლიან, შირგანზეც და ბაირაურზე კი 7 მარცვლიან.

არის ისეთი ჰანგებიც, რომლებზეც თავისებური წყობის ლექ-სები იმღერება. მაგალითად: ყაფია, ბართავრა, რუბაი, ცვაკარელი, მუტაზაიდი და ყარაყეა.

ბაიათი სხვადასხვა ხასიათისაა — მაჟორული და მინორული. ასე მაგალითად: ჩარვია, ბაიათ შირაზი, მაჟური, ბაიათ თურქი, ანუ ბაიათ კავარი, როგორც მას ამიერკავკასიაში ეწოდება და სხვა მა-ჯორული ხასიათის ჰანგებია. რასტი, შური, რამში, ჭუმანიური, სეგია, ნავა, დღვია და სხვა კი მინორული.

ყველა მუღამათს ანუ ბაიათს წინ შესავალი (დარამათი) მიუძ-ღვის, შემდეგ სრულდება თვით ჰანგი. ყველა ჰანგი თავისებური შემადგენლობისა. მაგალითად, დღევანე უმდებარე ორი მუღამათსაგან (ორი ნაწილისაგან), სე-ჯია სამიასგან, ჩაპარგია თოხისაგან, ფან-ჯი-გია ზუთისაგან, და ა. შ. ასევე თავისებურები არიან: შური, რას-ტი, ბაიათ თურქი, ნავა და სხვ.

ძველებში — აზურ ჰანგებს მოკლე ისტორია და თავისი მნიშ-ვნელობა აქვს. მაგალითად, მასავი ანუ მასარავი (როგორც ჩვენში ეწოდება) და ზანუზარა სამკლოთიარი ჰანგებია. მასრავს უკვანენ გლოვის დროს და აუცილებლად ზურნაზე, ზანუზარას კი „შასიცი-ფახსისი“ დროს ასრულებდნენ, როდესაც ისლამის მიმდევარი ში-ტებნი¹¹ თავსა და ტანს ხანჯლების და ჯაჭვების ცემათი იხსობი-ანებდნენ. დღიის საარი, ანუ ჩვენებურად გადაკეთებული შანაზი (შახის საყვარელი ჰანგი), რასაც მხოლოდ საქართველოში შე-ღვნილი, სამხარეთლო ჰანგებია. მას სრულდებენ ზეიშის ან ქორწილის დასასრულს, გარიტარაზე და აუცილებლად ზურნაზე. დღიის საარს საინტერესო ისტორია აქვს. იგი უძველეს დროში შეუქმნია ცნობილ მეზურნეს, დიდფილის სელამათის მოხიბლულს, ერთ-ერთი ძლი-ერი სახელწოდების მფუის ქორწილის მორე დღეს:

გარიტარაზე, როდესაც ლეკვარდ ცას ამომავალი შიზს ვარდის-

ფერი სხვიები ეფინებოდნენ, ზურნის დიდოსტატს მომწინაღვი ხშითა და ჰანგით სურდა მოეგადავებინა მუთუნაზარე დეფილი, გარეზ გამოხეობ, რათა კიდევ ერთხელ დამტკობარიყი მისი მშენი-ერებით. მუსიკოსის სურვილი აღსრულებია.

ინტერესმოცვლებული არ არის დღის ანუ აქლემურის ჰანგის ის-ტორია: გზში დაღლილი აქლემი იჩიუებს. შეაქლემე-სოდღავრის მოკავაგერე საღამურის ჰანგით ცდილობს აქლემის წაყვყვენას. მართლაც, აქლემი დღება, გზას განაგრძობს, მაგრამ გარკვეული მანძილის შემდეგ კვლავ იჩიუებს. ახლა სიმღერის სიმოხერე მას ადგობს. აქლემი დღება, გაიმართება წეშობა და ისევ განაგრძობს გზას. „დაიშვი“ კილო სამი მუხლასაგან შედგება: ორ მუხლს მხოლოდ დღევანე ასრულებს, მესამე მუხლს კი სიმღერა ერთობს. ეს ჰანგი ძალიან ჰყვარება დიდ ილიას. იგი „დაჩიქოლ აქლემს“ იმდროინ-დელი საქართველოს მედიამარეობას ადარებდა. აქლემის წეშობი გა-მართავს და გზის გაგრძელებას კი მომავალში საქართველოს გან-თავისუფლებით ხსნიდა. ილია „დაიშვი“ ჰანგის მოსმენის შემდეგ იტყვობდა ხოლმე: „საქართველოც წამოდგება, გაიმართება წეშობი და განაგრძობს თავის გზას“.

ძველი მინორული მუსიკა ძალიან ჰყვარებდა ჩვენ საყვარელ პოეტს აკაკი წერეთელს. განსაკუთრებით კი არაბულა, რაც ჩანს კი-დეც მისი ერთ-ერთი ლექსიდან:

„იგი სწულსა თანღვარნიჲს
მისივე მსავსის სწულსა,
იგი შევსებს შიშის ხმასა
ძველი უტარისა ჩემი ველს“¹².

შექსტა აზერბაიჯანული ჰანგია, (შეგმილია ყარაბაღში). მას უკრავდნენ მუსაზანდარები, როგორც აზერბაიჯანში და სომხეთში, ისე საქართველოში. განსაკუთრებით კი თბილისში. ამ ჰანგს ისევე, როგორც სეგას, ყარაბაღში დაქირავებული მომღერალი ქალები პანაშვიდებდა და დაკრძალვის დროს მფორდნენ. ჩვენში კი პირი-თით, ქეიფება და ქორწილებში, განსაკუთრებით ქორწილის მორე დღეს გარიტარაზე, როდესაც ზურნა ამთავრებდა დღიის საარს დაკრავს და მოქეიფები მინსაკენ მიეშორებოდნენ.

საინტერესოა ბაიათის ისტორია. ბაიათ ძირითადად იმარ ჰაიათის მიერ დღიის ქების სიმღერებად აგებული. პროფესიო გრი-ლოდ ჩიუკვაის განმარტებით ბაიათი ირანულ აზერბაიჯანის პოე-ზიისა და მუსიკალური შემოქმედების კლასიკური ნიმუშს წარმო-ადგენს. სიტყვა „ბაიათ“ ქართულად შეყვარებულს ნიშნავს. ამი-ტომაც იგი უმოავრესად ლირიკულ-სატრფილო შინაარსისაა, ელევური განწყობილება ახლავს, პირად გრძნობებისა და გან-დების გამოხატულება.

ბაიათის ლექსი 7 და 15 მარცვლიანია, მას დამახასიათებელი რიტმი გაჩნია. ფართო სუნთქვად აგებული ბაიათის გამოშასხველი მელოდია მდიდარია სამკაულებით, სრულდება აღმოსავლური საკ-რებების (დღევანე, საზანდარი) თანხლებით.

ბაიათი უძველესი დროდან გავრცელებულ ამიერკავკასიაში და სახელდობრ თბილისში. აღმოსავლური და განსაკუთრებით ირანული მუსიკა იმდენად ყოფილა ჩვენში მიღებული, რომ თვით მეფე ერეკ-ლესაც ჰყვარებდა, მიუხედავად იმისა, რომ მთელი თავისი სიცოცხ-ლე ირანულეთთან და ისლამურთან ბრძოლაში ჰქონდა გატარე-ბული. ეს ჩანს საიათნოვას სიტყვიდან: „მე ვიცილდ დავკრა საზზე, შევთხზე ქართული სიმღერები და შევარჩიე მათთვის საპრსული მელოდები, ეს ჩვენამდ არავის გაუკეთებია. როდესაც მეფე ერეკლე მოგვიხმო ჩვენ — მუსიკოსები მეკლმისში, მე ვიმღერე ქართულად სპრსული ჰანგით, მეფეს ეს ძალიან მოეწონა და დამაჯილდოვა ხა-ლათით“¹³. ამის შემდეგ ბევრმა მოსურვებ ჩემი მავალითს მი-ბაძეა“.

აზიური მუსიკისა და სიმღერების სილამისი შესახებ ცნობილ აზერბაიჯანელი მწერალი ფირდუსი შენიშავს ერთ-ერთ თავის წერილში ჩვენში სახელგანთქმული მომღერლის (დღეი პოეტის ნიკოლოზ ბარათაშვილის ახლი მეგობრის) სათარას შესახებ წერს:

„აზიურ სიმღერებში და კვიძოდ სათარას სიმღერებში იმალება რა-
ღაც პირველყოფილი სილამაზის ხმის კრებები, რომელთაც ვერ
მიუდგება ვერაფრითარი მუსიკალური გასაღები. ამ კრებლებში, გოდე-
ბაში, ჭკიითინსა და სიხარულში არის რაღაც დამატკეველები, სულ-
ში ჩამწვდომი, რაც ადგენებს ადგილობრივ მკვიდროს“¹⁴.

აღმოსავლური მუსიკის შემოქმედების ძალა იმდენად დიდი იყო,
რომ მრისხანე ადამიანსაც კი მოაღებოდა, ზორტ ზრახვას სიკე-
თით შეუცვლიდა. საინტერესოა ფ. შუშინსკის ნაშრომში მოყვანილი
მაგალითი ოსმალეთის დიდი სულთანის ამურათის შესახებ: ქალაქ
ბაღდადის ადგილისას მას უბრძანებია სპარსელთა გაფლეთა ასაკისა
და სქესის განურჩევლად... გამარჯვებული სულთანის წინაშე უცე-
რად მომღერალი შაჰ-ყული გამოცხადდა. საზის თანხლებით ნაღ-
ვლიანი სიმღერა წამოიწყო, მძვინვარე მბრძანებელს გული აურწყა,
სისლანიან ბრძანება მოწყალებით შეაცვლევინა. სულთანს მომღ-
ერალი გულუხვად დაუჯილდოვებია და სხეებითან ერთად სტამბოლში
წაუყვანია თურქული მუსიკის დაფუძნების მიზნით.

ცნობილი თბილისელი მუსიკოსი ალექსანდრე (სამა) ოპანენა-
შვილი წერს: „საერთო მუსიკალურ ისტორიაში მაღალი და ბრწყინ-
ვალე ალაგი უკავია სპარსეთის მუსიკას. სპარსელებს ცხოვრებაში
უძირფასეს საგნად ჰქონიათ მიღებული სახიობა. მუსიკის დაცე-
რაში ისე ყოფილან დახელოვნებულნი, რომ ბევრჯერ უსარგებლიათ
კიდევ. მაგალითად: არაბების მიერ ქ. ბაღდადის დაპყრობის შემ-
დეგ ოცდაათი ათასი ტყვე იქნა განთავსუფლებული მუსიკის წყა-
ლობით და ბევრ ამგვარ შემთხვევისაგან დაუხსნიათ თავი სამუსიკო
ხელოვნების ძალით, მაგრამ ისლამის¹⁵ მიღების შემდეგ მუსიკა და-
ეცა, იგი სასულიერო წოდებას აკრძალა, რამაც დიდი უთანხმოება
გამოიწვია თითქმის მთელ ისლამში: განუწყვეტლივ ბაასი და
აურზაური იყო ახუნდების მუშტადიდების¹⁶ და აშუღების შორის. აი
რას ეუბნება მოლებს მთელ აღმოსავლეთში ცნობილი პოეტი ფიზუ-
ლი ერთ ლექსში:

„ეი, სალიხონ¹⁷ თქვენ აჰკობაღვეთ
ნასას¹⁸ თბილი ხმა, სიმღერა მისი,—
ამით თქვენ მოსკეთ ბაღდადის ნახევით
ჩვენი ისლამის ნაშუს სინდისი.“

დათა ზუბინაშვილი
უსტაძაშის ნიშნითა
და ომში მიღებუ-
ლი ჯილდოებით

„პოი, უფალო, ყველას დაუჩურებს
ეგ შვიი თვალო, ღვითი კუბოხეული,
გოხოვ: ნასასაჰარ ამ უჯუნურებს
აგილ-აგილად¹⁹ ექმნათ სხეული!“

აღმოსავლური კანცებიდან განსაკუთრებული პოპულარობა პო-
ეტს ჩვენში: მუხამაზუმმა, ბაიათებმა და თასნიფებმა, მათ დროთა
განმავლობაში საგრძნობლად იცვალეს სახე ცნობილი მგოსან-მე-
ღებისა და მუსიკოსების წყალობით. მათ თავისებური-თბილისური
ელფერი მიეცათ. თბილისურ კანცაზე იმღერებოდა ჩვენი დიდი პოე-
ტების: ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, გრიგოლ ორბელიანის
და სხვათა ლექსები: „სულ ბოროტო“, „აღმართ-აღმართ“, „ნახვეა-

სირაქების ამქრობა ორთაქალაში, 1906 წ.

რი ცხოვრების გზა გაგიღო, „ერთად თვალის სინათლე“, „გინდ მებინოს მანც სულში მიზნარა“, „ახალ აღნაგო სულს“, „შენ არაუშის ცისკარი ხარ“, „უკადგების ბაღშია“, „ბუნდვან გულსა“, „ახ, მივარჯე მთავრე“, „უკოთხო ვართო“, „დარდების ამშულელო“ და სხვ. ამ სიმღერებს განსაკუთრებული, „ძველ თილისური“ კოლორიტი გამოარჩევთ.

შეიზიარებულ მუსიკალურ საკრავებზე სრულდებოდა ძველი ქართული თილისური სიმღერები, მკონების — საიათნოვას, სკან-დარნოვას, გიგიშვილის. პაპირას, განჯისკარელის, ბეჩარას და უფრო ხშირად იგიტი-გურჯის ლექსებზე.

ჩვენში უცხოური სამუსიკო საკრავებიდან განსაკუთრებული პოპულარობა დედუნა და სასანდარმა მოიპოვა. მათზე ატყობდნენ ქართულ მელოდებს და აწყობდნენ სხვადასხვა სიმღერებს, განსაკუთრებით კი მუსამბაზის კილოზე.

დიდ ღლიას ძალიან ყვარებდა დედუკზე შესრულებული მუსამბაზები: გრიგოლ ორბელიანს, აკაკი წერეთლის, ზესონების — რჩეულობის, გიგიშვილისა და სხვათა ლექსებზე.

დედუკის პანეგები დამტკბარი აკაკი წერეთელი ერთ-ერთ თავის ლექსში წერს:

ახ, მესურნე, დაკარ, დაკარ!
-- გამაგონე ღუ სველის ხმა!
მავაშია ჩემია მთლია
მამაკური ოცხლა, მოთქმა.
გამიხურე პანთი გული,
ეგზე დასდნენ მუხუბარება... და სხვ.

იმ დროს „ბატონებით“ დაავადებულ ბავშვთან (განკურნის მიზნით) სახლში იწვევდნენ მედლაკეთა დასტას და აკვრევიენდნენ „იივ-ნანას“.

თილისური მესურნეები მუდამ აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდნენ ბრძოლებშიც. ისინი ამიარულდნენ და ამხნვედნენ ჯარს სხვადასხვა პანეგებით, რიოც ამისაზრულებდნენ მადლობებს და ჯილდოებს. ასე მაგალითად: 1877 წელს ყარსის ბრძოლებში აქტიური მონაწილეობისათვის ანტონ მისურაძისა და ძმები ფარსე-ლაგოების დასტების ყველა წევრი დაჯილდოვდნენ მედლებით, თეთონ ანტონ მისურაძე კი გიორგის ჯვრით.

1915-1916 წლებში ოსმალეთთან ბრძოლებში მონაწილე დავით ჭეჭავაძის ქართული პოლის მესურნეები პეტე ჩანანძე, გიორგი ბეგიაშვილი და დავით ტაბუაშვილი დაჯილდოვდნენ მედლებით და გიორგის ჯვრებით. ამ ჯვრებით დაჯილდოვდნენ აგრეთვე 1914-1917 წლებში — პირველ მსოფლიო ომში მონაწილე გენერალ პაატატიონის მეთაურობით მებრძოლი „დივი დივიზის“ მესურნეები — ვანი და მისა შაჰალაშვილები, (თაქლუგები), სერგო და დათა ზუბიაშვილები და სხვ. ამ ბრძოლებში ჯილდოები

მიღებული აქვთ დათა ზუბიაშვილის შეიღებსაც — ლევანსა და ვანას.

გაიდა წლები. საქართველოში შემოიჭრა უცნაური სასიმღერო და საცეკვაო მუსიკა: ტანგი, ფოქტორტი, რუმბა და სხვ. ჩვენში ამგვარი მუსიკის დანერგვა, თუ არ ცდებენ, 1918-1919 წლებში დაიწყო, მაშინ, როცავე საქართველოში ინგლისელები თაბოშოდნენ. არ მოსწონდათ ძველ თილისურებს ეს მუსიკა, ისინი თავი-ლობდნენ და ერთდობლივნი მას. პოეტმა ი. გრიშაშვილმა ამ „ხალ-მოღურ“ ცეცვა-პანეგებზე ლექსიც კი გამოსთქვა. აი ისიც:

რას მივიანო ფუნ-ტუბო შედგირი,
რას მივიანო დღის ფაუტე შედგირი,
მე ამ თამაშს არ ვაძვარებ ინტელუი,
ეგნაცულე ჩვენ ჯიჯირა ცენტაბარს...
--

დროთა განმავლობაში თანდათან მივიწყებულ იქნა ჩვენი წინაპრების საცავალი, ძველი თილისური მუსიკა. ამით განაწყვეტილი ი. გრიშაშვილი გულსწყობდა ამბობდა, რომ „თანამედროვე ქართველის ყურს ეამებოდა ძველებური „რასტი“, „მუსაზრე“, „ჩარ-გა“, „თასნიფი“, „საპარი“, „შანსაზი“, „სეფლიო“, „სევა-ზაზუ-ლი“, „რონა-ბაიათი“ და სხვა სასიმღერო შექსებები; თანამედროვე ქართველს, აკაკის არ იყოს: „თაბრისთვის მიუწყვეია ყური“ და აღმოსავლეთის მუსიკა თუ ხალხური სიმღერები „ჩაიღურის წყალ-სა სავამი“. ახ, სადა ხარ, ერთი კარგი მუსიკოსო, რომ არ შეკრებ ამ სიმღერებს, არ დაამუშავებ და თავლებს არ დასთხრი გადგვა-რების მიზნისთვის“.

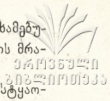
დედუკის და სახანდრის არაერთი გამოჩენილი დამკვერლი აღზრდილა თილისში, ბევრ ჩვენებურ მესურნეს და მესაზანდრეს უსახლებოდა თავი როგორც საქართველოში, ისე მის საზღვრებს გარეთაც. თილისური მესურნეები და მესაზანდრეები, როგორც საუკეთესო და დასელთან, ხშირად ყოფილი მიწვეული დიდ ქროსოლებში, ზეიმებსა და მეჯლისებში, არამარტო ამიერკასპის-სიაში, შუა აზიაში და რუსეთის დიდ ქალაქებში, არამედ ოსმალეთში და ირანში, თვით შაჰის კარზეც.

ძველი თილისის მესურნეების ამერიდან განსაკუთრებით გამოირჩეოდნენ: მვლელ-მომღერალი ბაგრატა ბაგრაძე (ძია ბაგრატა, დიდი ბაგრატა, ბებერი ბაგრატა), მესურნეები: კუპრია, პავლე მათაშაძე, ავეტქეა თეთრამელი, ვასო რაზმაძე, დათა ზუბიაშვილი (მესურნეების ბოლო უსტაბაში), პეტე ჩანანძე, გურქე ნასყიდაშვილი (ნასყიდა), სინო ციციშვილი (სინო ხაზურელი), მვლელ-მომღერალი გურქე ჩიბანავი (გურქე შულაველი) და მვლელეთა პირველი ანსამბლის შემქმნელი და ხელმძღვანელი — ხაჩიკ ტაღლავაძე, რომელმაც, თუ შეიძლება თქვას — თან გაიყულა დედუკის დიდი სიტკბოები.

შ ე ნ ი რ ზ ე ბ ა ბ ი

1. С. Кшишиньшъ «Тифлисъ 40-хъ годовъ» стр. 2.
(თარგმნილია ჩემს მიერ).
2. ვისაც და ჰქონდა და რა შეძლოა ის მოქალაქე უცხოურა.
3. მესრამბეტ სავთისის პირველ მეთხოვნი როგორც თილისის, ისევე სოფლების ტყუბში ლხინო მესურნელი იყო დღისა და ახიური გარ-მოში.
4. იგივეს თვინანია. სომხურ ობლუგებულა კრებულე. ტომი IV. გვ. 236.
ერკვენი 1951 წელი (ტიტკები თარგმნილია ბიხვს არუკასი მიერ).
იქვეა გვ. 257.
5. და „სახლწოდებები დიარი არაბულად დაირე, ზურან — არაბუ-ლად ზებრის და დედუკი — არაბულად დედუკი ადებული მავეს მესურ-ნეების ბოლო უსტაბისი დათა ზუბიაშვილის ხელთაწერებშია.
6. დედუკის დასაბო დავრა და სიმღერა საქუელში რომ ერთ ბაგრა-ტის შეიღებულა, ამის შესახებ პირადად მითხრა ამ 40 წლის წინათ ცნობილმა უცხოელმა დამკვერელმა, აწ განსუქრებულა დათა ზუბიაშვილმა და სომხების სრლ დამსახურებელმა არტისტმა, ძველ თილისის მუსიკოს-მეცნიარობე ლევან კობახიამ.
7. მუსამბაზი ჩვენებურად — თილისურად დამუშავებელი მელაბათია, რომელიც თავისებურად „ჩასმულა ჩაიროში“, ანუ სრულდება თილისური

ქალაქური (თილისური) კოლორიტის დამახასიათებელი თანაზარი რიტმით, მას არ ახსიათავენ ირანული მულაბათის მავგარა კილოს „ოკრო-პოკორულ“ გაგრძელება-გაბიარებუბა, მუსამბაზი თილისში წარმოშობილი და მხო-ლი აწ იღებურა.
8. ილიამის ანუ მამალის რულის მიმდებრებს შორის გამოირჩევიან: სუნტებები (თურქეთი) და შიტებები (ირანი).
9. აწ „წერიული, თხოლებულანა სრული კრებული თხოებუტ ტობად, ტომი I გვ. 99.
10. ვადკრევილი, საიათნოვას სიმღერის ნასიმოვნებ მუდგ ერეკლეს მუღლად თავისი საზნაში, ძვირფასი ფარის ხალდი და იქვე წამოთხმასს საიათნოვასლის.
11. ფილიდნე შუმსიცი. „საიათარა“. ურული „სამუთია ხელეღნება“, 1968 წ. გვ. 23, 61.
12. ის-სამი მოიუბას შემდეგ ე. ი. გამაპალიანების შემდეგ.
13. ახლებული და მეზობლები — სასულიერო მღვდელის პირის პირანი.
14. სალსინი — მამაფილისის სარწმუნოების გამაგრეკლებული.
15. ნასა — სადაბურის მავგარი დასაკრავია.
16. ავლ-ავლად ანუ ნაყურ-ნაყურად, როგორც ნასა იქნა ნაყურ-ნაყურ-ვალ ქველუ... (ა. ბ.).
(ტემომებენი განმარტებულა ჩემს მიერ).

ლალი და დაბალი შაირის შესამკველად გამოყენება პოემაში ინტონაციის მრავალფეროვნებას ქმნის.

ძველად საქართველოში „ვეფხისტყაოსანს“ სიმღერით კითხულობდნენ:

„რომელმან შეჰქმნა სამყარო ძალითა მით ქლიერითა, ზეგარძმო არსნი სულითა ყენა ზეცითა, ჩვენ კაცთა მოგვცა ქვეყანა, გაჰქმნა ფუფალო ფეოთა...“

ამ სამ ტაქვს ერთ სუთქეაზე კითხულობდნენ, და-ზე იღებდნენ ახალ სუნთქვას და შემდეგ წარმოსთქვამდნენ:

„მისკან არს ყოვლ ზელმწიფე სახათა მის მიერითა...“

ასეთი კითხვა „ვეფხისტყაოსანის“ ლექსს ფორმას უნარჩუნებს. მელოდია არ ირღვევა და, თავისთავად ცხადია, აზრიც სწორად მოდის.

საერთოდ ლექსი ხომ ურთულესი ფორმის ნაწარმოებია. ყველა ლექსს თავისი მელოდია, სიმღერა აქვს; „ვეფხისტყაოსანში“ ეს სიმღერა მეტად მრავალფეროვანია.

დიდი გულაქტიონი ამზობდა: „მე ჯერ ლექსის სიმღერა მღმის და მერე ვერ მას“. ასევე უნდა გაიგონოს რუსთაველის ლექსის სიმღერა მკითხველს.

ჯერ კიდევ VII საუკუნეში გიორგი მერჩულის „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებაში“ ვკითხულობთ:

„გულსმიყრობია სწავლისაი განსაკვირებელი იყო ფრიად, რამეთუ მსწრაფლ დაისწავლა დაეთოი და სწავლი სავეუესითი. სამოდფრთი ქართულსა ენასა შინა ყოველი დაისწავლა და მწიგნობრობაიკა ისწავლა მრავალ ენათი და საღბროთი წიგნი ზეპირით მოიწურთნა. ხოლო სიბრძნეცა იგი ამის სოფლისა ფილოსოფოსთაი ისწავლა კეთილად.“

სიტყუაი მისი იყო შეზავებულ მარლითა მადლისათა, რაჟამს იტყვენ, ბრძნად აღაღის პირი თვისი და წესი განწიხის ენასა თვისსა“. უდავოდ ლამაზ კითხვაზე, მხატვრულ კითხვაზე ლაპარაკობს აქ გიორგი მერჩულე. აქედან გამოდინავს, მხატვრულ კითხვას სათავე დამსწავლულობაში უნდა ვეძებოთ. როგორც ცნობილია, ძველ საქართველოში რიტორიკას ასწავლიდნენ. ეს დარგი ფილოსოფიური და ფსიქოლოგიური დარგია. ფილოსოფიურია, რადგან მხატვრულმა მკითხველმა, რომელიც „ჰამლეტის“ მონოლოგს, „მოფენა-არყოფნას“ კითხულობს, ზედმიწევნით უნდა იცოდეს შექპირი და ჰამლეტის ტრადეცია თავის ტრადეციად უნდა გაიხადოს კითხვისას.

მხატვრული კითხვა არის მწერლის ამა თუ იმ ნაწარმოების აზრინად კითხვა. ე. ი. კითხვის დროს გადმოცემული უნდა იქნეს ავტორის ჩანაფიქრი, მსმენელმა უნდა იგრძნოს ის შინაგანი ღელვა, რამაც ნაწარმოების ავტორს ააღვირა ხელში კალამი.

გნატვრული კითხვის საკითხისათვის

ათათი ხანდრავა

ძარმუმი ხელოვნების ისტორიული განვითარების პირველ ეტაპად მიღებული იყო ქრისტიანობის გავრცელების პერიოდი საქართველოში, მაგრამ წლების განმავლობაში წარმოებულმა არქეოლოგიურმა გათხრებმა ცხადჰკეთა ქართული ხელოვნების უფრო ადრეული არსებობა.

ისეთი დიდი კულტურის ქვეყანას, სადაც წინ ვერაფერი აღუდგა ხელოვნების სხვადასხვა დარგის განვითარებას, არ შეიძლება თავისი ტრადიცია არ ჰქონოდა ხელოვნების იმ დარგშიც, რომელსაც მხატვრული მეტყველება, ხატოვანი კითხვა ჰქვია.

ქართველმა ხალხმა ზეპირად შემოინახა „ვეფხისტყაოსანი“. ჩვენს წინაპარ ქაღებს მზიოთად ატანდნენ ამ დიდებულ ნაწარმოებს, ისინი კი ხშირად ზეპირად სწავ-

ლობდნენ პოემას. ეს ფაქტიც მხატვრული კითხვის დიდი კულტურის მანიშნებელია. „ვეფხისტყაოსანში“ ვკითხულობთ:

„შაირბა პირველადე სიბრძნისა ერთი დაჯერ, საღმრთო-საღბროდ ვასაგონი, მსმენელთათვის დიდი მარჯე, ეკლა ჰკაცა ეამების, ვინცა ისმენს...“

უდავოდ ლამაზ, ხატოვან კითხვას გულისხმობს რუსთაველი ამ სტრიქონებში. „ვეფხისტყაოსანის“ კითხვისას უმოკვრედა დაბალი და მაღალი შაირს უნდა დავეყრდნით. „შაირი“ — არაბული სიტყვიდან წარმოსდგება. „შერ“ ქართულად ლექსს ნიშნავს. რიტმულად ჩქარი ტემპის მქონე ტერფებისაგან შედგენილ შაირს მაღალი შაირი ეწოდება, რიტმულად ნელი ტემპის ტერფებისაგან შედგენილ შაირს კი დაბალი შაირი. მა-

საწესბაროდ, დღეს საქართველოში ძალიან ცოტა რამ კავდება მსატერული კითხვის დონის ანამალებოლად. ქართული ენა მეტად ღამაში ენაა, მსატერული კითხვა კი ფიქრზე და რთული დარგია. ქართველ მეცნიერთან ამ დარგში მხოლოდ დოქ. მ. შრეველიშვილის წიგნი გაგვაჩინა, სადაც ამ საგნის ტექნიკური მხარეა გაშუქებული.

ეს დარგი მარტო მსახიობებს ეკადრება და აინტერესებდეთ, არამედ პედაგოგებს, იურისტებს და ყველა იმ პროფესიის ადამიანებს, რომლებსაც აუდიტორიის წინაშე უხდებთ ლაპარაკი.

მსატერულ მეტყველებას დღეს განსაკუთრებით დიდი ყურადღება ექცევა. მით უმეტეს მას შემდეგ, რაც ჩვენში ტელევიზია დაამკვიდრა.

ერთადერთი დაწესებულება, სადაც ამ საგნის კათედრა არსებობს, გახლავთ შ. რუსთაველის სახ. სახელმწიფო თეატრალური ინსტიტუტი. აღნიშნულ საგანს რამდენიმე ათეული წელიწადია ხელმძღვანელობს ჩვენი თაობის ყველა სახელოვანი მსახიობის აღმზრდელი პედაგოგი დოქ. მ. შრეველიშვილი.

საქართველოში ჯერ არ მოწყობილია სრული ორგანიზაციული ლიტერატურული სადამ, მაშინ, როცა ჩვენ ბევრი კარგი მკითხველი გვაყავს. მოსოვსა თუ დღევანდელი ლიტერატურული სადამო ერთ-ერთი საინტერესო მოვლენაა, რაბო ამის, რომ ჩვენს დედაქალაქში ბევრად ვერ ჩაყარა საფუძველი ამ დარგს უცხოელი მოღვაწე აღმერთავებელი რჩენები თანობისა თეატრალური კულტურის დონით და ეტეს არ იწვევს ისიც, რომ მსატერული დიდ ყურადღებას გამოიჩენს ლიტერატურული სადამისადმიც. მით უმეტეს დიდი ინტერესით დაესწავა ისეთ ლიტერატურულ სადამის, სადაც წაეითხული იქნება რუსთაველის, ილიას, გაგას, ბარათაშვილის, გალაკტიონის, გამსახურდიას ნაწარმოებები.

საქართველოში და საქართველოს გარეეთაც ბევრი ჩვენს რადიოდატყობის აღმერთავებელი მსმენელი, განსაკუთრებით, ლიტერატურულ-დრამატულ გადაცემებს. ამ რედაქციებში ნიჭიერ რედაქტორთა, რეჟისორთა და კომპოზიტორთა მოუღიჯავი მუშაობა. ასევე ნაყოფიერ მუშაობას ეწევა საბავშვო გადაცემათა რედაქცია. სახსარბრუნა, რომ გადაცემათა კომისიის ფონდში ინახება ჩვენი საყვარელი მწერლების, პოეტების და მსახიობების, ჩვენი სახელმწიფო მეცნიერების ხმათა ჩანაწერები. საქართველოს რადიოკომიტეტის ლიტერატურულ-დრამატულ გადაცემათა რედაქცია პოპულარისკაცის რაგონს როგორც ძველ, ასევე ჩვენი თანამედროვე მწერლებისა და პოეტების ნაწარმოებებს. ამასთან

დაკავშირებით რედაქცია ხშირად იღებს მადლიერების წერილებს. საწესბაროდ, პრესა ნაკლებად, ან უფრო სწორად, სულაც არ ემხარება მას.

საქართველოში უკვე მრავალი წელია, რაც ტელესტუდია მუშაობს. ჩვენმა ტელემუშაობამ საგაბოდ სწრაფად ათვისეს და შესწავლეს მისი სპეციფიკა. მთავარი სიძნელეები დაძლეულია, მაგრამ საბუნებო და საინჟინერო ბევრია წინ. საქართველოს რადიოსა და ტელესტუდიას საგაბოდ კარგი დიქტორები ჰყავს, მაგრამ არიან ისეთები, რომლებსაც გამყიდვლება აკლიათ. ტელედ რადიო-დიქტორს უნდა შეეძლოს გარკვეული კონტაქტი დამყაროს მრავალდონიანი მსმენლებთან. დიქტორი უნდა იყოს კანდიდატური, ნიჭიერი მსახიობი, თორემ კარგი ხმა და სუფთა მეტყველება რომ უნდა ჰქონდეს, ამასუ ლაპარაკი უხდება. დიქტორი უხდამიწვევით ფრთხილად უნდა შეიღობეს მსმენლებელთა და მსმენელთა მსახირობი.

რეჟისორებს, რომლებიც ტელედარგებს აკეთებენ, გათვალისწინებულ უნდა ჰქონდეთ დიდი კონტრასტი სცენასა და ტელევიზიას შორის, დარბაზსა და ოჯახურ გარემოებას შორის.

ყველაზე დიდი საშიშროება ქართული კითხვაში მონოტონობისათვისა დაკავშირებული. მონოტონური, ე. ი. ერთფეროვანი კითხვა, უაზრო კითხვის შედეგია. ამ თუ იმ ტექსტში რამდენი წინადადებაცაა, იმდენი აზრია, ე. ი. იმდენივე უნდა იყვალის ხმა ფერი. ინტონაცია უნდა იცვლებოდეს იმისდა მიხედვით, თუ რა უსაბარკობის ავტორი, რა ალექსანდრე მას. ინტონაცია ავტორის სუბიექტი განწყობილებების გამოხატულება, ე. ი. ხმის მრავალფეროვნებაა. ინტონაცია ღამაში და სწორი კითხვის პირველი და აუცილებელი ფაქტორია.

მეტად სავალალოა, როდესაც ტელეში თუ რადიოში, სცენაზე თუ კათედრაზე, მივიხედვით თითქოსდა მხოლოდ მოვალეობის მოსახდელად კითხულობს ტექსტს, არც თვითონაა დაინტერესებული და გვეც აუდიტორიას იპყრობს.

სცენიზაცი უხირად ისმის სუსტი მეტყველება. არც თეატრებში ექცევა დიდი ყურადღება ამ საქმეს, დროდადრო აქვს უნდა ტრადიციულ სპეციალური მეცადინეობა ამ საგანში. მსახიობი სცენიდან სამაგალითოდ უნდა მეტყველებდეს.

ფილოლოგიის, ფილოსოფიის, ისტორიის, იურიდიული ფაკულტეტებზე ქართული ენის მასწავლებლებმა აუცილებლად უნდა ჩაატარონ მეტყველების სწავლების კურსი.

ძალიან ცუდი მდგომარეობა პირველ-დაწყებით კლასებში და საბავშვო მაღლებში. ბავშვებს ხშირად მათთვის შეუფერ-

ბელ ლექსებს ახეობენებ და კითხვას ასწავლიან არასწორი ინტონაციებით. არასწორი მსატერებით. პირველდაწყებითი სკოლის პედაგოგებმა აუცილებლად უნდა გაიარონ ამ საგნის სპეციალური კურსი. ხშირად ორ ხმამან ცვლად, არასწორად წარმოთქვამენ. ისფერი, აფფერია, უფერი, მოიროვლი, საათი. აქ ორი სრული ბგერა გვაქვს. მართალია, მას ჩვენ ცალ-ცალკე არ წარმოთქვამი, მაგრამ ეს აუცილებლად უნდა გაჩანდეს ორი ცალ-ცალკე წარმოთქმული ბგერის ხანგრძლივობა, რადგან ყველა ხმამან თავისი წარმოთქმის ხანგრძლივობა აქვს. თუ არ ვიტყვით ისფერი და ვიტყვით ისფერი, სიტყვა დაკარგავს თავის მნიშვნელობას. ასეთივე მდგომარეობა გვაქვს თანხმოვანებთან. გ-სთან და ღ-სთან. გგონია, დიდდება, იმედგარეული, მზადდება. მართალია, ამ შემთხვევაში ჩვენ ბგერებს გ-ს და ღ-სურ გაგანაგრძელებით, მაგრამ აქ ბგერა გ და ღ. ცალ-ცალკე წარმოთქმული ორი ბგერა. ეს ბგერები ძნელად წარმოთქმულია ერთმან, მაგრამ იგი არ უნდა დაიკარგოს. ანალოგიურია მაგალითები ბგერა მ-სთან, მაგ. მმართველი. აქ რადგან ბგერა მ-მეფობია, ჩვენ შეგვიძლია იგი გაგანაგრძელებით, დავაყვებით. მე აქ მოვიყვამე დამახინჯების ის მაგალითები, რომლებიც ძალიან ხშირია.

ხშირია შემთხვევები, როდესაც წინადადებაში ძალიან ცუდად და საგაბოდ უხეზად ხმარობენ საყენ ნიშნებს. ეს, განსაკუთრებით, კითხვის ნიშნებს შეინიშნება. კითხვის ნიშანი, მართალია, წინადადებაში ბოლოში იწერება, მაგრამ ცოცხალ მეტყველებაში იგი სიტყვის თავში გადმოდის. მაგალითისათვის:

«გასოსო, ოღეს პისი ზილი, ცრემლი შენი მკურანლი და ღოსტაქანი წამალსაქე»

შეიძლება ასე უხეზად იყოს კითხვის ნიშანი ინტონაცია გადმოცემის სიტყვაზე «გასოსო?» და არა «მხანდეს» ან «მოგატყდას?»

მსატერულად მკითხველმა არ უნდა დაივიწყოს, რომ პირველ ყოვლისა, იგი თავად უნდა იყოს შეკითხვის იმ ნაწარმოების შინაარსში, რომლისც იგი კითხულობს. ამ თუ იმ ნაწარმოებში გადმოცემულია ადამიანური გრძნობები, ავტორისსული განცდები, ფიქრები. ამას უშუალოდა, გულწრფელბა სჭირდება და არა მოგონივრება ინტონაციები. რაც უფრო გულწრფელად იტყვება იგი გადმოცემული, მით უფრო გაგაგები იქნება აუდიტორიისათვის.

საბავშვო ნაწარმოებების (ზღაპრების, იგავარკების, მოთხრობების, ლექსების) კითხვისას მსახიობები ხშირად ვაშვებს მაძავენ და «პავშურად» კითხულობენ. სრულბითაც არ არის სჭირი ეს «პავშური ტონი». პირიქით, ბავშვებს უნდა წაუთიბონ საყვით სერიოზულად. ხელთ-

ნებაში მთავარია სიმართლე. განა სერვანტესმა „დონ-კიხოტი“ ბავშვებისათვის სხვანაირად დაწერა და დიდებისათვის სხვანაირად? ან ჩვენმა დიდებულმა ვაჟა-ფშაველამ „შელის ნუკრის ნაამბობი“ სხვადასხვანაირად დაწერა?

მხატვრულმა მეთხველმა, უპირველეს ყოვლისა, ბრწყინვალედ უნდა იცოდეს მშობლიური ენა, კრძნობდეს მის ყველა ნიუანსს. თითოეული სიტყვა და მასში ჩაქსოვილი აზრები უნდა იყოს მკვეთრად გამომსახველი, ნათელი.

ინტონაციას აზრი და ემოცია ბადებს. სწორი გაგება მასალისა სწორ ემოციას იძლევა. ინტონაციას ვერ გაიმეორებ, ამას გრძობა გვარნახობს.

ინტონაცია უნდა იყოს ცხოველი, გულწრფელი, იგი ფსიქოლოგიური ამოცანის სწორი ამოსხანა.

მხატვრული კითხვა, როგორც საგანი, ორი ნაწილისაგან შედგება: ტექნიკური და მხატვრული. ტექნიკურში შედის: სუნიქვა, ხმა და ბგერათა სწორი წარმოთქმა. აქ ლაპარაკია გამომწვევებულ დიაფრაგმულ სუნიქვაზე, გაფარჯიშებულ სუნიქვაზე, რათა მხატვრულმა მეთხველმა, მასწავლებელმა, მოსმართლემ, ლექტორმა და, რასაკვირველია, მსახიობმა შესწავლოს დიდხანს თავისუფლად ლაპარაკი. მსახიობს ლამაზი ხმა უნდა ჰქონდეს. ყოველივე ამას თავისი ვარჯიშები აქვს. (იხ. მ. მრევლიშვილის წიგნი).

მხატვრული კითხვის დროს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ბგერათა სწორად წარმოთქმას. როგორც ვიცით, ყველა ბგერას აქვს თავისი წარმოთქმის მომენტი, მდგომარეობა, თავისი წარმოთქმის ისტორია. თუკი ორთოგრაფიაში ა-ს აქვს ასეთი მონახულობა, კითხვის დროს მას აქვს თავისი წარმოთქმის მომენტი.

სწორად, აზრიანად წარმოთქმულ სიტყვას მოჰყვება გრძობაჲ.

ფსიქოლოგიური პაუზის გარეშე მხატვრული კითხვა უსიცოცხლოა.

მხატვრულად მეთხველი უნდა ერკვეოდეს ლიტერატურის თეორიაში. სამწუხაროდ, თეატრალურ ინსტიტუტში, სასცენო მეთკველების პროგრამში არ არის შეტანილი ეს საგანი. არ კმარა მხოლოდ ბგერათა ვარჯიშები და ლიტერატურის თეორიიდან მხოლოდ თემის, იდეის, კომპოზიციისა და კულმინაციის ცოდნა. სასცენო მეთკველება უფრო რთული საგანია, ამ საგნისადმი მოთხოვნილება დიდია და პროგრამა კი საკმაოდ შეზღუდულია. მხატვრული კითხვის ხელოვნების უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება. ეს საგანი დიდეს მუტად პოპულარული გახდა. ყველა ჩვენს ენის ვალია ჩვენი ლამაზი ენის მოვლა, მეთკველების კულტურის ამაღლება. ეს დღეიეროებული საქმეა.

აკაკი ნაკიძელი

და რუსი ხალხი

ალექსანდრე სიკუა

1912-13 წლებში აკაკი წერეთელმა პეტერბურგსა და მოსკოვში იმოზაურა. მას აქ დიდი პატივისცემით შეხვდა რუსეთის მიწრივე ინტელიგენცია. აკაკი წერეთლის პატესაცემად მოწყობილ საღამოზე მონაწილეობის მისაღებად ქართველმა სტუდენტობამ მოსკოვიდან პეტერბურგში მიიწვია სახელგანთქმული მომღერალი ლეონი და სობინოვი. საღამოს ესწრებოდა სახელოვანი ქართველი მომღერალი ვანო სარაჯიშვილი (იგი მაშინ პეტერბურგში იმყოფებოდა). აი, რას წერს ჟურნალ „მსათობის“ 1936 წლის მეშვიდე ნომერში ამ საღამოს მონაწილე სტუდენტი დ. ფაღავა:

„დაიწყო საღამოც. დარბაზი ისე გაიქვდა ხალხით, რომ ნემსიც ეი არასად ჩაწვებოდა. გათავდა ერთი მოქმედება. დაიწყო მეორე. მასობეს განყოფილების მესამე თუ მეოთხე ნომრად გამოვიდა ამერიციიდან გასტროლოგზე ჩამოსული ვილად გამორჩენილი ვოლინოვი და მკერველი ჯალი. დაიწყო ადგეა და ამ დროს მოისმა ქუჩიდან ტამისცემა.“

ჩვენ საღამოს გამართველნი, მივხვდით, რომ აკაკი მოჰყავდათ. მგარამ სხვებმა არაფერი იცოდნენ. ტამმა უფრო და უფრო იმატა: აკაკი კიბუზე ამოჰყავდათ. დარბაზში მაყურებელი ახმაურდნენ, ყველამ ერთმანეთს კითხვა დაუწყო. დარბაზს ირგვლივ ამაღლებული ჰქონდა და უცხად ზევიდან ამ ამაღლებულზე არაჩვეულებრივი სანახაობა გამოჩნდა: ირგვლივ ქუჩაჯგუში უამრავი სტუდენტობა, შუაში აკაკი თავისი ბიბლიური შეხედვლებით.

დარბაზში არაჩვეულებრივი ამავე მოხდა: ეს ზღვა ხალხი, როგორც ერთი კაცი, ფეხზე წამოდგა. შეჩნდა ტამი და ვაშას ძახილი. აკაკი სტუდენტებით გარსშემორტყმული ძირს ჩამოშევა და გაემათა პირველ რიგში მისთვის გამართულ საავარტელისკენ.

აკაკი ძალზე ელვავდა და სტუდენტებს ძლიერ მოჰყავდათ. ტამისცემა და ვაშას ძახილი თანდათან გატულებდა. მივიდა თუ არა საავარტელმა, მაშინვე ჩაჯდა, რადგან ფეხზე დგომა არ შეეძლო. ტამი მაინც არ ცხრებოდა. ექსჯერ წამოდგა აკაკი, მადლობა გადაიხადა და მეშვიდე ძლიერ სიწყინარე ჩამოვარდა.

ამის შემდეგ საღამოს მეორე განყოფილება გავრძელდა. სობინოვს თავისი ნომერი უკვე შესრულებული ჰქონდა, მაგრამ განაცხადა — „მსერს აკაკის უმღეროო“. სობინოვის ეს სურთელი საზოგადოების სცენიდან გამოეცხადეთ. ატყდა ისევ ტამისცემა. გამოვიდა სობინოვი, მიუახლოვდა იმ ადგილს, სადაც აკაკი იჯდა

მაგარი დარწმუნებული იყავით — ჩვენი გული ყოველთვის თქვენი მეგობარი იქნება». პოეტმა ვ. დლინდელსკიმ აკაკის ეგვიპტურულ ლექსს უძღვნა:

«От страны, где снег и вьюга,
И торжачий шепот шурша
Светлая вестник солнечного юга,
Нежной Грузии поэт!
Здесь среди снегов печальных,
Вьюгу швыряя вниз гор,
Тополей пирамидальных,
Темно-бархатный узор,
Звезды грелишь хоровами,
Небо Грузии лазурь,
Песни силы и свободы
В вереливах горных бурь!»

მოსკოვში მყოფმა ქართველმა სტუდენტებმა იმ საღამოს აკაკის შეკვიცეს, თავდღესი ვიზიტორები ქართველი ხალხის კეთილდღეობისა და ნათელი მომავლისთვის. როდესაც აკაკი ფაღვამ თავის მიხედვით და ღამაში სიტყვი მიმართა პოეტს, — მოგვიხირობს გავ, „იმერეთის“ კორესპონდენტი, — ქართველმა სტუდენტებმა დაინიჭეს დიდებული პოეტის წინაშე. ამან აღფრთოვანება გამოიწვია იქ დამსწერ რეს ინტელექტუალში. ლეონიდა სობინოვმა სთხოვა კონცერტის ხელმძღვანელს ალ. სუბოტაშვილს, ნება დაეროთ ეგვიპტის აკაკის პატივსაცემად. ამავ საღამოს პოეტს მინათვეს ვარდების თაბურჯისაგან და დღეის ფიფქებისაგან გაკეთებული ჩანგი ჩანაწერს, „საქართველოს დიფულტე მისსან“. ეს ჩანგი აკაკისთვის გამოგზავნა საქართველოს უკანასკნელი მეფის — გიორგის შვიდიშვილს ო. გრუზინსკისათვის.

აკაკიმ მეტად საინტერესო სიტყვა წარმოთქვა. აი როგორ გადმოვიცემს მის სიტყვებს 1913 წლის გაზეთი „იმერეთი“: „ჩვენ რომ ასაბრუსებ გამოვედით, გვა ეკლითა და შამითი იყო მოფენილი. ცოტა ვიყავით და თანაგრძობისა ძალიან ცოტა იყო. ილია ტაჭევაძემ, ნიკო ნიკოლაძემ, იაკობ გომგენაძემ, გიორგი წერეთლი, სერგეი მესხი — აი ვინ იდგნენ ამ გზაზე და „უკდავების წყაროს“ ეწებდნენ. ახლა თქვენ ბევრნი ხართ, თანამგრძობნიც სულ თუ არა ნახვარია საქართველოს; ჩვენ თუ გირბნის ვებსზობილი სხვათა სიყვარული გამოსასხსნელად, თქვენი სიყვარული, თქვენი მშვენიერება, თქვენი საქართველო ამას თქვენგან მიიღოს. ნურავინ იტყვას — განაგრძობს პოეტი, — რომ მე მსოფლიოს ვეშაბრებოდი. ის, ვისაც თავისი შრომები არ უყვარს, არც ხსობს ეყვარება; მიგმართით იმ ძველებს, ვესსაბურთი სამშობლოს, თქვენ ახლა ბევრნი ხართ, ეს შევიძლია... ახალგაზრდებს, გაგამართოთ თქვენ და თქვენთან ერთად გაუმარჯოს ჩვენს რატოა საქართველო“. ამის შემდეგ აკაკი რუსულად მიმართავს მის პატივსაცემად მოხულ რუს ინტელიგენციას: „ხალხთა შეკავშირების პირველი მერცხალი ხელოვნება და სიყვარულია და დარწმუნებული ვარ, მაღალ ახალგაზრდა რუსეთი გამოვიწოდებს არა ქაქიან ეკლებს, არამედ თავისუფლებით, ძმობითა და სიყვარულით შესაბუნებელ თავიუღლებს“.

აკაკის ჰქონდა მიმოვლის და ხალხთა ძმობის დიდი რწმენა და რწმენით აღსავსე სიტყვებით მიმართავდა მოსკოვის და პეტერბურგის მოწინავე ინტელიგენციის, ხელოვნებისა და ლიტერატურის მოღვაწეებს. „ხალხი, რომელმაც შექმნა საქართველო, არ მოვედება, მას არ ნუფლია მოვადეს; იგი გამარჯვებული გამოვა თავისი უკლებრული განვითარებისათვის ბრძოლაში და მომავალში გახდება ყველა თავისუფალ ხალხთა მშობელი ოჯახისა“.

აკაკის ეწეოდა სიტყვაში, რომელიც მან პეტერბურგსა და მოსკოვში შესვლებზე წარმოთქვა, გამოსტევის პროტესტი იმ კოლონიური პოლიტიკის გამო, რასაც ცარიზმი ახორციელებდა განაწილ-საზარების ერთა, ან როგორც მამინ ცარიზმის მოხელეები ამბობდნენ, ტუპემციების მიმართ. ერთ თავის შესანიშნავ სიტყვით პოეტი ხსავსამით აღიწინადა. „რუს ხალხში მრავალია ისეთი, რომლებსაც არ სურთ და არ სამიწებენ ჩვენი ასეთი მშური კავშირი, მაგრამ არის სამაგიეროდ ახალგაზრდა რუსეთი, რომელთანაც ჩვენ ვგაბურს ხელმძღვანელებული სირაულობა“.

და იმდრო რაღაც აღმოსავლური რომანსი. აკაკი წამოიღო და მადლობა გამოუხატა, კვლავ იყავით. ანტარქტს სობინოვმა გვიხილა აკაკისთან მიმოყენებით. მივიყენეთ. აკაკი წინ წამოივებდა, ერთ-მანეთს გადაეხვივნენ. ეს რომ ხალხმა დინახა, ატყდა კვლავ დაუსრულებელი ტაშისკვამა“.

როგორც მოგონებდნენ ჩანს, აკაკის ჩასვლა პეტერბურგში გადაწყველა ნამდვილ სახალხო დღესასწაულად. იმავე საღამოს პოეტს მოუწყვეს დიდი ნადირო, რომელიც მონაწილეობას ღებულბოდა როგორც პეტერბურგში მყოფი ქართველი სტუდენტობა, ისე რუსეთის საუკეთესო ინტელიგენცია და ხელოვნების მოღვაწეები.

„ჩვენ მართა რომ დიდათ ვაფასებთ ძმობას, ერთობას და მეგობრობას რუსეთის ერებთან — აღნიშნა აკაკიმ თავის სიტყვაში — მართალია რუს ხალხში ბევრია ისეთები, რომლებსაც არ სურთ და ევარებთ ჩვენი ასეთი მშური კავშირი, მაგრამ არის სამაგიეროდ ახალგაზრდა რუსეთი, რომელიმაც ჩვენ გვიხილს ხელი-ხელოჩაიებული სიარული, არამარტო ერთრულ, არამედ საკაცობრივი იდელების განსახორციელებლად, იმ იდელებისა, რომელსაც ეწოდება ძმობა, ერთობა, თანასწორობა“.

1913 წელს აკაკი წერეთელი ქართველმა სტუდენტებმა მოსკოვში მიიწვიეს. მას აქ შეხვდა არამარტო ქართველი სტუდენტობა და „ქართველი საზოგადოების“ წარმომადგენლები, არამედ მოსკოვის მოწინავე ინტელიგენცია, მწერლები, ხელოვნებისა და პრესის მუშაკები. მოსკოვში აკაკის ჩამოსვლამ, — წერს 1913 წლის გაზეთი „იმერეთი“ — ალაპარაკა დიდებულთა მთელი პრესა. ვრცელი წერილები მივდგნა მოსკოვში აკაკის ჩამოსვლას, ზოგიერთმა გაუხემა პოეტის დიდი ფოტოსურათიც მოათავსა. სასტუმრო „ლექს-სი“, სადაც ის ისვენებდა, მთელი დამე არ შემეყვარა ხალხის დენა. პოეტის სანახავად მოვიდნენ მოსკოვის მოწინავე ინტელიგენცია და მოსკოვის მეცხოვერები ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწეები: ა. სუბოტაშვილი-იუენი, სამხატვრო თეატრის რეჟისორი კ. მარჯანიშვილი, ცნობილი ისტორიკოსი ივანე კავასიშვილი.

13 იანვარს მოსკოვის ლიტერატურულ-მხატვრულ წერეთ აკაკის დიდი საღამო გაუმართეს, აქვე პოეტის პატივსაცემად გამართულ საღამონზე მონაწილეობა მიიღო ლეონიდა სობინოვმა. საღამოს დასრულზე აგრეთვე ვალერი ბრუსილო, ნ. ტელეშოვი, პ. ბობოროკი, სამხატვრო თეატრის რეჟისორები და მსახიობები — ვ. ნემიროვიჩ-დანჩენო, კ. სტანისლავსკი, მ. ერნოლდო, უ. იამოლიკინა, ო. კინიპერ-ჩეხოვა, კომპოზიტორი მ. იპოლიტოვი-ივანოვი. საღამოს ხელმძღვანელი იყო ჩვენი ცნობილი საზოგადო მოღვაწე, მწერალი და მსახიობი ალექსანდრე სუბოტაშვილი. მან წარმოთქვა სიტყვა: „გაუმარჯოს ქართული პოეზიის მუქს! აკაკის ჩანგი მუდამ იწვევდა ახალგაზრდობას ბრძოლისაკენ, უკეთესი მომავლისაკენ, ამიტომ უყვარს ის მთელ ქართველ ხალხს, ის ქვემოთიხად სახალხო მწერალია, სახალხო მომღვრალია“.

„როგორც მე აქ გავიგე, — თქვა შედეგად გამოსულ ვალერი ბრუსილო — აკაკის პოეზია ქართველი ხალხს უკვდავი სიძღვრე ყოფილა, და აი, ასეთი პოეტი არასოდეს კვდება, ის მის ხალხთან ერთად უკვდავია“.

„იმერეთის“ ცნობით, მისასლმებელი სიტყვებით წარმოთქვაში სხვა რუს მოღვაწეებსაც. ერთ-ერთი ორატორის (პოპოვი) უთქვამს: „მივსალმები „სამხრეთის მუქს“ და უსურვები მრავალ წელს სი-ცოცხლეს, მივესალმები იმ დაწესებულების სახელით (ლიტერატურულ-მხატვრული წერეთ), სადაც ცოცხლობს დიდი ტრადიციები რუსეთის პოეზიის შიხს, პუშკინისა“. ახალგაზრდა მწერლებს წარი-მომადგენელმა აკაკის მიმართა მეტად გულწრფელი სიტყვი: „ახალგაზრდა მწერლების დავლებით სულამ გიძინეთ, მაგრამ იმ შემთხვევა ევქერიო „მუქს“, ჩემი თვალები ვერ კიდევ არ გამაგრებულა მისთვის, ჩემი მოტარებლბა დიდებული ადამიანისა და მწერლის წინაშე უხერხულ მდებარეობაში მაყენებს, ჩვენ, რუსეთის ახალგაზრდობაში, ანა ვიცით რა მშვენიერი საქართველოზე“.

**მარინა
თბილელის
სტენური
იერსახეები**

ნათელა იანჭოშვილი

მარინე თბილელის პორტრეტი

ნათელა იმედაძე

იშვიათი როდი არიან ხელოვანი, ვინაც ბავშვობის წლებიდან დაიწყო, ასე ვთქვათ, „შემოქმედებითი ცხოვრება“. მარინე თბილელის თეატრალური ნაბიჯები პატარაობიდან იწყება.

მეხვი წლის ასაკში შეიყვანეს თელავის პედაგოგიურ ტექნიკუმთან არსებულ სანიმუშო ოთხწლედში, სადაც ასწავლიდა თამარ შიუკაშვილი. აი რას იგონებს თამარის და ეკატერინე: „ჩემი დის კლასში ბავშვებს შორის, ერთი ლოპაწითიო, მხიარული და თამამი გოგონა იყო, რომელმაც თავი განსაკუთრებით შემაყვარა. საბავშვო პიესებს ეწერდი ზოლმე თამარის კლასისათვის, სადაც თითოეული ბავშვი შესწავლილი მყავდა და ამისათვის წინასწარ ვიცოდი, რომელი რილი რომელი ბავშვისათვის იქნებოდა შესაფერი. ამ საბავშვო პიესებში მარინემ „არტიტული“ თავისუფლება და უშუალობა გამოავლინა“.

მაულ შრომებთან ერთად მარინე თბილისში გადმოვიდა საცხოვრებლად. შეიღწევის დამთავრების შემდეგ სწავლა განაგრძო რუსული ენისა და ლიტერატურის პედაგოგიურ ტექნიკუმში.

სწირად დადიოდა თეატრში. ატყვევებდა ვერკო ანჯაფარიძის, სესილია თაყაიშვილის, თამარ ჭავჭავაძის, აკაკი ხორავას, აკაკი ვასაძის, ვასო გოთიაშვილის, გიორგი შაველიძის შეუღლებულ ოსტატობით განსახიერებელი სახეები. მართალია, იგი მსახიობობაზე არ ოცნებობდა, მაგრამ თეატრს მაინც მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა მის ცხოვრებაში. მსახიობობა მისთვის მიუწვდომელი, განუხორციელებელი ოცნება იყო.

საბედნიეროდ, ყველაფერი სულ სხვანაირად წარიმართა.

ერთ დღეს მარინე მგზობარ ქალთან ერთად ქუჩაში მიიპიჯებდა. მიულოდნელად ორმა მამაკაცმა შეაჩერა ისინი. ლენინგრადელი კინორეჟისორები აღმოჩნდნენ. ფერადი მხატვრული ფილმის გადაღებას აპირებდნენ და ამ ფილმისთვის შესაფერის ქალიშვილს ეძებდნენ. მათი არჩევანი მარინეზე შეჩერდა: კინოსტუდიაში რამდენიმე კადრიც გადაუღეს. თუმცა ამ გადაღებას არავითარი შედეგი არ მოჰყოლია. რაღაც მიზეზის გამო რეჟისორები მიულოდნელად ლენინგრადს გაემგზავრნენ.

„ჩინარა III“

ლდი ან

1936 წელს სამსონ სულაკაურის თაოსნობით თბილისში ჩამოყალიბდა კინომასხიბობა სამწლიანი სასწავლებელი. პედაგოგებად მოწვეული იყვნენ რეჟისორები: დ. ალექსიძე და გ. ტოცხტილოვი, მეტყველებამში — დრამატურგი ნიკო შუკაშვილი, რიტ-მიკაში — ვალენტინა ვლენტი, ქაშენიჩაძე დისკოლინგეში — პროფესორი შალვა ნუსეშიძე, აკაკი ფაღავე, თ. ბეგაშვილი და სხვები.

სამსონ სულაკაური იღონებს: „როგორც იტყვიან, ერთ მშვენიერ დღეს ახალგაზრდები მოაწოდნენ სასწავლებელს, მიღების პირობები იკითხეს, უტელოდ გაძლევდი პასუხს, ვხედავდი, რომ ჩვენთვის გამოუადგარანი იყვნენ. უცებ თვლი მოგვარი დაბლა, კიბეზე მდგომი ქალ-ვაჟს, რომლებიც სცილით დაბლა ეშვებოდნენ. ქალის სახეს მომაკადოვა, გასაოცრად ნაზი და ნათული სახე ჰქონდა, ცოცხალი და მოღვაწე თვალებით. წყვილ გავედევნე, შუა კიბეზე დავვიწე და შევჩერე. ქალს ვთხოვე ჩამდინებო წყითი შემოსილი იყო ჩემთან კაბინეტში. დიანბა, გაოცებული მიყურებდა. ვაქმა ალბათ იცოდა ვინც ვიყავი და უფროა — წააკეთა. მშვენიერი ტანადი 15-16 წლის გოგონა იდგა ჩემს წინ, ბავშვური, უმანკო, ლამაზი სახით, ანთებული ცხცხლოვანი თვალებით, უსანთინაო ტურნებით და ბროლივით თეთრი კბილებით. კინემატოგრაფიულ ნაწიხ რომ ვთქვათ: გასაოცარი ფოტოგენური სახე და გარეგნობა ჰქონდა. ინსტინქტი მივხვადი, რომ ნამდვილად კინომასხიბობი აღმოვაჩინე. თუ შემოწმებამაც საჭირო შინამონაცემები გვიჩვენა — ავშენებდი და ეს არის-თუო — გაგიფიქრე. მივხვდი, ვაგამხსენვე, რომ უფრო თამაზად ყოფილიყო, გაბოვივითვე ვიყი იყო, ვისი შვილი, სად სწავლობდა და სხვა. უყვარს თუ არა თეატრი, კინო, საერთოდ

ხელთვნება. ნატრობს თუ არა გახდეს მსახიობი. დავსვი და ავეხსენი სად მიყოფიბოდა ან ვის ელაპარაკებოდა, თანაც შევთავაზებ დავწერა განცხადება ჩემს სახელზე. დავიკრი — მივიღებთ, ის-წავლი და სამიოდ წელიწადში კინომასხიბობი გამოცხად-მეთქი. თავიანუწული, დიმილით მისხნდა, ხოლო როცა სათქმელი დავამთავრე, შემომხედა, გვეითი შემთავალიერა, უარის ნინადა თავი გაიქინა და წამოიდა წასასვლელად. შევჩერე, თითქმის ძალით დავსვი და ავეხსენი რა უნდა ესწავლა მსახიობთა სასწავლებელში, რა საგნებს უნდა დავულებოდა. ერთი სიტყვი, არაფერი დავიწერე ჩემსათვის, რომ მომხეზილა თავისი მომავალი კარიერით. კარგა ხანს გაგრძელდა ჩვენი საუბარი. გიგონსივით ჩემი წინადადება ან ჩემი საუბარი ნამდვილად უცხო იყო. შეიძლება გავუმხარეო და ძალიან სავეკო. ბოლოს, როგორც იქნა, შევძელი მისი დაჯერება, ნდობის დამსახურება, მაგრამ როდესაც გაიყო თუ რა საგნები უნდა ჩავაბრებოდა მისაღებ გამოცდებზე — გაიბომა და გულწრფელად მიხიხრა, მე მაგ საგნებს ვერ ჩავაბრებ, არც ლექსი ვიცი ისეთი ზეპირად, რომ თქვენს გამოცდებისათვის გამოსადეგი იყოს... გა-მოცდები მთლად გავუბრალოვე, დავაშვიდე, ვაგამხსენვე, ლექსიც თვითონ შევერჩე და დამშვიდებით გავისტუმრე.

მეორე დღეს მზიარულად მოვიდა, ლექსი წავაკითხე და... მოლოდინს გადააჭარბა; დიდი გრძობით წაიკითხა. ჩემს სიხარულს საღვარი არ ჰქონდა. ახლა კი ნამდვილად დავგრძენი, რომ ჩემს წინ მაღალი ნიჭით დაჯილდოებული გოგონა იდგა. კმაყოფილმა მოვიწვიე მიმღები კომისიის წევრები და მათ წარუდგინე.

მარინე ჩაირიცხა სასწავლებელში და გატაცებით შეუდგა მეცადინობას, ბრწყინვალედ გადავიდა მეორე კურსზე. მაგრამ, სამწუხაროდ, სასწავლებელს საკუთარი შინობა არ ჰქონდა და არც არავითარი პერსპექტივა იყო შინობის მიღებისა, ამასთან, სახსრების საკითხიც შეიცვალა. 1939 წელს ჩამოყალიბდა თეატრალური ინსტიტუტი და ნიჭიერ მისწავლეებს ვურჩიე მომავალი სასწავლო წლიდან საქართველოს სახელმწიფო თეატრალურ ინსტიტუტში გადასვლაოყენე.

ახალი სასწავლო წლიდან მარინე ჩაირიცხა ინსტიტუტში მესამე კურსზე. შემდგომში იგი ერთ-ერთი გამორჩეული სტუდენტი გახდა. ინსტიტუტის წლებში შექმნილ მრავალ საინტერესო სახეთა შორის განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს სადილონოს საპეტკოლე „პაველ გრეკოვიში“ ახალგაზრდა უზუვეკი ქალის მონახედივოს სახე. ინსტიტუტის დამთავრებისთანავე მარინე რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო თეატრის დანში ჩაირიცხა. პირველი როლი, რომელიც მან ან სცენაზე განასახიერა, იყო აბიგაილი სკრიბის „ჭიკა წყალში“ (დამდგმელი რეჟისორი დ. ალექსიძე). ამ რას იოგინებს მსახიობი: „არ შემიძლია გადმოგვით იმ წუთების მიღვარება, რასაც მე პრემიერის დღეს განვიცდიდი. კულისებში თვალდახუკული ვიდევი და უარს ვუგებდი საპეტკოლის მსვლელობას. რაც უფრო ახლოვდებოდა ჩემი გამოსვლის დრო, მით უფრო მივიკრძალებოდა. აი, დადგა წ წუთი... თვალის მოჩერებად განათვბულად დიდებულმა სასახლის დეკორაციამ და ჩანჩქელებულმა პარკეტმა ისე საშინლად იმოქმედა, რომ გადავწყვიტე სასწავლო დამტოვების სცენა, მაგრამ სწორედ ამ დროს უზრუით შევეგახე „მისტერ ბოლიბრიკი“ (ა. ვასაძე). შემოეტრიალილი და განწირულად შევეყირე: მისტერ ბოლიბრიკი! და ორივე ხელით მაგრად ჩავედაღუკე, თითოე მემინიდა არასად გამტყუედა და ამ ურველო გარემოში მარტო არ დავტოვებინე“. ა. ვასაძე მიმიხედა და განკოლისისთქმულად გამიღობა. ამან საკრად დამამშვიდა და მზიდა სასწავლო: დავუვლულ თავს და მდღეღვარება თითქმის მთლიანად გამიბრია“.

1942-43 წლებში მარინე მრავალ საინტერესო სახეს ქმნის. განსაკუთრებით კი უნდა აღინიშნოს თვლა ბატონიშვილი — ს. შან-შაიშვილის თეატრალური „კრწანისის ხანის“.

მისი თვლა უნახესი არსება, გარკვეულ კი მფვის ამაყი ასული. მ. თბილელის სასახლოდ უნდა ითქვას, რომ მან შესძლო დიდი

ოსტატობით ეწევნენ ამ სუფთა ქალწულის სულიერი სიდიადე... იგი მიმოიხილავდა და სადა ფერებით შესანიშნავად გადმოეცვებოდა ციყსაღი, დაღვრომელი, მამისა და სამშობლოს სიყვარულით გამსჭვალული ქალწულის მომხიბვლელ სახეს.

მარინე მკაცრობით იცინებს თავის პირველ როლებს და ამასთან სიამაფით დასძენს: „მე ბედნიერი ვარ თუნდაც იმიტომ, რომ პირველი როლების შესრულება მომიხდა ისეთი დიდი მსახიობების გვერდით, როგორებიც არიან: აკ. ხორავა, თ. ჭავჭავაძე, აკ. ვასაძე, გ. დავითაშვილი და სხვები“.

1944 წელს მარინე სიბუშმე მიეგზავრება და იქ ორი წლის მანძილზე მეტად ნაყოფიერი შემოქმედებით მუშაობს აწვევა. შთამბეჭდავი იყო მის მიერ გამხრცილებული ძიდა („ხევისბერი გოგა“), ციციანი (ბერძენიშვილის „ტრიფის ქვეშე“), ვლენე (ქალბავთიანი — „შესაფერი ჯიღლი“), ვარია (კრონის „შეხვედრა ბნელში“) და სხვ.

განსაკუთრებული მოწონება მიიწვდის მარინე ლარისა დიმიტრევის ხედა (ნ. ოსტროვსკის „უშუთიფი“). მისი ლარისა ღარიბი, მაგრამ შეურყეველი გოგონაა, რომელიც თანდათან გამიყვინდა ქალად გარდაიქმნება. მასობის გამარჯვების ძალა სწორედ იმაშია, რომ მან დიდი ოსტატობით გვიჩვენა ცვალებადი, ფსიქოლოგიურად რთული, მომხიბვლელი, სულით მდიდარი, მაგრამ ცხოვრების მიერ დამცირებული გოგონას სახე.

ამავე წელს ქართულ სცენაზე დადგმული ოსტროვსკის პიესების დათვალიერება მიმდინარეობდა. მარინემ გაიმარჯვა კონკურსში, რისთვისაც შემოქმედებითი მივლინებით გააგზავნეს მოსკოვში.

1946 წელს მარინე თბილელი მარჯანიშვილის თეატრში გადავიდა. იგი მამიწვე დგება თეატრის მოწინავე მსახიობთა რიგებში და ქმნის ისეთ საინტერესო სახეებს, როგორცაა რუსულანი (გ. ვაზაგერას „მარტოხელა“), პასკალა (ლოპე დე ვეგას „ცხვირის წყარო“).

ლოპე დე ვეგას კომედიაში „ცეკვის მასწავლებელი“ ფლორენს თამაშობდა, გზილავდათ საოცარი ტექნარამენტით, მეტყველი პლასტიკურობით, მუსიკალითა და მომხიბვლელი ღიმილით. არ შეიძლება დაგვიწყობოდეთ მისი სიყოფილი სახეც ცეკვა, ანდა გულში ჩამწვდომი, გრძობით და სიყვარულით გაიყვარებულნი თვალები აღღვამროსთან შეხვედრასას.

ამ როლზე მუშაობის დროს მარინე თბილელი ხვდება თავისი ბავშვობის „ზღაპრულ დედოფალს“ ნატო ვანჩაძეს.

„ეს იყო ჩემთვის ყველაზე ბედნიერი დღეები. ძალზე ველავდი, ასე უშუალოდ არასოდეს მიგრძენია თავი, როგორც იმ რეპეტიციებზე. ნატო ჩემს გვერდით იჯდა, ჩემი პარტნიორი იყო... მატყობდა, რომ ვნერვებოლობდი... თავისი განუმეორებელი ღიმილით მათობდა და ცდილობდა დაემეფებინებინე, მისი სიხალფე, მისი უბრალოება უფრო მიქმედებდა და ვცდილობდი ყველაფერი ისე გამეკეთებინა, რომ მას მოსწონებოდა. მის ნათელ თვალებში კი ყველაფერის წაკითხვა უსიტყვოდ შეიძლებოდა. შემეძლია თამამდ ვთქვა, რომ მამინ მხოლოდ მისთვის ვთამაშობდი და ჩემი გამარჯვებაც მისი დიდი სიკეთისა და სათნოების წყალობით იყო“.

ინავე წლებში მარინე მრავალ საინტერესო სახეებს ქმნის: ცინო (გ. დარასელის „გამაბარე“), ბუბუდა (მ. გოგიაშვილის „გულს უნდა“), დესპინე (ე. ნინოშვილის „ნინოშვილის გურია“), ქალბატონი გაბულეტი (უ. შვესპირის „როზო და ჯულიეტა“). იგი თითქმის ყველა სპექტაკლშია დაკავებული, ქმნის ერთმანეთისაგან განსხვავებულ სახეებს, ყველა იერსახეს თავისებურად აანალიზებს და მაყურებელამდე მიჰყვანს დეტალების და ნიუანსების ბოლომდე გააზრებით. აღსანიშნავია კირა რეიერელი (ნ. ვირტას „გაწიროლთა შექმნელება“), შუშუნა ვაშაიძე (კ. კალაძის „სოფლის საამო საღამოები“), ოლიმპია (ა. დიუმას „მარგარიტა გოტიე“), გამყიდველი ქალი (ვ. მაიხაილესკის და ვ. სამილოვის „ფარული ომი“), ჟენია (რ. ტიაურელის „მოსკოვიდან დაშორებით“), მარინე ფერაძე (მ. ბარათაშვილის „მარინე“), ლიანა (გ. პატარაიას „სა-

ნაპიროზე“, ხატულა (კ. ბუაჩიძის „ვარიდ ასურცლოვანი“), ნინო (ს. კლიბიშვილის „დაბრუნება“), ლალი (კ. კალაძის „საღამოს სიყვარული“). მაგრამ არ იერსახებიდან გვიჩვენა გამოყვანილ ტასიკო (რ. შვესპირის „საშვილის მისი ვარკველი“).

ზანდუკეების თვაზმა ტასიკო სოფლიდან შინამოსამსხრებლად წაიყვანა. ქალი ყოველნაირად ცდილობს თადარიგ დაიცვათ თვაზში, თავის დროზე და პირნათლად შესასრულოს ყველაფერი, მაგრამ არ გამოიხერხება. ქალაქის ხმარება, მისმა ტყვეობამ ცხოვრებაში სულ აუზნია თავგას სოფელ გოგონას. დამფრთხალი თვალბით და უბრტყელი მიძრბობით იგი უშუალო და ამავე დროს მიმწიდელები. ეს როლი პიესის ხმარებაში თითქმის გამოირჩევა, მაგრამ მარინე თბილელის ოსტატობის წყალობით ერთ-ერთი წამყვანი, მართალი და დამაჯერებელი სახე იყო ამ სპექტაკლში.

მაყურებელს ასსოვს აგრეთვე მისი მარია ანტონოვნა ნ. გოგორლის „რევიზორში“, სადაც მარჯანიშვილის თეატრის ნიჭირ მსახიობთა მთელი პლუვდა მონაწილეობდა: შ. ღამბაშიძე, გ. გიბიაშვილი, ც. წუწუნავა, გ. შავგულიძე, კ. კვანტალიანი, ალ. გომეზლური, შ. გოციერლი, შ. სარალი, შ. ჯაფარიძე. მარინე ბრწყინ-

„გულმდინე“ სენია ჩიტუნია

„ცოცხალი პორტრეტი“

ღობა იხესა — მარინე თბილელი
დღნ-დივო — გ. შავგულიძე

„ცეცხლის მასწავლებელი“ ფლორელა — მარინე თბილელი

ვალდებულნი ვართ განახივროთ გორდინის ჩერჩეტი და თავგაბრები ქალი-შვილი მარია ანტონოვა.

ამ როლს მალე მოჰყვა მხიარული, ახალგაზრდა ქართველი სუსანა სერგეენას ირსახე (ა. ოსტროვსკის პიესაში „ლამაზი მამაკაცი“). მარინემ შექმნა ახალგაზრდა ქალის მეტად სასასიათო პორტრეტი. შესანიშნავად შეძლო დახატა თავდაპირველად ადამიანებზე მიმართული, ბედნიერი, ხოლო ფინლში მიმდგარებულად, რწმენად-კარგული ქალის დიდი სულიერი ტკივილები.

იმავ წელს მ. თბილელი ქმნის ფსიხული გონებით, ქალური სიკვლეუცითა და მიზმიღველობით სასვე მირანდოლისა ირსახეს (კ. გოლდონის „სასტუმროს დიასახლისი“). მამის სიკვდილის შემდეგ მირანდოლის სასტუმროს ბატონ-პატრონი ხდება. თავისი მომხიბველობის და გამჭრიახობის წყალობით შესანიშნავად მიჰყავს როგორც სასტუმროს, ასევე პირად საქმეები.

დაუვიწყარია მისი დონა-ინესა (მორეტის „ცოცხალი პორტრეტი“), ქალური კვდემამოსილებითა და სათნოებით აღსავსე ნინო მინდაშვილი (გ. შატბერაშვილის „უცნობი ქალი“), სერიოზული, ჭკვიანი, ფაქიზი და სულიერად მდიდარი ზინიდა სოლოვიოვა (კ. მუხომათოვის „ოჯახის დრამა“), რომელიც სათუთად იხსნას წმინდა, გაუმღავრებულ მალალ გრძნობას; ცხოვრების ზედაპირზე ფარგანასავეთ მიფარფატე ქალიშვილი ლულა (დ. დობრიანინის „სამი ბულბულის ქუჩა № 17“), ლდი ანა (უ. შესპირის „რიჩარდ მესამე“), აღვირახსნილი, პატივმოყვარე სონდრა (ა. დრაიზერის მიხედვით ნ. ბაზილევსკის მიერ დაწერილი პიესაში „ამერიკული ტრაგედია“), ცხოვრებით განხიზრებული, მემჩანი ქალი ლარა (კ. ბუარისის „ოქრო კაცი ბევისი ხიდზე“), გახრწნილების მორგვემი ჩაფლული „უცნობი ქალი“ (მ. სებასტიანის „უსახელი ვარსკვლავი“).

გარგნულად მომხიბველია მ. თბილელის ბერტა (ი. ბეგია-შვილის „უცნობი“), მაგრამ თუ კარგად ჩაუკვირდებით ამ ქალს, მასში სულ სხვას დაინახავთ — ბურჟუაზიული საზოგადოების პირმშოს, რომელსაც ცხოვრებამ ნათელი ოცნებები მოუპო. ბერტა ტრაგიკული პიროვნებაა, იგი საკუთარი სურვილის წინააღმდეგ იძულებულია ისეთი კაცის ცოლი გახდეს, რომელსაც ვერ იტანს, კარგად გრძნობს თავისი ცხოვრების უაზრობას, საკუთარ უარყოფით მხარეებს, მაგრამ არც იბრძვის ამის შესაცვლელად.

ამ ბოლო წლებში თბილელის მიერ შექმნილი იერსახეებიდან აღსანიშნავია აგნესა (ჟან ანუის „ჟანა დარკი“), ანუში (ა. პარო-იანის „ძია ბალდასარი“), ფრაუ კაროლინა (კ. გამსახურდიას „მეფარის მოტაცება“), კნენია ჩიტუნია (მ. დალიანის „გუმინ-დელნი“) და სხვ.

არანაკლებ საინტერესო სახეები შექმნა მარინე თბილელმა ეკრანზე. ფუფუნებამი ჩაფლული, ანჩნლი და თავნება როსალა ფილმში „პატიოსნებისათვის“ (გრენვის კინოსტუდია რეჟ. არტიანი), ციფირი მხევილი ქალი — ფატტინი („ბაში-აიუკი“, რეჟ. ლ. ესაკია), ბუბუსია („ბუზარა“, რეჟ. სანიშვილი), მამაკი რეგულიერი-ოლერი მართა („ქალის ტვირთი“, რეჟ. სანიშვილი), ალისა („თოჯინები იციანა“), ანა („ოხუნელა“, რეჟ. მართაშვილი) და სხვ.

მაგრამ თბილელის სტიქია მაინც თვატრია.

დასურველად შეიძლება ილაპარაკო ამ მსახიობზე, მის რომელიმე როლზე, შექმნილ სახეებზე. იგი გუთუნის იმ შემოქმედართ ირსახეს, რომლებსაც არ შეუძლიათ ითამაშონ გულრილად, ყალბად, შინაგანი წივისა და ღრმად გააზრების გარეშე.

მარინე თბილელის მხარდი ისტატობის, ფართო სასცენო დიპაზონის ბრწყინვალე მაჩვენებელია მის მიერ სულ ახლანან განსახიზრებული როლი კეკელა ზუხიაშვილისა მარჯანიშვილის თეატრის ახალ დადგამში „ძველი ვიდეილები“ (დამდგმელი რეჟიზორი სსრკ სახალხო არტისტი ვასო გომიაშვილი). შესამე ნოველად — ქაქუცა ბაზუშვილის „ძველ სასამართლოში“ მსახიობმა მახვილი იუმორითა და ცოცხალი საღებავებით გამოძიერა როლი და თვალსაჩინო წვლილი შეიტანა სპექტაკლის გამარჯვებაში.

ნახევარი საუკუნე თეატრი

„სტრამის ციხე“. ოსმან-ალა — ბორის გამრეკელი

ნელი თვაური

ალმასანდრე ბამრეკელის ოჯახში ქართული კულტურის რამდენიმე ცნობილი მოღვაწე აღიზარდა: პირველი რეჟისორი ქალი ნინო გამრეკელი-თორელი, საოპერო ხელოვნების დიდი ოსტატი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი დაიით გამრეკელი, რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტები — ბაბო გამრეკელი, სიმონ გამრეკელი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი, რეჟისორი ბორის გამრეკელი. საქართველოს ერთ-ერთ უღამაზეს ქალაქ ჭიათურაში დაიბადა ბორის გამრეკელი 1900 წელს. როგორც კი ყრმობაში შედგა ფეხი და სიღამაზის შეგრძნების უნარიც გაუფართოვდა, უმაღლესი თეატრის მიაპერო ყურადღება. თვით დგამდა „საქეტაკლებს“ და თვი-

თონე თამაშობდა წამყვან როლებს (დ. გამრეკელი „30 წელი სა-ოპერო სცენაზე“ 1964 წ. გვ. 7.). ჭაბუკი ბორისი უკვე ჭიათურის მუშათა თეატრშია, შემდეგ ბათუმში, ფოთში, სოხუმში. ხშირია ახალ გმირზე გათენებული ღამეები და წარმატების სისარული სცენაზე. ყველაზე მნიშვნელოვანი მაინც 1928 წელია. ეს ის წელია, როცა ბორის გამრეკელი თბილისის მოზარდ მსაუბრეებთან თეატრში მივიდა. თეატრმა პირველად გახსნა ფარდა საკუთარ ჭურჭელში. ცნობილი რეჟისორი ალექსანდრე თაყაიშვილი სათავეში უდგას დასს, რომელშიც გაერთიანებული არიან: გოგუცა კუბრაშვილი, თამარ თვალაშვილი, მერი ერგენელი,

მოეწყო. მგზნებარებითა და რომანტიკული პათეტურობით „სურამის ციხე“ დეკადის მეტად ძლიერი სპექტაკლიაო — აღნიშნავდა ვაზ. იოსელიანი (1940 წ. № 277). ხილო გაზ. „კომსოლოსკაია პრავდა“ მან დათვალერების მშენებას უწოდებდა. ბოროს გამრეკელი ამ სპექტაკლში ერთ-ერთ მთავარ როლსაც (ოსმან-ალა) ასრულებდა. სპექტაკლის მინაწილე, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი ნიკო გვარამე თავის მემუარებში წერს: „ვათავიან „სურამის ციხეში“ უთუოდ პირველი ადგილი ბოროს გამრეკელს ვაგა. ბოროს გამრეკელმა მშვენიერი სახე შექმნა ოსმან-ალას. კარგი გარკვეობა, საუცხოო ხმა, არტისტული ტემპერამენტი შესაძლებლობას აძლევდა ბოროს გამრეკელს, რომ ოსმან-ალას შესრულებით დიდი შთაბეჭდილება მიიხდინა მაყურებელზე“.

გიორგი დარისპანაშვილი, ელენე ციხისთავი, ბაბო გამრეკელი, ნინო ერისთავი, მერი ტყემალაძე, ეგენია ბარბაქაძე, მიხეილ ჯაფარიძე, ალექსანდრე გომელაური, ნიკოლოზ მიქაშვილი, გრიგოლ ლომია, გიორგი ჟორდანიანი, ივანე გენიძე, შალვა მგვანავაძე, ვასილ კობელი და სხვანი.

იმხანად არ არსებობდა ქართული დრამატურგია მოზარდებისათვის და თეატრი იძულებული იყო თარგმნილი პიესები დაედგა. მსახიობმა ვასილ კობელმა დაწერა საბავშვო პიესა „გოჩა“. მართალია, პიესა დრამატურგიულად სუსტი გამოდგა, მაგრამ ეს იყო პირველი ქართული სცენური ნაწარმოები იმ მაყურებლისათვის, ვისთვისაც თეატრი შეიქმნა. „გოჩა“ პირველი რეჟისორული ცდა იყო ბოროს გამრეკელისათვის. ახალგაზრდა მსახიობის რეჟისორული აღლი არ გამოჰპარვია ალ. თაყაიშვილის და ბოროს გამრეკელი თანარეჟისორად აიყვანა. „რეჟისორს დიდი შრომა ჩაუტარებია, რომ პიესა გაეოცებებინა და სიუჟეტის სისუსტე დაფარა ცალკე ცენიკული დამოუკიდებლად დამუშავებით. ამიტომ დადგმა მართლაც რეზინადედა ბავშვთა აუდიტორიას“ — წერდა ვაჭუბი „მუშა“.

თეატრი ძველს გუგებს, რათა გახდეს მოსარდი თაობის აღმზრდელი, მისი „გრძნობების და ჭკუის გამაფრთხილებელი, გამწმენდელი“, ცდილობს რაც შეიძლება დაიალოგოს ახალგაზრდა მწერლებთან და თეატრშივე შეიქმნას პიესები. სწორედ ასეთი თანამშრომლობის შედეგია სიმონ თვარაძისა და ბოროს გამრეკელის „სურამის ციხე“, გიორგი ნახუცრიშვილისა და ბოროს გამრეკელის „ნაცარქექია“, „ლალო კეცხოველი“, ალექსანდრე ბუშუიანის „აკაპიტანის ქალიშვილის“ გასცენირება და სხვა მრავალი. ბოროს გამრეკელი დამოუკიდებლადვე სცდის თავს დრამატურგიაში, წერს კომედიას „ემირი“, რომელსაც თვითონვე დაგმა.

1934 წლის სეზონში იქნა წარმოდგენილი „სურამის ციხე“. ქართული კლასიკური ნაწარმოების ეს ინსცენირება მეტად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა თეატრისათვის. საინტერესო დადგამა (ალ. თაყაიშვილის და მ. გამრეკელის), ნიჭიერად გასახიერებულმა რომლებმაც დიდი აღიარება მოუტანა „სურამის ციხეს“, რომელიც მოზარდ მაყურებელთა თეატრის ისტორიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფურცელია. მან გაიმარჯვა სსრ კავშირის მინისტრის სამაჟისტრანო არსებულ ხელმოწერის საქმეთა კომიტეტის მიერ მოწყობილ საბავშვო სპექტაკლების დათვალერებებზე, რომელიც 1940 წელს

ბოროს გამრეკელის ოსმან-ალა მოზარდ მაყურებელთა თეატრის სცენაზე შექმნილი ისეთი აქტიური სახეების გვერდით დადგა, როგორცაა გოგუტა კუზაშვილის გიჟიერი და ვახუშტი, გიორგი დარისპანაშვილის ლალო კეცხოველი, მერი ერცენელის თიმასი მაკო და სხვ.

ბოროს გამრეკელის რეჟისორული ოსტატობის ნიშნად იყო მის მიერ დადგმული პიესა „ნაცარქექია“. სპექტაკლი გამოირჩეოდა აქტიური სახეების ანსამბლურობით, ცოცხალი იუმორით, მახვილოლონიკური დიალოგით.

სახალხო ზღაპრის გმირი ნაცარქექია, რომელიც ცნობილი იყო უწარბობითა და სურამაციო, ავტორისა და რეჟისორის თვალთახედვით წარმოვიდგა, როგორც მიხერხებული, გონიერი ადამიანი, რომელიც ვერძეის უსამართლობას, ჩაგვრას. სამართლიანობისათვის ბრძოლის გმირად აქ პაიოსით იყო შთაბეჭდვად ეს სპექტაკლი ნორჩი მაყურებლისათვის.

ბოროს გამრეკელის მიერ მოზარდ მაყურებელთა თეატრში ადგმული სპექტაკლებიდან აღსანიშნავია აგრეთვე „ლალო კეცხოველი“, „სურამის ციხე“, „აკაპიტანის ქალიშვილი“ და მრავალი სხვა, რომლებიც წარმატებით მიდიოდა წლების განმავლობაში.

ბოროს გამრეკელს 1940 წელს მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში იწვევენ სპექტაკლის დასადგმელად, აქ მას მუშაობა უხდებდა ქართული სცენის დიდოსტატებთან: სესილია თაყაიშვილთან, ვერაკო ანჯაფრიაძესთან, თამარ ჭავჭავაძესთან, ვასო ვიბიშვილთან... ასობიერებებს სარდუსა და ბოროს პიესას „მადამ ზან ჟენს“. სპექტაკლი გამოირჩეოდა აქტიური ოსტატობით. მარჯანიშვილის თეატრის სცენაზე მ. გამრეკელმა დადგა აგრეთვე ა. დიუმას „მარგარიტა გოტიე“, ა. სამსონიას და დ. ანთაძის დრამა „ანრი სეარ“, კიტა ბუაჩიანის კომედია „მაცკერი ქალიშვილები“, რომელსაც დიდი წარმატება ხვდა.

ამვე პერიოდში ბოროს გამრეკელი საწვლუტურის თეატრში დაგმა ეტ. კოინიანის „კრასნას“. სპექტაკლი მნიშვნელოვანი მოვლდა იყო თეატრის ცხოვრებაში. მასში მინაწილეობდნენ თეატრის საუკეთესო ძალები და მგაჟიოდ ჩანდა სპექტაკლის იდეური მმართველობა.

მუსიკალური ჟანრისადმი სიყვარული და სწრაფვა ბოროს გამრეკელს ადრევე ახსიათებდა. „ბოროს უღაჟოდ მუსიკალური ნიჭი

სცენა სპექტაკლიდან
„არშინ-მალანა“
ასია — ნ. თულუშვილი
სოლომან — ვ. სალარიძე

ეროვნული
გვიგონების

და კარგი ხმა ჰქონდა. შესანიშნავი სმენის წყალობით იგი ადვილად ეუფლებოდა სხვადასხვა მუსიკალურ ინსტრუმენტს. უკრავდა რიალზე, მანდოლინაზე, გიტარაზე, სწორეთ ბორისმა „აღმოაჩინა“ ჩემში ვოკალური მონაცემები და მანვე შემაყვარა სიმღერა და საერთოდ ხელოვნება“ (დ. გამრეკელი „30 წელი საოპერო სცენაზე“. 1964 წ., გვ. 8).

მუსიკისადმი ამ სიყვარულმა მიიყვანა ბორის გამრეკელი მუსიკალური კომედიის თეატრშიც. ეს ეწინა რეჟისორისაგან მოითხოვდა თავისებურ მკაფიო ფორმას, სიმსუბუქეს. ბორის გამრეკელი კომედიის ხელოვნებას ვასო აბაშიძის სახელობის თეატრში, სადაც მის მიერ დადგმულმა პატიბეკოვს „არშინ-მალანა“ რომანტიკულობითა და ადმოსავლური ლირიკით მოსიბლა მსმენელები. ინდივიდუალური რეჟისორული ხელწერითა და მუსიკალური კომედიის ეანრისათვის დამახასიათებელი სიმსუბუქით გამოირჩევა კალმანის „მარცა“, დუნაევსკის „ლალი ჭარი“, მილორაგას „უცნაური სტუმრები“, ჭირვეული ქმრის მორჯულება“, „დალი“, თორაძის „ნათელა“, „შურისმამიებელი“, ნ. გუდიაშვილის „შებეღრა აგარაჯზე“, „საჩუქარი“, „სალხინობელი“, ვ. ცაგარეიშვილის „აზნაურები“, „არსენა“, „აყვავებულ ბაღი“, გ. ცაბაძის „სიმღერა სიყვარულზე“, „ბრწყინვალე მომავალი“, „ტრფობის ბადეში“, ა. კერესელიძის „სიმღერის ძალა“, „მსახიობის სიყვარული“, „სამი პატარძალი“, „ჯაზომინა“, რ. ლალიძის „კომლე“, ს. ცინცაძის

„აბლაბუდა“, შ. ჯოჯუას „უცნაური მკვლელობა“, „ორი ქალი-შვილი“, ა. აივაზიანის „გვიან და ბედნიერად“, ლ. იაშვილის „ბაბაჯანს ქოშები“...

აქ ფართოდ იშლება დეკლამაციური ხელოვნების ბორის გამრეკელის შემოქმედება. მას ეყრდნობა აგრეთვე, როგორც ლიბრეტისტსა და მთარგმნელს.

რესპუბლიკის სახალხო არტისტი ბორის გამრეკელი 50 წელია, რაც თეატრს ემსახურება; იგი ცვლავ ჭაბუკური ენერგიით მუშაობს ახალ სპექტაკლებზე და ახალ-ახალ წარმატებებს აღწევს.

სცენა სპექტაკლიდან
„ნაკარქია“

ნავი მინაცემებით საყოველთაო ყურადღება მიიპყრო. 1957 წელს მხოლოდ მას მიეკუთვნა პირველი პრემია ვილონიზმის სტა კრეს-პუბლიკურ კონკურსზე. 1960 წელს დაამთავრა მოსკოვის კონსერვატორია (პროფესორ სე. კრუშჩევსკის კლასით) და იმავე წელს ბაქოში ჩატარებულ მუსიკოს-შემსრულებელთა ამირკავკასიის კონკურსზე ქართულ ვილონიზმის სტა შორის კვლავ ე. ისაკაძე გახდა ერთპიროვნული ლაურეატი.

1960 წლიდან ე. ისაკაძე საქ. სახ. ფილარმონიის სოლსტიკა. სისტემატორად გამოდის კონცერტებით საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა ქალაქებში. 1962 წლიდან პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწევა თბილისის კონსერვატორიაში. 1968 წელს მას საქ. სსრ დამსახურებული არტისტის წოდება მიენიჭა. მაღალნიჭიერი შემოქმედებითი შრომით ე. ისაკაძემ ორჯერ დაიმსახურა მაღლობა საქართველოს კულტურის სამინისტროსაგან.

ასეთია ამ სამაგალითო მუსიკოსის ჯერ კიდევ არასრული არტისტული ბიოგრაფია, რომელსაც მომავალში კიდევ უფრო საინტერესო ფურცლები შეემატება.

ე. ისაკაძის დაუნერომელ ძიებებს ცხადყოფს მასშტაბური რეპერტუარი, რომელიც შეიცავს ადრეული კლასიკის შედევრებთან ერთად თანამედროვეობის საუკეთესო კომპოზიციებს. ასეთია ბახის ექვსივე სუიტა (სოლო), სამარტინის, ლოკატელის, ვალდენტინის, ბოკერინის, ბეთოვენის, ბრამსის, დებუსის, პინდემიტის, შოსტაკოვიჩისა და სხვათა სონატები, ჰაიდნის, ბოკერინის, სენ-სანსის, დორჯაკის, ლალის კონცერტები, ჩაიკოვსკის „ვარიაციები როკოს თემაზე“, მიველი რიგი ვირტუოზული და ლირიკული პიესებისა, რომელთა შორის ტექნიკური სრულყოფით და ფილიტრული დახვეწილობით გამოირჩევიან მოცარტის „რონდო“ (სოლო მაკრო) და პაგანინის ვარიაციები როსინის ოპერა „მოსეს“ თემაზე. ეს უკანასკნელი მან შესარულა 1964 წ. თბილისის კონსერვატორიაში სტუმრად მყოფი კლივენდის სიმფონიური ორკესტრის მუსიკოსთა თხოვნით და მათი აღტაცება გამოიწვია.

უკანასკნელი წლების მანძილზე ე. ისაკაძე ქართველ კომპოზიტორთა დიდი და მცირე ფორმის სავილონიზმულ ნაწარმოებთა პირველი შესწავლებელია; განსაკუთრებით აღსანიშნავია შ. თაქთაქიშვილის კონცერტი, ს. ცინცადის ურთულესი მეორე სავილონიკული კონცერტი, მისივე მეტად ძნელი, ვირტუოზული „ტოკატა“, თ. თაქთაქიშვილის „პოემა“ და სხვ. ე. ისაკაძემ პირველად შესარულა მოსკოვის ს. ცინცადის მეორე კონცერტი საკავშირო რადიოს ორკესტრთან ერთად (დირიგორი საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტი ო. დიმიტრიადი).

მუსიკოსმა ტემპარატი არტისტული ბუნება გამოავლინა უკანასკნელ კონცერტზე. ეს საღამო შემოქმედებითი ფანტაზიით, პოეტურობით და „ფეიერვერკული“ ვირტუოზობით ორისშესანიშნავ მოვლენად იქნა აღიარებული არა მარტო კონცერტანტის, არამედ საქართველოში საგასტროლოდ ჩამოსულ ცნობილ მუსიკოს-ინსტრუმენტალისტთა სოლო გამოსვლებს შორისაც. საქ. სსრ სახალხო არტისტი, გამოჩენილი კომპოზიტორი რ. თაქთაქიშვილი მას უწოდებს „ღრმა ინტერპრეტატორს“, რომლის შესრულება მუდამ ორიგინალობით და არტისტიზმით გამოირჩევა.

მუსიკოსის დაკვრაში თანაბარი სიძლიერით ვლინდება ექსპრესიის უშუალობა და მუსიკალური სახეებით გატაცება, შინაარსის განვითარების მაღალკონცენტრირებული მარჯა, ფორმისა და სტაბილური სიკმაღლე და მილიანობა. ლამაზი, სასველ მცურერი და ელსტური ბეგრა საუცხოო სამსახურს უწევს მუსიკოსს, რათა ტემბრის და ნიუნსების უხვა საღებავებით ღრმა აზრი და გრძობა ჩაქუთოს თითოეულ ნაწარმოებში.

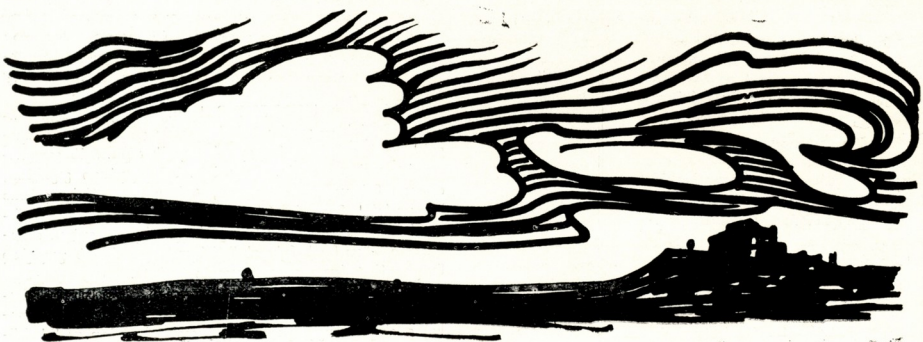
ე. ისაკაძის მხატვრულ ბუნებაში ელვარე ტემპერამენტი და ემოციურობა ყოველთვის გაწინასწორებულია ამაღლებული, ჯანსაღი ინტელექტით.

მუსიკოსის სამუშაო და აბლიტატურული ტექნიკის ვირტუოზულობაზე მეტყველებს პაგანინის ვარიაციები „მოსეს“ თემაზე, ს. ცინცადის „ტოკატა“. არტისტის შესრულებაში მაღალი პოეზიით და ღრმა ლირიზმით ცოცხლობენ ბახის „გრავე“, ვივალდის „ადა-ქიო“, დებუსის „სონატა“, თ. თაქთაქიშვილის „პოემა“ და სხვ.

ე. ისაკაძის სოლო გამოსვლების წარმატებათა აქტიური მონაწილეა ნიჭიერი კონცერტმასტერი ლილა სინჯიაშვილი.

ე. ისაკაძეს ახლო მომავლისათვის განზრახული აქვს თავის დასთან — მარგარიტა ლონგის და ჟაკ ტიბოს სახელობის საერთაშორისო კონკურსის ლაურეატთან (I პრემია) — ლიანა ისაკაძესთან ერთად შესარულის ბრამსის ორმაგი კონცერტი და შოსტაკოვიჩის მეორე კონცერტი.

პარალელურად ვლადარ ისაკაძე ნაყოფიერ პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწევა თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიაში და ზ. ფალიაშვილის ცენტრალურ მუსიკალურ სკოლაში. ახლახან თბილისში გაიმართა მოსწავლე მუსიკოს-შემსრულებელთა საქალაქო კონკურსი. ამ კონკურსში ვლ. ისაკაძის მოწვევა ნ. ზახარაგის (ცენტრალური მუსიკალური სკოლა) პირველი პრემია მიენიჭა.

მარგარიტა ვაჩიანიძე

ალიონ მისხანდარმა ფსადღაღებელი ღვაწლი დასო საქართველოში საფორტეპიანი ხელოვნების დაფუძნებისა და განვითარების საქმეს. იგი იყო სერთაშორისო მასშტაბის პირველი ქართველი პიანისტ-კონცერტანტი, პირველი ქართველი კომპოზიტორი, რომლის შემოქმედებას დღესაც არ დაუკარგავს მხატვრული მნიშვნელობა. ალიონ მისხანდარი თავდადებული და შთაგონებული მუსიკალურ-საზოგადოებრივი და პედაგოგიური მოღვაწეობით გზას უკვლავად ჩვენში პროფესიული პიანისზის მაღალი ტრადიციების დანერგვას. მისი უშუალო მონაწილეობით 1874 წელს თბილისში დააარსდა პირველი ქართული მუსიკალური სკოლა, რომელიც 1887 წელს პირველ მუსიკალურ სასწავლებლად გადაქცედა, ხოლო მის ბაზაზე 1917 წელს თბილისის კონსერვატორია აღმოცენდა.

ალიონ იოსების ძე მისხანდარი დაიბადა გორში 1838 წლის 1 სექტემბერს, დიდას და ხელმოკლე ოჯახში. მამამისი სოფელ ხიდისთავის უბნის მსახური იყო და ძალზე მცირე შემოსავალი ჰქონდა. აქვე იყო თავად ერისთავების მამულიც, სადაც ცხოვრობდა გიორგი ერისთავი (იმ ხანებში დამწყები დრამატურგი).

მუსიკისადმი ლტოლვა ალიონ მისხანდარმა ადრე გამოავლინა. ხუთი წლის ბიჭვანა სულგანაძელს უსმენდა მამის მეგობრის, ფრანკ ოლივიეს დაკრის კლავისინზე. შემდეგ ეკ გასაყარა სიხუსტით იმეორებდა მისებრელს. ბავშვის ნიჭი იმდენად თავალსანინ იყო, რომ ოლივიემ შობილებს ურჩია პატარა ალიონისათვის აუცილებლად ესწავლებინათ მუსიკა, თითონი კი სამშობლოში გამგზავრების ვაჟს თავისი ძველი კლავისინი უახდლდა. უსაზღვრო იყო ბავშვის სისწრაული, საათობით უკვდა ინსტრუმენტს, უკვდავ ოლივიეს მთელ რეპერტუარს, ნაცნობ სიმღერებსა და სამხედრო მარშებს, რაც მის ახლობლებს დიდ სიამოვნებას ვფირდა.

1847 წელს ალიონის მამა ერისთავების დახმარებით თბილისში იწყებს სასწავლებს. ოჯახის გამოსასახლება დედაქალაქში—მიგრეკავკასიის მნიშვნელოვან კულტურულ ცენტრში—გადამწყვეტრი მნიშვნელობა ჰქონდა ნიჭიერი მოზარდის ყოველმხრივი განვითარებისათვის. სწორედ აქ მიიღო მან პირველი, წარუშლელი მუსიკალური შთაბეჭდილებები.

თბილისში ალიონ მისხანდარის განსაკუთრებული მუსიკალური ნიჭი შეუმჩვენვალად არ დარჩენილა. ვიკატეგიორდენე წარჩინებულ ოჯახებში, სიამოვნებით ისმენდნენ მის იმპროვიზაციებს, სხვადასხვა საფორტეპიანო პიესებს, რომლებსაც დიდი გამოხმსხვედლობით ასრულებდა. ყოფილივე ეს თეთსანსაწულ პიანისტს სმენით ჰქონდა ათვისებული.

ჭაბუკი მისხანდარი გიორგი ერისთავის — თავისურელის პიწყინვალე მონის ხშირი სტუმარია. გიორგი ერისთავის რძალი — ელენე ლუარსაბის ასული ორბელიანი იმ ხანებში ნიჭიერ პიანისტად ითვლებოდა და ფართოდ განათლებული პიროვნება იყო. იგი ყოველნაირად ესმარებოდა ნიჭიერ ჭაბუკს, ფიქრობდა მის სწავლ-განათლებლას. მანვე მოახდინა მისი განსაკუთრებულ მონაცემებზე უაპრო მუხრანსაველი ვიორნეტის, რომელმაც მოესმინა მას და გადაწყვიტა აქტიური მონაწილეობა მიეღო მის სწავლაში.

ვიორნეტის დახმარებით ალიონ მისხანდარი ცნობილი პოლონელი მწერლისა და მუსიკოსის — ლიონ იანიშველის მოწაფე გახდა.

იანიშველი 1831 წლის აჯანყების შემდეგ პოლონიიდან იყო გაქცეული. იანიშველი კი ა. მისხანდარი 7 წელს სწავლობდა. ეს იყო სისტემატური მეცადინეობის ძალზე ნაყოფიერი წლები. გამოცდილი პედაგოგი აცნობდა ნიჭიერ მოწაფეს კლასიკური მუსიკის თვალსაჩინო ნიმუშებს — მოცარტის, ბეთოვენის, შოპენის, ლისტისა და ტაღებერის ნაწარმოებებს. შოპენის გენისაჟმი თავყანისცემვაც მან ნაუნერგა. იანიშველი მუსიკის თორიასაც ასწავლიდა. ხშირად იგი ვილინიზე უკვდავ ალიონის საფორტეპიანო აკომპანემენტის თანხლებით. ა. მისხანდარი პარალელურად გენიზანიაშიც სწავლობდა. ამავე პერიოდში ა. მისხანდარი იწყებს საუთარ ნაწარმოებთა შეთხზვასაც. ქმნის პატარ-პატარა პიესებს. ხშირად ესწრება კათოლიკური ეკლესიის წირება-გალობას, აფფორთავნებით ისმენს მალღებულ საკლესიო მუსიკას. ერთხანს იგი თვითონაც უკვდავ ეკლესიის ორღანზე და საკლესიო გუნდაც ხელმძღვანელობდა. ამ ეტყვისისათვის შექმნა მან პირველი მნიშვნელოვანი ნაწარმოები — თთხხმინი მესა, რომელიც კარგა ხანს სრულდებოდა კიდეც. მოყრძალუებულმა ალ. მისხანდარმა არაგის გაუხილა თავისი ავტორობა და ეს ნაწარმოები სხვისი სახელით გააცნო მშენებლებს.

გენიზანიაში ამათვრების შემდეგ 17 წლის ჭაბუკმა კიდის ვალრმაგვის მიზნით პეტერბურგში წასულა განიზრახა. კავკასიის კომიტეტის¹ მიერ დანიშნული სტიპენდია ვერ უზრუნველყოფდა მის საცხოვრებელ მინიმუმს. ამხანაგები დახმარდნენ. მისხანდარი ერთ თბილისელი მეგობართან ერთად დასახლდა დაქირავებულ ოთახში, რომელიც პიანინო ქირავდებოდა.

ა. მისხანდარი ჩაირიცხა პეტერბურგის უნივერსიტეტის აღმოსავლური ენების ფაკულტეტზე. მუსიკისადმი ლტოლვას კვლავ შეუნებლად განიდიდა, მაგრამ მატერიალური ხელმოკლეობის გამო სათანადო ყურადღებას ვერ უთმობდა — ვერ იძენდა საჭირო მუსიკალურ ლიტერატურას, ვერც ვაკვირობდეს იღებდა.

შემთხვევით ხელთ იგდო ჰუმელის საფორტეპიანო კონცერტების კრებელი. გულდენებით შესწავლა ერთ-ერთი მთავანი. მოერტრებით მიმართა პეტერბურგის უნივერსიტეტის სიმფონიური ორკესტრის დირექტორსა და დირიგორს, ცნობილი ვიოლინოსტის — კარლ შუბერტს, რათა მას ნენება დართოთ ჰუმელის კონცერტი ორკესტრთან ერთად შესასრულებინა. ადისანიშნავია, რომ იმხანად უნივერსიტეტის ორკესტრის კონცერტები საინტერესო პროგრამებისა და ნიჭიერი შემსრულებლის წყალობით დიდი წარმატებით ასრულებდნენ¹.

მართლაც, შუბერტმა მოისმინა და მაღალი შეფასება მისცა ახალგაზრდა პიანისტის გააზრებულ, დახვეწილ შესრულებას და მათივე შეთანხმებით მისი სახელი კონცერტის პროგრამაში. დღებობა წარმატებით ჩაიარა. მაღალი შეფასება მისცეს ა. მისხანდარის საშემსრულებლო ხელოვნებას გამოჩინებულ მოღვაწეებმა — ა. რუბინ-შტინმა, ლემუტციკიმ, კონცერტო. მალე ა. მისხანდარი კვლავ მიიწვიეს კონცერტო მონაწილეობისათვის. ამჯერად იგი ასრულებდა შოპენის რინდის (ოქტ. № 14) და ბალაკრევის ქებაც დადამსახურა. ა. მისხანდარს იწყვევენ სხვადასხვა საკონცერტო ორგანიზაცი-

¹ აქ, 1856 წელს შედგა მ. ა. პალაკივის დებიუტი; იგი ასრულებდა საკუთარ გრანწილან საფორტეპიანო კონცერტს ორკესტრთან ერთად.

ები, წარჩინებულ ოჯახებში გაკვეთილებს აძლევს, რამაც საგრძნობლად გააუმჯობესა მისი მატერიალური მდგომარეობა.

გასაკვირვებელი მნიშვნელობა ჰქონდა მისთვის ანტონ რუბინშტიხთან დაახლოვებას. ა. რუბინშტიხი მხოლოდ 9 წლით იყო უფროსი ალიოზზე. უკვე სავეყნოდ ცნობილი და აღიარებული პიანისტი პრ.ვალდმირევი საზოგადოებრივ მოღვაწეობასაც ეწეოდა.

შაბათობით ანტონ რუბინშტიხი თავის ბინაზე მართავდა მუსიკალურ საღამოებს, რომელშიც მონაწილეობდნენ ცნობილი მიმდრეკლები, მუსიკალურები, მასიხობები, მოყარებულნი. სრულდებოდა საფორტეპიანო და კამერულ-ინსტრუმენტული მუსიკის მრავალრიცხოვანი ნაწარმოებები.

კონცერტს ნაწარმოებთა განსილვა მოჰყვებოდა, ნაკლებობის საგანს შეადგენდა პრობლემები მუსიკალური ხელოვნების მდგომარეობის, მისი პოპულარიზაციისა და პროფესიული განათლების შესახებ.

ა. მიხანდარი ხარბად ეწყაფებოდა ყოველივეს, უკვე მაშინ მასაც აღუვლია თავის სამშობლოში მუსიკალური განათლების ორგანიზების სურვილი.

მოკადრებული უსმენდა ალ. მიხანდარი გენიალური პიანისტის ა. რუბინშტიხის შესრულებას, ზოგჯერ თვითონაც უკრავდა ხოლმე რუბინშტიხის წინაშე თავის ნაწარმოებებს, გულდასმით იმსენდა მისი რჩევა-დარღვევებს.

1863 წელს პეტერბურგში გამოქვეყნდა მიხანდარის რომანი „ჩვენი დავსორდით“. აღასანიშნავია, რომ ეს არის კართველი კომპოზიტორის პირველი გამოქვეყნებული ნაწარმოები. იგი იმდენად პოპულარული ყოფილა, რომ ხელახლა გამოვიდა 1875 წელს.

1863 წელს კლუბთა შორისაა აღმავლობამ პოლიციოზში, ლიტკაცა და ბელოურუპიანი დიდი გამოსხმარება ჰქონდა პეტერბურგის მისთვის აღმავალმარხობას შორის. სტუდენტული აწყობდნენ დემონსტრაციებს, გაბეულად მოუწოდებდნენ თავისუფლებიანს.

ამ შორბათობაში მიხანდარის მონაწილეობის შესახებ არაფერია ცნობილი. მაგრამ იგი, როგორც უხსენებია, პოლიტიკურად საკმაოდ პირიფერებდა მიიჩნევს და სამშობლოში დაბრუნება მოითხოვს. ჩანს, ალიოზი უნივერსიტეტში კარგად სწავლობდა — მოკლე დროში მოამზადა საგამოცდო პროგრამა, წარმატებით დაამთავრა უნივერსიტეტი და სამშობლოში დაბრუნდა.

„კავკასიის კომიტეტის“ წესდების მიხედვით სტიპენდიანტი კურსდამთავრებული ვალდებული იყო ორი წლის განმავლობაში ემუშავა ქუთაისის გიმნაზიაში რუსული ენისა და არითმეტიკის პედაგოგად. ბუნებრივია, ა. მიხანდარი ამით არ იყო კმაყოფილი. მუდამ მორიდებული და მოგრძობებული, აჯერდა გასაკუთრებულ აქტიურობას იჩენს. თბილისში მართავს ოთხ კონცერტს. ორი კონცერტის შემოსავალით საზღვარგარეთ წასვლას განიზრახავს. კონცერტების პროგრამაში იყენებდა სონატის საფორტეპიანო კონცერტს (b-moll), ჰუმესის კონცერტს (a-moll), ლისსის და ტლუშტერის ფანტაზიებს და ტრანსკრიპციებს. შუაშენის პიესები.

1865 წლის ალიოზ მიხანდარი ეწევა პარისს, სადაც გაეცნო როსინის, ლიტკას, მარმონტელისა და პერცის წრეს. თუმცა გამოჩინებულ მუსიკოსებს ხშირად არ ხვდებოდა, მაგრამ ამ ატმოსფეროში იქნა მისი აღმებრუნებელი ძალეუ მნიშვნელოვანი იყო ნიჭიერი ქართველი მუსიკოსისათვის.

გასაკვირვებელი ყურადსაღებია ა. მიხანდარის მოხვედრა ჯაკობ როსინის სალონში. როსინის ბინაზე ფართო საზოგადოება იყრდა თავს, შაბათობით კი მიხანდარი ხვდებოდა ფრანგული სწავლის მოწინავე წარმომადგენლებს — ობერს, ტიმას, გენს... და უფრედს. ეწეო მთუხმინა მიხანდარმა ბრწყინვალე ნეციონერს — სიერას (ჰაგანინის მოწაფე) და გესაოცარ კოლორატურულ სოპრანოს — ადელინა ზეტას.

უფრო ხშირად ხვდებოდა იგი პერცსა და მარმონტელს. მათთან საუბრობდა საფორტეპიანო მეთოდის საკითხებზე, რამაც საგრძნობლად გააღრმავა მიხანდარის თვალთახედვა ფორტეპიანოს

ტექნიკურ, ინტონაციურ და კოლორისტულ შესაძლებლობებზე. მართლაც, ა. მიხანდარი ბევრს მუშაობს ბერის განმარტებლობაზე, ტექნიკურ სრულყოფაზე, ნუანსირებაზე მისი დაკავსულ უფრო მსატრული და დახვეწილი ხლებს.

პარისის დაბლობა ცხოვრებამ თავისი დიდი დასავა ახალგაზრდა მუსიკოსის ნერვულ სისტემას. ამასთან, მატერიალური ხელმოკლეობასაც განიცდიდა. 1867 წლის დამლევს იგი იძულებული გახდა სამშობლოში დაბრუნებულიყო. დროებით შეჩერდა გენმა, საგზაფარი ფული აღარ ჰქონდა, დასახმარებლად თბილისში მიმართა მეგობრებს. სწორედ მაშინ ეწინააღმდეგებოდა ახალგაზრდა ბრამსს, რომელმაც შეასანიშნა პიანისტური ოსტატობით დაატყუარა იგი. ექვე დაუმგებობდა ცნობილ პიანისტს ვენისკაცს (მარმონტის მოწაფე). ახალი მეგობრების ხელშეწყობით მიხანდარმა მონაწილეობა მიიღო სამ კონცერტში, შესრულა პრელუდისა და დელერის სალონური პიესები, ბეიპოვენიის მესამე საფორტეპიანო კონცერტო ორეცხტრანო ერთად. ამ კონცერტისათვის მიხანდარის საკუთარი არქანვია შეუქმნა, სამწუხაროდ, იგი არ იყო ჩაყარული.

ჩვენამდე მოღწეულია რეცეზიები, სადაც მას ვენის კრიტიკოსები ხიბტას ხასაშენ. აი ამონაწერი ერთ-ერთი რეცეზიიდან: „უკანასკნელ კონცერტში, რომელიც ხილარის მუსიკალურმა საზოგადოებამ მოაწყო, ყველაზე ბრწყინვალე იყო ალიოზ მიხანდარის გამოხატვა. იგი ახალგაზრდა ვირტუოზია თბილისიდან... პრედინისა და დელერის თანამედროვე სალონური პიესების ძალეუ დახვეწილ შესრულებით განი მფითათი ოსტატობა გამოავლინა და მსმენელთა აღფრთოვანება გამოიწვია“.

1867 წლის შემოდგომაზე ა. მიხანდარი თბილისში დაბრუნდა. ასივე წლის დეკემბრიდან პედაგოგიურ მოღვაწეობას შეუდგა, რაც სიუიცილის უკანასკნელ დღემდე (1912 ან შეუწყვეტია. სამშობლოში ა. მიხანდარი მრავალმხრივ საქმიანობას ეწევა. მისი ღვაწლი ღრეყვება იყო შეფასებული თანამედროვეობის მიერ. 1893 წლის 5 იანვრის გაზეთში („ТРИДНАДИСЬ ЛИСТОК“) ა. მიხანდარის მოღვაწეობიდან 30 წლისთავთან დაკავშირებით ეწერა: „ალიოზ მიხანდარს ჩვენ უნდა ვადიდებდეთ არა მარტო როგორც მუსიკოსს, რომელიც წლების მანძილზე მაღალ ესტეტიკურ სიარუნებას გვანიჭებდა, არა მარტო როგორც პედაგოგს, რომელსაც მრავალი არტისტი აღუზრდია, არამედ როგორც პირიფერებს, რომელსაც კავკასიური საზოგადოება და აქირდ კავკასიელი ქალი უნდა უმადლოდეს პირველ ნაბიჯებს ევროპული კულტურის გაზრდაში“.

ა. მიხანდარს კარგად ესმოდა თუ რაოდენ აუცილებელი იყო საქართველოსათვის საკუთარი პროფესიული მუსიკალური კადრების აღზრდა. ამ მხრივ ანტონ რუბინშტიხის მოღვაწეობას საბავალიო იყო მითვისებული. იგი დიდ ენთუზიაზმით იღვწის საქართველოში მუსიკალური განათლების პირველი ეტრის დაფუძნებისათვის. მართლაც, გამოჩინებულ მუსიკოს-მოღვაწესთან ს. სავანელთან ერთად 1874 წ. ალიოზ მიხანდარი თბილისში აყალიბებს პირველ მუსიკალურ სკოლას. ფართო მასებს უღებს კარგეს მუსიკალური განათლებისათვის. ეჭვგარეშეა, რომ ა. მიხანდარი თავის ვეგებებს უზარებდა ანტონ რუბინშტიხს, რომელიც თავის მხრივ აქტიურ მონაწილეობას იცავდა საქართველოში მუსიკალური განათლების აღმავლობის საქმეში. ცნობილია, რომ 1891 წლის აგვისტოში რუბინშტიხმა თბილისში კონცერტი გამართა, რომლის შემოსავალით თბილისის მუსიკალური სასწავლებლისათვის შენობის აგების ღონისძიებას დადგა. დღეს ამ შენობაშია თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორია.

1874 წელს კი, მუსიკალური სკოლის დაარსების პერიოდში, მიხანდარს და მის თანამოღვაწეებს ს. სავანელსა და ალ.ხანაშოვს ამ ღონისძიების ორგანიზაციისათვის სათანადო თანხები და შენობა არ გააჩნდათ. სკოლა შეცდინებოდა გამოუსდევარ შენობებში. ხშირად სწავლა საღამომობით მიმდინარეობდა, რადგან დღისით

ესა თუ ის შინობა სხვა დაწესებულების მიერ იყო დაკავებული. ცხადია, ეს გარემოება საგრძნობლად აფერხებდა მუშაობას.
მიუხედავად ამისა, სკოლა არსებობდა, ვითარდებოდა ამ საკმის ორგანიზატორების ენთუზიაზმის წყალობით. ამინისტრაციული და პედაგოგიური დატვირთვა გვეზაზაზაობებდა იყო განაწილებული სკოლის სამ ფუნქციონერებს შორის. მიზანდარსა და ალიხანოვს მიკავდათ საფორტეპიანო ჯგუფები, ხ. საენილი ასწავლიდა საყვი-ალურსა და საგანძღვი სიმღერას, აგრეთვე ელემენტარულ თეორიასა და სოლოფუგის. გარდა ამისა, თითოეული ყოველდღიურად ორ საათს ამინისტრაციულ საქმიანობას უთმობდა. იმისათვის, რომ მუსიკალურ სკოლაში ყველა ფენის წარმომადგენლებს ესწავლათ, გადასახადი ძალზე მცირე იყო, ხოლო საფუნიდ მუსიკას უსაყიდ-ლოდ ასწავლიდნენ.

მაღე კ. ალიხანოვი საზღვარგარეთ გაემგზავრა. ხ. საენილი ძალზე დაკავებული იყო, რადგან თბილისის სახელმწიფო ბანკში მუშაობდა. სკოლაში შეუვლელად მოღვაწეობდა მხოლოდ ა. მიზან-დარი და თეფაღბები იღვეოდა მუსიკალური განათლების აღმავ-ლობისათვის — იწვევდა პედაგოგებს, მატრიალური დახმარების მიზნით საქმიან კონტაქტებს ამყარებდა სხვადასხვა შეძლებულ პი-რებისთან, მართავდა კონცერტებს... 1877 წლის 2 მაისს, მეორე საკ-ვარტეტო საღამოზე, ა. მიზანდარსმა შესარულა რუბინშტეინის ბარკაროლა და ლისტის ვალს-ეჟსპრომობტი.

ჩვენამდე მოღწეულია კიდევ უფრო ადრინდელი კონცერტის რეცენზია. 1870 წელს გაზეთ „დროებაში“ აღინშნული იყო, რომ ა. მიზანდარსმა ერთ-ერთ კონცერტში შესარულა ქართული ხალხური სიმღერები საკუთარი საფორტეპიანო არანჟირებით. იმდროინდელი პრესის მიხედვით თვალსაჩინო ხდება ა. მიზანდარსის მაღალი სა-შემსრულებელი თანატობა, დახვეწილი გემოვნება, ვირტუოზული ბრწყინვალეობა, ტექნიკამწიფი, კანტილენური ფერადობა. განსა-ყოფიებით მხრად ასრულებდა იგი შოპენის ნაწარმოებებს, შუს-ტანოვიცა ფლობდა იგი შოპენისავე რუბინშტეინის — მელიდიური ბუ-ნებისა და გამომდინარე რიტმულ თავისუფლებას.

სამწუხაროდ, ა. მიზანდარი შვდარებით ადრე გამოეთხოვა სა-კონცერტო სტარდას. შესალოა, იმეათით მორიდებისა და თავმდა-ბლობის გამო. მისთვის უცხო იყო კარიერისტული ძლიერებები. ალბათი განითრულიბამაც იმოქმედა. ასეა თუ ისე, იგი მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში წარსდგებოდა ხოლმე აუდიტორიის წინაშე. მგობარია ვიწრო წრეში, მოწვევებიან კი სამიფუნებით უკრავდა. ა. მიზანდარი მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე გატაცებული იყო კომპოზიციით. პეტერბურგში და პარიზში თეორიული განათ-ლების გაღრმავებამ საგრძნობლად აამალა მისი საკომპოზიციო ტენჯიფა. შესანიშნავად იყო დაუფლებული ფორმას, პოლიფონიას, საკომპოზიციო ტექნიკოლოგიის საიდუმლოებებს. იგი ნამდვილი პრო-ფესიონალი იყო.

ა. მიზანდარის საფორტეპიანო ნაწარმოებებისათვის დამახასია-თებელია მელიდიურობა, განწყობილებათა მრავალფეროვნება, ორიგინალური რიტმული კონსტრუქციები. ისინი ნამდვილი პიანის-ტური თანესებურებებით, უხეი კოლორისტული ეფექტებით განი-ორჩევიან.

მიზანდარის საფორტეპიანო პიესები ძირითადად გასული სა-უკუნის 90-იან წლებში გამოიცა. ეს იყო ორი პატარა ვალსი (ერთი ელენებოდი ო. ს. პიტოვას, მეორეს კი „ივლისის ღამე“ ეწოდებოდა). ორივე თბილისში გამოიცა. ეს ვალსები დაწერილია გოღარისა და სენ-სანსის ფრანგული ვალსების სტილში. შესაძენეია შოპენისა შეგავლენაც. ისინი რთული პასაჟებით, რიტმული სიმს-ხვედრით და მწლოდურებით გამოირჩევიან. ორივე ვალსი დინამი-კურია, ფაქიზად მინიშნებული შტრიხებით ახლავს. აღსანიშნავია ბგერწიფითი ხრხების მრავალფეროვნება, კარგად ენაცვლება ერთ-მანეთს ლეგატო და ნიშ ლეგატო, მათში დახვეწილი საცეკვაო მონ-ომქცეებით მღერად ინტონაციებს ერწყმის. ეს ვალსები განკუთვნილი იყო ყოფითი მუზიციერებისათვის. დღესაც შეიძლება მათი გამოყენე-

ალიხან მიზანდარი

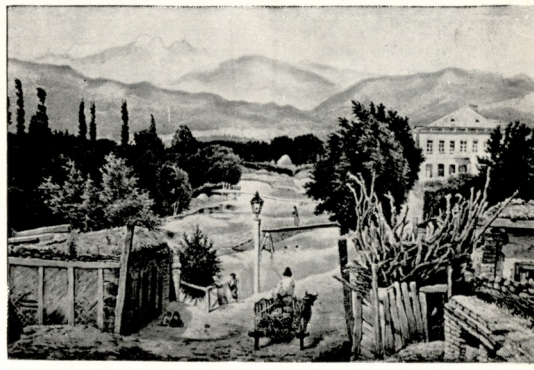
ბა პედაგოგიურ რეპერტუარში, როგორც მისამზადებელი საფეხური შოპენის ვალსებისათვის, აგრეთვე საესტრადო ორკესტრის რეპერ-ტურისათვის.

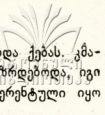
მიზანდარის საფორტეპიანო მემკვიდრეობიდან შემორჩენილია აგრეთვე „აღმოსავლური მელიოდა და ლეკური“, მასურკა—ფანტა-ზია (გამომცემელი ენო ლასკი, პეტერბურგში).

ამისთვის მელიოდა — მოდერატო კანტაბილი — სამაიას მსგავსი ნელი საცეკვაოა. ლეკური კი მზნებარე ცეკვაა, მკვეთრი რიტმით.

მასურკა — ფანტაზია საკმაოდ რთული პიესაა. მისი შესავალი უსალოვდება ლისტის საკონცერტო პარაფრაზების ვირტუოზულ ინტროდუქციებს. აქაც სწრაფ პასაჟებს ენაცვლება დეკლამაცი-ური ფრაზები. შემდეგ კი მოცემულია სხვადასხვა ტიპის მასურკე-ბი — კანტილენური, სალიური, მედგარი და ინსტრუმენტულად ბრწყინვალე მასურკა — ფანტაზია ფემკტური საკონცერტო ნაწარ-მოებია. იგი გამოირჩევა პროფესიონალიზმით, რომანტიკული მუ-სიკის სტილისტური ელემენტებით.

მიზანდარს შექმნილი აქვს აგრეთვე მასურკა „მოგონებანი აბას-

თუმანუკი. იგი ეძღვნება თავად გიორგი ალექსანდრეს ძეს, რომელიც აბასთუმანში მკურნალობდა და მიხიბლული იყო ალიოზ მიზანდარის პიროვნებით. მასურკა გამოცა მისკომში 1892 წელს, იურგანსონის მიერ. ეს პიესაც საცვევაო ხასიათისაა და უახლოვდება შოპენის ელეგანტურ მასურკებს, უმცაესებს ვენიკისას მასურკებსაც. ვეფრიბო, რომ იგი ჩინებულად იღვრებდა ვითორინოზედაც. არსებობს აგრეთვე მიზანდარის მიერ ფორტეპიანოზე გადატანილი მენდელსონის ერთ-ერთი სიმფონიის ალტერეტივი.

მიზანდარის ვოკალური ნაწარმოებებიდან ჩვეთვის ცნობილია მხოლოდ ერთი რომანსი „ჩვენ დაშორდით“ (1863წ.). არსებობს ყოფიანობის ცნობა, რომ „მიზანდარის რომანსი მდგრად კალკულირია“ (ცნობილი იტალიური ტერმინი). არა ვგვიჩინა, რომ იგი სწორედ ამ რომანსს შესასრულებდა, რადან იგი რუსული ეკლავური ლირიკის ტიპური ნიმუშია წარმოდგენს. ვეფრიბოთ, რომ მიზანდარის სხვა რომანსებიც ჰქონდა შექმნილი.

ამ რომანსს მიაკვლია ზ. კოლხიდაშვილმა ლენინგრადის სალტკოე-შენიღობის სახელობის მიხილთკაში. ნაწარმოებს არ ასახავთაბს ერთმეული მუსიკის თავისებულებას: იგი უფრო გლინკას დროინდელ რუსულ სენტიმენტალურ რომანსებს უახლოვდება. იგი ძალზე მფრადია, სკასოულბობაა ილია. მასში ძუნქი გამომსახელებული ხერხებით გაემოცემულია დროის რეალური განცდები. ამრედა, მიზანდარი შეიძლება მივიჩნიოთ პირველ ქართველ პროფესიონალ კომპოზიტორად. აღსანიშნავია, რომ იგი კრიტიკული ალიოზი თავად გრნობდა, რომ მის შემოქმედებას აკლდა ხელოვნებისათვის ერთ-ერთი ძირითადი თვისება — მკაფიო შემოქმედებითი ინდივიდუალობა. მის შემოქმედებით ფრაგმენტის უფრო სხვადასხვა მსატრული შთაბეჭდილებები წარმართავდნენ. ამიტომაც მისი საცვევაო ნაწარმოებები მოგავსებენ შოპენის, ლისტის, რუბინშტაინის ანალოგიურ ნაწარმოებებს. მიზანდარის შემოქმედებას აკლდა ერთმეული თვისებები. იგი თვითონაც არ ანიჭებდა საკუთარ ნაწარმოებს დიდ მნიშვნელობას. მეორეს მხრივ დაუწყაფიოვებლობის განცდა სტიმული იყო ნაყოფიერი პედაგოგიური მოღვაწეობისათვის.

როიალმა იჯდა მრავალმხრივად განათლებული, ძალზე ნიჭიერი მუსიკოსი. იგი შესანიშნავად იცნობდა საფორტეპიანო ლიტერატურას, ღრმად ერკვეოდა საფორტეპიანო აზრთვების თავისებურებებში, იცნობდა რუბინშტაინის, ლისტის, შოპენის და სხვ. კომპოზიტორთა სამშესრულებლო ინტერპრეტაციებს. მოწაფეები აღტაცებულნი იყვნენ მისი კულტურით, ნიჭით, მუსიკალური, გემოვნებით. ალიოზის კლასი მიმად გადატვირთული იყო მოწაფეულით. მასთან მოხვედრა არც ისე ადვილი იყო. მოწაფეებს იგი ნიჭის, განათლების, მუყაფიობის მიხედვით არჩევდა. მიზანდარის საშუალო მოწაფეების მოწაფეებიც ესტრადანუ კარგ შთაბეჭდილებას სტოვებდნენ, სხვა პედაგოგების უფრო ნიჭიერ მოწაფეებს სჯობდადნენ. მიზანდარი მკაცრად მოითხოვდა მოწაფეების სტრატეგურ დასწრებას კონცერტებზე. გაკვეთილზე მუსიკოსები იუწყებდნენ: „რა მოისინიქი ვასულ კვირას?“ მას აინტერესებდა მათი აღქმის უნარი, უყვარდა საქმიანი კრიტიკა.

ა. მიზანდარი მომთხონი პედაგოგი იყო. განსაკუთრებით ამხველებდა ყურადღებას ნაწარმოების გააზრებულ შესრულებაზე, მარტოვლ ინტერპრეტაციაზე. მოითხოვდა ტექსტის სიზუსტეს, ფორმის წვათობას, სწორ პუნქტუაციას. გაკვეთილებზე ნაწარმოებთა ფაქტურის ძალზე საინტერესო ანალიზს იძლეოდა. მოითხოვდა მრავალფეროვან გამომსახელებით ხერხებს, ხასიათის გამოვლენას. მიზანდარი, ისევე როგორც მისი სახელოვანი მოწაფე — ა. თულაშვილი, დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა პედაგოგიასაც — ფფრის, კოლორატის მიღწევის ერთ-ერთ საშუალებას. მას არც ერთი შტრიხი, დეტალი თუ ნიუანსი უყვარდებოდა არ დარჩებოდა. მოწაფეებთან ინდივიდუალური მიდგომის მეთოდით მუშაობდა. თუ მოწაფელს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ავლენდა, ხელს უწყობდა მისი ინდივიდუალობის ჩაწოვლებას. მასში ჩნიციატივასა და

დამოუკიდებლობას ანივთარებდა. იშვიათად იმეტებდა ქებას. კმაყოფილება სასხუე ესატებოდა. თუ მოსწავლე არ იზრდებოდა, იგი ჰკარგავდა მინდამ ყოფილგვარ ინტერესს, ინდფერენტული იყო ასეთ გაკვეთილებზე.

ყოფილი მოწაფლის სასწავლო გვემა წინასწარ ჰქონდა შედგენილი და ცვლილებები არასოდეს შექმნიდა. მასთან პროგრამაზე მკამით შეუძლებელი იყო. ამ კეთილსა და გულისხმიერ ადამიანს მოწაფეებთან თფიციალურად გქირა თავი. მისთვის დაუშვებელი იყო ფაქიბიობა.

კონცერტის დღეს ხანგრძლივი მეცადინეობის წინააღმდეგი იყო. გამოიყვანდა საჭირო განწყობილობის შექმნას. თავისი მოწაფეების მიმოცდებას და კონცერტის არცსრებობა. ალბათ იმიტომ, რომ იშვიათად იყო გამყოფილი აღსაზრდლებით, ერთდებოდა ნგრევილობის, მფლავრების, მაგრამ საქმის კურსში მუდამ იმყოფებოდა. თავად მოწაფეებს კეთილშობილად, ჯარობობა, როდესაც იხინი მას რაიმე შეცდომას დაუმალოვდნენ.

სხვებსაც დამოკითხავდა. ძირითად ინფორმაციას იღებდა სასწავლებელს გამოკითხვას — ეს იყო მიზანდარის თვითი მუხატა, რომელიც კონცერტისა და გამოცდის შემდეგ დირექტორის შირი-ახლო ტრიალებდა და ჩუმად ისმენდა მის შესხედლებებს. გაგებულს უმაღლე მიზანდარის მოახსენებდა, სხვების აზრსაც აუწვდიდა ხოლმე. მიზანდარი მწვენიერი გარემოება ჰქონდა. ძალზე კომაროსხავდა, კეთილი თვალები, ჰალარა თამ კეთილშობილებას ანიჭებდა. მვევი-ნივრად მეტყველებდა ქართულ ენაზე, რუსულად მსუბუქი უცხოური აქენტიტი ლაპარაკობდა. თავისუფლად ფლობდა ფრანგულ და გერმანულ ენებს. მუდამ ელვგანტრულად ეცვა. კეთილსინდისიერება, გულისხმიერება, პირდაპირობა, სიწრფელე — მისი ხასიათის თვისებები იყო. იგი ყველას უყვარდა.

ძალე შეძინებული ადამიანი იყო, რაც მის ჯანმრთელობაზე უარყოფითად მოქმედებდა. მწვენიერებას აღტაცებით განიცდიდა. სიბრძემდე შერჩა სიწრფელე, უწულობა... თვითონვე დასცინოდა საკუთარ დაბნეულობას, რომლის შესახებაც საზოგადოებამო ლეგენდები დადიოდა.

1893 წლის 3 იანვარს იგი მიზანდარს მოღვაწეობის 30 წლის ითავის აღსანიშნავი იუბილე აღამინებდა. იმ დღეს სასწავლებელი სახეობილ იყო მართლთ. დარბაზში ხალხით იყო გაჭვილილი, მოწინავე ქართულ საზოგადოება საქმებოდა — ახლოდებო, მოწაფეები, გამორჩილი მოღვაწეები. იუნარის რუსული მუსიკალური საზოგადოების კავკასიური განყოფილებს სახელით მიესალმა სასწავლებლის დირექტორი პ. ა. იპოჩინი. მან ღირსებულად შეფასა ა. მიზანდარის ღვაწლი და დიდი დამსახურება მუკავალური ხელოვნების წინაშე.

მუსიკალური სასწავლებლის პედაგოგებისა და მოწაფეების სახელით იუბილარს მიესალმა პედაგოგი — ნ. ა. დესტოვიჩი, რომელმაც მიზანდარს მართავა შესანიშნავი ვერცხლის გერგებრი უნარითის პორტრეტული გამოსახულებით. მიზანდარის კლასის სახელით სიტყვებით გამოვიდნენ — ა. თულაშვილი, ტ. მირიანოვა და ნ. ასლანოვა. მისალმებით დიღხას გავრთოდა.

სიყოფილის უკანასკნელ დედეფ ალიოზ მიზანდარი სიყვარულისა და პატვისიციების ატმოსფეროში ცხოვრობდა. 1912 წლის თებერვლის პრესა იუწყებოდა, რომ ქართველი მუსიკოსის მოღვაწეობად 60 წლისთავის აღსანიშნავად ა. წ. მარტი იუბილე უნდა გამართოსო. მაგრამ ეს იუბილე აღარ ჩატარებულა. 74 წლის ალიოზ მიზანდარი გარდაიცვალა. ქართულმა საზოგადოებრიობამ მძიმე დანაკლისი განიცადა.

სასწავლებელში დავსვდა ა. მიზანდარის სახელობის სტიპენდია, ექვე გაიყოფინი მისი პორტრეტი, რომელიც ამჟამად თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორის თბი-თბილისშია ქვილი.

მიზანდარი ვერ მოუწრო თბილისის კონსერვატორიის დაბადების დღეს, რამდენი გააკავა მან ამისათვის...

პირველი აზნაური. მე მხოლოდ დახლოებით ძალმის მოგახსენით საქმის ვითარება. პირველი, რაც შევაჩინე შეფასებას, ეს იყო გარეგანი. საბადარჩენილი შეარჩებენ, უმრავლეს შემთხვევაში, აგრეთვე იტყობიან, თუ ვინაა ამოცანებისათვის სავსე. მაშინ სიკვდილი მათი მრავალმეტყველო სიტყვა, მათი დიდი ძაბვა, მათი სხეულები, თითქმის ჰეგელისა და სხვა რაც გადარჩა დაქვეყნდა, ან ეს-ესა უნდა დაიცეს. რა ბოძენც არ უნდა უფიქროსო მათი შესუფერ, განცოცხლების გარდა ვერას მთავრდება საქმის ვითარებაში გარეუკვლად; ვერც იმას გამოცნობდა, სინაზული ამბობავდნით თუ აწუხებდა. ერთ-ერთი ამბავის უკიდურესობა კი აქაიხად შევადგინოდა მათში. აი ამ ქველმეს უფრო მეტი ცნობილება, ხეიხა ახრით.

უილიამ შექსპირი

შემოდს მეორე აზნაური.
 რა ამბებია, როგორ?
 მეორე აზნაური. მუხუნები, მუხუნები; სამისონს წინათქმა ახილულა, აღიხიდა სუფის ახალი; იმდენი სიორება გამოვლინდა ამ ერთ სახაში, მთელი ქვეყნის მოსხილვე ვერ აღქერენ. აგერ, ღლიო პოლიხა მთოუავცე შობამდებდა, ის უფრო მეტს გვაქცნობს.

შემოდს მესამე აზნაური.
 სერ, ვიხარბებო, რა ამბებია? ეს ახალი ამბები იმდენად ჰეგელან ძველებურ ზღაპარს, რომ მათს სინამდვილეში იოლად დავუძვდება კაცი. მამ დაუბრუნდაო ჩვენს ხელმწიფებს ტატიბის მესველიერ?
 მესამე აზნაური. სრული სინაზილეა, სერ, სრული ჰეგელირბება. იმდენად ეგვიპტანელი სახულებია, შეიძლება დავიფიქრო, ხეიხი თუ-თილი ვაუ-ვაუ-ვაუ, თუც მხოლოდ ვაგონიერული ვიფიქრობო და დელოდის, მერმონებს მანაო, მისევე ჭირდასი მანაო, ანტროპო-ფის წიროლები კი აღმონდა, ხელმწიფე ზიცივის მისი, ქალკულის დიდებულნი გარეგნობა ერთის უკუვლივე ამას, დედისათა მავაცხება, კეთილშობილიერი ქცევა, რომელიც აუხსენლია მისი დაბალი წარმოშობის პირობებში. გაოდა ამისა, კიდევ სხვა მრავალი სახუ-თობი მთავიობებენ, რომ იგი ჰეგელირბად მუფის ქალია, დეცსარიო თუ არა მეფეთა შეხვედრას?

მეორე აზნაური. არა.
 მესამე აზნაური. მამ ისეთი სახანაბა გამოვჩინებო, რომელსაც ესევე ატყვის, რომელიც თუაღვთავილ უნდა გეხილათ. თქვენს ნა-ხავილი, თუ ვით დავავიგვანა ტრამა სინაზილმა მეორე, აგრეთვე იტყობი, მწუხარება გლოვობო მათთან განმორების და ცრემლად იღვრებო. შეიქმნა თუაღა კეცხება, ხელთაყრობა; ისე ავირაო სახეები, ტანისამოსის მთხედით თუ შევიტყობო მათ, იტრის მთხედვით კი ვერახებო. ხელწიფე სინაზილსაც დანამს ცნობს და გაგზავნის თაიხს მთავრად ქალის მუხურეო, ახი ვინაა: აი, თქვის სინაზილი კვლავ უფროსი ვადავარაო, ვა ვინაა: აი, დედაშენი, აჰ, დედაშენი!, შენდევ ზოიქმის! სიხვის ატიკების, ახლა ათის სიძეს ეხევა, მერმე კვლავ თაიხს ასულს მოუვავილებს და მკერდში ჩაიკრავს, შენდევ შეუქმნს უხდის მადლობას, რომელიც უფრო სიავს გადარჩენილი მთლიეთი ამირილმა იქვე არაფერი მინახავს იმ შეხვედრის მსგავსი. ხეიხი მინაზილობის კულბობი თუ მისდევს სინამდვილს, ან არა კლბობი აღქერს მკა ამბავს!

მეორე აზნაური. ვეფერებო მითხარი, რა ბედი ეწა ანტიკოსებს, ბაღლის გადაკრავის შემდეგ?
 მესამე აზნაური. მისი ბედიც ძველებურ ზღაპარს მაგონებს, რომელსაც იმეორებენ და იმიერებენ, თუმც ნდობა ყველაში გამჩრახა და აღარც არავინ უსმენს მომხრობის. დათვის დაუგლითა ანტიკონე, ამას ფიციო ამოშემბს მწვემის ვეო, რომელსაც თაიხის მითხარი უბრუნობის გარდა სხვა სახუთებიც ვაჩინა: ცხვირის-ხეიცი და ბეჭდები, რომელნიც მოიხდის შეიცი.

პირველი აზნაური. ხომალდს და მხეობლებს რაღა დავმართაო?
 მესამე აზნაური. ანტიკონეს დალუვისსავე ხომალდიც დალუ-ქულა იქვე შექმნის თვალწინ. ასე რომ ის აღამაინებს, ვისაც დავალბებო მქონდა ბავშვის გადაკრავა, იმავე წას დალუპანენ, რა წუთშიაც ბავშვი ითოვნენ მწვემებს. მაგრამ აჰ, კეთილ-შობილიერი ბრძოლა ვაჩინათ პოლიხის სულში სინაზილს და მწუხარებას შორის! ცალი ვეფიქრო თაიხს მეფულად დატარებო თითქმის, ხოლო მეორეოთი თითქმის წინათქმის აღქერვებს ცნა-ღებუა. ატიკა დაიქოლი ბრძელსა და ისე მთავრავს ჩაიქო-გულში, თითქმის სურს მკერდზე დაბნის და ისინასო კვლავ გადა-კრავის საფრთხისაგან.

პირველი აზნაური. მეფეები და პრინციები უნდა უფიქროსენ მკა სახანაბის მაუერებელნი, რაან შესრულბებში მუფებში და პრინციებში უფიქროს.

მესამე აზნაური. მაგრამ ყველაზე გულსშემტრავა ამბავი მამინ დარბადა, რომლებსაც პრინციებსა მოუხდის დედოფლის გარდა-ცვალების ამბავი და მისი დალუვის მიზეზები; მეფემ ვეჯაცურად აღიარა უფიქროვე მგლოვიარე მითი, პრინციებსა ვერ სახტად დარ-ჩენილი უსმენდა, შემდეგ შეძრულმა წაიხიბა „ვაგეო“ და დაილ-ვარა სისხლის ცრემლებად, აგრე მეფისა სისხლი ამეკრა-შეიქო-გული. თუათოვან ზღა დაქოლი ქვადცეულ თანამამწიქოთე კი შეეცდითა მათი, ზღას დული შეუილდა, ვედა გარეგანული იყო. მთელი ქვეყანა რომ უფიქროსო მანდ, საყუადლოთა გლოვა გამიართებოდა.

პირველი აზნაური. დაბრუნდნენ თუ არა სახანაბნი?
 მესამე აზნაური. ვერ არ დაბრუნდნენ. პრინციებსა მტროყო-რამ პოლიხის მქონია სახლში დედამისის ქანცევა, იმ იფიციო-იფიცილო სიბატის, კულიო რომანის მიერ შესრულებული შინა-დალუ ქლის წინადა: მთავრად რომ უფიქროსო თუაი და შთა-გნისა სული თაიხის ნამწეარეო, აღმა გარდამწეარე ქვის სე-გნებას, იმდენად სრულიყოფილად გალმუთა დედოფლის სხე. იმე-

**ზეპთრის
 ზღაპარი***

ინგლისტირიან თარგმნა ზვიად გამსახურდიან

სიფან II.

სიცილია. სახანაბის წინა უცო.

შედილიან: ავტორლევ და აზნაური.
 პირველი აზნაური. მე დავესწარი ტომის განხას, უფრო მოკა-რი მწვემის მონახობის, თუ როგორ იპოვნა ის ნიჟუბი, თანა-დასწრენი ვერ გახედნენ, შემდეგ დაუფიქროსო დავაბრუნებო-ნენს მალბეც, ერთადერთი, რაც დამახსოვრდა, ის იყო, რომ მწვემ-მა სიქვი ვიპოვენი ხაღლი.
 პირველი აზნაური. მთელის ბულიო მსურს შევიტყო, რა უფიქროს მოქვა უფიქროსე ამას.

* დასასრული.

1. ე. ი. ბოჭვიშის შეცვლა.

ნად მომუშავეებმა ჰერმონისა და მანკელის ამბობენ, რომ დღესაზრკო იფიქრებ, სხვადასხვა გეგმებს. ასე რომ კოლხის სახალისიან გაუმურნე ვედიანი დიდფლის ხიფას და-წარტებულნი. მანდეუ აირებენ ვაშლსა.

მ ე რ ტ ე ა ზ ნ ა უ რ ი. აგრეთ ვიფიქრე, რაღაც დიდი საქმე უნდა ჰქონ-დეს შენთვის მანდ კოლხის. მერბოებს სიკვდილის მიხედვით დღემო ჩიტი-სამეგრე მანდ აკეთებდა იმ განსაზღვრულ სახლს. იქნება აგრებდა წაქუცავდა?

ა ვ ტ ო ლ ე ა. წაქუცავდა, რაღაც თანხებიც ნება დავცვიო და განა ვინ იტყვას უარს? თვალის ვითოდ დახამამების თითო ახალი ნიტარება მოაკვ. აქ უკუთხიო ეს ბევრი რომ გაუმგებარი და-ჭრებია. აბა, ვაჟუდეუ ვაშს (გვიან აზნაურნი).

ა ვ ტ ო ლ ე ა. აი, ამგვარიც, წარსლის ლექსები რომ არ მთლიანდეს, დწინაურება არ ამტკიცებს. ეს ბერიკაცი და მისი ვაჟი რომ მივაგვარო სულელურ და თან მოვახსენო უფროც და გახლე ამბებზე დასაბუთებ-მეტი, უფროც არ მთავრებ. იგი ამ ბრის თავისი უკუთხიო ქალით იყო გათრული, უფრო სწრაფად, ვითომდა მწეგნის ქალით, რომელსაც ზღვის ავადმყოფობამ დაჭრა ხელი, თან თავა-თავს არ იყო უკეთეს დღეში და აბა, სადღა ცალთა ჩემთვის, ასე რომ საიდუმლო საიდუმლო დარჩა. მაგრამ ეს არაფერია, სულაც მე რომ ამბობდით ეს საიდუმლო, მანდ ვერ დავგარაჟდე ჩემი წარსლის ლექსებ.

მ უ ლ ი ა ნ ე. შეუღიან მწეგნის და ოტორველა.

ა ი ს ხალისი მოდის, ჩემდა უნებურად რომ ვაჟავდებიერე. უკვე აუჯუჯავდა ბედნიერებას.

მ წ ე მ ს ი. იგი, რა ვიზიარა ჩემო ბიჭო, მართალია მე უკვე აღარა ვარ შეფილის კეთების ასაკში, მაგრამ შენი ქალ-ვაჟი ეს უკვეაინა აზ-ნაურებად დაიბადებინა.

ო ტ რ ა ვ ე ლ ა. კარგია რომ შეგეგონე, სერ, ვახსოვო, უარი რომ ვა-კოვლად რიბაბობობო და შენთვის ვინ წინად; აქია და აზნა-ური არა ხარა წარმომბობო ახლა თუ ხდებოდა ამ ტანსაცმელს სიქვი ვერა გეგდავოქო, სიქვი არა ხართოქო აზნაური, იქნებ ეს არის აზნაურული წარმომბობის ჭეშპ ანა ცხადე და მო-მაძუბუ; აზნაური არა ხართოქო.

ა ვ ტ ო ლ ე ა. ვიცი რომ აზნაური ბრძანდებით, სერ, ამჟამად წარმო-შობით აზნაური.

ო ტ რ ა ვ ე ლ ა. დამაკ რომ აზნაური ვარ, უკვე ითხი საათია, აზნაური ვარ.

მ წ ე მ ს ი. მუც გახლავარ, ჩემო ბიჭო.

ო ტ რ ა ვ ე ლ ა. არა, მე მანდ დავასწარი მამაქებს ვაზნაურება: უფ-სულელმა ხელი ჩამოდა და მიიზარა, მამ ხარო ჩემი. შენმდე ორჯე ხელმწიფი მანდ უწოდეს მამაქემ; შენმდე პრინცეს და პრინცესამ მამა; უწოდეს მამაქემ; შენმდე ვიბრეთ და ეს გახლავო ჩემი პიროველი აზნაურული ცრემლები.

მ წ ე მ ს ი. კარნ წუ მოვაჯავდა შეგო და თუნდაც კიდევ დაეძღვა-რის ცრემლი.

ო ტ რ ა ვ ე ლ ა. ნამდვილად, მამ, ამა რიგობი საქმეა ასეთი დაჩაგრული დღეში ვიჯდა.

ა ვ ტ ო ლ ე ა. მულმოური გვეგვარებით სერ, მომიბეჭოთ უკველივე; ამა შეგსადე თქვენს წარწევადას და მეგობრისა ვახოვი ჩემი ბავბობის, პრინცეს ნრწევა.

მ წ ე მ ს ი. დეაქარა შეგო, ასევე დაეძღვავეს ჩემი თოჯი, სახან კოლომობილი ხალხი ვახსოვო, სიქვი ვაგვარებს.

ო ტ რ ა ვ ე ლ ა. მამ გამოსწორებინა, ამე?

ა ვ ტ ო ლ ე ა. დიახ, სერ, უფთო ნებას თქვენს ბრწეწვადილას.

ო ტ რ ა ვ ე ლ ა. მამ დაქა ხელი. მე დაფიციბე პრინცის წინაშე, რომ შენვე პატიოსანი და წესიერი კალი ბოპებშია არ დადის.

მ წ ე მ ს ი. თქმა შესისა, მაგარი ფიცი რაღაც გრწეწ?

ო ტ რ ა ვ ე ლ ა. რიგობ, აზნაური ვარ და აღარც დაფიციწო ლდობრი თქმა კლებებუბისთვის დამბობია, მე ყი ციციო უნდა დავამოწო ჩემი ნაწიკვში.

მ წ ე მ ს ი. მერმე და სიყურ რომ გამოვიცილს, შელო?

ო ტ რ ა ვ ე ლ ა. რა სიყურეს არ უნდა იყოს, კუმშობობა აზნაურმა მანდ უნდა დაფიციბს მეგობრისათვის. ასე რომ, გვეყვიტე პრინცეს, რომ შენ პირობიანი ბიჭი ხარ და ღვინოვან აქარა ხარ. თუც მტკიცე არ მებრძობა რომ შეუიცილო ხარ და დლოცი, მაგ-რამ მანდ დაფიციბეს. დაფიციბეს, რაღაც მუსრს, რომ ნამდვილად აკარბათინ ვაჟდე.

ა ვ ტ ო ლ ე ა. ვისდებო, სერ, უკვადილია.

ო ტ რ ა ვ ე ლ ა. ამა შენ იყო, ვაჟდე. ციყველ არ ბიჭი დადი. ჩრამ, მუ-მ, მიკვირს, რომ ლოთი ხარ და თან ბუფიერობა, ჩემმა შუბო, მიკვირს, ადგილი აგრ ჩვენბიანი მეგობრე და პრინციბი მიბრძანობინა დიდფლის სურათის სანახავად; წამო, ვეპოლი: კარგი მასანძ-ღელი ვიქნებო.

(გვიანი)

სცენა III. სარაოცეალო ოკლინას სახლი

შემოდიან ლონდტი, პოლისენე, პერდობა, კამილო, დიბეტილი და მხულებური.

ლ ე ო ნ ტ ე. რაოდენ დიდი ნეტეში მუა უნდა სიყურებ, ქველი კოლინა!

ა ლ ო ო ნ ა. მოვახსენებო, დიდი ხელმწიფეა, ახლად გელოცე გმირმეგობელი, სასხაბურს ჩემსას არ ეღიარება მეტი ქალღო, რაბან მობრძანდიო,

თქვენს ზვიგარებინა მასთან ერთად მომინახლეთ, თან მეგობრული მოყოლივი ტიტასი თქვენს და ლობი ტრეკვეს; ეს წაუბოა უსახელო გახლე-სანს ვერაოდეს დაეაგებო.

ლ ე ო ნ ტ ე. ჩემი კოლინა, პატრონებო თავი ვგარბობებს; ჩვენ ამ გეწეოთ რაია ვილითი დედოფლისა ჩემის ხატება, გამთრიაფი ვალკურია და ვერსაც ვაყოთ, თუც ეს მამადეა და გახლავა გმირმეგობი; აქ ასულს ჩემას ქანდაკეა დედამისის სურს რომ იბოლოს...

პ ო ლ ო ნ ა. სიოცხელში უბედლო იყო, აწ უსიციულო ხადი მისი დასწრდლავს ყოველს რაც ყი შეფიოთა ოდესმე და რაც ხელს კაცისა ხელს, ოდესმე შეუქმნია. მას ვერსაც ვე-განაზრებოთ: აქ გახლავა გმირმეგობი, დლი არა ჰკავს ხელ სიკვდილს, ეთი ეს ჰატება ჰკავს ციყველ არსს. ვახსიციდე და დატოვადნო! (იოლია ვეგანანის ფრფეს, გამოწრდება ვანდაკეასავიო მდგარი პერბინი) დღუბლიო თქვენი მამიბედს, იგი მტკიცეობს განცხადებუბზე; მანდ მარტოც, ხელმწიფე ჩემო, თუ ვახსიციდე დეფიცილო?

ო ნ ტ ე. სიოცხელს იგრო! პერიმინე ხარ მამარბიცივი, ვამცხეცე ოუნდეს; პერიმინე ხარ, სხვას არ ვიცი ვის შეგადავო, თუნდაც იტიბო, რომ არ მოიკება; სინაზე მისი, მისი ბალღური ნუქები ვამოვლოთა, მიიზარა კოლინა, შენებო რომ ვაჭრისა, თოქეს და უფარი მიიჭრეს ხალხს...

ა ლ ო ო ნ ა. თქვენს დასწრს ბაჭყეზის ხელოვნად დიდობიტასი, მან თქვენმდე წლიო დაჭარა ქალის იერი, თითქოს ციყველიც იგი დღესაც.

ლ ე ო ნ ტ ე. აქ რომ გვეყოლიდა ამ რა ნუგეში იქნებოდა ჩემთვის ამჟამად! აწ ყი შეფიოთა სული ჩემი. ასევე იდვა; სწორად ამგვარი სილადე, ციყველყოლიობა გამოიცილავა მის ოტორი, ოდეს მიიჯუდე ვიხსილ იგი. ას, სირკაცივო, ჰკავს მეგობრის თოქოს, რომ მასზე გულქვა წუ ვყოფილავო, ამ სილიადე, რა მანია დიდებულთ მძღოს მისი უკუთხო, შენ ჩემს სხუნა ვაგაძვიცე ცოცხათა ჩემთა, ბოლო ქალს შენსა დაეძიცილეს დეუ თვხარი და ვახსიციდე მისი ცოლად.

პ ე რ დ ე ა. ნება მიმოქვო, სიციუროქმეწებოც რე ჩაიხიცილო; მუსრს დავიციქო, ციყვიო დალოცვა; შეისინე, იო, დიდფიცივი, აღსტოვებულთ დაბადების ჩემის თიხვე, გამიწიწოდ და მარტეხ, რაია ვეგნებო.

ო ნ ტ ე ა. ვახოვი ჩემისა ქანდაკეა ჯერ არ ვაგმარბა, მიცოჩ ნების წინად ვაგმარბა ოსტებია.

ა ქ ო ლ ო ნ ა. შეფიო თქვენი მუქეუბნის კიდევ მამე, თუქმეც ზადობის გრეჯილად ვეარა ვაგმარბეს, ვერც ვახსიციდე მამაშობა; ვერცერიო შეგბა ვერც ვაგმარბს ამდენს, მწუარება ყი მიმოქვოც, უმაღ ათისთავს ამოწურავს.

პ ო ლ ო ნ ე. მამო ვეფიცილო, ნება მიმოქ შენი ქმეცა; ვაგზიარო (თუც თავაია ვარ გამწიწვევი უბედურების) მუსრს დეაქარა სტაციკეა.

პ ო ლ ო ნ ა. ხელმწიფე ჩემო, რას ვიფიქრებოდე თუ შეგელო ამ ქანდაკეს ამრავად მწეწრა თქვენი გულის... და რომს მცოდნობა, არ გაჩვენებინო მამარბილობ.

ლ ე ო ნ ტ ე. რე ბურავ ვარდას.

პ ო ლ ო ნ ა. ნუღარ თქვენიო, თორემ აღბათ მიგვეგნებნა, ამბისო ოტორი.

ო ნ ტ ე. მომეგობოს, დე, მომეგობოს, თუნდა წაიჭეწელო რაია, თოქოს ზანება იყო — ვინ გამოიჭეწო? დაფიციბეს, უფლო ჩემო, არ სწეწქავს განამ ამ ძარღვებში განა არ სჩქეფს ნადეცილი სხსნა!

პ ო ლ ო ნ ე. ოსტატურად გამოთრეწიერა, ციყველი სიტყო გამოსჭვივის ნაგეა ქოლოში.

ლ ე ო ნ ტ ე. თუბლით თოქოსი გამოჩერეო დიწმუნულად, ამ რიგე ვეგნებას ხელმოგება.

პ ო ლ ო ნ ა. ვაჟმწეწე ვარდას, უწიშობს ხელმწიფე ნამეტნავად შობს არ წაივდეს, ციყველიო, არ იფიქროს.

ლ ე ო ნ ტ ე. ჩემო კოლინა,

აგრე მათიქო ოც წალოწავს დაურთლებლობა განა იტრება ამ გრძობად ქვეყნის სიყვამე მავას აღუტყუებას სიყვამესა? ოდეს ნუღარ ბურავ, **პ ო ლ ო ნ ა.** მე ლიწერ ვეწევა ხელმწიფეო, რომ შეგაფიციბო, ვეწიშობს ტკილედ ვაგნახალთო.

ლ ე ო ნ ტ ე. არაფერია, ვეგარ ტკილედს უფრო მეტს სიამე ახლავო, დიდერ საძიბობას, ვიღერ შეგეს, მანდ მგონია რომ სიქუნავს იგი; შეუძლია განა სპირთულს

შეშინა სუნთქვისა? გვივადრებით, ნურავინ დამცინებო, უნდა ვაკოცო.

პოლინა. მომისმინეთ, შედეგ ბატონო. ჩემ ბავშვს მისას სახეზე არ შეშრობია, დაიბნებინა ქანდაცა და თქვენზე შეუხრით ბავშვის წაშლი. სკოის დატყუროთ ირავი ფარა.

ლიტონტი. გოხოვ, ნუ დახურავ რა ვეღოწადს.

პეტრიტა. ამდენსავე ხანს მეც დატყუებდით მისი ცქერით.

პოლინა. ვინც ვეღარ იომებს ვიხოვ რომ გამარჩანდეს დაარბაზიდან ან შეეშადლოს სიკვდილისთვის. თუ გაუწლები თქვენ ამგვარ სურათს, მე შემიძლია ქანდაცა ავამოძრაო. უმაროილუსად გვევადრებით, ნურავინ იფიქროს თითქოს მიწვედნენ თანადგომას ბროკონი ძალი, ემპაყუელნი.

ლიტონტი. ამოქმედდით თუკი ძალიძვი, ამოქმედდით, შექმეყოლი დგარიჩები: თუნდ მესურბოროს სანაოქნით ვერს დატყუდებ. გეპირიდება განა ვეღვა და საუბარზე?

პოლინა. მამ გაღვიძის ცველაში რწმენამ: დადუმლით და იდეით მშვიდად. თუ ვინმე ფიქრობს რომ ეს საქმე ჩადიქობაა, გარეთ გამარჩანდეს.

ლიტონტი. გოხოვ, გვარჩადო ჩემო პოლინა. დებს არავინ ძრავს.

პოლინა. მე, მუსიკავ გამოავიციე (მუსიკა) ჩამოდი, დროა, ქვა ნულარ ხარ, მოგვიახლოვდი, და განაცვიფრე შენნი მგვარტინი: მა, ამოძრავდი, ტვ უძრავიბა სიკვდილს დარჩეს. განვიავისუფლებდი თურფა სიკვდილის წაბათ ჩარბე პარანარდობა, (სტიქონო) ხაზღის პავლეტაღობამ). არავინ განძრავს, მოქვდებია მისი წმინდა, ისევე როგორც ჩემი საქმე: ნუ გერიდებთ თორბე სიკვდილი ცვლავ წყაუცხს. მამინ ორამადად მოკვდებია იგი. გაუწოდეთ თამამად ზელი, თქვენ აუხსენით სიფარული სიამაყილენოში, ამჟამად კი მან გაგაშეღებანი.

ლიტონტი. აჰ, რა ბოლოა! თუ მავაია, დავ, უფს ეს ხელმოწევა ნებადართული ვით სმა-ქამა.

ლიტონტი. გადგებო.

პოლინა. აჰ, უელი ეელს განაქვდებს: ცოცხალი თუ, ალაპარაკდეს.

პოლინა. მითუბოროს ყველას სად შევიდრობა დაღვანდელ დღემდე.

ან ვით დებსნა მკვდარი საუფლის.

პოლინა. თქვინთვის რომ მეთქვა მსგავსი ანაზე, დამცინებდით ალბათ ცველით ვით ზეღუდარბს, როგორც ზეღვათ, ცოცხალი გახლავთ, თუმცე მისა არ იღებს, დაუკვირდით იროდელ წუთს. მამამ მომბრძოლი, დამოქმედ დღის წინაშე, სხვაზე დალოცვა. დღიფთელაო, აქეთ მოგვბებდით, ჩვენი პერდტა ნაწოვნი!

პეტრიტონტი. მოი, ღმერთებო, გარდმოიხილეთ და წაულობის წინდა ბარძამნი გადმოახილეთ ასულს ჩემსას! — მოხარო, შვილო, სად გადავატყავს? სად შევიტრებო? ან ვით აღმოჩნდი? ვით მოყვლეთ მამულს შენსას? პოლინამ მაქცინა დედოფის სახისნო იძლევა იმდეს უტყუარს, ცოცხალიაო შინი ქალი და მეც ამიტომ ცოცხლად დარჩენა ვანიჭებო.

ბოროტი საქმეა თიანეთში

გლა დიმერ აბრამიშვილი

პოლინა. იგ სხვა დროს იოეს. რათა თქვენს შეშინს არ მოპოვიოთ ანაწურულად ჩრდილო წინასა: — წაშლილნი პოლინოვნილო, გაუჩარიდეთ და მკიცრეს რა თქვინი მამა, იპოხიერიო. მე კი, როგორც ბიძი ქვანდა ხაშველ ვამხმარ ტოტს გამოძიებნი რა მონ ვიკლოვბი ჩემს დაარაგოო წყულის, ვიდრე მიწვეს სიკვდილს წინა ამბა სრბოლავი.

ლიტონტი. რა აზროვ დამწვიდით ჩემო პოლინა! ასო მყოფდეს მე ვათავებო ბორობისაებრ, შენ რათაან ოჯახი დამბარანი: ვახსოვს, შიოთიაო, რით ოროს ურთიეროს, შენ მიიღოლი შიმინარჩნე (საიორიოლია ვით ან რა შიო: თავად იბიბლი, შიოარს მკვათა იოი, მის საფოლაოზო მრავაოორი შიოქვამს მხურალოდ ლოცია), ბერიო ძიბნა არ დამპირდებ, ვხობით თქვენს წაჩაპოს ბოროტობას, მე შეგირჩიო ოორია მხოლოდ: ორს წამოხლო, ჩინაო იამოლოდ, აჰ, ხიოი ხოლს აქ ჰოოოოსა საოკისიბო, ორი ზღმწიფე დაარმოებნის, ოორიბა მისი საოვიეთოად დაამთქოოა, ანა, ვაგსნიოთ, ჰოოოო ჩინს ძიბს, ბოდმს ვიხოთი ორიბიბასან, რაოოო წმინდა მზარას რომ შეგმძინი სირცხვილის ჩრდილო, ჩინს ოჯახში დავქოვბით, ანა ძე თქვინი, ხილმწიფის ათო, მხოოოოთიო, ჩინაო მისი ბიარს ახლოს თქვინს დამნიშნელი ქაიოი ბოლონი, წინ წაჩვიდებო, რათა შეგძლოდ ოფრი იოოოდ საუბარი და პამოციბაოა ურთიერობა, თუ რა გათავიბა მას შიმდეთ რაო საოოარა ბოდმ, მას თუშა წინას გზას ავაოოავით ანა წარწაროოდ.

(გაღიანი).

ღამე თინანთში მცხობრებს იოსებ პატურაშვილის ოჯახში დიდი ხანია ინსებმა აღრინდელი ფედერული სურათი. ზემოთ, მარცხენა მხარეს ატვირის ხელთ ქარაუღად მიწერილი აქვს „დღი მორავი ვიგორე სააკაძე“. სურათს სხვა რაიმე წარწერა არ გაჩანია, ან ვიცი თის მიერ და როდისაა შესრულებული ეს ნაწუშავი, თუმცა ნაწერი ამგვარ მტკიცეებს მის სიძველეს (მუხამა, 140x120 სმ).

იოსებ პატურაშვილის გადმოცემით, სურათის მოკლე ისტორია ასეთია: 1900-იან წლებში ეს ტილო მის სამას იორდანე პატურაშვილს ქ. თბილისში ერთგულად მამიტიტნი უნახებდა და მალე მისი ტილო. დიდი წინაარსი შეურაცხყოფად მიუწველია ცვაზლში და ომბრენი ვიგორე სააკაძის პორტრეტის გდება. მიტვისისათვის იორდანეს სურათის სავა-სური შეთავაზებია და მდუნერ ძოლს დაულოდებია. ასე გაჩნდა დღი მორავი თინანთი, რომელსაც პატრიონ ფაქ-ზად ინახავდა.

იორდანე პატურაშვილი ორი ათეული წლის წინათ გარდაიცვალა. მეტობარ-ნათესავების გადმოცემით, იგი თვითნაწილად, განათლებული კაცი, თავისი სამშობლოს პატრიოტი და მისი ისტორიის კარგი მცოდნე ყოფილა.

სპეკულიანტებს ვთავაზობთ ან სურათის ფოტოგრაფიულქცის, ხომ არ შეუძლებს იგი ფორმისმის ფუნჯს მიეცეთუნის?

ს. ა. რიფსაია-ფრანკოვიძის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

„სეპენური კაპრიზი“

სენა ბაუტიძე

სოლისტი მაცა მახარაძე

ეროვნული სახელმწიფო თეატრის სეპენური კაპრიზი

„კესკელი“

სენა ბაღტიღან, ცენტრში ლ. ნაღარეშივილი და ვ. გუნაშვილი

ნ. ა. რიშაძე-გორაკაძე

„ესენური
კარიზი“

სენა ბაღტიღან

ფოტოები პავლე შვინაძის

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

პატრი ჩაიკოვსკი

„რომეო და ჯულიეტა“

ქოლეტა — ე. ზალანჩივაძე
რომეო — ა. პოდსლოვი

იოვან სევესტიან ბაბი

„ეპსეპალია“

სვენა ბალეტოძე

ნინოწმინდის კაიხ-
ალაფრი ტაძრის
ნანგრევები (VI-
XVIII ს. ს.) და-
სავლეთი ფასადი

ნინოწმინდის ქართული ნარჩენი

ზიძინა კერატიშვილი

ქართულმა ისტორიოგრაფიამ დავით გარეჯის და ნინოწმინდის მეცნიერული შესწავლის საფუძველზე ქართველი ერის კულტურული წარსულის ბევრ საყურადღებო ფურცელი გადაშალა. მაგრამ მათთან დაკავშირებული პრაკული საკითხი ჯერ კიდევ სადავთა, გაურკვეველია და ბევრიც გამოშუქრებას ელის.

ქართული ეკლესიის ისტორია, რომელიც დღემდე თითქმის შეუსწავლელია, მნიშვნელოვანადაა დაკავშირებული პეტრე-კახეთის საეკლესიო წარსულთან. მის იერარქიულ წყობასთან, რომლის ლაბორინთებში გარკვევა დიდ პერსპექტივას გვიძლის ერის პოლიტიკური და სულიერი ცხოვრების ჯერ კიდევ მრავალი, ბნელით მოსილი საკითხის გასაშუქებლად. ამ წერილში გვსურს მოვლედ განვაზოვადოთ საქართველოს აღმოსავლეთი პროვინციის ორი უმნიშვნელოვანესი რელიგიური და კულტურული ცენტრის ნინოწმინდის საეპისკოპოსო კათედრალის (V-XVIII ს. ს.) და დავით-

გარეჯის მრავალმობის მონასტერთა იერარქიული ურთიერთობა — ნინოწმინდის ერთ X-XI საუკუნეებით დათარიღებულ ქართულ ასოთმთავრულ წარწერასთან მიმართებით.

დავით-გარეჯის მონასტრები და ნინოწმინდა ერთმანეთისაგან დიდი მანძილთ არ არიან დაშორებულნი. დავით გარეჯს საფუფელი VI საუკუნიდან, ერთი „ათსამეტ ასურელ მამათაგანის“ დავითის მიერ ჩაეყარა, ხოლო ნინოწმინდის საეპისკოპოსოს დაარსება, ჯუანშერის ცნობით, ვახტანგ გორგასლის მიერ ქართლში კათალიკოსობის დაფუძნების ფაქტთანაა დაკავშირებული¹. ვიდრე უდამნოში დავით გარეჯელი დასახლდებოდა და აქ სამონასტრო კოლონიზაციას დაიწყებოდა, ნინოწმინდის საეპისკოპოსოს, ამ დროისათვის საუკუნეზე მეტი ხნის ისტორია ჰქონია. თუ გავითვალისწინებთ ჩვენში ქრისტიანობის გავრცელების და მის შემდგომ დროინდელ ვითარებას საკულტო ნაგებობათა მშენებლობის თვალსაზ-

4. „საბჭოთა ხელოვნება“ № 7. 1969.

ნინოწმინდა, კოშკი-სამრეკლო (XVI ს.). აქვე მოჩანს საკურთხეველის ფსიოსი, აღმოსავლეთის მხარის წაწილი და საკაშკალო, რომლის ქვეშ დატანებულ ერთ ბოტავზე კვადრზე შესრულებულია სტეფანეს წარწერა.

რისით, როცა ამ საქმის ინიციატორები დიდ დახმარებას იღებდნენ ახერო და სასულიერო პირთაგან (ვახუშტის გრძილო ხანითლი), დაერწმუნდებით, რომ ნინოწმინდაც მუხოებელ საეპისკოპოსოებთან ერთად თავისი სამწყსოთი უეჭველად უნდა შესწევდოდა გარეგანი სამონასტრო მშენებლობას და იქ ქრისტიანული ცეცხლის გასაღების მოთავეთ. ამგვარი ურთიერთდახმარება იმ დროისთვის არა მხოლოდ ქრისტიანულ-ქველმოქმედებად ითვლებოდა, არამედ დიდ სახელწოდებებზე მოვალეობასაც შეადგენდა, რადგან

ძველად ჩვენში სამონასტრო ორგანიზაციის ზრდა და განმტკიცება მთელ რიგ სოციალურ, კულტურულ და პოლიტიკურ მოვლენებთან იყო გადაჯაჭვული.

ძველ ქართულ საისტორიო ძეგლებსა და წყაროებში მრავლად მოიპოვება ცნობები, რომლებიც ამ ორი ქრისტიანული ცენტრის იერარქიულ ურთიერთობაზე მტკიცებდნენ. ამ ურთიერთობის შესახებ პირდაპირი ცნობები XVI-XVII საუკუნეებით თარიღდება. ჩვენი მიზანია ნინოწმინდის საეპისკოპოსოსა და გარეჯის მონასტერთა ურთიერთობის ფაქტი გაცილებით ადრულ — X და XIII საუკუნეების ისტორიულ სინამდვილეში მივაკვლიოთ.

ნინოწმინდა — დავით-გარეჯის იერარქიული ურთიერთობის ზოგიერთ საკითხებზე უკრძალვად სპეციალურ ლიტერატურაში ჯერ კიდევ ადრე გახანებულია. (პროფ. დ. მელიქიძე-ბეგი, აკად. გ. ჩუბინაშვილი, პროფ. დ. მენაბდე, ისტ. მეც. კანდ. ბ. ლონინაძე).

ძველი სიგელ-გუჯრებიდან და სხვა სახის დოკუმენტებიდან, — როგორც მკვლევარებზე შენიშნავენ, ირკვევა, რომ გარევეულ პერიოდებში უდაბნოს მრავალმობის საგანებზე თავის იურისდიქციას ავრცელებდა ნინოწმინდელი მღვდელთმთავარი, რომელიც იწოდებოდა არქიმანდრიტად და ამ მონასტრების მაკურთხეველად. თვით „წმიდა ნინო“ კი, როგორც 1597 წლის ერთი დოკუმენტიდან ჩანს, ამ საგანების „საქმთმპრობოლად“ იწოდება: „მოგა ხსენებთ ჩუენ მეფეთმეფე მამა პატრონ მამა ალექსანდრე და სასურველ საყვარელთა ძეთა ჩუენთა პატრონ მამა დავით და პატრონ მამა კონსტანტინე თქუენ, ჩუენსა სასოებასა და სიქადულსა, ჩუენსა მცველსა და მფარველსა ათორმეტთა უდაბნოთა საჭეთმპრობელსა წმიდასა ნინოს“.

ნინოწმინდელი ეპისკოპოსი საბა ტუსი-შვილი თავის უფლებებს უდაბნოს საეპისკოპოსოში, 1778 წელს გარეჯის მონასტრის არქიმანდრიტის გერმანესადმი მიწერილ წერილში ასე აყალიბებს: „მწყემსად ვარა და დავინებულ ნინოწმინდასა ეკლესიასა ზედა და ათორმეტთა მათ მონასტერთა ზედა“.

ხოლო თავის „ანდერისებრნი დუწანი“-ში ერთგან ერთგვარი საბაჟის გრძნობითაც კი აცხადებს, რომ „მწყემსობა და მოურნეობა რწმუნებულ იყო ჩემდა ათორმეტთა მათ მონასტერთა გარეჯისა და მრავალმობისათა, და კელსა შინა ჩემსა იყო ზრუნვება მათი მწყემსობით, შექცევნითა უფლესათა, შეძლებებისამარ მონასტრისა“.

იმავ ნინოწმინდელ საბას, ანტონ I და

ერეკლ II, უდაბნოს მონასტრების „მწყემსობა და მაკურთხეველსა და მოურნეულსა და მღვთმარტაბა“-დ იხსენიებენ 1779 წელს მისამდე მიწერილ წერილში.

უდაბნოს მონასტრების მეურვეობა ანუ მაკურთხეველობა, — ისტორიული წყაროების სათანადო გაანალიზებით — მაკურთხეველის როგორც ეკონომიური, ასევე იერარქიული ძლიერების განსაზღვრულ პირობას და საქარველის უმაღლეს ხელისუფლებასთან მისი გავლენიანობის დამამტკიცებელ საბუთს წარმოადგენდა. ამის გამო

ანჩლის არქიმანდრიტობა ჯერ კიდევ X საუკუნის „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებით“ დასტურდება. „ვიანათგან აღიგზნეს საძირკეთისა დიდებული უდაბნო, მღვდელი და დიკონიანი მანთ ანჩელთა ეპისკოპოსთაგან იკურთხვიან და ცერებენ, ოდეს ეპისკოპოსთა აკურთხვიანა“²¹. ანჩელ ეპისკოპოსი, „არქიმანდრიტის“ უსტადე ზემთქმული ნაგებობა იხსენიება ანჩის თიხთაის თამარ მეფის დროინდელ ნიშანჭრუჭად, სადაც ნაჩვენებია: „აიღიდ წმიდა მღვდელმთავარი თეოდორე ანჩელ მთავარეპისკოპოსი და ათორმეტთა უდაბნოთა აღქმანდრიტი (sic) მღვდელმთავრებას მათსა“²². ასეთვე ტიტული იხსენიება მეფე დიმიტრი თავადბეგულის 1289 წლის სიგელი „ქ(რისტ)ჲ მიერ ანჩელი მთავარეპისკოპოსი და ათორმეტთა უდაბნოთა არქიმანდრიტი უნდოი ი(ა)ნა“²³.

ქართული ეკლესიის კანონიერი წყობის ისტორიისათვის საჭიროა დროის დაქირა, რომ ძველ ქართულში „არქიმანდრიტის“, ანუ მაკრთველის, ცნების შესატყვისად გვევლინება კიდევ ბერძნული წარმოშობის ტერმინი „ეპიტაკრიტი“²⁴. რაც ათანასე ათონელის აღნიშნებით დასტურდება და ისეთვე ფორმის — „პროტო“, რომელიც, როგორც ჩამოვხსენებ მონასტრის მაკრთველის ე. ი. არქიმანდრიტის თანამდებობა, დამოუკიდებელი გვჩვენებს XI საუკუნის სახელმწიფოებრივ მთარგმნელის და ლიტურგისტის გიორგი მთაწმინდელის ორიგინალურ თხზულებაში „ცხოვრება იოანესი და მუთუშესი“²⁵.

რაც შეეხება ნინოწმინდელი ეპისკოპოსის არქიმანდიტობასა. მისი ყველაზე უძველესი ცნობა, როგორც ზემოთ მოხსენიებული, XIII საუკუნის „გაგაბუბა დარბაზობისა“-ით დასტურდება. დასავლელთა ძველის წყებზე რადგან XIII საუკუნის წინა დროს უფრო გავრცელებულია, „არქიმანდრიტის“ სახელი ნინოწმინდის საეკლესიო იერარქიაში გავრცელებული არაა, მაგრამ საუკუნეებიდან უნდა მომდინარეობდეს. ნინოწმინდელი მთავარეპისკოპოსის ოსმებ განჩანის ზეპირი მტკიცებით კი ნინოწმინდელთა მუშევრება-მჭურთხველობა დაეთმო მათთვის სავენებისადმი, აქ უდაბნოთა სამონასტრო კოლონიაციის დასაწყისად, ე. ი. VI-VII საუკუნეებიდან უნდა იკონსტანტინოპოლისში. ზემოთხსენიებული, 1709 წელს გაყვნილ სიკეთე ითებ განჩანა წერს: „შექმნეს აგელისა მაგას მონასტრის ათორმეტი თავისი თვისთა წინამძღვართურთა და ესენი ყოველი იქმნეს საწყესი და მორჩილ დო-ბი მიერ კურთხევისა მთავარეპისკოპოსისა ნინოწმინდელისა. და რომელიცა უფლობელს და განაბოლეს საკურთხეველად ნინოს მონასტრისა. მათიცა ჯერ არს პერბოა და კურთხევა ანათა“²⁷.

საქართველოს არაქრისტიანულ ხანაში, — სამეგრეოსი ლიტურგიაში გამოთქმულ მოსაზრებათა თანახმად — გარეჯის სამონასტრო ამოღობის პოლიტიკურ-ეკონომიკური და კულტურული აგენსიის ეპოქისთვის რუსთავთან და იქ არსებულ საეპისკოპოსო კათედრასთან²⁸, რასაც უკიდობლად უჭერს მხარს სხვადასხვა ისტორიული რეალიტები. ამგვარ რეალობა მიჩნეული მაკალთად ერთი ეპოქად, რომელსაც „ღარიბნი საქართველის ცხოვრებდნან“ ვაცხვენ. ილარიონის (822-875) ნაყოფიერი პაპტიკული მოღვაწეობა და საბუნოებითი ცხოვრება დაეთ-გარეჯეთს, როგორც მისი ანაოგრაფი გადმოგვცემს. ცნობილი გახდა „ყოლისა მსა ჭიუგა-ხა ჩართლისა“. ამ ამავე რუსთველი ეპისკოპოსის ყურამღეც მადლად, რომელიც „აღიგნო იგი სულიერით სურვილითა, აღდგა და წარადგა მოკითხვად მისცა“. გაგეჯაში მცხოვრები და ურბოერი მოკითხვის შემდეგ ეპისკოპოსმა მოკლდებით სიხოვა ღლარიონს: „რათა შესურსლოს საწოდელ და მიიღოს მღვდელთა მისცან. ღლარიონი კი — „უცხოთა კაცობრისა დახმობისაგან“ ეკურჩხებოდ ეპისკოპოსი ოა ილარიონთა „რათა თანამოსალოთოს მიერ უღლისაგან მისგან მღვდლობისა“. ბოლოს, რაც ეპისკოპოსი „აღმკრინათა ორთისა მითრისთა კულტურა ათქულებდა და ეკვრებოდა“, ილარიონმა ბრალად შეკრახება უჭირბოა იგი იმყოფოლომთაოვრისა. რამდენსა განახლავა ოა აღდგა წმიდა იგი ეპისკოპოსი და აკურთხება იგი მღვდელად“²⁹.

კადე, გ. რუხინაშვილი ილარიონის „ცხოვრების“ ამ ადგილზე მიხედვით ასეა: „Самое подлинное Гадельжиское письмо Ниноциманскому епископу не первоначальный факт, как видно по житию Иллариона, в IX веке пустыни Гадельжиские находились в иерархической зависимости от Руставского епископа, сидевшего тут же верстах в 20 — 30, близ пустыни на берегу Куры“³⁰. ასეთსვე დასკვნას აკეთებს მაკალთაძე ლ. ლომინაძე³¹.

ვეჯი არაა, რომ ილარიონის „ცხოვრების“ ამ ცნობას ახეა სა-

ყურადღებო დასკვნამდე მივყავართ. ჩართლია მისი პატივითი ერთგობი მუქი, არათა სრულიად უცხო ლიტურგიალური სახეობებით გვისჩვენებს ამ სურათს, სადაც არ შეიძლება არ გავგანმარტებ გრიგოლ ხანძთელის სიტყვები „და აქ პატივს ვცემედ და პატივითაგან მემშინის“³². მაგრამ როგორც ჩანს, ამ ეპოქის „ღლარიონის ცხოვრების“ ატკირი სახელი, ისტორიულ წყაროებ დაყრდნობით უნდა გადმოგვეცემდეს. ეს ამავე საუკუნისშია ჩვენი ხის იმდენად წამდნავად რუსთველია ეპისკოპოსის მაკრთველის უფუქია ტაოსელი. ნუ დაგავიწყდება, რომ ამავე პერიოდში მოღვაწეობდა წიკ-კლავთის გრიგოლ ხანძთელი, რომლის „ცხოვრების“ მიხედვით „არქიმანდრიტობის“ ჩამაყვებლობით, ხანგრძლივი ისტორიული გზა აქვს გაკლილი. თუგა ილარიონის ცხოვრებაში გარკვევით არაფერია ნათქვამი, თუ ვინაა ეს რუსთველი და რა დამოკიდებულებაშია დაეთ-გარეჯასთან, — იგი მხოლოდ „მღვდელმთავრებადა“ დასახლებული მასში, მაგრამ მის უდაბნო გამგზავრება ოა იმ მის მიერ ილარიონის მოთხოვად ხელისხმის ფაქტი, რომ უღლებდეს „მაკრთველი არქიმანდრიტის“ სახელის მფლობელი სარეკლობებზე მონასტრებში — ცხდათ გარეჯაში მის უღლებების გამომავალად უნდა ვთავითობ. მაგრამ თუ გვიან დროს მივხვდნება გათავისუფლებით, როცა გარეჯის მონასტრებზე ერთი და ორი კარა, არამედ და ოთხი ეპისკოპოსები მიიღებდნენ ერთმანეთს, უკვე საილი შექმნება ჩვენთვის, თუ რასოდ, „მღვდელმთავრებადა“ დასახლებული — რუსთველი ეპისკოპოსი ილარიონის ცხოვრებაში და არა მაკრთველად ან არქიმანდრიტად.

ჩვენ საჭირო მივგანჩნა IX საუკუნისათვის გარეჯის მონასტრის მთლიანი ოათმობლობა რუსთველისათვის ოა აგვიჩინა, რომ ამ დროისათვის გარეჯა ერთდროულად ემორჩილებოდა როგორც რუსთველს, ასევე ნინოწმინდელს. რუსთველიც და ნინოწმინდელის მიხედვითა გარჯისათვის ამ მონასტრისათვის მათი ურთიერთი მოკლებობით უნდა აღხსენებდეს, ეს მოკლებობა კი — იერარქიული უღლებობის დავის ქვეშ ამოფარებული მათი ეკონომიური ინტერესებთან უნდა ყოფილიყო გამოხატული. ცნობილია, რომ XI საუკუნის პოლიტიკური სიტუაცია, ხასიათდება იმ მუშავად და მაკრთველი ეკონომიური ბრძოლებით, როცა ქართველი თავადები და აზნაურები გააფორმებით ებრძოდნენ ერთმანეთს თავიანთ მიწა-წყლის გაათათობისათვის. ფიოდდურ ხანაში, როცა ხმელდის მთავარ წყაროს მიწა წარმოადგენდა, მოიყვანდა და აზნაურები აგვრდელი ელესია-მონასტრებზე ერთიანი ძალით ცდილობდნენ მიწის მონაზრდილ ნაკვეთის მიტაცებას და მით თავიანთი იერარქიული უღლებების გაფართობებას³³. ელესია-მონასტრის შორის ბრძოლის მუწეაზნაური ბუნებრივია აპარტიები ოა ამ აპარტიისა საპროპაგანდო გამოვიდოდნენ. მისთვის ბრძოლისა და ეპისკოპოსის ისტორიული ანტიკის ვერავითარ შემთხვევაში ვერ ასყდებოდნენ რუსთველს და ნინოწმინდელს ეპისკოპოსები, რომელთა საგარეო მამულები ერთმანეთს ვერცხვდებოდნენ და ეპისკოპოსი მხოლოდ ადგილზე არსებობდა. ნინოწმინდლისა და რუსთველის ბრძოლას უფრო მეტად გაამწვავებდა გარეჯის უკუენიებაში მყოფი დიდალი მამულები, რომელთა „მაკრთველი არქიმანდრიტის“ ნიშით დასახლებული ერთისათვისც ითიდა სასურბოს წარმოათანად და მორბითისთვისც. ამ ბრძოლებს, როგორც ირკვევა, ნინოწმინდელი გამოსულა გამარჯვებული და XIII საუკუნისათვის იგი იმდენად აღზეიმებული რუსთველში შედარებით, რომ მუდის დარბაზობის მასზე 10 ადგილით უნდა დასკვნა.

ნინოწმინდის საეპისკოპოსო ტაძრის წარწერისა ითიი ხანის რაც მკვლევართა ყურადღება მიიპყრო, ამ წარწერათა მიყინირული კლავა-ბიებას დასახლებობით საუკუნისხვევრის ისტორია აქვს. მათი ერთი ნაწილის ინტერპრეტაცია უცაბედ დასკვნებუა აგებოდა და მათ მიხედვითაც ქართული კულტურის ისტორიისათვის უკუთრება არაფერ შეეძება³⁴. ამ შირო აღსანიშნავია ტაძრის საკურთხეველის ახსენის გარკვევითი სამხრეთ-აღმოსავლეთის მხარეს დაკანებულ ავადრეჯე (ზომს 60×120 სმ.) შესრულებული ერთსტრიქონიანი სამთავრობული წარწერა, რომლის მხედრული ტრანსლიტერაციია ამგვარა სახისაა:

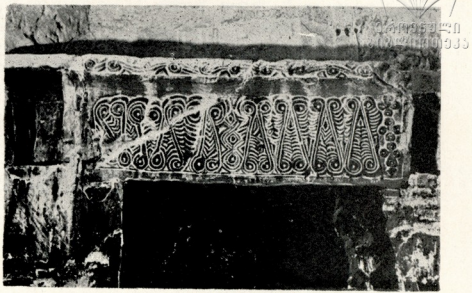
ქ — ე — მ — გ — ს — ტ — ე — ა — რ — ქ — ა — ე. ი. როგორც მაკალთაძე კითხულობდა — „ქრისტე შეიქმნა სტეფანე არქიმანდრიტისა“. ოათსაბოთბო დასკვნის თათის პათოლოგიალით. ნინოწმინდის გათავისუფლებით კავშირისა ა. შინაძე დასკვნებით X-XI საუკუნეებით ათორილებს³⁵. ჩვე, რომელსაც ეს წარწერა შესრულებული სიმძიმის დაწოლის თუ სხვა რამ მიზეზის გამო შუა საუკუნეებია. ამათა ართი ნაწილისა დაზიანებულია. მაგრამ საბინდორდ, მათი მიზნულების უსტად გარკვევა დღესაც თავისუფლად შეიძლება³⁶.

წარწერის ტექსტიდან ურადლებას იყრობს ბოლოდაქარაგმე-
ბული სიტყვა „არქ-ა“. ქარავმა აკად. ა. შანიძის მიერ გახსნულია,
როგორც „არქიებისკოპოსი“³⁵ ამასვე იმეორებს აკად. გ. ჩუბინა-
შვილი³⁶ და ამ წარწერის შემდგომი ინტერპრეტაციით ბ. ბარნა-
ველი, რომელიც იქვე აყენებს პიპოთვას, რომ დაქარაგმებელი
სიტყვა „არქ-ა“ (არქაა, არხაა), ტექსტში მოხსენებულ სტეფანეს
ტიტულუს უნდა აღინიშნავდეს, რადან წოდება „არქაა“ გარკვეულ
ხანაში სასომელო თანამდებობის პირის აღმნიშვნელი იყო და
იძოწებდა იგი. ვახაიშვილს³⁷ ვფიქრობთ, ამგვარი პიპოთვის წა-
მოყვება არ შეიძლება. წარწერის შემსრულებელს, რომ მართლა
სიტყვა „არქაა“-ს დაწერა სდომებდა სამხელეო თანამდებობის
ინიშნულობით, ქარავმა „არქ-ა“-ში „ქ“ ასოსა და „ა“ ასის შო-
რის ერთ ასო „ა“-საც ჩაამატებდა, სიტყვა მთლიანი სახით აღს-
დებოდა და საქარავმო ნიშნის დახმავ საერთოდ აღარ დასჭირ-
დებოდა. თუ დავაკვირდებით ტექსტს, შევამჩნევთ, რომ წარწერის
შემსრულებელი ძალზე ფრთხილბას, რათა დაქარაგმება სხვაანირად
არ გაიგოს. მაგალითად, საკუთარ სახელს „სტეფანეს“ ითხი ასოთი
„სტფ-ე“-თი აკავაიხებს, ს-ც მას თავისუფლად აყვდომ ეს სიტყ-
ვა სამი ასოთი „სტ-ე“ ან „სფ-ე“-თი დეფარაგმებინა. საკუთარი
სახელის მიმატი თუ იგი ასეთ დიდ სფრთხილეს იჩენს, სამხელეო
თანამდებობის წოდებას უფრო მეტი სფრთხილით მოეცდებოდა,
რათა იგი „არქიებისკოპოსი“ ან სხვა ტიტულში არა აყრიათ.

აღნიშნული ქარავმის თვით აკადემიკოს აკაკი შანიძისული
გახსნა საკუთად უნდა მივიჩნიოთ, რადან, რამდენადაც შეგვიძლია
განტვიფოთ, რომ აქ „არქიებისკოპოა“ გვაქვს, იმდენად აფეკინ-
ლია დაფასებანი, რომ აქ „არქილიაგოა“-ს წყურია. მხოლო წარბო-
სადგენია, ისეთი მრავალთანხმობიანი სიტყვა, როგორც „არქი-
ებისკოპოსია“, წარწერის შემსრულებელს ამ სიტყვის მხოლოდ
დასაწყისი ბეჭედი „არქ“ დაქარაგმების და ფუძის მორეც ნა-
წილიდან მხოლოდ სიტყვის დასასრული „ა“ ბეჭის გარდა ერთი
სხვა ბეჭა მარცხ არ ეჩვენებინოს. წარწერის შემსრულებელი თუ
მართლა განათლებულნიანი სიტყვას ამგვარად აქარავმებს, ჩვენ
ზუსტად ისეთ გამოწაკლ-თან გვაქვს საკმე, რომლის ფყავი თვით
ამ კათედრალის იერარქულ ისტორიაში უნდა ვეცით.

აღსანიშნავია, რომ „არქი“ (ბერძნული archi ზნიდან archi),
რთული ფუძის პირველი ნაწილია და აღნიშნავს იმის უპიპარეც,
უმოტივს, უღრეს ხარისხს, რაც მოქმედი გვაქვს ფუძის მორეც
ძირიდან ნაწილი. მაგალითად: არქილიაგონი — შთავარდიაგონი,
არქიპატრიოტი — უღრესად პატრიოტი³⁸ და სხვა. დასახლებულ
წარწერაში რომ „არქიებისკოპოსი“ არ გვაქვს, ეს იმ მოსაზრებე-
ლია შეგვიძლია დაფასატრით, რომ ძველად „არქიებისკოპოსი“-
შეესატყვისებოდა ქართული ტერმინი — „შთავარეპისკოპოსი“. სი-
ტყვა „არქიებისკოპოსი“, ქართულ ისტორიულ ძველებსა და წყა-
რობში გაკულებით გვიან — XVII-
XVIII საუკუნეებიდან მკვიდრდება. თვით
ძველ ქართულ ეპიგრაფიულ, ლიტერატურ-
ულ და ისტორიულ ძველებში „არქი-
ებისკოპოსი“-ს ექვილებოდნ ყველ-
თვის „შთავარეპისკოპოსი“ გვხვდება,
რადან ეს უკანასკნელი უფრო ადვილად
ეგუება ქართული მწერლობის და სასოგა-
ლოდ ქართულ ენაზე შექმნილ ეპიგრაფი-
ული წარწერების უძველეს ტრადიციებს.

დასახლებული ქარავმის სწორად გახს-
ნა, ნინოწმინდის საეპისკოპოსო კათედრა-
ლის და დავით-გარეჯის მონასტრისა მხო-
ლოდ ზემოთგანილულ — იერარქიული
ურთიერთობის საკითხთან, მასთან დაკავ-
შირებულ ტიტულატურასთან და კვირად, ნინოწმინდელ
ეპისკოპოსთა არქიმანდრი-
ტობის თანამდებობასთან მიმართებითაა
შესაძლებელი. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ნი-
ნოწმინდელ მღვდელთმთავარ-
ებებს, რადგან ეპისკოპოსო-
ბის ტიტულუს გარდა „არ-
ქიმანდრიტობის“ სახელთ
სჭერიათ, აი, სწორედ ეს სიტ-
ყვაა დაქარაგმებული ნინო-
წმინდისავე წარწერის ბოლო
სიტყვაში. „არქ-ა“, ე. ი. არქი-
მანდრიტა“. ამდენად, ქარავ-
მული წარწერა „ქ-ე“ შე-
სტფ-

ნინოწმინდა. ტაძრის ინტერიერის ჩადლოების ნიშის ორნამენტული ქვა

არქ-ა“. უნდა იკითხებოდეს „ქრისტე შეიწყალე
სტეფანე არქიმანდრიტა და არა „არქიების-
კოპოსა“, როგორც დღემდე კითხულობდნენ
ჩვენი მკვლევარები.

ნინოწმინდის წარწერაში მოხსენიებული სტეფანე, ნინოწმი-
დელი მღვდელთმთავარია, რომელიც როგორც არქიმანდრიტი — გა-
რეჯის მონასტრის მკურთხელად და მურვედა ნაგლისსმევი
ტიტულში. როგორც ჩანს, „არქიმანდრიტის“ სახელი იმდენად დამ-
კვიდრებული ყოფილა X-XI საუკუნეებისათვის, თმ „არქ-ა“-თი
მისი დაქარავმება არავითარ ეჭვსა და გაუგებრობას არ მბადდება.
წარწერის ჩვენებური ინტერპრეტაცია სასულეობას ვაძიძვეს
იგი უფრო მბახლებული დავაიალით. როგორც ზემოთ აღვნიშნე,
აქარა. ა. შანიძე ამ წარწერის დასალოებით X-XI საუკუნეებით
ააარილებს. სამეგრეო ლიტერატურაში გამოჩეკულია, რომ გა-
რეჯის საეპისკოპოსო სამეფო მონასტრებად ითვლებოდნენ³⁹ 1424
წელამდე“. გამოთქმულია მოსაზრება, რომ გარეჯა სამეფო კარს
ბაგრატ III-ის მიერ 1010 წლის აბო ხანებში კატეხის შემორ-
ების შემდეგ უკავშირებდა⁴⁰. ე. ი. უნდა დაფასებანი, რომ 1010
წლიდან გირეც X საუკუნის პირველ მეოთხედამდე გარეჯა ნინო-
წმინდელს მბაოთრება და ბუნებრივია არქიმანდრიტობის თანამდ-

ნინოწმინდა. ნინოწმინდელი პეტროპოლისის საბა ტუსიშვილისეული სასახლე (1774—77 წ.)

ბობასაც დაკარგა. ვადა⁴⁴. ამდენად, წარწერა XI საუკუნეში ივერ იანგა შესურებულიყო, რადგან ნინოწმინდელი ამ დროისთვის არცა არქიმანდრიტი და ვერც ამ თანამდებობით მოხსენიებულა. სადმე წარწერა უნდა შევსრულებინათ მაგრამ III-ის მიერ გარეჯის მონასტრის სამეფო ხელისუფლებამ გადასვლამდე — 1010 წლამდე, ამასთან ერთად თუ წარწერის პალეოგრაფიულ ხასიათსაც გაითვალისწინებთ, მაგ. ასო „ფანი“-ს დარწმუნობას, იგი შესურებულიყო უნდა მიიზიონით არა უადრეს IX და არა უგვიანეს X საუკუნეებისა⁴⁵.

შემგონებოდა არ უნდა იყოს, რომ ნინოწმინდელი ეპისკოპოსი სტეფანე თავისი უშთავრები და უპირველესი — ეპისკოპოსი ხაორისისთვის კი არა დასახლებული წარწერაში, არამედ — არქიმანდრიტის ტექსტის შინაარსზე და კვირებზეა გვიჩვენებს. რა მის სტეფანეს არქიმანდრიტიდან მოხსენიება მოხდა, რომ ის, ხანჯასმითი და საგანგაკეთია. წამებუნების ყურადღება ავტორის მიერ გადატანილია სტეფანეს არქიმანდრიტობაზე, ახუ მის გარევის მონასტრების მუერფობა-მავრუთველობის თანამდებობაზე. წარწერის ამოცემის მიხედვით ნინოწმინდის საიერარქიო ისტორიაში განხორციელებულ ნიმიშენელოვან ფაქტთან, კერძოდ ნინოწმინდის გარეჯის სოხატრეიოსათვის მონოლომა გამარჯვების ფაქტთან უნდა იყოს დაკავშირებული. მსგავლობა ამ საკითხის ირველიც, მართალია, ჯერჯერობით მათოთების საზღვრებს ვერ სცილდება, მაგრამ საიუც ვგვიბოა, რომ სტეფანე, ნინოწმინდელ მღვდელთმთავარს შორის პირველი იყო, რომელმაც გარეჯის მონასტრებზე მკურთხევლების სრული უფლება მოითვალა და მით ააღიდა ნინოწმინდის, როგორც საკათედრო ტარძის იერარქიული რეპუტაცია. ამიტომ დასტორიდან მისი საგანგებოდ მოხსენიება ნინოწმინდის წარწერაში, და ისიც მთლიანდ მის მიერ ნინოწმინდისათვის ასე ვთქვათ, „მოქმედებულ“ — არქიმანდრიტის „იტრეული“. ამასთან ერთად თუ წარწერის შესრულება

IX-X საუკუნეებში ვერწმუნებით, მაშინ გარეჯის მკურთხეველი ნინოწმინდელი სტეფანე და ილარიონ ქართველს, ცხოვრებაში დასახლებული რუსთველი ეპისკოპოსი, რომელმაც ილარიონი მღვდელად აკურთხა გარეჯაში, შეიძლება ამ მონასტრებთან დაპურისპირაზენ ერთმანეთს, რაც წიგნის მიერ შემოთავაზოთქმულ მოსაზრებას შეტ დაპაჯრებლობას მისცემდა.

ნინოწმინდის წარწერის მიხედვით ამჯერად ვაჩვენებ, რომ მასში მოხსენიებული სტეფანე არქიმანდრიტი, — გარეჯის მონასტრთან მკურთხეველი და ნინოწმინდელი ეპისკოპოსია. და თუ სადმე ამ დროის ახლად გამოცხდენილი რამე წარწერაში იღნავ მაინც აღმოვლავს სტეფანე ნინოწმინდის სახელი, ჩვენ შეტ სასურველი შედეგებზე შედგენისათვის ამ აძრულ საკითხებზე სალაპარაკო, მისი მიღაწერის გამოსარკვევად და თვით წარწერის ხელმიწვევით დასაბარებულად.

საქართველოს ისტორიაში დასახლებულმა წარწერამ „არქიმანდრიტის“ სახელის უფრო უძველესი ნიმუში შემოკვიანა, ვიდრე აწნის თითხათის თამარისორხონელი მინაწერი, დიმიტრი თავდადებულის 1289 წლის საველი, „გაგებას დარბაზობისა“ და შედგებოში საუკუნეების საველურებზე.

ნინოწმინდის წარწერის ნიმიშენლობა ქართული კულტურის ისტორიისთვის ძვირფასია ამ შრიც, რომ იგი ქვეყნატში ძუნწ, მაგრამ ფრად საწურეო წყაროს წარმოადგენს ფედალური საკითხეულის ეკლესიის კანონიერი წყობის და გარეჯისთვის ორი უნიმიშენლობის რელიგიური და კულტურული ცენტრების — ადამთ-გარეჯის სავანეთა და ნინოწმინდის სავსისკოპოსო კათედრის იერარქიული უნიმიშენლობის შესასწავლად. ამავე დროს წარწერის მეცნიერული რეპერტუარია შეტსავალად ავთორებს ჩვენს წარმოდგენას ქართული კულტურის ისტორიის დღემდე ატკურული საკითხებზე.

შეცნობები:

- 1 ქართლის ცხოვრება, ს. აფხაზელის რედაქციით, ტ. I, 1955 წ. გვ. 189-199;
- 2 შ. ფილი, მ. მელოქსოველი, აკადემიკოსი მოგზაურთა გარეგნების და პრაქტის ხელმძღვანელი, სასახლო საქმე, 1920 წ. № 64. მისივე — გარეჯის „მოკვალის“ სომხური ენობაგრაფი და პოლოგრაფი წარწერა — ქართული — სომხურ — სასრული — ულტრადი, ენისკის მოამბე, ტ. V-VI, 1940 წ. გვ. 154-155; ტ. II. ძეხანაძე, ძველი ქართული მწერლობის კვლევა, ტ. I, ნაკვეთი პირველი, 1962 წ. გვ. 273-275; ზ. ლომინაძე, ქართული ფედალური უნიტირების ისტორია, I, 1966 წ. გვ. 138.
- 3 თ. კორღანია, ქრონიკები, II, 1897 წ. გვ. 428.
- 4 გ. ჭუბინაშვილი, Пещерные монастыри Давид-Гареджий. Очерк по истории искусства Грузии, 1948 წ. გვ. 17-18.
- 5 თ. კორღანია, ქართლ-კახეთის ეკლესიების და მონასტრების საბუთები, 1903 წ. გვ. 123.
- 6 ს. ბარნაველი, საბა ტუსიშვილის „ანდრეასიტერნი ლწინა“, ქართული ხელოვნება, 3, 1950 წ. გვ. 4-11.
- 7 ს. ლომინაძე, ქართული საბუთების ძეგლები, II, 1965 წ. გვ. 448.
- 8 ზ. ლომინაძე, დას. ნაწრ., გვ. 48, 104, 105.
- 9 ს. კაციაძე, ისტორიული საბუთები, წიგნი V, 1913 წ. გვ. 91-92.
- 10 მ. მელოქსოველი, გარეჯის „მოკვალის“ სომხური ენობაგრაფი და პოლოგრაფი წარწერა — ქართული — სომხურ — სასრული — ულტრადი, ტ. II, 1940 წ. გვ. 154.
- 11 თ. კორღანია, ქრონიკები, II, გვ. 393.
- 12 თ. კორღანია, ქრონიკები, II, გვ. 396.
- 13 თ. კორღანია, ქართლ-კახეთის ეკლესიების და მონასტრების საბუთები, გვ. 10-11.
- 14 მ. მელოქსოველი, დას. ნაწრ., გვ. 144.
- 15 შ. ფილი, ქართული ეკლესიის კვლევები, 1963 წლის, საქართველოს კათოლიკოსპატრიარქის ვერკემ I-ის გამოცემა, გვ. 107, 1966 წლის, გვ. 125, 1967 წლის, გვ. 135.
- 16 ძველი ქართული ავთორიზებული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი I, 1963 წ. ი. აბულაძის რედაქციით, გვ. 276;
- 17 ს. ლომინაძე, დას. ნაწრ., გვ. 138.
- 18 ზ. ლომინაძე, დას. ნაწრ., გვ. 138 შენიშვნა 62, გვ. 140 შენიშვნა 70.
- 19 თ. კორღანია, ქართლ-კახეთის ეკლესიების და მონასტრების საბუთები, გვ. 28.
- 20 ს. ბარნაველი, დას. ნაწრ., გვ. 229.
- 21 მ. მელოქსოველი, დას. ნაწრ., გვ. 153-155. გ. ნ. ჭუბინაშვილი, დას. ნაწრ., გვ. 11.
- 22 ს. ლომინაძე, დას. ნაწრ., გვ. 48.
- 23 ძველი ქართული ავთორიზებული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი პირველი, გვ. 303.
- 24 ტიტრატორი, მ. მელოქსოველი, დას. ნაწრ., გვ. 155.
- 25 თ. კორღანია, ქრონიკები, II, გვ. 167.
- 26 კ. კვეციანი, მარტვირის ქართული (VI-VII ს. ს.) და მისი შრომა „სინხლავისას და სინდალასა“, ლიტერატურული მიხეზანი, ტომი III,

- 1947 წ. გვ. 271.
- 26 ცხოვრება ბაიანის და ეფთხეის, ტექსტი გამოცემულ ვაზაფებელი ივ. ჯავახიშვილი მიერ, 1946 წ. გვ. 41. იმ ასევე ამ წიგნის თოლწმინდელი დაწოლი ულქსონი, მღვდელია ა. შანისის მიერ (გვ. 126), სადაც აქტივში მოხდა გამარჯვებული ს ტარბანი.
- 27 ტიტრატორი, მ. მელოქსოველი, დას. ნაწრ., გვ. 139.
- 28 ზ. ბურჯანაშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. I, 1964 წ. გვ. 382, 390.
- 29 ძველი ქართული ავთორიზებული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი მეორე, ი. აბულაძის რედაქციით, 1967 წ. გვ. 11-12.
- 30 გ. ნ. ჭუბინაშვილი, დას. ნაწრ., გვ. 17.
- 31 ზ. ლომინაძე, დას. ნაწრ., გვ. 13, 43, 137.
- 32 ძველი ქართული ავთორიზებული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი პირველი, გვ. 251.
- 33 საქართველოს ისტორია, I, ნ. ბურჯანაშვილი, ვ. ლონდრა, მ. ლუმაბაძე, გ. მელოქსოველი, შ. მესია, ზ. რატიანი, დამხმარე სასწავლებლები, უძველესი დროიდან XIX საუკუნის დასასრულამდე, 1958 წ. გვ. 128, 130.
- 34 ნინოწმინდის დღემდე დაუბრუნებული წარწერის შესახებ ჩვენს მიერ წარმოებულ კვლევა-მიზეზ დაგვიდასტურებია, რომ იგი ქართული კრიპტოგრაფიის (საღვთის დამწერლობის) უძველესი ნიმუშია, შესრულებული ბერძნული და ქართული ალფაბეტითა და დღემდე ცნობილია კომპლექსური ალფაბეტით. წარწერის პალეოგრაფიული ხასიათი და გამოჩენილი ტექსტის შინაარსი გვაძლავს სასურველს, რომ იგი IV საუკუნის მიერ დაწერილი დათარგმნებული მასში მოხსენიებული იქნის (ეპისკოპოსის) ხეგნის აზრით წმინდა ნინოს დროინდელი მეტონის პირველი ეპისკოპოსია.
- 35 ა. შანიძე, Новоткрытый алфавит кавказских албанцев и его значение для науки, ენისკის მოამბე, IV, 1938 წ. გვ. 54;
- 36 სხ. ამ წარწერის ფოტოსაბეზანი (თუქვა ბუნდვანის) ალბომში ბ. ზუბინაშვილის არქიტექტურა კახეთი, 1956 წ. გვ. 160;
- 37 ა. შანიძე, დას. ნაწრ., გვ. 54;
- 38 გ. ჭუბინაშვილი, Архитектура Кახетии, ტექსტი, 1959 წ. გვ. 241;
- 39 თ. ბარნაველი, კახეთის ისტორიული ძეგლების წარწერები, 1961 წ. გვ. 118-119;
- 40 ქართული ენის გამარჯვებითი ულქსონი, ტ. I, გვ. 576.
- 41 ნ. ბურჯანაშვილი, დას. ნაწრ., გვ. 117.
- 42 ზ. ლომინაძე, დას. ნაწრ., გვ. 123.
- 43 ა. ბარნაშვილი, დავით გარეჯის „უღანოსა“ შთავარი ეკლესიის საკეთილწამო წარწერა, სახ. მეცნ. მოამბე, 1962 წ. № 3, გვ. 302.
- 44 უნდა ვთქვათ, რომ იგივე XIII საუკუნის აგებება დარბაზობაში ნინოწმინდელი არქიმანდრიტი იმეგნება, ამიტომ იგი ვერკვეულ პაროლით — 1010-1124 წლებს შორის — გარეჯის მისამდე დაწვებულებს წარმოადგენდა.
- 45 სტეფანე წარწერადას მისი „ფანი“ პალეოგრაფიული დინამოა ზუსტად ითვებავს საწარმ 1064 წლის მოვალეობაში. ავთის თითხათის 897 წლის ხელნაწერი, გარკვეული თითხათის 936 წლის ხელნაწერი და სხვა ამ პერიოდის ძეგლებში დამწერებულ „ფანის“ დარწმუნობა;

შენხედრა ჭადრაკის დედოფალთან

ამას წინათ საქართველო ს პოლიგრაფისტთა კლუბში ჩვენი რესპუბლიკის წიგნის გამომცემლობებმა — მწერლებმა, ჟურნალისტებმა, პოლიგრაფისტებმა შეხვედრა მოუწყვეს ჭადრაკში ქალთა შორის მსოფლიოს სამგზის ჩემპიონს, ჭადრაკის დედოფალს ნონა გაფრინდაშვილს.

დამსწრები ხანგრძლივი ტაშით შესვენდნენ სცენაზე ნონა გაფრინდაშვილის გამოჩენას, რომელსაც ცოცხალი ყვავილების თაიგული შიართავს და

მიულოცეს საპატიო ტიტულის შესამდე შენარჩუნება.

შეხვედრა გახსნა გამომცემლობა „განათლების“ დირექტორმა, ცნობილმა ქართველმა პოეტმა ხუტა ჰერულავამ. მან ილაპარაკა იმ დიდ სიყვარულზე და მღელვარებაზე, რომლითაც ქართული წიგნის მოტირნახულენი თვალყურს ადევნიდნენ ნონა გაფრინდაშვილის ყოველ წარმატებას.

სიტყვით გამოვიდნენ და ჭადრაკის დედოფალს მიესალმნენ პოეტები: შალვა ამილ-

ღაშვილი და ოთარ შალამბერიძე. შეხვედრის სხვა მინაწილეებმა აღნიშნეს ნონა გაფრინდაშვილის ბრწყინვალე გამარჯვება მოწმიბს, რომ მსოფლიოში უძლიერესი მოჭადრაკე ქალის ტიტული საიმედო ხელშია და კიდევ დიდხანს ვიქნებით ჩვენი სახელოვანი თანამემამულის შემოქმედებითი ტრიუმფის მოწმენი.

შემდეგ გამომცემლობა „განათლების“ მუშაკებმა ჭადრაკის დედოფალს სამახსოვრო საჩუქრები გადასცეს.

შეხვედრის დასასრულს ნონა გაფრინდაშვილმა მალღობა გადაიხადა გულბილი შეხვედრისათვის და პასუხი გასცა დამსწრთა მრავალრიცხოვან შეკითხვებს.

ჟურნალ „სამჭოთა ხელოვნების“ რედაქლეცია და რედაქციის მუშაკები სულითა და გულით უერთდებიან მივლი ჩვენი ხალხის აღფრთოვანებას და ერის საამაყო შვილს — ჭადრაკის მსოფლიო დედოფალს — გზას უღოცავენ მომავლის წარმატებებისაკენ.

ალექსანდრე მიქელაძე

მელამ ახალგაზრდობასთან

ნუგზარ ბოკუჩავა

„ქუშპარტ შემოქმედის უნდა
უყვარდეს ხელოვნება და არა
თავისი თავი ხელოვნებაში“.
კ. სტანისლავსკი

საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, რეჟისორი ალექსანდრე მიქელაძე შემოქმედია იმ თაობას მიეკუთვნება, რომლებმაც საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ქართულ თეატრს მტკიცე რეალისტური საფუძველი ჩაუყარეს და ხალხისათვის გასაგებ ენაზე აახმიანეს.

ალექსანდრე მიქელაძემ ცხოვრებისა და მოღვაწეობის მეტად ათული, მაგრამ საინტერესო გზა განვლო. შემოქმედებითი მოღვაწეობა დაიწყო იმ პერიოდში, როდესაც ქართველმა ხალხმა შეუპოვარი ბრძოლის შედეგად საბოლოოდ მოიხსნა მენშევიკური დიქტატურის მძიმე უღელი და ახალი ცხოვრების შენებას შეუდგა.

1902 წელს (როდესაც მას მხოლოდ ორი წელი უკუსრულა) მისი მამა, ერთ-ერთი სააქციო უწყების მოსამსახურე ილია მიქელაძე, სამუშაოდ ბაქოში გადაიყვანეს და იგი იძულებული იყო მთელი ოჯახით იქ გადასულიყო საცხოვრებლად.

ილია მიქელაძე ფრიად განათლებული, ლიტერატურისა და ხელოვნების დიდი მოყვარული გახლდათ. დედაც — ნადეჟდა ივანეს ასული ნაწიშივილი კარგად იყო გათვითცნობიერებული ხელოვნების საკითხებში.

იმ ხანებში ბაქოში დიდძალი ქართველობა ცხოვრობდა, აქვე არსებობდა ქართული წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოე-

ბა, ქართული პირველადწყებითი სასწავლებელი და ქართული თეატრი, რომელიც საკმაოდ მაღალ პრეფესიულ დონეზე იდგა.

შრობებმა ჩაუნერგეს ყმაწვილს ქართული ენის, ლიტერატურისა და ხელოვნების სიყვარული. აქ შეიქმნა პირველად ქვეყნის ავტარებელი, აქ მიიღო საშუალო განათლება.

ჯერ კიდევ მეთერთმეტე საუკუნის ბოლოსში ჰქონდა გადაციხული ქართველ კლასიკოსთა ყველა ნაწარმი, გატაცებით კითხულობდა ქართულ ჟურნალ-გაზეტებს, რომლებსაც იწერდნენ საქართველოდან. მაგრამ განსაკუთრებულ ინტერესს იგი პოეზიისადმი იჩენდა. თითონაც წერდა ლექსებს და სა...დალ გაზეთ „НАМЯ ТРУДА“-ში ბეჭდავდა.

პოეზია მალე თეატრით გატაცებამ შეცვალა. პატარ-პატარა მინიატურებისა და საბავშვო პიესების წერა დაიწყო, რომელსაც შემდეგ თავისივე მონაწილეობით წარმოადგენდა ხოლმე. მისი მუშაობა და უცვლელი მყურებლების — შრომებისა და ოჯახის სხვა ახლობლების წინაშე.

ათი წლისაგან არ იქნებოდა სამა, როცა მისმა უფროსმა ძმამ, აივრემი (იმ დროს იგი ბაქოს ქართული თეატრის მსახიობი იყო), გაიგონა წაიყვანა თეატრში. ის რას წერს ამის შესახებ თვით ალ. მიქელაძე: „ქარგად მასხოსი, იმ დღეა გადიოდა აქ. ცაგარის ალექსი ქალი გულჯავახი“; სამეტყულოთ დიდად ემყოფოდი დარჩი, რადგან ეს იყო თეატრთან ჩემი პირველი გაგნება. სწორედ ამან განაპირობა ის, რომ გადაწყვიტე შედგომი ჩემი ცხოვრება თეატრთან დამყავშირებისა“.

პირველი თეატრალური შთაბეჭდილების მიღების შემდეგ, სცენაზე გამოსვლა ოცნებად გადაქცა, ისწრაფოდა თეატრისაკენ, უნდა დღე დაღობოდა მსახიობად, ცნობისმოყვარეობა მისს კუთვნიდა არ აძლევდა, აინტერესებდა თუ რა ხდებოდა სცენის მიღაც, კულისებში, როგორ კეთდებოდა გრიმი და სხვ.

მალე მისი ოცნება სინამდვილად იქცა. ერთხელ ცნობილმა ქართველმა მსახიობმა ნ. ვაგარამ ბაქოს ქართულ თეატრში დადგა ი. გუგუნიანის „მსხვერპლი“, სადაც სპირალ პატარა მუერის ეპიზოდური როლი შეასრულა. ეს იყო მისი პირველი სცენური ნაშრომი, რის შემდეგაც მრავალ სამეტყულოთ მიიღო მონაწილეობა. ხშირად ესწრებოდა რეპეტიციებს, გულდასმით აკვირდებოდა რეჟისორის მსახიობებთან მუშაობის პროცესს. იმასობოვრება ყოველ მნიშვნელოვან დეტალს, სცენის მუშეობას ეკმარებოდა დეკორაციების გამართვაში. ერთი სიტყვით, ცდილობდა რაც შეიძლება მეტი გაეყო თეატრალურ ხელოვნებაში.

ცხრაშვიტ წლის ჭაბუკი ბრუნებდა საქართველოში და თავისი ძმის გიორგის შუალო ხელმძღვანელობით იწყებს შემოქმედებით მოღვაწეობას თბილისის „ავტორის აუდიტორიაში“, რომელიც ქართული სახალხო თეატრის კერა იყო წარსულში. აქ იდგებოდა იმ დროს ა. ცაგარის „ქართული დედა“, დ. ერისთავის „სამშობლო“, აკაკის „პატარა ახი“, პ. ირეკულის „ქრისტინე“ და მრავალი სხვა სამეტყულოთ. აღსანიშნავია, რომ ავტორის აუდიტორიაში გამართულ წარმოდგენებში მონაწილეობდა ქართული თეატრალური კულტურის თვალსაჩინო მოღვაწე, ცნობილი ქართველი მსახიობი შუშუბა ჩხიბიძე.

1914 წელს ქართული თეატრის შემოხმის დაწვის შემდეგ ქართული დრამატული და სი ბინის გარეშე დარჩა და წარმოიგნებეს აქა-იქ მრთავად. 1919-1920 წლებში, აკაკი ფლავას აქტიური ოაოსონებით, ქართველმა ინტელიგენციამ და იმდროინდელმა ხელი-სუფლებმა აღადგინა ქართული თეატრი. ამ განახლებულ, უკვე სახელმწიფო თეატრს შემდეგ ბაზად გადაეცა ყოფილი „АРТО-ს“ ახლანდელი ორთაშვილის თეატრის შენობა. აქ გაერთიანდნენ ხელ-ლავანთა მძღვარი ძალები: რეჟისორები, დრამატურგები, მსახიობები და თეატრის სხვა მუშაკები.

1920 წელს ალ. მიქელაძე მშობლების თხოვნით გამოცდებს თბილისის პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში აბარებს და ირცხვება ეკონომიურ-ლიტერულ ფაკულტეტზე. ეს ფაკულტეტი დღემდეა ქართულ ინსტიტუტის შენობაში იყო მოთავსებული.

თეატრისა და სასწავლებლის ახლი მუშობილა ხელსაყრელი აღმოჩნდა მისთვის. ლექციებში პირდაპირ თეატრში ჩადიდა, ესწრებოდა თითქმის ყველა რეპეტიციას და სამეტყულოთ. მიუხედავად იმისა, რომ მას მონაწილეობაც მიეძღვა სამეტყულოთში (ხ. შანშია-შვილის „რევივივივი მეფენი“, სარდუს „მადამ სან ვენი“ და სხვ.) მინც არ იყო ემყოფილი თავისი სცენური ფუნქციით, ხოლო ის, რაც ადრე ნახა და განიცადა, არავითარ ახალ აღმოჩენებს არ იწვევდა მასში. ამიტომ მეცადა უფრო ღრმად ჩაწვდილობდა თეატრ-ლული ხელოვნების იმ ურთულეს პრობლემებს, რომლებიც ჯერ კიდევ ამოუცნობი იყო მომავალი ხელოვნებისათვის. ამ მზინით ჯერ მუშაობა ცენტრალურ კლუბს უბრუნებდა, ხოლო შემდეგ კი მისი ძმის გიორგი მიქელაძისა და აკაკი ფლავას ინიციატივით შეწვილი თეატრალურ სტუდიის დაშორებულ მუშაობას. მათვე დროს თეატრის შესახებ წერს სტატიებს და გამოკვლევებს ერთ-ერთი მათგანი („კოტა რამ დამატულ ხელოვნებაზე“) გამოქვეყნდა 1921 წელს გაზეთ „ტრბიზნაში“.

პოლიტექნიკური ინსტიტუტის მეთხვე კურსის სტუდენტ იყო ალექსანდრე მიქელაძე, რომელსაც მოსოვლიდა თბილისში ჩამოვიდა სამხატვრო თეატრის მფორ სტუდიის დამმარსებელი და ხელმძღვანელი, ცნობილი რეჟისორი ვახტანგ მექლიანიშვილი. მას ვაზნარ-სული ჰქონდა მოსოვის სამხატვრო თეატრთან ჩამოყვანილობისა ქართული დრამატული სტუდია. ჩატარდა მისიხელი გაოცებები და შერჩა სათანადო კადრები, რომელთა შემაღვლებიშიც შედგნდნენ დღეს უკვე ცნობილი თეატრალური მოღვაწენი: ალ. მიქელაძე, გ. სურიაშვილი, გ. გურული, ხ. გოძიაშვილი, გ. ბაჩქაძე, ე. ციხისთავი, ზ. სოსლანი. შემდეგ მათ შეემტნენ: ზ. ასლანაძე, ზ. ზურბუტაშვილი, გ. როსება და ბ. თუმანიშვილი. ისინი გაემზავნნენ მოსოვს. მართალია, სამოქალაქო ომის ქაიყესელი ახალი დამმცხრალი იყო, მაგრამ თეატრალური ცხოვრება აქ კვლავინდებურად ჩქედა. მოსოვში კი სამხატვრო თეატრის ბრწყინვალე სამეტყულოთის გამო აღიჭრებულ იყო თეატრის გვრად.

სწორედ აქედან დაიწყო ახალგაზრდა ხელოვნების ცხოვრებაში სრული გარდატეხა. ეს იყო მისთვის ახალი შემოქმედებითი ფორმების ძიების, მხატვრული ოსტატობის სრულყოფისა და წროობის პერიოდი. აქ გაეცნო იგი რუსული თეატრალური ხელოვნების ისეთ დიდ კოორფვეს, როგორიც იყვნენ: კ. ს. სტანისლავსკი, გ. ი. ნე-მიოვიჩ-დანტინი (რომელიც შეფობდა და ყურადღებას არ აკლბდა ქართულ დრამატულ სტუდიას), სუბსთავილი-იუვიტი. გაიდა ამისა მიდრონი შემოქმედებითი კონტაქტი ქონდა დამყარებული მოსოვის სამხატვრო თეატრთან არსებულ მფორ სტუდიასთან, რომლის ძირითად ბირებს შეადგენდნენ მომავალი ცნობილი თეატრალური მოღვაწენი: ნ. ბატალივი, ხმელიოვი, ი. სუდაკოვი, პ. პრუდვინი, ა. ტარასოვა, ზ. სოლოვკა, გ. ვერბიციკი და სხვ. ამ აღმანიშნებთან ახლო ურთიერთობამ დიდი რეჟისორული გამოცდილება და ცოდნა შესძინა ალ. მიქელაძეს.

ციხნის გაღრმავების მიზნით ქართული დრამატული სტუდიის პარალელურად სწავლის განაგრძობს მოსოვის ხელოვნებათმცოდნეობის აკადემიის ასპირანტურაში. სტუდიას და აკადემიას ერთდროულად ამოავრებს 1927 წელს. გამოცდილმა პროფესორ-მასწავლებლებმა ადრევე შეამჩნიეს მასში სტუდიის ნიჭი და აკადემიის დამოაგრძელების შემდეგ შესთავაზეს სასასტურო მოსოვს. მაგრამ მას სულ სხვა მიზანი ჰქონდა, რომლის განხორციელებას ფიქრობდა სამშობლოში ჩამოსვლის შემდეგ.

1928 წელს ალექსანდრე მიქელაძე სრულიად ჩამოყალიბებული

ხელოვანი ბრუნდება საქართველოში. აღსანიშნავია, რომ იმ პერიოდში აღმოცენებული იყო და იქმნებოდა მუშა-ახალგაზრდის თეატრები (Театр рабочей молодежи). ახალგაზრდა რეჟისორის თაოსნობით თბილისში იქმნება სხვადასხვა თეატრი. აქ ნტიყეცდ იყავს იგი ხელოვნების ქვეყნარტ რეალისტური პრინციპებს. სტანისლავსკის სისტემით შეიარაღებული შემოქმედისათვის მიუღებელი იყო ფორმა: უსიტყვო და ყოველგვარი ანტირეალისტური „იზმები“ ხელოვნებაში. მას უნდოდა ხელოვნება დანტიკურული ახალგაზრდების აღზრდა რეალისტური თეატრის პრინციპების საფუძველზე და მუშა-ახალგაზრდობის თეატრში შეეცადა სამოსილ ნიადაგის შეზადებას.

„ხელოვნებამ თავისი დრო და ვიოქა უნდა გაიაროს და ასახოს“, — აღნიშნავდა რეჟისორი, — შემოქმედიც ღვიძლი შვილი უნდა იყოს თავისი დროისა და მოელი თავისი შესაძლებლობით უნდა იზრთოდეს ვიოქის მოწინავე იდეებისთვის. მოელი თავისი ადამიანური, მოქალაქობრივი სიმძაფრით უნდა მიენდოს ამ იდეებს, ეს იქნება ნამდვილი სამსახური და დღევანელი ხელოვნებაში“. სწორედ ამ იდეებით შთაგონებულმა ხელოვნებამ დაიყოფი სახიბობებთან მის მიერ აღიარებული შემოქმედებითი ფანტაზია და რეჟისორული გამოხატობა.

იმევე წელს ალ. მიქელაძე მიმეგზავრება ქუთაისში, სადაც ხელმძღვანლობს თეატრს. შემოქმედებითი კოლექტივი სრულად ახალგაზრდა ძალებისაგან შედგებოდა. 1930 წელს დადგა პირველი სპექტაკლი (ლეოვის „ღღმები დნებაში“, რომელსაც დიდი წარმატება ზედა. საინტერესოა ისიც, რომ პირველად ქართული თეატრის ისტორიაში წარმოდგენა მოკანონის ტერმინში მიიღწა. თეატრის არისტოკრატ ქუთაისის შუიკავიული გენიუსის მიწვევასთან დაკავშირებით, რომელთა შორის იყვნენ დღეს უკვე საკმაოდ ცნობილი მუსიკის მოღვაწეები: დ. მირცხულავა, გ. ხაჩიძე და სხვ.

ქუთაისის მუშა-ახალგაზრდობის თეატრი სტუდიური ხასიათის იყო, სადაც სწავლა და პრაქტიკული შემოქმედებითი მუშაობა მჭიდროდ ერწყმოდა ერთმანეთს.

1936 წელს საქართველოს კომკავშირის ცენტრალური კომიტეტის თანაღმობით ქუთაისის მუშა-ახალგაზრდობის თეატრი თბილისში იქნა დაწინაურებული და ალ. მიქელაძის ხელმძღვანელობით დღევანდელ პლენარეის სახელობის კლუბში კვლავ ნაყოფიერად განაგრძობდა მუშაობას.

ძირითადად ამ თეატრში გაიშალა ალ. მიქელაძის რეჟისორული მემკვიდრეობა. მის მიერ დადგმული სპექტაკლების (პ. ბურდუკინის „გაგრძელება იქნება“, ი. გედევანიშვილის „მხეგრალი“ და სხვ.) ყოველთვის აოცებდა მაყურებელს მკუნებარე ტემპერამენტით, ემოციურობით და, რაც მთავარია, რეჟისორის ღრმა აზროვნებით. იგი სიცოცხლეს ანიჭებდა დრამატურის ყველა პანაფორმის, საოცარი სტატობით ხეყვდა და სრულყოფდა თითოეულ მსატრულ სახეს და მსგავს გაზრბოდა უაზრო გარყვნილ ექსპრესიას, ყალბ პა-ცოსს, გემობდა, ყოველივე ანა სტუდიურ არასტუდიურ გზით წარმართა სპექტაკლი. წინა პლანზე უპირატესად ადამიანი იყო წარმოდგენილი თავისი სულიერი ცხოვრებით, განცდებითა და უსიტყვობით. მაყურებელს მოსწონდა ეს სპექტაკლები, რადგან ხედავდა ცხოვრებისეულ სიმართლეს, სჯარდად მისი და კმაყოფილი სტრუქტურა თეატრს.

თბილისის მუშა-ახალგაზრდობის სახელმწიფო თეატრის განაღებული სტუდიის დაიყო ბრუსეტისის პიესით „გაგრძელება იქნება“. 1937 წლის 16 მარტს გაუთი „ახალგაზრდა კომუნისტის“, ამ სპექტაკლის განხილვას თითქმის ერთ გვერდს უთმობს, აი რას წერს იგი: „ახალგაზრდობის თეატრმა ი. იუბა თავისი სწავლით გზა, სოციალისტური რეალიზმის გზა. ახალგაზრდობის თეატრი

უნდა წავიდეს სწორედ ამ გზით. „გაგრძელება იქნება“ ნამდვილი რეალისტური სპექტაკლია. იგი გვიტყვით, რომ თეატრის მშაველი შესულმა და მუშაობის გამო რთული მასალა: შენსებს; მიიღოს სოციალისტური რეალიზმის მეთოდის დაუფლება. პიესაში ასახულია გერმანია და დღევანდელი, როცა ფაშისტები ხელისუფლებას სათავეში ჩაუდგინენ, ნატიკებისა ორი მხარე ცოცხლად დახატულია. მაყურებელი ხედავს ერთ მხარეს კაცობრიობის კულტურასა და მეცნიერების წინადადებას მჭიდროდ პარატრების, ხოლო მეორეს მხარე ახალგაზრდობას, შრომობებს, კომკავშირებს, რომელიც შედრეულად ეტობება ნელი რეჟისორის მოცულებებს. სიტყვის დადებითი მხარე არის, რომ აქ სოციალური პროცესების ღრმა გაგებასთან ერთად მორას ყოფაცხოვრებაც, მორანან ადამიანები თავისი ბრბოლით, მწუხარებით, იტკუბარი განცდებით. თეატრს უცდია მოეცა ტიპები ყოველმხრივ, სრულად. სწორედ ამიტომ არის, რომ ასე ახლოს მიდის მაყურებელი „გაგრძელება იქნება“-ს თითოეული სცენარის სახე. გ. ნათლად ჩანს ფაშისტების ეს ვეურბობა და სწავძრწუნებული მხეცია სპექტაკლი.

თეატრის ხაზი სწორედ და ჯანსაღია: სისადავე, რეალზმი და დამაყრებლობა ფორმის განსწინადა საფინალო სცენამდე წითელი ძაფით გაგებულია სპექტაკლში.

ამ ხაზით არის გაზავებული რეჟისორ-დამდგმლის (ალ. მიქელაძის) მუშაობა. დამდგმელი ყოველგვარი წერილობანი გათვალისწინებული აქვს ბუნებრივობის და სისადავის მაღლი გემოვნებით, რაც მთავარია სასცენო ხელოვნების პრაქტიკაში.

საქართველოს მუშა-ახალგაზრდობის სახელმწიფო თეატრმა სიქვა პირველი მხამაღალი სიქვა და თავისი ნამუშევარი ფართო საზოგადოებრივი აზრის სამუკავროზე გამოიტანა. უსურველი შემდგომი ზრდა და წარმატებანი“. გაუთის ეს სტროფები ნათელი დადსტურება იმისა, რომ მუშა-ახალგაზრდობის სახელმწიფო თეატრმა და სპექტაკლმა „გაგრძელება იქნება“, უღლოდ დიდი ორლი თამაშა ქართველი ახალგაზრდობის პატრიოტული სულისკვეთით აღზრდის საქმეში. თეატრის ხელმძღვანელს ხიფათ რეჟისორს ალ. მიქელაძეს მრავალი საინტერესო ჩანაფიქრის განხორცილება სურდა მომავლში. იგი ცდილობდა თეატრი გადაექცია ერის სულიერი ცხოვრების ამსახველ წმინდად ჭარად, მისი ინტელექტის, მორალის და ფსიქიკის მორეაგისტებელ ძალად. იგი აუ კაყოფილდებდა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მიმდებარი მოვლენების სცენაზე ზრეულ ილუსტრაციით, კიდევ უფრო ღრმად იჭრებოდა იგი ადამიანის სულიერი სამყაროში, ცდილობდა გაეხსნა მისი მინაგანი ბუნება, ხასიათი და თქვე ყოველივე ამას მიიღწევდა, რეჟისორი თავს გაეზრეველად თვლიდა.

1938 წლის 23 მაისს თბილისის მუშა-ახალგაზრდობის თეატრი, სხვადასხვა მიზეზების გამო, გახრება. ალ. მიქელაძე დროებით ტრეებს თეატრს და მუშაობას იწყებს ჯრჩ საქართველოს განათლების სახალხო კომისარატის მეთოდურ კაბინეტში, შემდეგ თვით-მოქმედებით ხელოვნების ხაზით, საქართველოს ხალხური შემოქმედების სახლში და ხელოვნების სამმართველოს აპარატში. მგორამ აქ მას დიდხანს არა უშუშავნია და 1945 წელს კვლავ უბრუნება თეატრს. ამჯერად იგი მიიღონეს თელავში სახელმწიფო თეატრის მხატვრულ ხელმძღვანელად. მართალია, თელავის თეატრში სულიერი სუბიე დაკყო, მაგრამ ამ ხნის განმავლობაში რეჟისორმა მოიხიბლა თელაველი მაყურებლები, მათი სიმძაითა და სიყვარული დანიასახრა.

თელავის თეატრში მან განახორციელა ტრენევის „ლეოხო იაროვას“, ლევან გოთუას „მეყო ერეკლე“ და სხვა დადგმები, მაგრამ „მეყო ერეკლეში“ თელაველთა განსაკუთრებული ყურადღება მიიპყრო, რესპუბლიკის ცენტრალური პრესაც გამოეხმაურა:

„თელავის თეატრის სცენაზე შესანიშნავი სპექტაკლები დაუდგამთ ცნობილ რეჟისორებს: ვ. გარეკს, ვ. აბაშიძეს, გრ. სულია-შვილს, ალ. მიქელაძეს.

ალექსანდრე მიქელაძის მიერ დადგენილი ლ. გოთუას „მეყო

ერეკლ¹ ერთ სვროში ასევე მეტყერი იქნა წარმოდგენილი და არ ყოფილა შემოთავაზებული, მაყურებელთა დარბაზში ერთი სკამიც ყოფილა თავისუფალი. „მეფე ერეკლეს“ სახანა და მთებიდან ცხენებით ჩამოდიოდნენ თუშები, წარმოდგენის დამთავრების შემდეგ სამიწერთი მიადგოდნენ ხოლმე ერეკლე მეორის სასახლეს და აღდგურთავანებულნი მიუშურებოდნენ თავიანთი მალაღმობიანი სოფლებისაკენ¹.

ხელოვანი შემოქმედებანი იმთავითვე შეიმჩნეოდა რეჟისორის მხატვრული ხედა, თავისებური ხელწერა და დიდი გემოვნება, რაც სკესურ სახეთა წარმოსახვის მეტად ორიგინალურ ფორმებში ვლინდებოდა.

თუღავის თეატრიდან ალ. მიქელაძე თბილისის მორად მაყურებელთა ქართულ თეატრში გადაიყვანეს. მას კარგად ესმოდა თუ რაოდენ დიდ როლს ასრულებდა მორადთა თეატრი ადამიანის იდეური, მორალური და ესთეტიკური აღზრდის საქმეში. მისთვის მიუღებელი იყო ისეთი სპექტაკლები, რომლებიც ვერ აკმაყოფილებდნენ მაყურებელთა სულიერ წყურვილს, ვერ შესძლებდნენ დამარბობდნენ თანამედროვე ადამიანს ცხოვრების ამს თუ იმ მოუღლებების უკეთ გაგებაში, ამ შრიც მორადთა თეატრში მისი ინტერპრეტაციული დადგმული ღრმავარაინი სპექტაკლები (ს. ანტონოვის „ჩვენ ახალგაზრდობა“, ფ. შილერის „ვილჰელმ ტელი“, გ. ქორქიას „მართალი კაცი“ და სხვ.) მუდამ დიდ ზეგავლენას ახდენდა და აღადგურთავანებდა მაყურებლებს, მს სპექტაკლებში აღიღებდნენ მორადთა ნორჩ გონებას, მათ სულსა და გულს.

1947 წელს მდიდარი რეჟისორული გამოცდილების მქონე ხელოვანი პედაგოგი იწყებენ რ. რუსთაველის სახელობის თეატრალურ ინსტიტუტში მასობრივი სტატკობისა და რეჟისორის კათედრას. პასუხსავე და ამავე დროს შრომატკვევია რეჟისორ-პედაგოგის საქმიანობა. ა. მიქელაძემ დიდი სიყვარული იკისრა ამ რთული, მაგრამ უაღრესად კეთილშობილური მოვალეობის შესრულებას.

წლების მანძილზე მან აქ მრავალი საინტერესო დადგმა განახორციელა, რომელთა შორის არ შეიძლება არ აღენიშნოს მ. გორკის „კვას ელენოვი“, ა. ოსტროვსკის „ჰექა-ქუხილი“, კოვორდის „გამომწვევები ვილინიით“, კრონინის „ოუპიტერი იცინის“, რომელმაც 1958 წელს მისივენი თეატრალური ინსტიტუტების საკავშირო დათვლიერებაზე მაყურებელთა დიდი მოწონება დაიმსახურა და იქ წარმოდგენილ სპექტაკლებს შორის ერთ-ერთ ყველაზე საუკეთესოდ იქნა აღიარებული.

ალ. მიქელაძემ, პირველმა ქართული თეატრის სცენაზე, თეატრალური ინსტიტუტში დადგა ა. მილერის დრამა „სელინის აოა-ცესი“. დრმა ფსიქოლოგიურ გაზრებათა განაღმობის იდეა, საინტერესო და მრავალფეროვანად გაშალა, განავითარა რთული სიტუაციებით და ბრწყინვალე ამატკვევლა სცენურ ენაზე. წინა პლანზე წამოსწრა მოქმედ გმირთა შინაგანი ბუნება, წინააღმდეგობრივი ხასიათებით, განცდებით, გრძნობათა ჭიდილებით. მომავალმა მასობრივმა გამოცდიერის ახალგაზრდული ტემპერამენტით. ალ. მიქელაძის ურთემა რეჟისორულმა ფანტაზიამ იქ, მხა არაუფლებრივად სადა, მაგრამ მკვეერი საბუნებებით აღსაქვე დინამიკური და პლასტიკური სპექტაკლი, განტვირთული ყოველგვარი ზედმეტი აქსესუარებისგან.

„არტურ მილერის დრამა „სელინის პროცესი“ დადგმა რუსთაველის თეატრის სახელობის საქართველოს სახელმწიფო თეატრ-

ლური ინსტიტუტის სცენაზე დიდი და საპასუხისმგებლო ამოცანა იყო. მილერის დრამა მრავალშრივი ფსიქოლოგიური ხასიათების დრამატუგია და შემსრულებელთაგან მოითხოვს გააზრებულ და მრავალფეროვან თამაშს. გარდა ამისა, ყოველი სტუდენტური სპექტაკლი სწავლების ერთ-ერთი ეტაპია და რეჟისორ-პედაგოგის ამოცანები აღმზრდელიებით ფუნქციებს ემორჩილებიან.

სასიხარულოა, როცა საბოლოოდ ისეთ სპექტაკლს ვიღებთ, რომელსაც უკვე იგრძობა სტუდენტთა ნიჭი და პროფესიული ჩვეულები. სწორედ ეს იყო დამასიათებელი სასასიხარო ფაქტორტების IV კურსის სტუდენტთა სპექტაკლისთვის „სელინის პროცესი“. რეჟისორ-პედაგოგმა ალ. მიქელაძემ ყველაფერი გააკეთა სტუდენტთა პროფესიონალური აღზრდის თვალსაზრისით².

ალ. მიქელაძემ ნიჭიერ შემოქმედთა მრავალი თობა აღზარდა, რომლებიც დღესაც ნაყოფიერ მუშაობას ეწევიან თეატრალური ხელოვნების სხვადასხვა სფეროში, იქნება ეს დრამატული თეატრი, მუსიკალური კომედიის თეატრი, კინო, რადიო, ტელევიზია თუ სხვ. „თეატრის როლი უსაზღვროდ ეტაპზე მასობრივი მისი რთული ორგანიზმის მაცოდნებელი ელემენტია, იგი მთელი თავისი ფსიქო-ფიზიკური, მორალური და ესთეტიკური რაობით უშუალო კონტაქტშია მაყურებელთან. მასობრივა დამოკიდებული რით და როგორ ზემოქმედებას მოახდენს მაყურებლის აღმზრუნაზე — რა არაებით, როგორი ფიციებით და რაანათი ზეგონირივი საკმაოთი დამუხტავს მაყურებლის სულიერ სამყაროს. აღსანიშნავია, რომ მასობრივი დანიშნულების თვისებებზე მის საგან-მნათებლეთ (ფართო გაგებით) ფუნქციონირ მდგომარეობს. იგი ევლინება საზოგადოებას, როგორც ცხოვრების მასწავლებელი. მასობრივი შემოქმედებისა და საზოგადოებრივ ქცევაზე, ბევრად არის დამოკიდებული თეატრის ავტორიტეტი, მისი სოციალური და აღმზრდელიებით ფუნქცია“ — აღნიშნავს ალ. მიქელაძე.

აქედან ცხადია, თუ რა მოვალეობა აკისრებს რეჟისორი მასობრივ და საცხოვრო თეატრს. მას თავისი ნიღვაკვობა ა წინადა თვალისტიერი პრინციპებით დაიწყო და დღესაც არ დღატობს მას. სწორედ ამ პრინციპებზე ზრდის ახალგაზრდა ნიჭიერ შემოქმედთა კარტებს.

ალ. მიქელაძე მხოლოდ რეჟისორულ-პედაგოგიური მუშაობით არ შემოფარგულა. იგი ნაყოფიერ თეორიულ კვლევით მუშაობასაც ეწევა, თარგმნა მ. გორკის „მადიონი“, „კვას ელენოვი“, ა. ოსტროვსკის „ჰექა-ქუხილი“, „შემოსავლიანი ადგილი“, ა. კრონინის „ოუპიტერი იცინის“, კოვორდის „გამომწვევები ვილინიით“ და სხვ.

ალ. მიქელაძე დიდი ნუდცივის მქონე შემოქმედი, ჭეშმარიტი მოქალაქე, უაღრესად გულმართალი, პირდაპირი და შრომისმოყვარე ადამიანი კვლავ ახალგაზრდული შემართებით განაგრძობს საყვარელ საქმეს და ძალსხმობს არ იშურებს, რათა თავისი ცოდნა, მდიდარი რეჟისორული გამოცდილება გადასცეს მომავალ ხელოვანთ. ამიტომ გულწრფელად უყვართ იგი სტუდენტებს, პედაგოგებს და ყველას, ვისაც მასთან ერთად უშობღაწია თეატრალურ საზიონლზე.

მაღე თეატრის დიდ ტრფივალს, ნიჭიერ რეჟისორსა და ავღაგოგს დაბადებინან სამოცდაათი წელი უსრულდება და ვფიქრობთ, თეატრალური საზოგადოება ღირსსულად აღნიშნავს ამ ჭეშმარიტი ხელოვანის ღვაწლს, რომელმაც გარკვეული წელიწადი შეიტანა ქართული თეატრის განვითარების საქმეში.

¹ ვაზ. „კომუნისტა“, 1967 წ. 7 ივნისი. „შეხვედრა თუღავის თეატრთან“.

² უტერ. „საპეოთა ხელოვნება“, 1960 წ. № 9, ა. მილერის „სელინის პროცესი“ თეატრალური ინსტიტუტის სცენაზე.

ოთარ სულავა

ზაქარია ფალაშვილი
ასრულებს საშინაო
სავალდებულებას

ღკპედ განხილული სინაქსილი

კოტე მესხი

რსკპსპლმის დამსახურებული მხატვარი ოთარ სულავა მრავალმხრივი შემოქმედია. ფართოა მისი მხატვრული ინტერესები, წარმატებით ნუშაობს თემატური სურათის, პორტრეტის, პეიზაჟის ვანრებში. თავის ნაწარმოებებში იგი ისწრაფვის გახსნას სულიერი სილამაზე, შინაგანი სამყარო საბჭოთა ადამიანისა, რომელიც დაუცხრომლად მოღვაწეობს მშვიდობიანი შრო-

ნის სარბიელზე, მტკიცედ და შეუპოვრად იბრძვის ომის საფრთხის წინააღმდეგ. დიადი მიზნების ხორცშესახსმელად.

მხატვრის სახელოსნოში თუ შეიხედავთ, კედლებს ავსებენ პეიზაჟები, ნატურმორტები, ვანრული კომპოზიციები... მოღბერტზეა დიდი ფერწერული ტილო, რომლის ცენტრში ტრიბუნაზე ვხედავთ ლენინს. ბელადი მგზნებარე სიტყვით მიმართავს მუ-

შებს, ჯარისკაცებს... ცოცხალი ფერების ციკავი ოქტომბრის რევოლუციის გარდუვალი გამარჯვების განწყობილებას ქმნის.

ოთარ სულავას ყოველი ნაწარმოები ნათლად მეტყველებს ფერმწერის პალიტრის სიმდიდრეზე, შემოქმედებით ფანტაზიასა და ოსტატობის მაღალ პროფესიულ დონეზე.

თბილისის სახმატურო აკადემიის დამ-

საქართველოს
წიგნების კავშირი

თავრებისთანავე, როცა საბჭოთა კავშირის სახალხო მხატვარმა, მისმა მასწავლებელმა უჩა ჯაფარიძემ სასაბერძნოდ გზა დაუღო-ცა, ახალგაზრდა ფერმწერმა საეტიუდოთი ხელში თავისი მშობლიური ქვეყნის ყოველი კუთხე მოიარა, რომ უფრო ახლს გაეცნო ცხოვრებას, სინამდვილეს, ღრმად გაეცნა უჩი სიყვარული.

საქართველოს სახალხო მხატვარ ლადო გუდიაშვილთან ერთად თიარ სულავა მიწაწილობდა ბიჭვინთის არქეოლოგიურ ექსპედიციაში, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ისტორიულ მეცნიერებათა დოქტორი ანდრო აფაქიძე. გათხრების შედეგად აქ აღმოჩენილი იქნა მოზაიკით შესრულებული უნიკალური საკურთხეველი. ამ სანახაობამ ისე მოიბოლა ახალგაზრდა მხატვარი, რომ შექმნა შესანიშნავი ფერწერული ტილო „მოზაიკის აღდგენა“. სურათის ცენტრში ვხვდავთ ჰაბუკუს და თორი სამოსში გამოწყობილ ქალიშვილს. ისინი მოზაიკის სიმშვენიერეს, ორიგინალურ მოხატულობას და საერთო სინატიფეს გაუტაცნია. ეს სურათი ამჟამად საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმშია დაცული და მის ერთ-ერთ დარბაზშია გამოფენილი.

თიარ სულავას ბევრ ნამუშევარს ატყვიან შთაბრძნელი, გატაცებული მუშაობის კვალი. ზოგი მათგანი, რომ იტყვიან, თითქმის ერთი ამოსუნთქვით დაუწერიათ. ასეთია პორტრეტული კომპოზიცია „ოცნება“, ჰუმუნი ფერმეტყველებით ავტორი ქმნის სეფიდან განწყობილებას. სურათში ჭარბობს შავი-მოისფრო ტონები. გოგონას შურა ღრუბლიანი ცისთვის მუყაყრია. შავი, ტყერივით თმა ქარს გაუწეწავს, გაუფრიალებია მისი შავი სამოსის საყველი. ავტორი არ ცდილა ნაწარმოებზე დეტალურად დაეშუშებინა, მაგრამ განწყობილება მშვენივრად გადმოსცა.

სიმშვიდე სუფევს ეთერ ქაჩიბაიას პორტრეტში. ცივი ტონების სიტარებ ადლივრება პორტრეტის საერთო მინორულ იერს. გოგონას გამოხედვა, მისი პოზა, სხეულს მომარობა მხატვრის ჩანაფიქრის გახსნას განაპირობებს. ეს პორტრეტი ნათლად გამობატავს მხატვრის სათუთ სიყვარულს ადამიანისადმი. არც ამ ნამუშევარში ცდილა ხელოვანი გამოველინებია მისთვის დამახასიათებელი ძლიერი ფერმეტყველება. მასში კვლავ ადამიანის გუნება-განწყობი გამოცემა ავტორის ძირითადი ამოცანა.

სახვითი ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის მუდმივ ექსპოზიციაშია თიარ სულავას ერთ-ერთი მესანიშნავი ნაწარმოები „მგობრის პორტრეტი“, რომელიც 1954 წელს დაწერა. სახის ყოველი ნაკვთი ჩამოტრწილია და გამოკვეთილი. შუქ-რდილების ოსტატური განლაგებით გადმოცემულია პლასტიკურ ფორმათა თავისებური ხასიათი.

თიარ სულავა
აღმაბატი

პორტრეტზე მუშაობისას თიარ სულავა მოცემით როდი გაყოფივადება. მთელს გულსყურით სწავლობს მოდელს, რათა

ღრმად ჩასწვდეს ადამიანის ხასიათს, შენოსის ის, რაც სიციცხლს ჩაუდგამს პორტრეტს და მას სრულფასოვნებას მიანიჭებს. ეს ჩანს პორტრეტში „გოგონა“, აქალი-

თიარ სულავა

მოზაიკის აღდგენა

ოთარ სულავა

ჩემი ქალაქი

შვილი დონიჩიო“, „შავთვალაშვილი“ განსაკუთრებით შესანიშნავი პორტრეტები „დელეგატი“, რომელიც ქუთაისის სურათების გალერეაშია დაცული. ეს არის ძალზე გაბედულად დაწერილი სურათი. „დელეგატი“ შთამბეჭებელი პორტრეტია, მხატვარს დამაჯერებლად გადმოუცია რწმენით აღსაყვებელი ქალიშვილის სახე. ოდნავ მოწყურული თვალებით იგი შორს იცქირება, თავი ამყავდ აქვს შემართული, ხოლო ტუჩების მოხაზულობაში ურყევია ნება მონიშნული. ქალიშვილის მაღალი და ნათელი შუბლი სახის გამომსახველობას აძლიერებს.

მხატვარს უყვარს მშობლიური თბილისი, მისი გარეუბნები და ამ თემზე ბევრი ნაწარმოები აქვს შექმნილი. მათ შორის „ძველი თბილისის ქუჩა“, „ეზო“, „ძველი უბანი“, „ქალაქის გარეუბანი“, „სანაპირო“, „მასივი“, „ჩემი ქალაქი“ და მრავალი სხვა.

ამ პეიზაჟებში კოლორიტულადაა ნაჩვენები ძველი ქალაქის დამახასიათებელი თავისებურებანი — სახლები გადმოკიდებული ხის აივნებით, რიკულეზიანი დრეფუნებით, მიხვეულ-მიხვეული კიბეებით, ვიწრო ქუჩები, პატარა ნაგებობანი ახლოს მიჯრილი კრამიტიანი სახურავებით.

ქალაქის სხვა ხედვებში საზგასმულია მისი არქიტექტურის სილამაზე. მხატვარი სხვადასხვა მასალის იყენებს, ოსტატურად ფლობს ზეთს, აქვარელს, ფერად ფანქრებს.

მსუბუქი, ნათელი ფერებითაა დაწერილი ქალაქის ხედვები, მასივების ახალი, სწორი ქუჩები, გამწვანებული კუთხეები... მხატვრის პერსონაჟებს მაღალი შეფასება მისცა საბჭოთა კავშირის სახალხო მხატვარმა, შესანიშნავმა პერსაჟისტმა მარტიროს სარიანმა.

ოთარ სულავას შემოქმედებაში გარკვეული ადგილი უჭირავს რამდენიმე ილუსტრაციულ ციკლს. მის მიერ გაფორმებულია რ. ხარაძის და ა. რობაქიძის „სვენეთის სოფელი“ (1964 წ.), რომელშიც მხატვრის რამდენიმე პერსაჟია მოთავსებული. მისივე გაფორმებით გამოვიდა „Кавказский этнографический сборник“. (1968 წ.) ეს წიგნი ჩვენმა დელეგაციამ ტოჯიკოში წაიღო ეთნოგრაფების მსოფლიო კონგრესზე.

ოთარ სულავას შემოქმედების ძირითადი თემა ჩვენი თანამედროვეობაა, ხალხის ყოველდღიური ცხოვრება, შრომა, ბრძოლა ნათელი მომავლისათვის. იგი ისწრაფვის მკაფიოდ, მაღალმხატვრულად აღბეჭდოს სურათებში უბრალო საბჭოთა ადამიანების მოღვაწეობა, შემოქმედებითი შემართება. მხატვრის მიერ შემოქმედება იმის დადსტურებაა, რომ იგი კვლავაც წარმატებით გადაჭრის მის წინაშე დასმულ რთულ ამოცანებს.

ოთარ სულავა

ძველი ქუჩა

მომღერალთა გუნდების პირველი ოლმპიადის მონაწილეები ქუთაისში. სურათზე თავიანთ გუნდებთან ერთად ასახული არიან დ. არაიშვილი, მ. ხალაჩნიკაძე, გ. სინაძე, ანდ. ბალანჩივაძე, კ. სიმონიშვილი, გ.რ. კოკლავა, მართ თარხნიშვილი, ეკ. თარხნიშვილი, ა. ერტიშვილი, კ. მალაძე, ილიკო აბაშიძე, რომლის ინიცატეობით მოწვეუ ეს ოლმპიადა.

მოქალაქეთა გუნდების პირველი ოლმპიადის მონაწილეები ქუთაისში

იუზა საზარაძე

პარტული სახლური სასიმღერო შემოქმედების დარგში იღვწოდა გამოჩენილი ლიტბარი ძუკუ ლოლუა. ერთგული მუსიკალური ფოლკლორის მოვლა-პატრონობის მიზნით მან ითავა მომღერალ-ლიტბარათა კონფერენციის მოწვევა. დახმარებისათვის მიმართა გამოჩენილ კომპოზიტორს, იმ დროს მუსიკალური სასწავლობის დირექტორს ზაქარია ფალიაშვილს. ზ. ფალიაშვილი დიდს ყურადღებით მოეცა და დ. ლოლუას წინადადებს და 1917 წლის 5 სექტემბერს თბილისის ფილარმონიული საზოგადოების სხდომაზე განაცხადა: „საზოგადოებამ არის აზრი, რომ მოწვეულ იქნას ქართველ მუსიკისმცოდნეთა ყრილობა. ამავე საგანს ეზემა გაზუთ „საქართველოში“ მითავსებული ძუკუ ლოლუას წერილი“.¹ მსჯელობის შემდეგ გადაწყდა: რადგანაც ასეთი ყრილობა მეტად სასურველია, დავეცა ზ. ფალიაშვილს მისწერილი დ. ლოლუას, რომ მიიწვიოს სიმღერა-გალობის მცოდნეთა წრე დასავლეთ საქართველოში. ასეთივე ყრილობა მოწვეულ იქნას გამგეობის მიერ ქ. თბილისში უახლოეს დროში“.²

ზ. ფალიაშვილი 1920 წლის 21 ოქტომბერს დ. ლოლუას სიხარულით ამცნობს: „მოვისმინე რა თქვენ მიერ განზრახული „კონფერენციის“ მოწვევა სამეგრელოში. მე ჩემის მხრივ, ამგვარ სიმპათიურ და აუცილებელ საჭირო საქმეს დიდს პატივისცემით მივესალმები და ვუსურვებ, რომ სხვა ბევრი წამბაძველნიც აღმოჩნდნენ... ვისაც გული შესტკევა ქართული სიმღერა-გალობის საქმისათვის, მოვალეა დიდს ყურადღებით მოეცეს მას. მე პირადად დიდად მიხარული ვარ „კონფერენციის“ მოწვევისა, და თუ გარემოება ხელს შემიწყობს, ვეცდები აუცილებლად დავესწრო და თუ რაიმე შემძღიან რჩევით და საქმით დაგეხმართო და ჩემი წვლილი შევიტანო ამ მეტად სიმპათიურ საქმეში“.³

მართალია, კომპოზიტორმა დახმარების ხელი გაუწოდა დ. ლოლუას, მაგრამ მენშვეიკური მთავრობის ბატონობის პერიოდში ეს განზრახვა ვერ განხორციელდა. მხოლოდ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ხელშეწყობის სხვა დარგებთან ერთად დაიწყო საგუნდო საქმის აღორძინებაც. ქუეკუ ლოლუა გაას-

¹ საქართველოს სსრ ცენტრალური არქივი. ფონდი 485, საქმე 1, ფურც. 67.

² „საბჭოთა ხელშეწყობა“ 1946 წლის № 11, გვ. 64.

კმეპული ენერჯითა და ხალისთ შეუღლა შემოქმედებით მოღვაწეობს.

საბჭოთა ხელისუფლებამ ჯერონად დააფასა მისი ღვაწლი — იგი ინსერენა დასავლეთ საქართველოში ხალხური გუნდების უფროსი ინსტრუქტორად, დაველა ხალხური სიმღერების დაცვის საპატიო მისია.

ამ მინიშთ ძუქუ ლოლუა კვლავ აყენებს საქართველოს მუსიკოსთა და მომღერალ-ლოტბარათა კონცერტების მოწვევის საკითხს. გაზეთ „ლომისში“ გამოქვეყნებულ წერილში „ქართული ხალხური სიმღერები“, იგი წერდა:

„მე ვერ ვიპაემ, რომ ჩვენს სახალხო მუსიკას გადავიკარება, გავფრთხილება სტრადეოლდეს და საჭირო არ იყოს მისი იმ ფორმითა და შინაარსით შენახვა, როგორც ის თავიდანვე იყო. ჩვენი ხალხური უპირავე მანგები სამიჯიტრების მონოპოლიიდან უნდა გავთავისუფლოთ, ჩამოვავალიბოთ და ხელფორების ტიპარში შევიტანოთ. ნურავინ იფიქრებს, რომ ხალხური მუსიკის და პოეზიის მიგრება-მოგროვება კაბინეტების საშუალებით იყოს შესაძლებელი. ამისათვის საჭიროა ხალხის წრეში შესვლა.“⁴

ავიჯობებს რა ამ აზრს, შედეგე დ. ლოლუა ასეთ მოსაზრებას გამოთქვამს: „ჩვენი მუსიკოს-კომპოზიტორები უნდა დაუხლოდნენ ხალხის ჩრეულ მომღერლებს, თუ სურთ სულს წარმტაცო გრინველი ხალხური მანგებით შეამკონ თავიანთი ნაწარმოებნი. ამით ისინი უპირავე საოპერო მასალის შეიძენენ და ვერს კულტურასაც უკვდავყოფენ, ჩვენი კულტურა კი არ გაითქვიფება უცხო კულტურაში.“

ეს იქნება საუკუთარი განძი, უცვლელი დედანი, რომელიც ხელ-უხლებლად შეგნებება მომავალ თაობას! ამავე დროს აღგროვდება მრავალი საისტორიო მასალაც, ხალხური კიბნების შემკრებლებთან და მომღერლებთან ერთად საჭირო, რომ ასეთი პირები მოეფინონ სამშობლოს ყველა კუთხეს — მოიწყოს მათი დახმარება საზოგადოებრივ, რომელნიც საჭიროების მიხედვით ესტუმრებთან დედა-ქალაქს მათი ნამუშევრების ერთგური კონკურსის გასამართავად. აქ მოწოდებული მანგები გადაღებული იქნება ჩრეულ კომპოზიტორების მიერ ნოტიბზე. ამგვარად დაუმუავდება, შეიკრიბება და შეიქმნება ხალხური განძი.“

როგორც ჩანს, ლოლუამ პირველთაგანმა დასავლეთში დასავლეთის თუ კონკურსების მოწყობის საკითხი. ეს იყო ერთდღერი ტზ ხალხური სიმღერების დაცვისა და განვითარებისათვის. დ. ლოლუამ ისიც იცოდა, რომ ქართულ ხალხურ სიმღერას კარგი ბაკონ-პაკონი მაშინ ეყოლება, თუ შეიქმნება მათი ძალისხმევით ერთიანი პირთი, რომელიც მომღერალთა შეუდი ძალების მობილიზაციას მოახდენს, მოეწყობა ოლიმპიადები, სემინარები, შეიგესება რეპერტუარი. ეს საკითხები წამოაყენა დ. ლოლუამ სათაღო ორგანიზაციების წინაშე. მოხსენებითი ბარათით მიმართა ქუთაისის სამაზური ხელფორებათა კავშირის პაუხისმგებელ მდივანს ნიკო ლორთქიფანიძეს.

დ. ლოლუა წინადადებას აყენებს: „ქუთაისში დაარსდეს ხელფორებათა კავშირის ხელმძღვანელობით ერთგური წრე, სადაც შევლენ წარმომადგენლები როგორც ადგილობრივი აღმასრულებელი კომიტეტებისა და მუსიკოსებისა, აგრეთვე თანამგრძობნი და დალიტერესებულნი პირები; რომელიც მიზნად დაისახავს და საქმის განმარციებისათვის კონცერტების მოწვევას.“⁵

მაგრამ ძუქუ ლოლუა მხოლოდ წინადადებების წამოყენებასაც არ დასჯერდა: 1924 წლის 15 იანვარს მოწვივლი მის საიუბილეო საღამოზე ქუთაისის ხელფორების მუშაეთა კავშირის ხელმძღვანელობით დაარსდა ხალხური სიმღერების მოყვარულთა საზოგადოება, რომლის სასარგებლოდ იმავე საღამოს ღიდადი თანხა შეიკრიბა დამწერივად.

ძუქუ ლოლუა აღფრთოვანებულ იყო, როდესაც ქუთაისის ხალხური მუსიკის მოყვარულთა საზოგადოებამ 1924 წლის 29 ივნისისათვის მოიწვია „სრულიად საქართველოს ჩრეულ ხალხურ მომღერლებს“

რალთა, ცნობილ მუსიკოს და ლობტარათა კონცერტებისა. მაგრამ რადაც ხელშეუბის კარგ ქუთაისში კონცერტებისა არ შესდგენს საქმის ბოლომდე მისაცხვანად ძუქუ ლოლუა თბილისში ჩავიდა და ქუთაისიდან გუნდი გამოიწვია კონცერტების გასამართავად. რეპერტივებს რუსთაველის თეატრის სასცენო რეპერტუარს დარბაზში მართავდა, ძალიან ცდილობდა განსრუხავ სისრულში მოეყვინა, მაგრამ რეპერტივების დროს ავად გახდა — კონცერტი ირჯერ გადაიდო. გულით დაავადებულ დ. ლოლუა 1924 წლის 9 აგვისტოს გარდაიცვალა.

ამის შემდეგ არავის გახსენდება მომღერალთა გუნდების ოლიმპიადის მოწყობა მანამ, ვიდრე ცნობილმა მუსიკოსმა და საზოგადო მოღვაწემ ოლიკო აბაშიძემ, რომელიც იმ დროს ქუთაისის მუსიკალურ სკოლა-სასწავლებლის ხელმძღვანელობდა, ეს საკითხი არ წამოჭრა და მის ბოლომდე მისაცხვანად არ იბრძოლა. ეს იყო 1927 წელს. გაზეთებში განჩად განცხადებები, რომლებიც იუწყებოდნენ, რომ „15 მაისს ქუთაისში იწყება, პირველად ჩვენს მუსიკალურ ისტორიაში, ქართულ ხალხურ მომღერალთა გუნდების შეიკრიბა“.

თურონი იყვნენ — ზაქ. ფალიაშვილი, დიმი. არაყიშვილი, მელ. ლალიანიყავი, ი. კაკაბერიძელი და ნ. ჩიკოტიანი. ოლიმპიადამ ისეთი დიდი გამჩხარება გამოიწვია, რომ ყველას სურდა როგორმე მიხვედრილიყო ამ კონცერტებზე. მაგრამ ცირვის შენობა ყველას ვერ დაიძვდა. ქართული სიმღერის ბევრმა გულ-შემტყვიანმა ვერ აიძვრა ნაჭრათ.

დაუევიწყარი ეს სამი დღე ქუთაისისათვის. საქართველოში ასეთი სახალხო დღესასწაული — მომღერალთა გუნდების შეიკრიბა (როგორც მაშინ მის უწოდებდნენ), პირველად ეწყობიდა.

ცირვის შენობა ზედა ხალხით ივსო. ყველა გულის ფანქვლით ელის ოლიმპიადის დაწყებას. ღაღამის 9 საათზე ცირვის თავმჯდომარე ოლიმპიადის სხნის. მსმენელები მიზნობა ოლიკო აბაშიძის ხელმძღვანელობით მოზადებულმა მომღერალთა გუნდმა, შედეგად დარბაზი დატყვევებს ურულმა მომღერლებმა, ერთმანეთის ხელმძღვანელობით, მარი და გაკატრინე თარხნოვილებს კახურს სიმღერებმა. მეორე დღეს კორმანის ცვილდენ ლობტარების — კორნელ მაღრაძის, გრეგოლ კოკლაძის და ვარლამ სიმონიშვილის გუნდები, ხოლო მესამე დღეს გამოვიდა ბათლიმე კუხიანიძის და სხვა მომღერალთა გუნდები.

ყველას აინტერესებდა: ვინ იქნება პირველი? ვინ მიიღობა ჯოლოდებზე? ძნელი იყო ამის თქმა, რადგან ყველა თავისებურად ხარჯი იყო.

და არაყიშვილმა წარმოთქვა პატრიოტული სიტყვა: „მტრითი დაბრმავებული ხმარად სიმართლის ვერ უსწორებენ თვალს. მაგრამ ვისი თვალნი ხედავთ და ყური სინად ჩაკეთ, არ შეგიძლიათ არ აღიაროთ, რომ ქართულ კულტურას, ქართულ ხელოვნებას, ქართულ მუსიკას, ჯერ ასეთი ზოიანი დარი არ დასდებომა. საბჭოთა ხელისუფლებამ გააჯანსაღა და აღორძინა ჩვენი კულტურა.“

ჯერი ავტორიტეტულ თუროზე მიდგა. მან ყველაფერი ზომიერად ასწონ-დასწონა და ასე გადაწყვიტა:

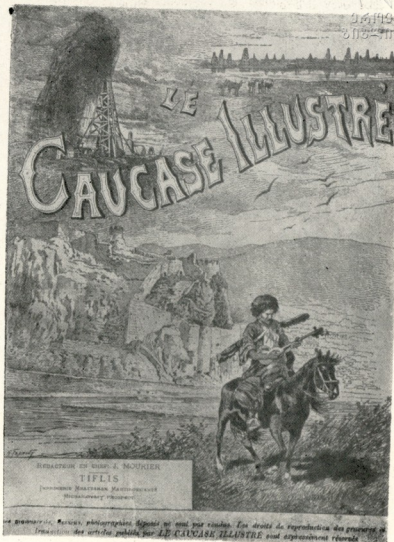
პირველი პრემია 500-500 მანეთის რაოდენობით ხედა ერთმანეთისა და თარხნოვილის ჩაგრძებს. მეორე პრემია 200 მანეთი — კ. მაღრაძის გუნდს; მესამე პრემია — 150-150 მანეთი — ი. აბაშიძისა და კ. კოკლაძის მომღერალთა გუნდებს; მეოთხე პრემია — 100 მანეთი — კ. სიმონიშვილის მომღერალთა გუნდს.

ქუთაისელი ინტელიგენციის აქტივის წარმომადგენელთა სახელით კრიტიკისმა ფ. შაველიძემ მაღრაძის გადაუხდა თუროს წვერებს, შეიკრიბების მონაწილეებს და მუსიკოსებს, რომლებიც ჩამოვიდნენ ამ ღონისძიებაზე დასასწრებლად.

პირველი ოლიმპიადის ჩატარების შესახებ გაზეთები წერდნენ: „ქუთაისის მუსიკალურმა სასწავლებელმა დიდი როლი ითამაშა ოლიმპიადის მოწყობისა ჩატარებაში.“ მართლაც ასე იყო. ამის შედეგად 1929 წლის 28-30 ივნისის თბილისში მოიწვია სრულიად საქართველოს მომღერალთა გუნდების ოლიმპიადა, რომელიც უდიდეს ეროვნულ დღესასწაულად იქცა.

⁴ გაზეთი „ლომისში“ 1922 წლის 24 სექტემბერი.
⁵ კუთხილი „ავტობი“ და ცხობებზე“ 1924 წელს, № 9, გვ. 10.

„ილუსტრირებული კავკასია“

ფურნალი „ილუსტრირებული კავკასია“ გარეკანი

„ილუსტრირებული კავკასია“ რედაქტორი ეველ მურიე

იური ჩიკვაიძე

1889 წლიდან საქართველოში გამოდიოდა ფრანგული ჟურნალი „ილუსტრირებული კავკასია“, რომელიც რუსეთსა და საფრანგეთში ვრცელდებოდა. იგი ამუშავებდა იმ დროის ქართული ლიტერატურის, ხელოვნების, ეთნოგრაფიის, კავკასიელი, რუსი და ფრანგი ხალხის ინტერნაციონალური სოლიდარობის საკითხებს. ჟურნალში იბეჭდებოდა ლერწმონტოვის ფრანგულად თარგმნილი ნაწარმოებები. ალ. დიუმა ამ ჟურნალში აქვეყნებდა მის მიერ თარგმნილ ლერწმონტოვის იმ ლექსებს, რომლებიც კავკასიას შეეხებოდა. ჟურნალი კავკასიელი ხალხის ცხოვრების იმ საკითხებს ეხებოდა, რომელიც საქართველოს პოლიტიკური და კულტურული ცხოვრებისათვის განსაკუთრებულ ინტერესს წარმოადგენდა.

სენა დ. ერისთავის „სამშობლოდან“. ლევანი — ა. მესხიშვილი, სვიმონ — კ. ყიფიანი, გოგია — კ. მესხი („ილუსტრირებული კავკასიიდან“)

ლდი ადვილი ჭქონდა დამოზილი ჟურნალის ფურცლებზე ლიტერატურის, ხელოვნების და ეთნოგრაფიის საკითხებს. ამ საკითხების გაშუქებაში პირველობა ჟურნალის რედაქტორს ფრანგ ჟიულ ნურიეს ეკუთვნოდა.

როგორც ცნობილია, უცხოელ მოგზაურს მუდამ ხიზოვდნა საქართველოს ბუნება, მისი კულტურის სიძველენი. ყველა, ვისაც კი შოგოზაურია საქართველოში, რა დარგის საქცილისტეც უნდა ყოფილიყო, თავის შთაბეჭდილებებში აუცილებლად მოისხენიებდა ქართული ხელოვნების ძეგლებს. იმ უცხოელთა შორის, რომელნიც საქართველოზე და მისი ხელოვნების შესახებ წერდნენ, ყურადღებას იქცევს ფრანგი ჟურნალისტი ე. მურიე. იგი კარგა ხანს ცხოვრობდა თბილისში გასული საუკუნის დასასრულს. XIX საუკუნის 80-იანი წლების დასასრულსა და 90-იანი წლების დასაწყისში მისი რედაქციით გამოდიოდა ჟურნალი „ილუსტრირებული კავკასია“. ჟურნალის საპროგრამო სტატიაში მურიე პირდება მკითხველებს, რომ მიაწვდინოს მათ მის მიერ „ათი წლის ძიებათა შედეგად შეგროვებულ მდიდარ მასალას არქეოლოგიის, ისტორიის, გეოგრაფიის, ეთნოგრაფიის, ეთნოლოგიის და ხელოვნების დარგში“. ავტორი აცხადებს, რომ შეესებს იმ ხარვეზს, რაც აქამდე არსებობდა ამ ემპოტიკური ქვეყნის შესწავლაში. „ჩვენ გვსურს გავაცნოთ მკითხველს ამ მშვენიერი ქვეყნის თითქმის მთლად უცნობი მხარე, მხატვრული მხარე, — აცხადებს

ქართული ცეკვები

„ილუსტრირებული კავკასიიდან“

კახეთი

მური. — მოგახოთ ხელოვნება მის ყველა გამოქვეყნებაში და მის ყველა ფორმაში, ასეთი ჩვენი პუბლიცისტის რთული ამოცანაა. (Le caillou illustre № 1, Août, 1889, pag. 1.)

ამ დიდ და სერიოზულ ამოცანას მურომე თავი ვერ გართავ და პეირი რამ მისი ნაწერებიდან ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებს, მაგრამ ჩვენთვის მნიშვნელოვანია ის დიდი ინტერესი, რომელსაც იგი იჩენს ქართული ხელოვნების სხვადასხვა დარგის მიმართ.

ამ ურნალში მოთავსებული სტატიები საფუძვლად დაედო მურის მიერ გამოცემულ წიგნს „ხელოვნება კავკასიაში“, რომელიც ორი ნაწილისაგან შედგება. პირველი ნაწილი ეთმობა ე. წ. „რელიგიურ ხელოვნებას“ (აქ შედის არქიტექტურა, ქანდაკება, ფერწერა, ხეიდანწერები), მეორე ნაწილი — მცირე, ანუ გამოყენებით ხელოვნებას. ამ ნაწილში ავტორი იხილავს ქართული დეკორატიული ხელოვნების სხვადასხვა დარგს: კერამიკას, მინას, ოქრომკვდილობას, მინაქარს, იარაღს, ავეჯს, ხალიჩებს, ქსოვილებს, ბრინჯაოს ნივთებს. ილუსტრაციების ნაწილი აღებულია სხვა გამოცემებიდან და უმეტესად ფრანგულიდან. მურიც აღტაცებულია მშვენიერი სამკაულებით, კულებით, აზარფეშებით, საღვინე ჭურჭლებით, მოვერცხნოლი ყანწებით. მას ანიჭებენ უკვერების, ჭურჭლის ზომებით. მოხიბულია ქართული სუფრის არაჩვეულებრივი ფერადობებით.

მურიც ცდილობს ქართული ხელოვნების ბევრ მოვლენას ზოგჯერ უცხოური საწყისი მოუხაზოს, ხშირად კი ხოტბას ასხამს ქართული ეროვნული ხელოვნების სიმდიდრეს.

იგი საგანგებოდ მოიხსენიებს ქართველ ქალთა დიდ ისტატობას ქარეულობასა და ქსოვილების დაშადაბაში.

ურნალში დაბეჭდილია საქართველოს სხვადასხვა კუთხის მცხოვრებთა ტიპების ფოტოები. გამოქვეყნებულია შოთა რუსთაველის პორტრეტი და გადმოცემულია ცნობები მის შესახებ: „ვეფხისტყაოსანი“ თარგმნილია — წერს ფერნალი — რუსულად, პოლინურად, გერმანულად, ფრანგულად. ქართულ ენაზე გამოცემულია ზიჩის ილუსტრაციებით 1888 წ. თბილისში (ფერნალი № 6, 1899-1900 წ. წ. გვ. 6). ე. მურიც ფერნალის ამავე ნომერში აღწერს თამარის ეპოქას, წერს თამარის მეუღლის დავით სოსლანის შესახებ.

ურნალის ფურცელზე ვხვდებით გაგარინის მიერ ბეთანის მკვლელობიდან გადმობატულ თამარის პორტრეტს.

ურნალში მოთავსებული წერილით დ. კარიჭავაძის მიერ აღწერილია ი. ჭავჭავაძის შემოქმედებას. აქვეა ი. ჭავჭავაძის პორტრეტი, ხოლო ე. მურიც წერილში ი. ჭავჭავაძეზე აღნიშნულია, რომ ქართველ მოღვაწეთა ჯგუფი 1884 წელს თბილისში ფრანგებთან ერთად დასწრებიან სპექტაკლს ე. მესის, მ. საფროვას და ნ. გა-

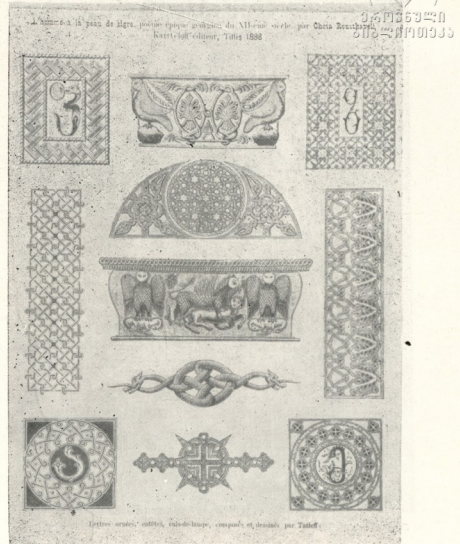
„მრავალგამიერი“ ნოტებზე ჩაწერილი ფრანგული ტექსტით „ილუსტრირებული კავკასიდან“

MRAVAL JAMIERE (Chant de table)

Andante.

1re fr. Mra val ja mi ere Mra val ja mi ere
 2^e fr. Gner tma i ne boise Gner tma i ne boise
 3^e fr. Mad lo be li var Mad lo be li var

Mra val ja mi ere Mra val ja mi ere
 Gner tma i neboise Gner tma i neboise
 Mad lo be li var Mad lo be li var

„ვეფხისტყაოსანი“ ქართველთა მიერ გამოცემის გრაფიკული გაფორმების ნიმუშები

„ილუსტრირებული კავკასიდან“ „ვეფხისტყაოსანი“ გამოცემის გრაფიკული გაფორმების ნიმუშები

Un Mécène géorgien

Georges Kartvelichvili

le „L'homme à la peau de tigre“, poème géorgien de Chota R (XIIème siècle)

იაკობ ნიკოლაძე

ხეცსურა

„ილუსტრირებული კავკასიიდან“

გერულები

ბუნის მონაწილეობით. წარმოდგენის შემდეგ დროების რედაქციის თანამშრომლებთან გამართულა ვაზში, რომელსაც ესწრებოდა საფრანგეთის კონსული, პატონი მიერი. წერილში მოყვანილია ვას-შამზე მიერისა და ი. ჭავჭავაძის მიერ წარმოთქმული სიტყვები.

„ამ სიტყვით, — დასკვნის ე. მურიე, — ი. ჭავჭავაძე გამოჩინდა როგორც ორატორი, პოეტი, გულთიადი ადამიანი და ფრანგი ხალხის დიდი მეგობარი“.

ე. მურიე აკაკი წერეთლის პოეზიას ასე ახასიათებს: „აკაკი წერეთლის ლექსები გამოირჩევა სახეების სიკხადით, სინათლით, როგორც ფრანგის ახასიათებთ“ (ეურნალი № 9, გვ. 11, 1899-1900 წ. წ.) აქვე მოთავსებულია აკ. წერეთლის პორტრეტი, ფრანგულად თარგმნილი სულხან-საბა ორბელიანის არაკი „მოხერხებული მხატვარი“.

ე. მურიე აღფრთოვანებულია ქართველი მსახიობებით. იგი ეურნალში ათავსებს კოტე მესხის, კოტე ყიფიანის, ლ. მესხიშვილის ფოტოპორტრეტებს.

ამ მსახიობების შესახებ დაწერილ წერილებში ავტორი აღნიშნავს მათ დიდ დამსახურებას ქართული თეატრის განვითარების საქმეში.

ეურნალი უხვადაა ილუსტრირებული ხელოვნების ყოველგვარი დარგის ნიმუშებით, საქართველოს ყოველდღიური ყოფის ამსახველი მასალით.

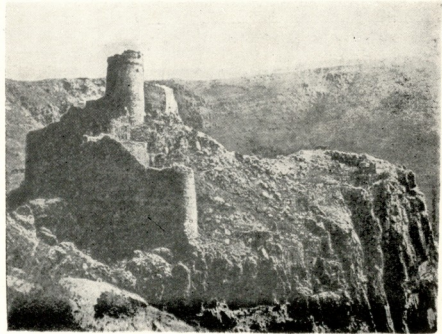
თბილისში სწირად იმართებოდა ფრანგული ოპერები, რომლებშიც მონაწილეობდნენ გამოჩენილი მსახიობები. ეურნალი უეუ-რადლებოდ არ ტოვებს თბილისის კულტურული ცხოვრების ამ მხარეს, ათავსებს თბილისის საოპერო სცენაზე გამომსვლელ უცხოელ მსახიობთა ფოტოებს.

ე. მურიე ეხება კავკასიის ხელოვნების თითქმის ყოველ მხარეს და საინტერესო ცნობებს აწვდის უცხოელ მკითხველს საქართველოს შესახებ.

საქართველოს ლიტერატურა და ხელოვნება ფრანგებისათვის ადრევე იყო ცნობილი, ხოლო ძველ ქართულ დრამატურგიულ ხელოვნებაში ვხვდებით ფრანგ დრამატურგთა სახელებს და მათ პიესებს, მაგალითად, რასინის, კორნელის, მოლიერისა და სხვა.

ფრანგი ეურნალისტი ისწრაფოდა უცხოელი მკითხველისათვის ჯაცნო ქართველი ხალხის ხელოვნება, კავკასიელი, რუსი და უცხო ქვეყნების ხალხთა კულტურული თანამშრომლობის ფაქტები. ამიტომაც უდავოდ მნიშვნელოვანდ უნდა ჩათვალოს მურიეს ეს საქმიანობა.

ქაეთის ციხე ყარსის ახლოს

ბალახიონ ტაძარი

გაგზავნიან 1953 გატაცებით ვითხოვლობი გალაკტიონ ტაძრის ლექსებს. სოფლად გაზრდილი, მორცხვი და მოკარგულული ყმა-წეილი, სულ ერთიანად მოეგებე მხატვრული სიტყვის კაღოსნური ძალის ტყვეობაში. ჩემს თვალწინ ვადავალა ამაღლებული გრძობებისა და აზრების თვალწინა საყარო.

იმ დროს ჩვენი ქვეყანა პირველი იმპერიალისტური ომის ქარცხლებლი იყო ჩაბმული. მაღე დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია მოხდა. მაშინ 17 წლისა გახლდით, პოეზია კვლავინდებურად მიტაცება და ვწერდი ლექსებს.

1919 წელს დაწინაურეს მასწავლებლად რაჭის მაზრის (ამჟამად ამბროლაურის რაიონი) სოფელ აბარის დაწყებით სკოლაში, სადაც იყო წელიწადს დავაყვი. 1921 წელს საბოლოოდ გადავეწყვიტე დავეშვიდობებოდი სოფელს და თბილისის უნივერსიტეტში ჩავსულე. უკან მივბრუნე. მწერალთა სასახლის აივანიდან გალაკტიონის ხელს მივხვედი. — დაბრუნებას მიხვდით. გამიკვირდა: რა უნდოდა, რატომ მესახდა? უმაღლე ავედი.

— იცით რა? ..ჩემი წივი უნდა მომეცა და... დამაყვინდა... კარადიან თავისი ლექსების მთვრე წივი გამოიღო, მაგიდას მიუჯდა და წააწერა: „ჩემს ახლად გაცნობილ რაჭველ პოეტს არჩო ნაქერალელს. გალაკტიონ ტაძრის. 1922. 20 მაისი“ (მაშინ ჩემი ფსევდონიმი ნაქერალელი იყო).

— სოფელს ახ სკოლას ბიბლიოთეკა თუ აქვს? — ბიბლიოთეკა არა გვაქვს. საკუთარი ჩემი წივნიები კი... მქენება ახ იციოდ... — აი ხომ ხედავ იმ კარდას... იქ სულ ჩემი წივნიებია, როცა მოისურვებ, შეგონება ისარგებლო.

გალაკტიონმა ორი წივი გამოიღო კარადიდან და მიმცა. — ერთი იყო „Персидские лирики“, მეორის სახელწოდება კი აღარ მახსოვს. მოწივნიები მაღლობა გადაეხუდა, დავეშვიდობე და კიბეზე ფრენით დავეშვი. და ახ გულში ვამზობდი: რა გულთბილი, რა მეგობრული და მოსიყვარულნი ყოფილან ეს პოეტები.

დიდობი მაშინ ჩამორჩენილი სოფელი იყო. აქა-იქ თუ დინახავდით ცოცხალ, თუ გვერდ შეზიან სახლებს... დაწყებითი სკოლისა და რევოლუციის შენობების გარდა სხვა სასოჯადოებრივ ნაგებობას ვერ ნახავდით.

სკოლის გვერდზე მხოლოდ ერთი ძველი შენობა იყო, სადაც წინათ ზაფხულობით თურქე ქალაქიდან ამოსული აჭური ახალგაზრდობა წარმოდგენებს მართავდა. პატარა სკენა იყო, დარბაზიც პატარა, ასიოდე კაცი ძლიერდებოდა თუ დაეცოდა. აჭური მსოფრობის მამობიდან: ზაფხულობით ხშირად ამოდიოდა აქ ნიხელი ჭიკურული და წარმოდგენებს მართავდაო (მ. ჭიკურელის დედა აჭური ყოფილა, გველამშელის ქალი).

მართლაც, ზაფხულობით ამ სოფელში დიდძალი ახალგაზრდობა იყრდნე თავს. დავუახლოვდი მათ... და გადავეწყვიტე დაგვეარსებინა სკენისმთავრობა წრე და წარმოდგენე გაგვეარსა.

ასე შედგა დასი, რომელსაც ვახტანგ ლევიშვილი ხელმძღვანელობდა.

პირველი სექტაკალი იყო ა. ყაზბეგის „არსენა“. წარმოდგენა უმარეა ხალხი დაესწრო და, რაღა დადარბაზი ყველას ვერ იტყობდა, სექტაკლები ზედიზედ რამდენიმე დღეს გრძელდებოდა.

პირველ აქტურმა გულმა ი. კობრაშვილმა პარათი გადმოცა: — ქალაქიდან ერთმა კაცმა მასწავლებლისათვის გამომტანა.

მაგრამ... პოეზიის ცეცხლოვანა გტლმა მაინც ქალაქში გადმოიხსროლა... ალბათ თქვენც ასე მოიქცევით.

პირველი შეგვედრა და გაცნობა თითქოს ამით დამთავრდა. დავეშვიდობე. გულთბილად ჩამომართვა ხელი და ბუერი იმედიანი, გამამხივებელი სიტყვა მოიხრა.

— მიხალული ხოლმე... ნუ მიწერიდებით... მე სულ აქა ვარ. ლექსებს უსათოდ დაგიბეჭდავ. ჩემს ურნალში დიდ ადგილს დავეუთობ ახალგაზრდობას. ფართო გზა უნდა მიეცეს მათ, ეს უაცილებლად ასე იქნება.

აღვრთვანებული, შთაგონებული გამოვედი ქუჩაში. ოციოდ ნაბიჯიც არ გადაველო, რომ ძახილი შემომესმა:

— მეგობარო, მეგობარო!.. უკან მივბრუნე. მწერალთა სასახლის აივანიდან გალაკტიონის ხელს მივხვედი. — დაბრუნებას მიხვდით. გამიკვირდა: რა უნდოდა, რატომ მესახდა? უმაღლე ავედი.

— იცით რა? ..ჩემი წივი უნდა მომეცა და... დამაყვინდა... კარადიან თავისი ლექსების მთვრე წივი გამოიღო, მაგიდას მიუჯდა და წააწერა: „ჩემს ახლად გაცნობილ რაჭველ პოეტს არჩო ნაქერალელს. გალაკტიონ ტაძრის. 1922. 20 მაისი“ (მაშინ ჩემი ფსევდონიმი ნაქერალელი იყო).

— სოფელს ახ სკოლას ბიბლიოთეკა თუ აქვს? — ბიბლიოთეკა არა გვაქვს. საკუთარი ჩემი წივნიები კი... მქენება ახ იციოდ... — აი ხომ ხედავ იმ კარდას... იქ სულ ჩემი წივნიებია, როცა მოისურვებ, შეგონება ისარგებლო.

გალაკტიონმა ორი წივი გამოიღო კარადიდან და მიმცა. — ერთი იყო „Персидские лирики“, მეორის სახელწოდება კი აღარ მახსოვს. მოწივნიები მაღლობა გადაეხუდა, დავეშვიდობე და კიბეზე ფრენით დავეშვი. და ახ გულში ვამზობდი: რა გულთბილი, რა მეგობრული და მოსიყვარულნი ყოფილან ეს პოეტები.

დიდობი მაშინ ჩამორჩენილი სოფელი იყო. აქა-იქ თუ დინახავდით ცოცხალ, თუ გვერდ შეზიან სახლებს... დაწყებითი სკოლისა და რევოლუციის შენობების გარდა სხვა სასოჯადოებრივ ნაგებობას ვერ ნახავდით.

სკოლის გვერდზე მხოლოდ ერთი ძველი შენობა იყო, სადაც წინათ ზაფხულობით თურქე ქალაქიდან ამოსული აჭური ახალგაზრდობა წარმოდგენებს მართავდა. პატარა სკენა იყო, დარბაზიც პატარა, ასიოდე კაცი ძლიერდებოდა თუ დაეცოდა. აჭური მსოფრობის მამობიდან: ზაფხულობით ხშირად ამოდიოდა აქ ნიხელი ჭიკურული და წარმოდგენებს მართავდაო (მ. ჭიკურელის დედა აჭური ყოფილა, გველამშელის ქალი).

მართლაც, ზაფხულობით ამ სოფელში დიდძალი ახალგაზრდობა იყრდნე თავს. დავუახლოვდი მათ... და გადავეწყვიტე დაგვეარსებინა სკენისმთავრობა წრე და წარმოდგენე გაგვეარსა.

ასე შედგა დასი, რომელსაც ვახტანგ ლევიშვილი ხელმძღვანელობდა.

პირველი სექტაკალი იყო ა. ყაზბეგის „არსენა“. წარმოდგენა უმარეა ხალხი დაესწრო და, რაღა დადარბაზი ყველას ვერ იტყობდა, სექტაკლები ზედიზედ რამდენიმე დღეს გრძელდებოდა.

პირველ აქტურმა გულმა ი. კობრაშვილმა პარათი გადმოცა: — ქალაქიდან ერთმა კაცმა მასწავლებლისათვის გამომტანა.

მაგრამ... პოეზიის ცეცხლოვანა გტლმა მაინც ქალაქში გადმოიხსროლა... ალბათ თქვენც ასე მოიქცევით.

პირველი შეგვედრა და გაცნობა თითქოს ამით დამთავრდა. დავეშვიდობე. გულთბილად ჩამომართვა ხელი და ბუერი იმედიანი, გამამხივებელი სიტყვა მოიხრა.

— მიხალული ხოლმე... ნუ მიწერიდებით... მე სულ აქა ვარ. ლექსებს უსათოდ დაგიბეჭდავ. ჩემს ურნალში დიდ ადგილს დავეუთობ ახალგაზრდობას. ფართო გზა უნდა მიეცეს მათ, ეს უაცილებლად ასე იქნება.

აღვრთვანებული, შთაგონებული გამოვედი ქუჩაში. ოციოდ ნაბიჯიც არ გადაველო, რომ ძახილი შემომესმა:

— მეგობარო, მეგობარო!.. უკან მივბრუნე. მწერალთა სასახლის აივანიდან გალაკტიონის ხელს მივხვედი. — დაბრუნებას მიხვდით. გამიკვირდა: რა უნდოდა, რატომ მესახდა? უმაღლე ავედი.

— იცით რა? ..ჩემი წივი უნდა მომეცა და... დამაყვინდა... კარადიან თავისი ლექსების მთვრე წივი გამოიღო, მაგიდას მიუჯდა და წააწერა: „ჩემს ახლად გაცნობილ რაჭველ პოეტს არჩო ნაქერალელს. გალაკტიონ ტაძრის. 1922. 20 მაისი“ (მაშინ ჩემი ფსევდონიმი ნაქერალელი იყო).

— სოფელს ახ სკოლას ბიბლიოთეკა თუ აქვს? — ბიბლიოთეკა არა გვაქვს. საკუთარი ჩემი წივნიები კი... მქენება ახ იციოდ... — აი ხომ ხედავ იმ კარდას... იქ სულ ჩემი წივნიებია, როცა მოისურვებ, შეგონება ისარგებლო.

გალაკტიონმა ორი წივი გამოიღო კარადიდან და მიმცა. — ერთი იყო „Персидские лирики“, მეორის სახელწოდება კი აღარ მახსოვს. მოწივნიები მაღლობა გადაეხუდა, დავეშვიდობე და კიბეზე ფრენით დავეშვი. და ახ გულში ვამზობდი: რა გულთბილი, რა მეგობრული და მოსიყვარულნი ყოფილან ეს პოეტები.

დიდობი მაშინ ჩამორჩენილი სოფელი იყო. აქა-იქ თუ დინახავდით ცოცხალ, თუ გვერდ შეზიან სახლებს... დაწყებითი სკოლისა და რევოლუციის შენობების გარდა სხვა სასოჯადოებრივ ნაგებობას ვერ ნახავდით.

სკოლის გვერდზე მხოლოდ ერთი ძველი შენობა იყო, სადაც წინათ ზაფხულობით თურქე ქალაქიდან ამოსული აჭური ახალგაზრდობა წარმოდგენებს მართავდა. პატარა სკენა იყო, დარბაზიც პატარა, ასიოდე კაცი ძლიერდებოდა თუ დაეცოდა. აჭური მსოფრობის მამობიდან: ზაფხულობით ხშირად ამოდიოდა აქ ნიხელი ჭიკურული და წარმოდგენებს მართავდაო (მ. ჭიკურელის დედა აჭური ყოფილა, გველამშელის ქალი).

მართლაც, ზაფხულობით ამ სოფელში დიდძალი ახალგაზრდობა იყრდნე თავს. დავუახლოვდი მათ... და გადავეწყვიტე დაგვეარსებინა სკენისმთავრობა წრე და წარმოდგენე გაგვეარსა.

ასე შედგა დასი, რომელსაც ვახტანგ ლევიშვილი ხელმძღვანელობდა.

პირველი სექტაკალი იყო ა. ყაზბეგის „არსენა“. წარმოდგენა უმარეა ხალხი დაესწრო და, რაღა დადარბაზი ყველას ვერ იტყობდა, სექტაკლები ზედიზედ რამდენიმე დღეს გრძელდებოდა.

პირველ აქტურმა გულმა ი. კობრაშვილმა პარათი გადმოცა: — ქალაქიდან ერთმა კაცმა მასწავლებლისათვის გამომტანა.

მარტინდანი: გიორგი ქუჩიშვილი, ანრო ონელი, ვალაკტინი, შხახობეზი: ვასო კობელი და პავლე საყვარელიძე, პოტიო ლღო შხავერაძე.

ბარათი გავსენი და... თვალს არ დავუჯერე... გალაკტიონი აწერდა ხელს.

სწორად: გადაწვევიტე ლიტერატურული საღამო გამართოთ დღეში, შემატყობინე შესაძლებელია თუ არა ჩვენი ასეთი გადაწვევიტების შესრულება, ესე იგი, არის თუ არა შენთა და ხალხი დაქაწრება თუ არაო.

მეორე დღეს მიიღისისკენ გავსწიე. ხელოვნების სახალმეში გალაკტიონი არ დაბინძვდა. მაგრამ დიდხანს არ მიცდა, მალე ისიც დაშოხდა. მე დავაინტერესდი, რომ სოფელში შეიძლებოდა ასეთი ღონისძიების ჩატარება, შევთანხმდით: საღამო 15 ივნისისთვის დაღინენო.

ხუთი დღე სულ იმის ფიქრში ვიყავი, თუ როგორ გავმასპინძლოდი უცხო სტუმრებს (ვიცოდი, რომ გალაკტიონი მარტო არ ამოვიდილო). თოხში ერთი პატარა მაგიდა და ორი სკამი მედგა არც მეტი და არც ნაკლები. კითხი მაინცდამაინც თავს ვერ მოვიწონებდი, მაგრამ გადავწყვიტე სტუმრებს ღირსეულად შევხვედლოდი.

...საუბლის 12 საათზე გალაკტიონი ტაბიძე, გიორგი ქუჩიშვილი, სუხანა ერთაწმინდელი და ვახტანგ ფხალაძე ჩემი თოხის ზღურბლთან იდგნენ. ამ უკანასკნელ სამს პირველად ვხვდებოდი, ისე კი, როგორც მწერლებს, რასაკვირველია, ვიცნობდი — ვკითხულობდი, სურათებიც ვერნახა.

— ჩვენი განდევნილს გაუმარჯოს! — დაიძახა გალაკტიონმა. გიორგი ქუჩიშვილმა თავი დაბლა დახმირა და ხელი ყარაიოხულად ჩამოშორდა. სუხანამა თოხიანად დალოცა მარტოხელე ჭაბუკის ჭერი და, თითქოს ძველი ნაცნობიაო, გაეკაცურდა გადახმხნავია. შევატყვეყველანი ოდნავ შეხარბოშებული იყვნენ. გალაკტიონსა ჩუმაძე მოიხრა, თეთრ დუქანში წაიჭმეხმეო.

ლიტერატურული საღამო იმ დღეს უნდა შემდგარიყო, ყველაფერი წინდაწინ მოგაზადავ. დასწრების იმედად დიდი გემონდა, რადგან ზაფხულობით უამრავი ხალხი იყო სოფლად.

რვა საათზე „თეატრში“ ვიყავით. დარბაზი ხალხით გაივრდა, მეტწილად ახალგაზრდობა იყო.

ფარდა ახდა. შესავალი სიტყვით მივმართე საზოგადოებას: ნოვახალი, რომ ჩვენთან სტუმრად იყვნენ ცნობილი პოეტები: ვალაკტიონი ტაბიძე, გიორგი ქუჩიშვილი, სუხანა ერთაწმინდელი, მწერალი და საზოგადო მოღვაწე ვახტანგ ფხალაძე.

მოსხენება გააკეთა ვახტანგ ფხალაძემ. მან ვრცელად ილაპარაკა ქართულ პოეზიაზე, დიდი პატივითა და დღიებით მოიხსენია ჩვენი კლასიკოსები, ილაპარაკა თანამედროვე პოეზიაზე — გალაკტიონი ტაბიძისა და გიორგი ქუჩიშვილის შემოქმედებაზე.

ვრცელი და შინაარსიანი მოხსენება მქუხარე ტაშით დავერგვინა.

მაყურებლები მოუთმენლად ელოდნენ პოეტების გამოსვლას. დასასრული არ უნდად სახეობი შეძახილებს და ტაშის გრიალს.

გალაკტიონის თეორი შარვალი და თეორი ქაბრიანი ხალათი ეცვა, გადაეცილე საყლოზე მაგი, ჯვარედინად განასკული გრძელი ბაბთა ეკეთა, გვერდზე გადავარცხნილი წაბლისფერი თმა უწვერულავაშო სახის იგრს კიდვე უფრო მიმზიდველს ხდიდა. დინჯად წამოიდა, თან ფოთლოვით თროდა.

ჯერ „მთაწმინდის მივარე“ წაიკითხა. განუმეორებელი იყო მისი ხმის ინტონაცია. ამის შემდგომ ბევრი პოეტის ლექსის კითხვა მოიხსენია, ამნარი არსად და არავისგან. მაგრამ როცა „მერი“ წაიკითხა, დარბაზში ახალგაზრდა ქალიშვილების აღტაცებას საზღვარი არ უნდა. მან მესამე ლექსი წაიკითხა, „მესაფლავე“, რასაც დარბაზი დიდი გულისყურით უსმენდა და ტაშისცემით სძრავდა იქუართის. დაჯდა. დიდხანს გრძელდებოდა ტაშის გრიალი. გალაკტიონი მადლიერების გრძობით თავს უკრავდა მქუხარე დარბაზს.

გიორგი ქუჩიშვილის ომახიანმა და მომწოდებელმა ხმამ დარბაზი სულ სხვა განწყობილების საყაროში გადაიყვანა. რეკოლუციური ლექსების შემდეგ თავისი გამოსვლა რომანტიკული ლექსით დაბოლოვდა. ეს იყო „ჯაჭვის ხილი... და როცა იმ ადგილას მივდი, სადაც ჯაჭვი წყდება და ბერი არავის ზვირთებში ვარდება, აქა-ქა ბერიკაცები საკამზე შეტორტმანდები, ხოლო ახალგაზრდები ოცნების ფრთებით ვინ უწიეს სად დაქაწრდნენ...

ლაქსები ჩვენც წაიკითხებო.

საღამის მეორე განყოფილებაში ა. ყახაზების პიესის „არსენას“ ერთი მოქმედება წარმოადგინეს. არსენას როლს გიორგი ლევიშვილი ასრულებდა, ნინოს როლს სონია გვეჯავაშვილი.

...1922 წლის გაზაფხულზე მწერალთა კავშირში, გალაკტიონმა ლიტერატურული წრე დააარსა. წრის წევრები იყვნენ: მიხეილ ბოჭორიშვილი, დარბაზური ნიკო გერგასელი, იროდიონ ქვეყარაძე, გვერცელ ბააზივი, ალექსანდრა ჭყონია, იოსებ ჭარლოშვილი (თუში), სუხანა ერთაწმინდელი, ირაკლი ყანჭელი, გობრონ აბაგრილი, ტერენტი განახლი და სხვ. ვიკრიბობდით ხუთშაბათობით. მე დღიმიდამ ჩამოხდილი ხოლმე. წრის მცდელობებს საუბრის ხასიათი ჰქონდა, მოხსენებების წინასწარ მომზადება არავის ვეღვეზოდა. საუბარი იყო ლიტერატურაზე, უკრნალ-გაზეთებში დაბეჭდილ ნაწარმოებებზე. წრემ მიყრე ხას იარსება.

...1923 წელს. ზამთარი. დღიმიდამ თბილისს გამდოვფდი. ვცხოვრობდი ვარდისუბნის ქუჩაზე, ერთ პატარა თოხში. ახლა უკვე საშუალება მქონდა ხშირად შევხვედროდი მწერლებს — გალაკტიონი ხშირად დადიოდა ჩემთან. იგი უკრნალს აზუსტებდა გამოსაცემად.

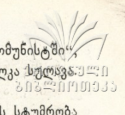
— შენი ლექსები უკვე სტამბაშია! — მომახარა ერთ მშვენიერ დღეს.

მოუთმენლად ველოდი უკრნალის გამოსვლას. და ახ ხელთ მაქვს უკრნალი, სადაც დაბეჭდილია ჩემი პირველი ლექსი „უღვიგია“, შემდგომ ნომერში კი დაიბეჭდა „შემოღამების ციციხე“. გამოვიდა უკრნალის რამდენიმე ნომერი და შემდეგ მისი გამოცემა შეწყდა.

ერთხელ რუსთაველის პრისპექტზე ვემზავდა გალაკტიონი.

— აჰ, რა კარგ დღის მშვენიერ. როგორ მიწოდდა შენი ნახვა.

აუცილებლად მოიტანე ლექსები და ცხოვრების „რეაქტივობთან იოსებ იმედარლოვთან. მე უკვე ვეფლაპარაკე.

მალე დაიბეჭდა ჟურნალში ჩემი ლექსები: „შემოდგომა სოფელში“, „სწელი ქალი“, „მამაჩემი და ყანა და ხარები“ და სხვ. ...მერე სასარგებლო დარჩევას და მისი შენას მალევე გალაყტინი. მიმიბიძგა მრავალ სანტრესტო ლიტერატურაზე, რომელსაც დიდი გულმოდგინებით ვამუშავებდი. მისი მიზლითვეა ხშირ ჩემი სახიაროც იყო..

სანდროს ამბავი

1923 წლის გაზაფხულიდან 1924 წლის გვიან შემოდგომამდე სოფელში ცხოვრობდი და იქვე ემუშავებდი. ემართავდი სადამოებეს, ლიტერატურულ გასამართლებებს, ვითხოვდი ლექციებს ლიტერატურაზე.

გული კვლავ ქალაქში წამოსვლას მყარანახობდა, მეც არ დავაყოფდი და გამოვსწიე თბილისს.

თბილისის სადგურზე გახუტდი ვიცი. შეთხვევებზე დაბეჭდილი იყო განცხადება: იანვრიდან გამოდიოდა ჟურნალი „ხელფანების დროსა“ — საქართველოს ხელოვნების მუშაკთა კავშირის ორგანო. (მასში ეს კავშირი, ისე როგორც სხვა კავშირები, მოთავსებული იყო რუსთაველის პროსპექტზე, იმ შენობაში, სადაც ახლა სასტურთო „თბილისია“).

ტრამვაის არ დავუვადე და ვეითად გავგზინე პროსპექტისაკენ. იმედი ჩამესახა გულში, რაღაც ნათელმა წინათგონობამ დამამშვიდა, ჟურნალის რედაქციამი მიწვიოს იმედი მომეცა.

მარბალოს კიბეებზე, ცოტა არ იყოს, გაუბეჭდავდი ავდიოდი, მაგრამ თნდათან მხნეობას და გამბედაობას ვიკრებდი. მესამე სათრულზე წარუკრამ მაშინც ის, რასაც ვეჭებდი. ვიცი, რომ ამ კავშირის თავმჯდომარე და ჟურნალის რედაქტორი იყო სანდრო გული, მას არ ვიციბობდი, მაგრამ გავგონილი მქონდა მისი გულგებობის ამბავი.

კაბინეტის კარი შევადე და...

— შობანდო, ყმაწვილო!... — შემომესმა სანდროს ხმა. ეს ხმა იმდენად ადამიანურად და გულთბილი მომეჩვენა, რომ წუთით არ დავაფრებულვარ, გულდავულო, თამამად შევედი. სანდრო წამოვდა და ხელი ჩამოხმობდა. მის გვერდზე იჯდა ერთი მეტად დარბასილი, მომცრო ტანის მთხერი, რომელიც, როგორც შემდგომ გავიგე, დრამატურგი იოსებ გედევანიშვილი ყოფილა.

სანდროს გაცანა ჩემი თავი და გადავეცი საკუთარი ლექსები. სანდრომ დიმილით გადახვდა გვერდით მჯდომ მთხეს და დიმილითვე გადაათვალიერა ჩემი ნაწერები.

პასუხს არ დავულოდე, მისგან მიზანი მოვასხენე. — სასახურია ჩემთვის შობანო. თქვენს ჟურნალში უნდა მომავსოთ საუბრე. მართალია, მანცდამანც დიდი გამოცდილება არა მაქვს ამ საქმეში, მაგრამ გულმოდგინება და შრომის სიყარული, ყველფერს შემძალებინებს...

სანდრომ დარბასულ მოხვტა რაღაც ვადაულაპარაკა და მერე ჩემსავე მოიხდა, გამიღობა, და ვერცხვულ ვიწრო: „ახ. გრიშა! ეს ახალგაზრდა იმუშავებს ჩვენთან რედაქციაში“.

— ამ წერილს მიუტანი გვერდზე თათხში გრიგოლ ცეცხლაძეს და მასთან იმუშავებთ. იმედია, გამიმართლებთ ნდობას.

...უკვე სასახურში ვარ. გრიგოლი მეტისმეტად თავაზიან და ფაქიზი ბუნების კაცი აღმოჩნდა. მე — გამოუცხვარს, მაგრამ მუჟაბით და დავიერებულ ახალგაზრდას ყოველდღიურ მიწობდა ხელს. სტამბაში დამქონდა ჟურნალის მასალები. სასტამბო საქმესაც მალე დავეუფლე, წერილებსაც ვასწორებდი, ვწერდი რეცენზიებს, ვიარგებინდი, ლექსებსაც ვებეჭადებდი. ერთი სიტყვით, სანდრომ კმაყოფილი იყო ჩემი საქმიანობით.

ესე გაგვალაქცილდი საბოლოოდ, თუქმა ჩემი სული ახლაც იქ, მთაში ტრიალებს.

მამაჩემი და პაოლო

1927 წელი დირსშესანიშნავი თარიღია ჩემს ცხოვრებაში. მამის გამოვიდა ჩემი ლექსების პირველი კრებული „მ თ ე ბ“.

ინტერესო რევენზია დაიბეჭდა გაზეთ „ახალგაზრდა კომუნისტში“ მისი ადგირი იყო ახალგაზრდა ნიჭიერი კრიტიკოსი ალვა მსხლავაძე. იგი დიდ სამამულო ომის ფრინველ დაიღუპა.

ერთ-ერთი სანტრესტის მოგონებად დამარა მამაჩემის სტუდობა აქ, თბილისში. სულ რამდენიმე დღე, ისე მომადე კარვს მამაჩემი: კაცია როსტომის ძე ბურდიაძე. იმ ხანად ვაკეში ცხოვრობდა, ატენის ქუჩაზე.

მამაჩემი საშუალო ტანისა იყო, ოდნავ ბებუქში მოხრილი, გრძელი ჭალარა წვერი მვერდზე სცემდა. სათნო და უსიტყვო ბერიკაცის პირვე ნიდაც დიმილი უკრთოდა. უბატონოდ კაცს სიტყვას არ მტყაო.

სამი წელიწადი არ მენასა. და აი ახლა ჩემს წინ იდგა.

პირველ დღეს რამდენიმე ახლო ნათესავი დავუპატივე. აქ იყო ერთი-ორი ჩემი მეგობარიც, მათ შორის მთი მღვიმელი. მათ დიდ სასიამოვნო ამადა დარჩათ მისი გაცნობა და შემდგომ ხშირად იკონებდნენ მას.

მეორე დღეს ნათესავთა ოჯახები მოვიანხულებუ. ყველგან მვერი ვიხიზარულად და ვისცხვარულად. მესამე დღეს ქალაქი დავათვალიერებდი. სად არ ვიყავით: ფუნიკულორის პლატო, მუშტაიდი, აბანი, მექსიკი...

ნასადილვეს კარგად დავისვენე.

— შენზე ამბობენ რესტორნებში პურის ჭამა უყვარს, წამო ერთი და მარცხე. ფული ჩემი მისი, მითხრა მამამ. გამეცინა.

— არა, მამაჩემო, რაჭულ ფულს აქ გასავალი არა აქვს, — უთხარდა და პირდაპირ „ქიმიერთისკენ“ ავიღე გეზი.

საღამო იყო, შვიდი-რვა საათი. „ქიმიერთის“, როგორც ყოველთვის, ახლაც გაერთიანდებოდა, მაგრამ დარბაზი ცარიელი იყო. მხოლოდ შორს, დარბაზის სიღრმეში სუფრას ხუცი უხსდა: პაოლო იაშვილი, ტყიანს ტაბიქე, ნიკოლო მიწიშვილი, იგი ყოფიანი და ვანო ნონიაშვილი (მოცეცხვა).

დავივანა ხუ არა, პაოლო უმაველ სუფრიდან წამოიჭრა და მამაჩემს მიმარა:

— შენი ხხალი და ჩემი კისერი, თუ შენ ამის მამა არა ხარ!

— დიას, ბატონო, მამა გახლავართ, — დინჯად მიუვო მამაჩემი.

პაოლო გადაეცვია მამაჩემს და გადაეკაცნა. მერე მტკლები ხელი გაუყარა და სუფრისკენ მივიდაკაცია. სუფრა მხიარულობდა. ტყიანამა სადღვერდით შეწვიტა და ზეზე უმოხდა. წამოდგნენ სხვენიც. პაოლო წარუდგინა მამაჩემი დამხდური.

— სახელად ჭქვია კაცია, კაცური ჩოხა ავიცა, ყველა რაჭველი კაცია, ამას არ უნდა ავიტყვი! — ჩართო მუნანდა პაოლომ, და მამაჩემი თავის ვეგრდით მოსცა. თამადა თურმე პაოლო იყო, და ახლაც თავის მოვალეობას შეუვდა.

— სიმღერები და ქონება ვერ ვეცხვიჩნე, მაგრამ ადამიანების მხრე ძალიან მღიდავი ვარ. ვიციბო ბევრს, მეგობარი და პატივისცემული უბრავე მყავს, როგორც აქ. ჩვენთან საქართველოში, ისე მის ფარგლებს გარეთაც. და მე სასიამოვნოდ მიმარა, რომ ამ დიდ ლაშქარს შემეძტა ერთი კაციც, რომელიც საყარული და მშობლიური რაჭიდან ბრძანდება ჩაბოსტონი. მეგობრობი, ავე მინდა მოვასხნოთ, რომ ჩემი წინაპრებიც რაჭველები ყოფილან... და სოლომონ მეფის დროს გადმოსახლებულან ზემო იმერეთში. ეს ისე, სხვათა შორის. მე მინდა ვადღვერდებო კაცია. მართალია, ამ წუთს ვაკვირ, მაგრამ მისი სათნოები ახლაცე თვალები იმას მტკველებენ, რომ კვითიშობილ ქართველ პატრიარქთან გვექვს საქმე. დილიციოს მისი მარჯვება.

ტყიანს ტაბიქემ გულთბილი სადღვერტლო წარმოთქვა, ჭქვა გამოსცა და თქვა:

— ვიხოვოთ არი ონელს მამის საპატივემლოდ წავიკითხოს ლექსი „მამაჩემი, ყანა და ხარები“.

მეც, რა თქმა უნდა, ვევექე. მამაჩემს ეს ლექსი არ გავგონა, და ხან გავიერებულე და ხან დიმილით შემომცქეროდა, ალბათ გულ-

ში ფიქრობდა: ეს სად მოხვდით. სადღაც პაპია ცრემლიც კი შევ-
ნიხებ თვალზე. განსაკუთრებით მაშინ ჩაფიქრდა, როცა წარმოე-
თქვა: „რა გნათ როდესაც ნინა, ლანა და გვიგინებოდა, შერც-
დახერცდი და გე კაციც მამაპაპურია“.

სურფა ენში შედიოდა. სადღევრძელის სადღევრძელო მის-
დევდა.

ენაშვიტობა პაოლო იაშვილი.

იგი ყოფილი კარგი მომღერალი იყო. პაოლის ბანი ვის არ უქია.
შეუ კანა მამადა-რა.

— კაცია, ბატონო, არ შეიძლება, რომ თქვენი შეილის მამამ
სიმორა არ იყოღეს. უნდა შემოგავიციოთ.

მამაჩემმა ჯერ ცოტა იუარა, მაგრამ კვი გაუნებაზე იყო და...

წამოიწყო „მალა მისა მოდგა“. მოეძახე პაოლის, ივისა და
სხვათა ბანი წამოგვეშველა და მამაჩემმა სასიამოვნო მომღერლის
ტიტული დაიმსახურა.

პაოლომ მუნასიბი ჩააკვესა:

ეს რა ტახილი ხმა ჰქონია
ამ ჩვესა სვედრელ კაცისა,
ამ წამოიყო და სიმღერა
მალა ლმერთამდის ასწია.

ხშირად მშენება: სიმღერა
რაკუნა ყველგან ითვის,
ეს შემს სიტუვა გვერდით
იყო, ნაყოლო, ტყიანი.

იღვენილი ვაგაკაცი, ჭეშმარიტი პოეტი, ადამიანისა და სიცი-
ვლის დიდი მოყვარული იყო პაოლო იაშვილი. ვის არ ახსოვს
სისი დიდი ამაგი ახალგაზრდაობაზე: გაკორების ტალკეესს რომ
იტყვიან, სწორედ ის იყო.

რუსთაველის პროსპექტზე თუ ჩხუბი ჩამოვარდებოდა, —
ეს ახალგაზრდებს მოსდიოდათ ხოლმე, — ის უსათუოდ ჩაფრტვდა, გა-
სმარაკვედა, სიმართლეს არავის დაუკარგავდა, შეარჩევდა და ისე
გაუშვებდა. მისი კოლორიტული გაოგნება და ომსიბანი ხმა ისეთ
ზეგაფლებას ახდებდა ახალგაზრდებზე, რომ უნდობანი თუ არა,
ეტეტი გაოსთავალი არ ჰქობდათ — ქედს მოიხრიდნენ და დასაყიდ-
დებოდნენ.

მამაჩემი და პაოლო დამეგობრდნენ. იმ დამეს რესტორნიდან
გტლით ვაგაცოლა სასლაზმედ. გვიანი იყო და შინ არ შემოვიდა —
სხვა დროს იცისო.

— რაჟამი ვესტუმრები, ჩემო კაცია, უსათუოდ ვესტუმრები, —
დამეფილიტებისა უოხრა პაოლომ.

მაგრამ ეს დაპირება, სამუქსაროდ, განუხორციელებული დარჩა.
იმლაზიშვილი შეხვედრა მამაჩემს სიკვდილამდე არ დავიწყებია. ის
„ღვთის კაცები“ როგორ არიანო! — გაისხებდა, როცა სოფლად
ვიყავი ხოლმე.

ჩვენდა სავალალოდ, არც ერთი მათგანი დღეს აღარ არის.

დიდი ბავშვი

1927 წელს გავიციანი მე იგი ეჭვრება „ნაკადლის“ რედაქცი-
აში, ნინო ნაკაძისთან. ნინოს ხელი ვეზირა ჩემი პირველი საბავშვო
ლექსი „პირველი თოვლი“ — ნინო ვიხსოვლობდა. ამ დროს დაბალი,
შავკანი კაცი ფეხაგურეთი შემოვიდა, ჯერ ნინოს მიესალმა და
ხელი ჩამართვა. მერე მე გამიბოძა. ნინომაც დამილოთ მომბარათა:
— გაიცანით, შოი მღვიმელი!

ვინ არ იცნობდა ძია მოსის მაგრამ პირადმა გაცნობამ დიდი
სახარული გახმავედევინა.

ნინომ ჩემი ლექსი მოისაც წააკითხა. მან მოწონების ნიშნად,
მეორედ ჩამომართვა ხელი. ცოტა ხნის შემდეგ რედაქციიდან ერთად
გამოვიდით. იმ დღიდან დაიწყო ჩვენი მეგობრობა.

უაღრესად სპეტაკი და სათნო, წყნარი და კეთილი ფიქრი
შთაინებელი, კაცობიყვარე მიეული სულთა და გულით, ნორჩი
თაობის ფიქრთამფლობელი, დიდად პოპულარული და ყველასთვის
საპატივცემული პიროვნება, — ასეთი იყო ძია შოი — შოი მღვი-
მელი. უქნაში დიდი თუ პატარა, მოხუცი თუ ახალგაზრდა, ნაცნობი
თუ უცნობი, ყველა მოიწონებოდა უკრავდა თავს ძია მოსის. სკოლიდან
მომავალი ყმაწვილები და გოგონები გარს შემოებეფუნდნენ მას. ლექ-
სებს უკითხავდნენ, ყვავილებს სთავაზობდნენ...

...მე იმ დროს ლენინის ქუჩაზე ვცხოვრობდი. ძია შოი ხშირად
დადიოდა ჩემთან. ვისხედით ხოლმე დიდხანს და ესაუბრებოდით
ლიტერატურისა და ხელოვნების სხვადასხვა საკითხებზე.
მისდამი დიდმა სიყვარულმა და მეგობრობამ ლექსიც დამაწე-
რინა, რომელიც ასე მიაკრებებოდა:

სიყვარულის წრფელი გრძობით
ყველას გულშიმდებელს იგი,
ძია შოი... სათნო და
და სიკეთის დიდი წყნეი.

შოი მღვიმელმა მრავალი შთამბავთრები საგალობელი უძღვნა
თავის საყვარელ სამშობლოს, მის ნორჩ თაობას — მომავლის ყვა-
ვილებს.

დილის „მრავალამიერი“

საყვარელი ადამიანი იყო გიორგი ქუჩიშვილი. ჭეშმარიტი
პოეტი, გულითადი, კეთილშობილი პიროვნება. ერთმანეთს ხშირად
ვხვდებოდით. 30-იან წლებში გახუთ „კოლექტივისაციაში“ მუშა-
ობდა ლიტერატურა. მუყათობას ირნდა სამხაზურში, უყვარდა საქმე.
...ერთ ზაფხულს პლენსიანის პრესპექტიდან შინ მივდილი.
ელბაქიძის დადგარხზე შევენიჭე იგი, ცუდ ზეგნებაზე იყო. ვსხვედ-
რისთანავე გადავმოცნა, ვიღაცის მიმართ უკმაყოფილებას გამო-
თქვამდა.

ამ დროს, მოვიახლოვდა მისი მეუღლე. გიორგი უმაღლესად
და. დამეშვიდობა და მეუღლესთან ერთად ტახილი საუბრით შინ-
საკენ გაწვია. ეს ფაქტი იმას ადასტურებს, თუ რაოდენ პატივს
სცემდა, რაოდენი რიდი და მოყრატლება ჰქონდა თავისი მეუღლი-
სადმი.

...1927 წელს ვაკეში ვცხოვრობდი, ატენის ქუჩაზე.
ზაფხული იყო. გამეშვიდობის უცხად ხმა შემომგმამა:

ყიყი-ლოლო!
ერთი წამის შემდეგ კვლავ განხილვდა ეს ხმა.
არ მეძინა, ვიფიქრე ეს მამლის ყიყილი არ ჰკავს-მეთუი.
წამოვდელი, სინათლე ავანთე და ფანჯარაში გავიხვდე. ბინდ-
ბუნდში ვიღაცე გაკარნივო პოეტიარან იდგა.

— თ, დმერთო ჩემო, სულ ძილი, ძილო...
უსმელედ მიხვდი: ეს ომსიბანი ხმა გიორგის იყო.

ჩემს სახლს წინ პატარა ბაღი ჰქონდა. ბაღში რომ შემვიდოდა,
კმლვე დიამხა:

— სვედს ბაღს შეველ შენაღონებო...
შინ შევივაფიქრე, მაგრამ არ შემოვიდა. იქვე სკამზე ჩამოვდა
და მოხრა:

— ტანი ჩაიციე, ყარამან! ვერაზე დილის „მრავალამიერი“
უნდა მოვისმინოთ.

მეტი რა გუა მქონდა. სარქაროდ ჩავიციე და... რამდენიმე წუთის
თავის შემდეგ მანინდელ წყნობის ქუჩაზე გვედით. გიორგი თავის
საყვარელ სიმღერას ღლიტებდა: „ქქირან ქირინ სიხარანი...“

კიდევ რამდენიმე წუთი და... ჩვენ ზოდივო გძლიობის სამიკი-
ნოში სურფის უხსედილი. სწორედ ამ დროს რეინიგზის სახელმწი-
ბის საყვირის ხმა გაისმა.

გიორგიმ წარბი მალდა ასწია და აღღრთიანებით წამობდა:
— ესეც შენი დილის „მრავალამიერი“!

ბარსაპიის სტუმარი

სერგო გერსამია ცნობილი საზოგადო მოღვაწე და თეატრ-
მცოდნე იყო. ფრიალ დარბასიელი, თავაზიანი, შესანიშნავი მოსა-
უბრე. ერთ დროს ქუთაისში მას თავისი გაუთიყე ქონდა. რველუ-
ციურ სარბინაობას ვეწეოდა.

1932 წელს ჩვენ ბორჯომში ვმუშაობდით: სერგო რაიალმაცო-
მის მიდევანი იყო, მე კი ადგილობრივი გაუთის პასუხისმგებელი
რედაქტორის მოადგილე. ერთ შენობაში ვმუშაობდით და ერთ სას-
ტუმროში ცხოვრობდით. იგი ჩვენს გაუთითიც და მოხარმომობდა.
ერთ დღილი რედაქციაში შემოვიდა და თანა:

— დღეს შალვა დადიანი და სანდრო ყანჩელი მესტუმრებიან. დეპუტა მივიღე. სადგურზე უნდა დაეჭვდეთ. იალვა დადიანის სტუმრობა ნუ გგონია ხუმრობა!..

თადარიგს შევუდგე: უმაღლე ბაზრისაკენ გავეშურეთ სურსათ-სანოვავის შესაქნად...

გაჩაღდა სამზადისი. სერვის მუდულე სახელგანთქმული დიასახლისი იყო.

ნაშუადღეს სადგურზე ვიყავით. აგერ მატარებელიც ჩამოვდა. ერთ-ერთი ვაჟინიდან დინჯად კაცი კი არა, მზეკაცი გამდმოვიდა. ეს შალვა დადიანი გახლდათ. ხელში პატარა ჩემოდანი ეჭირა. მას მოჰყვა სანდრო ყანჩელი.

შალვა დადიანი თავაზიანად მოგვესალმა. მიხედ-მოიხედა გარშემო, ცად ადაპტო თვალნი, იხსგრ ბურუსში გახვეულ ნაქნარებს შეხედა და ჩაფიქრდა...

— საოცარია! რატომ არიან ამ ქვეყანაზე ბოროტი ადამიანები? ნუთუ ამ ულამაზესი ბუნების შვილო, მასავით ლამაზი სული არ უნდა ჰქონდეთ?

სტუმრებმა გასერინება მოისურვეს, მაგრამ სერგომ, როგორც მასპინძელმა, დასვეება შესთავაზა.

შინ სუფრა გაშლილი დახვდით. მშენიერი დიასახლისი იხვი-ათი გულბოლოებით შეგვება სტუმრებს.

ჩინებული საუზმისა და მცირე შესვენების შემდეგ პარკისკენ გავისვინეთ. შემოდგომა იყო, და პარკის მცენარეულობა ნაირფერად გამოიყურებოდა.

— კმ, შემოდგომა! — ნალვლიანად წარმოთქვა შალვამ. — რა ჯაღოქრია ეს ბუნება... ნეტავი გამაგებინა, რა გრძნეული ხელი განაგებს ანდენ საოცრებას. წამოვა თოვლი, თოვლს სუსხი მოჰყვება, და სულ დაღვდეს ეს უთვინირესი ყვავილები... აჰ, აჰ, რა უღმონებელი ამ წუთისაფლის ცვალებადობა. ასე ემართება ადამიანსაც, არა?.. სანდრო, შენ რას იტყვიდი?..

— მართლაც რომ გვრეა. მე აქ სულ პირველად ჰაბუტობისას ვიყავი. ერთი ქალიშვილი გავიცანი. ვარსკვლავივით ბრწყინავდა. კონცერტს დავეწვრიით. კონცერტის შემდეგ, მივარინ დამიბო, ლიკანს გავაცილე განა ეტლით ან ავტომანქანით, ქვეითად, აფსუს! რა კარგი იყო დაწვრილკაცობა... ახლა რა ჯილდო უნდა მომეც, რომ ეს გავაქეთო... აჰ, დრონი, დრონი... დიას, წარმავალი ყველაფერი...

პარკში შევედი. პირველი ხიდი გავიარეთ და ჩანჩქერთან დავესხვდით. მცირე ხნის დუმილის შემდეგ სანდრომ განაცხობ:

— სიტბაუკვე ხომ ამ ჩანჩქერს ჰგავს, არა? ამასავით დაუღეროლივია, მოუსვენარი, მქუხარე...

— ეს ჩანჩქერიც თუ დაბერდება ოდესმე? — იკითხა სერგომ.

— საქმე ისაა, — თქვა შალვამ, — სიბერეც არის და სიბერეც. ზოგისთვის სიბერე ადრე მოდის, ზოგისთვის — გვიან. ასეა თუ ისე, ადამიანი უფრო საცოდავია. აბა, რა არ შესწევს ადამიანის გინებას, რა არ შეუქმნია და მომავალში კიდევ რამდენ რამეს შექმნის, და რა მალე ბერდება და მიდის ამ ქვეყნიდან... მაგრამ... მიდი, მოვევით ასეთ რამეებს. პა, რას იტყვი სანდრო, ძვირფასო!..

— მოვეშვით.

— მოვეშვით. ეჰ, ჩემო პორაციო, — განაცხობ შალვამ, — რამდენი რამეა ამ ქვეყნად, რასაც ადამიანი ვერ მოსწვდენია... ვინ იცის, იქნებ, არც საჭიროა, ვინ იცის...

ხუთი საათისთვის სერვის რამდენიმე ადგილობრივი თვაკაცი და იტაური მომღერალ-მოცეკვავნიც დაეპატიებინა.

სანდრო ყანჩელი განთქმული თამადა გახლდათ. დიდი განათლებისა და გამოცდილების კაცს ენაც უჭირდა და მოღვინის უნარიც გააჩნდა.

სიმღერას ცვკვა მოჰყვა, ცვკვას კიდევ სიმღერა და... გულდია მასპინძლისა და მადლიერი სტუმრის სახეებს ლხინი და მხიარულება ავისტორებდა...

ნაშუადღემს შალვა დადიანი და სანდრო ყანჩელს მატარებელი ობილისისკენ მიჰქროლებდა.

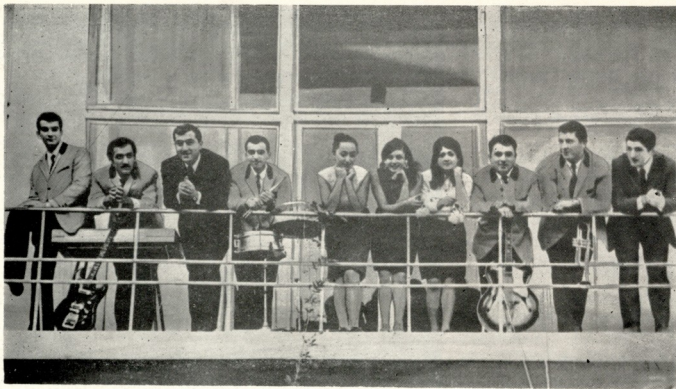

სიმოცხლიო სავსე

ხელოვნება

თამარ გომარტელი

თბილისის ზ.ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში რამდენიმე დღე მიმდინარეობდა რესპუბლიკის თეატრობმედი კონკერტების ფესტივალი. ეს ღონისძიება დიდი ოქტომბის რევოლუციის 50 წლისთავს მიეძღვნა. ამ ფესტივალში მონაწილეობდა საქართველოს შრომის წითელი დროშის ორდენისანი სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის საესტრადო ანსამბლი, რომლის წარმატებასაც მოწმობს პირველი ხა-

რისხის დიპლომი და ფესტივალის ლაურეატი წოდება. ასეთი წარმატება სოფლის მეურნეობის მომავალი სპეციალისტებისა და ამ კოლექტივის მხატვრული ხელმძღვ-

ნელის ლევან მუჯირის დაუცხრომელი შრომის ნაყოფი გახლავთ. ამ ანსამბლს 10 წლის ისტორია აქვს. მის ორგანიზაციიში თვალსაჩინო ღვაწლი მი-

უძღვის ა. ოგანოსი. დღეს ამ კოლექტივს იცნობენ არა მარტო ჩვენს რესპუბლიკაში, არამედ მის საზღვრებს გარეთაც. ანსამბლი ხშირად მართავს კონცერტებს საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა კუთხეში — კოლმეურნეობებს და საბჭოთა მეურნეობებში. ანსამბლის შემოქმედებითი ბიოგრაფიის ერთ-ერთი საინტერესო ფურცელია საგასტროლო მოგზაურობა ფაირო მიწებზე კუსტანაის ოლქში, სადაც იგი საბჭოთა მეურნეობებს მოემსახურა. რამდენჯერმე უწვივნენ მოსკოვსაც. წარმატებამ განაპირობა ანსამბლის გამოსვლა კრემლის ყრილობათა სასახლის დარბაზში, სადაც ქართველ სტუდენტთა საესტრადო წარმოდგენას საბჭოთა კავშირის გმირი კოსმონავტი ი. გაგარინი ესწრებოდა. ანსამბლი სათუთად ინახავს სიგელს სახელთოვანი კოსმონავტის ავტოგრაფით. შემდეგ კი კონცერტები გამართეს საბჭოთა კავშირის სხვა ქალაქებშიც — ომსკში, კრასნოდარში, ერევანში, ვიტებსკსა და ბაქოში.

ინტერტელის საესტრადო ორკესტრის ხელმძღვანელი ლევან მუჯირი

1964 წლიდან სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის საესტრადო კოლექტივის სათავეში ჩაუდგა მეღვინეობის კათედრის თანამშრომელი ლევან მუჯირი, რომელმაც საესტრადო მუსიკით გატაცებული ახალგაზრდობა შემოიკრიბა.

ანსამბლში 7 სოლისტია — გ. ჩავანავა, ა. შერინიწყვია, ლ. იავანაშვილი, ტ. გურგენიძე, ა. ოგანეზოვი, კ. ჯაბადარი, მ. გველსიანი. მათთან ერთად გამოდის პატარა შემსრულებელი 8 წლის ლია ბაზტაძე. საესტრადო ორკესტრში ხუთი საქსაფონი, ოთხი საყვირი, სამი ტრომბონი და დასარტყამ საკრავთა ჯგუფია გაერთიანებული. ორკესტრს 15 შემსრულებელი ჰყავს, რომელთა შორის აღსანიშნავია ა. ლეკვეიშვილი, თ. გაბუნიანი, ნ. შიუკაშვილი, დ. მსრო-

ბიანი, თ. ამირანაშვილი და ახალგაზრდა კომპოზიტორი ვ. კუცია, რომლის სიმღერები „თბილისელი ბიჭი“, „ოცნების დედოფალი“, „ფანტელუბი“ ანსამბლის რეპერტუარშია.

სასტრადო კოლექტივს უკვე საკმაოდ მრავალფეროვანი რეპერტუარი აქვს. ანსამბლის წევრები გატაცებით სწავლობენ ქართულ ხალხურ სიმღერებსა და პროფესიული სასტრადო მუსიკის თვალსაჩინო ნაწარმოებებს.

განსაკუთრებული მონდიმებით ასრულებენ ახალგაზრდა შემსრულებლები ქართულ კომპოზიტორთა სიმღერებს. მათ რეპერტუარში ცენტრალური ადგილი ეთმობა ცნობილი კომპოზიტორების — რ. ლალიძის, გ. ცაბაძის, შ. მილორავას, თ. თვედორაძის ნაწარმოებებს. ანსამბლის პროგრამაშია რუსული საბჭოთა ვოკალური ლირიკის საინტერესო ნიმუშებიც, სახელდობრ, კომპოზიტორების კალმანოვისა და ბაბაჯანიანის ნაწარმოებები. გატაცებით ეცნობიან აგრეთვე საზღვარგარეთის ხალხთა სასიმღერო კულევიდრობას — ბულგარულსა და კუბურს, იტალიურსა და იუგოსლავურს, ფრანგულსა და მექსიკურს, ზანგურსა და ინგლისურ სიმღერებს. ანსამბლის პროგრამა ინტერნაციონალური ხასიათისაა.

სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის თვითმოქმედ საესტრადო კოლექტივს შემოქმედებითი ურთიერთობა აქვს ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა უმაღლეს სასწავლებლებთან. მათ შემოქმედებას იცნობენ მოსკოვის ლომონოსოვის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ბაუმანის სახელობის უმაღლესი ტექნიკური სასწავლებლის, ტიმირიაზევის სახ. სასოფლო-სამეურნეო აკადემიის — სამთო, ავტოსაგზაო, საავიაციო, კვებისა და სხვა სასწავლებლების სტუდენტები.

ანსამბლს კონცერტები გაუმართავს მოსკოვში, საზღვარგარეთის ქვეყნებთან მეგობრობის სახლში, კრემლის თეატრსა და სვეტიტან დარბაზში. მოსკოვის საზოგადოებრივობამ ინტერესი გამოიჩინა ქართველი სტუდენტების შემოქმედებისადმი. მათ კონცერტებს მუდამ ჰყავდა მაყურებელი, რომელიც მოიხიბული იყო ახალგაზრდების მუსიკატობით, იუმორით, სიმშრებითა და ცხვირით. მოსკოვში გასტროლებმა წარმატებით ჩაიარა, განსაკუთრებით ისახელა თავი ანსამბლის სოლისტებმა — მებდა გველსიანმა.

დაუეწყვიტა ანსამბლისათვის სავსატრადო სტუმრობა კიევისა და ლენინგრადში, რიგაში, ერევანში, ბაქოში და ხარკოვში. ანსამბლის წევრები წრფულ შემოქმედებით მეგობრულ კონტაქტებს ამყარებენ საბჭოთა ქვეყნის სხვადასხვა კუთხის ახალგაზრდობასთან.

ახლანან საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის საესტრადო კოლექტივს

ინსტიტუტის საესტრადო კოლექტივის წევრები

ტივმა მონაწილეობა მიიღო კიევიში ჩატარებულ ქართული ლიტერატურის დეკლამაში. ანსამბლი დიდი პასუხისმგებლობით მოეკიდა ამ საბატიო საქმეს. გადაახალს რეპერტუარი, უფრო დაიხვეწა სოლისტების სიმღერა, ორგეტრის გამომსავლელმა ყოველივე ამაღანაპირობა კოლექტივის წარმატება მომცე რესპუბლიკაში.

თვითმოქმედი ანსამბლის შემოქმედება დღითიდღე სულ უფრო საინტერესო ხდება. გაბედულ მიცემებსა და ერთსულოვან ერთუხაზს ანსამბლის შემსრულებელთა მხატვრული დონის შეუნელებელი აღმაშენებლობა მოჰყვება. თანდათან ხდება ამ კოლექტივის რეპერტუარის გაფართოება. ანსამბლის მიზანია — თანამედროვე ქვეყნობა მისცეს პროგრამას, გაამდიდროს იგი მაღალიდგური შინაარსისა და ჰუმანური მიმართების ნაწარმოებებით. განსაკუთრებით დაინტერესებულია კოლექტივი ენოვებებით, ხალხური და პროფესიული სასიმღერო შემოქმედებით.

ამჟამად ანსამბლი გაეცხვებებით მუშაობს ახალ პროგრამაზე, რომელიც დიდა ბელადის — გ. ი. ლენინის დაბადების 100

წლისთავს მიეძღვნება. ზროგამის პირველი განყოფილება ინტერნაციონალურ გასურებას მიიღებს. მასში შევა საბჭოთა კავშირის 15 რესპუბლიკის სიმღერებიც; ე. კომპოზიცია მრავალფეროვანი საბჭოთა ქვეყნის შრომისა და ყოფის სურათებს წარმოხაზავს.

წელს ანსამბლი გაემგზავრება ვერძინის დემოკრატიულ რესპუბლიკასა და პოლონეთში. ფართო საგასტროლო მოგზაურობას ჩაატარებს აგრეთვე ჩვენი რესპუბლიკის ქალაქებსა და სოფლებში. მომასხურება გაუწევს კოლმურენობებსა და საბჭოთა მეურნობებს.

წინ კიდევ რთული გზა გასავლელი. ანსამბლის ხელმძღვანელი — ლ. მუჯირი არ იშურებს ენერჯიასა და ნიჭს ამ ახალგაზრდა კოლექტივის სამშსრულებლო ისტატობის მისაღწევად. ანსამბლის მიზანია საესტრადო პროფესიონალიზმისა და ინდივიდუალური სამშსრულებლო სტილის შემუშავება. იმედია, რომ ეს მონდიმებული თვითმოქმედი კოლექტივი კვლავ შემუნელებელი ენთუზიაზმით განაგრძობს გზას ნამდვილი ხელოვნებისაკენ.

ქვესი სავალტო ნოველა

პერტოოპა ბერიაკა პაიი ზარი ბარეპი შუბა

ვღდარ და ოთარ ეგაძე

პერტოოპა

შემსრულებლები:

ა ა ლ ი.
ა ა ც ი.
ბ ო რ ო ტ ა ა ა.

I. პერტოოპის ცეკვა

სივრცე — შორეთი.
სიციარილე.
მხოლოდ ორნი ჩანან, ერთიმეორის მო-
პირდაპირედ.

ქალი და კაცი.
ქალი მიწაზე გართმულა... სინავს.
კაცი ჯვარცმულად დგას... ბორგავს...
ქალი ვერაფერს ვერა გრძნობს, სთვლემს.
კაცი ყველაფერს გრძნობს, თრთის, მარ-
ტობას ეურჩება.

მარტობა მაინც არ შორდება, დამატე-
ვევებლად ესხევა.
კენისი კაცის ტანი, — მარტობა მა-
ინც არ იბრალეხს.

ბღაღის კაცის სული, — მარტობა მა-
ინც არ იცოდებს.

კივის კაცი, მაგრამ შველა არ არის.
სტირის კაცი, — მაგრამ ბედს ვერსად
წაულის, გაწვირულია.

კაცი ნებდება, ემორჩილება და როცა
ისიც მიწას უნდა განერთხას, მოულოდნე-
ლად იმედი ჩნდება.

II. იბადის ცეკვა

სივრცე-შორეთში გართხმული ქალის
ლანდი კაცმა შენიშნა.
ლანდს დააცქერდა და ლანდი შეინძრა.
ქალმა გაიღვიძა, სული ჩაეღვა.

კაცს გაუხარდა, იმედი მიეცა.
ქალმა სიკეთით შორეთს შეგება, სიცი-
არილეს თვალს შეავლო, დააკვირდა, ძე-
ნა დაიწყო.

ვის ეძებს ქალი?
ვინც გააღვიძა!..
რამ გააღვიძა?
ძალამ, უცნობამ.
რატომ?
მარტობის მოსაცილებლად!
ქალი ის უცნობ ძალას ეძებს.
კაცია ის ძალა და გაღიმებული ელის.
ქალი ვერ ამჩნევს.
კაცს სჯერა, რომ შეამჩნევს.
ქალმა დაინახა.
კაცი მისკენ დაიხარა.
ქალი და კაცი ერთმანეთს უყურებენ,
ერთმანეთს ეზომებიან, ეტლოებიან.
სასწაულია!..
უჩვეულო გრძნობამ იფეთქა, მარტობის
დაძლევის ვინა მიახვედრა, რომ მათი
ბედნიერება ერთმანეთის შეერთებაშია,
ერთმანეთთან გათქეფებაშია, ორი აზრის
შერწყმაშია, ორი სხეულის ერთად ქცევა-
შია, ორი სულის გადაწვანია, ტანთაწ-
ვნაშია.

მხოლოდ მაშინ დალაწვევენ მარტობას,
ბუნებით მისივე განდევილობის.
იმედმა ფრთები შეასხა. ერთმანეთის-
კენ გაეშურნენ და საერთმანეთოდ ხელები
გამაღლეს.

ამ დროს, სივრცეში ბორბტება გამოჩნ-
და. ერთმანეთისკენ მიშურებულ ქალსა და
კაცს შუა ჩაიბრინა და უხილავი კედელი
აღმართა.

III. კაელის ცეკვა

ერთმანეთისთვის გულგახსნილი ქალი
და კაცი უხილველ კედელს მივხალბენ:

პირველი ფიზიკური ჭრილობა.
პირველი სულიერი ტკივილი.
პირველი აღმოჩენა, რომ ბედნიერებას
ბოროტი ძალა უშლის.

კაცი და ქალი გონს მოვიდნენ. იმედის
პირველი დამსხვრევის შემდეგ იმავე იმედს
მიენდნენ: მაინც იბრძოლებენ სამარადი-
სო შესაერთებლად, მაინც გაარღვევენ
უხილავ კედელს, ერთმანეთს ჩაეკვრებიან,
მუდამ ერთად იქნებიან.

მაგრამ არც ბოროტებას სძინავს: მათ
შუა დარჩა, რათა გაჰყაროს, არ შეაერთოს,
მარტობა დააკანონოს.

კაცი და ქალი ერთმანეთისკენ იღვტიან.
ბოროტება კი კედელს არა უშლის.
კაცი და ქალი შეერთებას ნატრობენ.
ბოროტება კი მარტობას აძალდებს.

კაცსა და ქალს შორის მანძილი მცირ-
დება. მაგრამ მაინც ვერ ერთდებიან.
ბოროტება თავდაჯერებულია.
კაცი და ქალი კი აღუღვევებულნი.
მათი ცეკვა — ტკივილია ტანის.

მათი მოძრაობა — ტირილია სულის.
შემდეგ, ბოროტება მიღობა, შეიბრალა,
შეიწყინარა და ქალსა და კაცს შუა აღმარ-
თული კედელი მოშალა.

ქალმა და კაცმა შუვა იგრძნეს, ბე-
ნ ე რ ბ ა მოიბოვეს.

IV. ხაღვნიკების ცეკვა

ბედნიერი ქალი და კაცი ერთმანეთს მი-
ეკვრნენ და სამარადისოდ ერთმანეთს ჩა-
ეწვნენ.

ეს არის სიხარულის ტანთხლართვა.
ორი სიღამაშის ამბულდება.
ორი განდევილის შეერთება.
ბოროტებაზე გამარჯვება, სველის დაივი-
წყება.

გაქრა მარტობა.
გამტყვიდა შეგობრობა.
გახალისდა სული.
გამთელდა გული.

ბორტება ცვირად უთანაგრძნობს, მაგ-
რამ თავის კანონს არ დალატობს, ბედნი-
ერებით თავდაიწყებულ ქალსა და კაცს
სიკვდილი მოგვარა.

ერთად ქვეული ორი ტანი შეირხა.

ერთად ქვეული ორი სული ჩამოივრცა.
კაცს სევდა მიერთა, ქალს მუწუსარება.
კაცს ძალა დაღვია, ქალს ხალისი.

კაცი მხრებში მოიხარა, ქალს ხელები
დაშვა.

ბორტება გამყოფილია, — ერთმანეთს
დავაციკლო.

* * *

ისევ შორეთი... სიყარვილე...

მხოლოდ ორნი ჩანან, ერთიმეორის მო-
პირდაპირად, — ქალი და კაცი.

ქალი მიწაზე გართხმულა... სინავს.
კაცი მიწაზე დგას... ბორტავს.
ბორტება აღანა ჩანს, მაგრამ მაინც
გულცივად ბუტბუტებს.

მარტობაში დაიბადო, მარტობაში გა-
ნისვენეთ.

სივრცე-შორეთში მარტობაა.

ადამიანი კი — მარტობიდან თავის
დაღწევის ძალა და იმელი.

ბერიკა

შ მ ი ს რ უ ლ ბ ლ მ ა ბ ი:
ქ ა ლ ი.
ბ ი რ ი ბ ა.

●
ცეკვებს ლამაზი ქალი, სწრაფი — და
უღარდელი.

რა ძალა აცეკვებს?
გახაფხულის მუქი..
რატომ ცეკვავს?..

მეცეკება და ცეკვავს!..
ცეკვა ქალში ქალს ღვიძებს.
ძარღვებში სისხლს უღელს და აბა, არ
იცეკვოს?!

●
ცეკვავს რაკი ლამაზი და ბედნიერია.

●
სად იყო სად არა, — ნიღაბკრული ბე-
რიკა გამოჩნდა.

ბერიკას სახეზე „ძლიერების“ ნიღაბი ჩა-
მოუფარებია და მელიდურად თავმოწონე-
ობს.

●
ქალმა ცეკვა არ შეწყვიტა.
— ჩემთან იცეკვე! — უკმეხად უბრძანა

ბერიკამ და ტლანქად შეიჭრა ქალის ნარ-
ნარა ცეკვაში.

ქალი ბერიკას ცეკვას გაუსულტა.
— მამ ცეკვას აგიშლი! — დამუქრა ბე-
რიკა და ურვეული იღვთებით დატრიალდა,
აბორიალდა.

ქალს სასაცილოდაც არა ყოფნის. საცეკ-
ვოდ არ აყვია. დუბტი არ შეეგა.

დაღობდა ბერიკა. გვერდზე გაეგა, ფიქ-
რობს — თავისთან როგორ ააყვავს.

ქალი კი აინუწიხივ არ იგვდებს, — თავის-
თვის ცეკვავს და ბედნიერია: მეცეკება და
მეცეკავს.

— ხერხი სჯობია ღონესა! — იფიქრა
ბერიკამ. სახეზე მიკრული „ძლიერების“
ნიღაბი შეატრიალა და ახლა ანგულისი-
ვით „თავიბერიობის“ ნიღაბი მიივრცო.

ისევ აცეკვდა ბერიკა, მორჩილი გახდა
ბერიკას იღვთები, მიაღერეს, სულში ჩამ-
წვლდნენ.

ქალი მაინც არ ეკარება, განიგან და-
ქრის.

ქალის სიღამაზე ღამის გადარბის
ბერიკა, მაგრამ ქალის ყურადღება მაინც
ვერ მოიპოვა.

ღამინა ბერიკა, თავისი უიღბლობის ამ-
ბავი ვერ აუხსნია. გული მოუვიდა, გაყხა-
რებულმა ნიღაბი მოიძრო და ნიღაბს ქვეშ

ნამდვილი ადამიანის მომხიბველი სახე
გამოჩნდა.

●
ქალმა შეხედა ბერიკას და გაოცდა.
ბერიკამაც შეხედა ქალს, კიდევ უფრო
მოიხიბლა.

ორივე მიხედა, რომ რაღაც მოხდა, მაგ-
რამ ვერ გაუვიტა — რა მოხდა?..

ასე უკურბუნ ერთმანეთს.

ასე მოიხიბლნენ ერთმანეთში.

●
ქალმა პირველმა დაარღვია სიწუმე და

ცეკვა ააწყო. ბერიკას ანიშნა, — ამევიცი.
უნიბო ბერიკამ მოკრალეგული ნაბი-
ჯი გადადგა. ქალს მოუწონა.

გადადგა მეორეც და ისიც მოუწონა.

— სადაც ორი, — იქ დანარჩენი! —
იფიქრა ბერიკამ და რაც ძალა და გამბე-
დაობა გაჩნდა, — ცეკვა დაიწყო.

დატრიალდა ცეკვა, მაგრამ რა დატრი-
აღდა..

ასე ბედნიერი არასდროს არ ყოფილან
არც ქალი და არც კაცი.

●
ცეკვა დასრულდა.
ბედნიერმა ბერიკამ თავმოწონედ აკო-
ცა და გაოცდა:

ქალი ნიღაბში ცეკვავდა!!!

(ჯ რ ბ ა)

კაჭი

შ მ ი ს რ უ ლ ბ ლ მ ა ბ ი:
ო რ ი ქ ა ლ ი — სასაზღვრე საზღვრული
აბოგადობაა.

●
ო რ ი კ ა ბ ი — სასაზღვრე საზღვრული აბო-
გადობაა.

●
ქ ა ბ ი — სიოცხალის გაღვლის მომხმამი
ბაზი.

●
ქ ა ბ ი — ბუნების საიდუმლო მოცდენი-
ბის აპოზომონი აზრი.

●
1. ბ ა ბ ე ა ბ ის ს ა ი დ უ მ ლ ო ბ ა ბ ა

●
ცეგა..
ოთხი ატომგული უსიამოვნო ჭრატუნითა

და ქშულით მონოტონურად მოძრაობს.
კაცი განცალკევებით დგას.

●
ოთხი ატომგული დაკაუნაინად და

ტენილად ცეკვავს. მათი ცეკვა მოკლებუ-
ლია ემოციას, სიცოცხლეს. მოძრაობენ სა-
ოცარი სიზუსტით, უხილავ კანონს დამორ-
ჩილებულნი, ბუნებით მკაცრად დაპროგრამ-
ირებულინი.

●
კაცი უხალისოდ შეეკურბნება.

●
ოთხმა ატომგულმა მერამდენზეჯერ ჩამო-
უჭროლა კაცი.

●
კაცი ანერვიულდა, უცნობთა ანეთი და-
მოცილებულბოვით გაღვინაბებული ცეკვაში

შეიჭრა და სკაფანდრანათა მონოტონური
მოძრაობის აცეკვა მოინდობა.

●
დაიწყო ბუნების საიდუმლოებისა და
ადამიანის ორთაბრძოლა.

●
კაცი ცდილობს დაეუფლოს „ოთხთა ცეკ-
ვის“ რიტმს, მაგრამ ტაქტს ვერ უწყობს,
ფხვი ერგება.

●
„ოთხთა ცეკვა“ დაკანონებულ წრიულ
სვლას ზუსტად განაგრძობს.

●
ადამიანს უცნობურთან ჭიდილის აზარ-
ტი იპყრობს, მაგრამ „ოთხთა ცეკვას“ მა-
ინც ვერა სვავს.

●
დაიღალა კაცი.

●
„ოთხთა ცეკვა“ კი რობოტულად განაგ-
ძობდა უსიამოვნო ჭრატუნსა და ქშულის,

●
დაკაუნაინად და ტენილად ცეკვა-წრილს.

●
ადამიანი ისევ უტყვის და ისევ „ოთხთა
ცეკვის“ ორბიტის გარეთ რჩება.

●
გახსლებულ კაცს მოქმედება-მოძრაობის
ძალა აღარ ეყო და ჩანცვამილული,

სუნთქავაშვერული, ენაგადმოვლებული ძირს დაეცა.

„ოთხთა ცეკვამ“ აუღელვებლად გადათულა დაფარნილი კაცი და შუფუნებულად განავრთო ზუსტად დაკანონებული წრიული მოძრაობა.

11. ვაზის ძაღვა

ამ დროს გამოჩნდა ქალი — ვაზი. ძალაგამოლეულმა კაცმა უიმედოდ შეხედა.

ვაზი მიწაზე დადებულ კაცს მიუფერა და მოასულიერა. კაცმა წამოიწია. ვაზმა თავისი სიცოცხლე გადასცა, რომ კაცმა სიცოცხლე დაიბრუნოს. კაცი ნელ-ნელა აღნიერდებოდა.

ქალი სუსტდება. კაცს ძალა ემატება, ქალს უსუსოსობა. კაცს დაუბრუნდა სიცოცხლე, ქალი ვაზად შემოიწვნა და სული განუტევა. „ოთხთა ცეკვამ“ რომბული გულგრილობით ჩაურა მათ და შეუცვლელად განავრთო ზუსტი წრიული მოძრაობა. დაღონებულ კაცი მადლიერებით მიეხვია თავმწიერულ ქალს.

111. კაცის ბაზარჯვება

კაცმა ფრთხილად დაუშვა მიწაზე ქალის მოწყვეტილი ხელი და აზრდაბაბული ეკევთა „ოთხთა ცეკვას“ — ჭრატუნასა და ქშეილს, დაკვანილსა და ტენისს. ვაზის სიცოცხლის თავმწიერებით დაღონებული კაცი ახლა უფრო მიზანდასა-

ხული, გაბედული და მტიციყვა, ვიდრე მანამდე. კაცი ბუნების რიტმის სარდმულთობას ჩაუწვდა, ტაქტი აუწყო და დაიმორჩილა.

„ოთხთა ცეკვა“ შეირხა, შეირყა და კაცის ნების საწინააღმდეგო მიზანთულებით ამიძრავდა. ჭრატუნა და ქშეილა, კლავიწილი და ტენილი ბგერა-ილეთები სასიამოვნოდ და კეთილზმობიანი ხმა — მიძრაობებით შეიცვალა.

წუდან შემოჭილად და მოსაწყენად მოძრავმა ატომეულებმა სახის იერი შეიცვალეს, საიდუმლოების დამფარველი საყაფრები მოიხსნეს და ოთხი ღამაში ქალვები ლაღად და გრაციულად აცეკვდა.

კაცმა ის წაქეუული ვაზი აიტაცა და მოწვიმე ატომეულებს ვიერგვინად დაადგა. დიღხანს ისმალა ატომეულებს კაცის გამარჯვებისა და ვაზის წაუქეულობის სადიდებელი ძიხნი „შენ ხარ ენახი“.

ზარი

შეხსრულა ზარი:

ორი ძალი შავაბაში, თითორი ნაწნავით — დედაძი. ორი ძალი შავაბაში, შავი ნაწნავით — ცოლი ძი. ერთი ბოროტა თითობაში, ოქროს ნაწნავით — შვილი. ერთი მახსარი მწვანე თხაბით — შიშა.

შეხსრულა თანხლები:

ზარის მომთქმელი მომღერალი ქალი (სცენის ერთ კუთხეში დგას)

დედაქორციული თანხლები:

თითორი მამობრილოს ხუთი ბრახაული სასულეობა მამა.

უბაღურაბა

თითო ქვაზე თითო ქალია გართხმული. თვითეული ქალი თავის მკვდარს დასტორის.

ზარის მომთქმელი ქალი კი ყველას დასტორის.

სტორიან დღეები!..

სტორიან ცოლები!..

სევდა-გლოვის აუვისია იქაურობა.

უწყუნი არიან საფლავის ქვაზე გართხმული ქალები.

დაღუბდა ზარის მომთქმელი ქალის სიმღერა:

შეშობიდა მწვანეთიანი მსახური და თეორი მამობრილოს საფლავის ბრტყელი ქვა შეშობიანა.

მის უკან მოსდგეს ოქროსთიანი გოგონა შავი ხილაბანდით.

მსახურმა თეორი მამობრილოს ქვა სხვების გვერდით დაღო.

ბავშვი დღის საფლავს დააქტერდა. მსახური გაუჩინარდა.

ატორიდა შვილი, დღის საფლავი რომ დაინახა.

ატორიდა ზარის მომთქმელი ქალის სიმღერა.

ატორიდან დღეები.

ატორიდან ცოლები.

უწყუნი არიან საფლავის ქვებზე გართხმული ქალები.

უიმედობა მათი გლოვის ცეკვა.

მიმეცა ტირილი დღეების, — ვერ აუხსნიათ, — რად დააგრა ბუნებაში? და ვერ ართხმევიან საფლავის ქვებს.

სევდიანია ტირილი შვილის, — რად დააბოღეს, — და ვერც ის ართხმევიან საფლავის ქვას.

ტირის ხუთი ქვა... თეორი და შავი ხუთი ქვა.

უცებ, გოგონამ თავი ასწია და გარდაცვლილთა ცოლებს შეხედა.

ცოლები თავგახრილინი გოდებენ. გოგონამ დღეებს შეხედა!..

დღეებშიც მხრებმოსრილინი გლოფობენ. შვილებს ცას ახატა!..

ცა არა ტირის.

შვილმა იგრძნო, რომ ეს არა გლოფობის. შვილმა ცაში მტერი იცნა. თვალბინ საფლავის ქვას მისწყდა და ზეცას შერისხა.

იცნო და ხელები მუქართი აღმართა... ცრემლებით აივსო, ბოღმით ავთო.

— ეს შენ წამართვი!..

შესძახა და ეკვთა.

ცოლები გაოცდნენ, დახრილი თავები ასწიეს.

შვილის რისხვაზე ტირილი შეწყვიტეს. შავის მუქარაზე თეორიანც წამოდგნენ.

ბავშვებიც მკერდიდან შურთზე მიივდეს და ცაში ხელმიმწვდარ გოგონას შეურთდნენ.

დღეებიც ის ეხვე სტირიან. მორჩილად გლოფობენ, ბედს შერიგებიან.

ცოლებმა მკერდში მოზღვაგებული ძალა იგრძნეს. უცხო შვილის რისხვას თავისიცი მიამატეს, ცა შეარხეს, მიწა შეაზნაზარეს.

ზარის მომთქმელმა ხმამ ზარს უმატა, — იციის, წივის, ბღავის, ცრემლსაველის, შურისმიბვას მოუხმობს.

ყველას იგრძნო ნაბეაიეროს საპაროლიანობა. „სამთა მუქარა“ — ბოროტების დამნებში მოწოდების ცეკვად იქცა.

ზეცა და მიწა ერთმანეთს ებრძვიან, მრისხნება მათი ჭიდილი.

მერე დღეებშიც შეწყვიტეს ტირილი. დარწმუნდნენ, რომ სიცოცხლე გაბედულად ებრძვის სიკვდილს.

ქვებიდან წამოიხარნენ. თეორი ნაწყუნი წინ გადმოიყარეს და სიცოცხლის დამამკვიდრებელი მუდარის მითქმას შეურთდნენ.

ხუთი წყვილი ხელი ცასა სწყველის. ხუთი თხელი ტანი მიწიდან სიკვდილს სდევნის.

ბუთი შავი ხილაბანი მარმარილოს ზუთ თეთრ ქაზუ გდია.

ზუთივმ ზუთის ძალა იწამა: ცა ველარ უმტრობთ. მიწა სიკვდილს ველარ უმრავ- ლუბთ. სვედა განერიდებთ. სისხარული და- უმკვიდრდებთ.

შუბე —

მწვანეთმიანი მსახური გამორნდა და კიდევ ერთი თეთრი მარმარილოს ქვა შე- მოასვენა.

მგლოვიარება რისხვის ცეკვა შესწყდა.

ზარის მომთქმელმა იწივლა. მარმარილოს ზუთ ქაზუ ზუთი მგლოვი- არე დაიხარა.

(ქ რ ვ ბ ა)

ბ რ მ ე ბ ი

მ ი ო ნ ა წ ი ლ ე ნ ი:

- ბ ა ც ი — შამარტყბა.
- ბ ა ლ ი — ზიშთაბონება.
- ბ ა ლ ი — მიწიხობება.
- ბ ბ რ მ ა — ძიძბა.

ღ ე კ ო რ ა ც ი ო უ ლ ი თ ა ნ ხ ლ ა ბ ა:

მიწაში წრიულად ჩაფლული შვიდი დაბალი კაუბა მარჯილი. ერთგაროდ დაკრული 7 ქო- ხი — ლატანი.

● კაცის სავანე, წრის შუაგულში კაცს სიძინავს. გათენდა... კაცმა გაიღვიძა!.. საკუთარი კარმიადამის გამართვის შე- უღვა.

მიწაში ჩაფლულ კაუჭიან დაბალ მარ- გილებზე ლატან-ჯიხები გასლი, დასამკ- ვიდრეგული შემოიღობა.

ბენდიერია კაცი, რომ საკუთარი სავანე აიშნა, საზრუნავი მოითავა.

შუბე გვერდით გაიხვდა. უსასლკარი და უხედური აღამიანები დაინახა.

კაცის სავანეს ერთმიორებს მიმყოლი, მხრებზე ხელდაბჯენილი ქვების ბრმა ნო- აღვა.

ბუნებამ მათთვის ბენდიერება დაიშურა, მარად სახეტიალოდ გასწირა, მაგრამ იმე- დი მინც ვერ წარათვა, — სჯურათ იხოვ- ნიან.

ბრმები იცნობენ ბუნების სიმკაცრეს, — ამიტომ ფრთხილი და მორიდებული ნაბი- ჯით დადიან.

ბრმები იცნობენ ბორცვს და კეთილ აღამიანებს — ამიტომ ბორცვებს ვეგრდს უვლიან, კეთილების მხარს ეყრდნობიან.

ბრმებმა იციან, — გზაჯვარედინებიც შეხედებათ. — ამიტომ სავალს გუშანით არჩევენ.

უხილავი მშვენიერებისაკენ მისადგობი ბლიკინი გვერდით უღვევ და დაუქანცა- ვად ეძებენ.

ბენდიერი კაცი უნახავი მშვენიერების მარად მაძიებელთა ბედით აღუვლა:

— ბენდიერი მამინ გაუვლები, თუ

თვალხილული იმას ვიპოვებ, რასაც უხილ- ველი ეძებენო.

დაფიქრდა, დაღონდა კაცი.

ზ ი შ თ ა ბ ო ნ ე ბ ა

ამ დროს შორეთის სივრცეში ქალი გა- მორჩნდა.

— ვინ არის ეს ქალი?

შთაგონება!..

ქალია ისეთი — სიმღერას რომ გაესმ... ქალია ისეთი, ჰაერს რომ ასუნთქებს!..

კაცი სულერიად აღენით და ქალთან ზემთაგონებული აღერსის ცეკვა ააწყო.

ქალმა პაეროვნული, გრაციული ზემთა- გონებული აღერსითვე უთანაგონდა.

ცეკვაეს კაცი ქალთან და ორივეს სხული პაეროვნება.

ცეკვავენ და ცა მშვიდდება.

ცეკვავენ და მიწა ვრიდება.

ცეკვავენ და ბუნების ელიძება.

გათბა გული.

აივსი სული.

გაქრა დარდი.

— ზემთაგონების მოთოვებით მშვენიე- რებაც მიგნებულაია, — იფიქრა კაცმა და გაიხარა.

ბენდიერია კაცი!..

● ამ დროს ზეითმიორეს მიმყოლი, მხრებ- ზე ხელდაბჯენილი ბრმები ისევ გამორჩ- ნდნენ.

ქალი შვერთა.

კაცმა ძლივს მოასწარა შემოღობილ სა- ვანეში ქალი — ზემთაგონების შეფარვა.

ბრმები წრიულად შემოღობულ კაცის სამკვიდრებელს წააწყდნენ, ხელის ცეცებით ლობეს გაჰყვნენ და იმედი მიეკათ, რომ სამშვიდობოზე გაველენ, მაგრამ მოტყუვდ- ნენ, — ვერა ხვდებიან: წრეს უვლიან, უსასრულობას შეჰყრიან.

ბრმების ცოდვამ კაცი დააღონა და უშალ იაზრა. ლობიდან ერთი ლატანი ახსნა და ერთი ბოლოთი მიწაზე თავვევ დაიდო.

ბრმები წრიულ სვლას განაგრძობენ. მი- წაზე დაშვებულ ლატანს ხელის ცეცებით თვითონვე გაჰყვნენ, უნებურად დაიხარნენ და ლატნის მიწის პირს გაკრულნი ისევ უცნობულისაკენ გაემართნენ.

მიხვდნენ ბრმები, რომ გზას ასცდნენ.

ბედმა ისევ უმტყუნათ და მარად სახეტია- ლოდ გასწირა.

კაცი სავანიდან გამოვიდა და სივრცე- შორეთს მიფარებულ უსინათლოებს თანა- გრძნობით თვალი გააყოლა.

— იქნებ ჩემს სავანეში დაფარულ მშვე- ნიერებას ეძებდნენ და მე ავაყვლინე?! — იფიქრა კაცმა და ისევ დაღონდა.

მ ი ო ნ ა ვ ა ბ ა

ამ დროს შორეთის მეორე მხრიდან შე- მოვიდა მეორე ქალი — მიწიერება.

ვინ არის ეს ქალი?

მიწიერება!..

ქალია ისეთი, სიცოცხლესა გაესმ!..

ქალია ისეთი, ცხოვრებასა შობს!..

ქალია ისეთი, ვნებასა ზრდის!..

ქალია ისეთი, წყურვილს განდომებს,

სისხლს აღუღებს.

კაცი ზორციელად აენთო და ქალთან მი- წიერი აღერსის ცეკვა ააწყო.

ქალმაც მიწიერი, ვნებანი აღერსითვე უკასუხა.

ცეკვავენ და ერთმანეთში იღვრებიან.

ცეკვავენ და ცა სიოცქეულით წითლდება.

ცეკვავენ და მიწა ხურდება.

ცეკვავენ და ტანი თერება.

ცეკვავენ და სისხლი ცხვება.

წივიან დაბერილი ნესტოები.

ფეთქავენ დატეხილი ძარღვები.

დაიღალა სული.

გაქდა გული.

გაქრა დარდი.

— მიწიერების მოთოვებით მშვენიერებაც მიგნებულაია — იფიქრა კაცმა და გაიხარა.

ბენდიერია კაცი!..

მ ი შ ვ ი ნ ი ბ ა ვ ი ბ ა კ ი ვ ა ბ ა

შემოღობილში შეფარებული ქალი — ზემთაგონება კი გაოცებული შესცქერის

მიწიერებასთან კაცის თავდაწყებულ ცეკვას. მერე ეჭვიანობის მედიდურობამ

ძლია, სავანე მიატოვა და შესძახა:

— ეც ვინ არის?!..

კაცი გამოერკვა, კვლავ ზემთაგონებით ანთო და ისევ მიჰკენ გაქანდა.

კაცმა პაეროვანი სააღერსო ცეკვა ააწყო და ქალეც ააყვა.

კაცმა მიწიერი ქალის ცეცვის ილეთი ჩაურთო, მაგრამ ქალი არ აყვა.

კაცმა ისევ მიწიერი ილეთი უტუნა, მაგ-

რამ ზემთაოვნება მანც არ აწყვა, თავისეულს მოითხოვს.
განცვიფრდა კაცი! ზემთაოვნებას შეეშვა და მიწიერებას მიუბრუნდა.

მიწიერება დარწმუნებულია. სჯერა, კაცი მას დაბრუნდება.

კაცმა ახლა მიწიერი ტბობის ცეკვა ააწყო და ქალი — მიწიერებას აყვავა.

კაცმა ქალი — ზემთაოვნების ცეკვის ილეთი ჩაურთო, მაგრამ ქალი არ აყვავა.

კაცმა ზემთაოვნების სხვა ილეთებიც უჩვენა, მაგრამ მიწიერება მანც არ აყვავა, თავისეულს მოითხოვს.

ცდილობს კაცი მიწიერება და ზემთაოვნება შეუერთოს, მაგრამ ვერ აწვევს.

გამოუცნობობისა და მიუღწევლობის საბინჯელა ტუნებამ შეიპყრო კაცის გული.

შემდეგ თვითელმა თავისი ცეკვა განაგრძო: პირველმა გრაციული, საქართველო, ზემთაოვნებული, მაგრამ არ გამოუ-

დის.
მეორემ ცეცხლოვანი, მიწიერი, ვნებიანი, მაგრამ არ გამოუდის.

გაკვირდნენ ქალები, რომ ვეღარ ცეკვავენ.

დალონდნენ ქალები, რომ ვერც ვერადროს იცეკვებენ, მიხვდნენ ქალები და სასოწარკვეთით მიწას გაერთხნენ.

თვალზე ხელფარებული მამაკაცი შემოლიბილი შებრუნდა და ზედნიერებადაკარგული სავანეში გაირინდა.

შეძრწუნდა კაცი, რადგან ორი მშვენიერება ვერ შეერთა, ერთ სულში ვერ შთაქცია, ერთ ტანში ვერ ჩასტია.

დალონდა კაცი და ხელები სახეზე აიფარა.

სრული ზედნიერების ძიების იმედი დაიშსხვა.

ქალები კი მდიდრულად დგანან და უცდიან.

ცხოვრების მშვენიერების მაძიებელი, ერთიმეორეს მიწყობი, მხრებზე ხელდამჯვინელი მოხეტიალე ბრძემი ისევ გამოჩნდნენ.

სახეზე ხელფარებულმა კაცმა მკლავები ჩამოჰკადა, თანავარძობით შეხვდა, რაღაც ისურა, შემოფარგული სავანის ღობე მოშალა და ჯობებად დაურია.

ბრძემი მალეცერებით ჯოხებს დაყვრდნენ და ისევ მწკრივად დაუწყვენენ.

კაცმაც კოხი აიღო, ბრძემს წინ ჩაუღვა და მშვენიერების საქებნელად წინ გასულვა.

ბრძემი კი ინსტიტუტულად შებრუნდნენ, თვალბილული კაცი ბოლოში მოვიდეს და საწინააღმდეგო მიმართულებით გზის გასულდნენ.

კაცი მორჩილად მათ მხარს დაყვრდნო და მშვენიერების იდეალის საქებნელად თან გაყვავა.

ბევრს ივლანა დუ ცოტას, — მშვენიერების სავანეს მანც მიაკვლევენ.

უკვა

შ ე მ ს რ უ ლ ა ბ ლ ა ი ა :

რვა მამაკაცი და ბერთი ქალი.

- 1. ძალა
- 2. სინაზა
- 3. სიძალადო
- 4. სიძარბული
- 5. ბირობაზა
- 6. სიამთი
- 7. სიციცხლა
- 8. სიკადილი
- 9. შხაბინიძაბა.

(მესკლერი თანსლუბა: კამერული ორკესტრი.)
თუნდება!..

შეურეკილი სივრცე...
რვა ერთიმეორეს ჩახლართული მამაკაცი გაყინული, როგორც ცაში აღმართული უნობრაო ლოდი. შორიდან მოისმის ფუფა.

რვა ერთიმეორემი ჩახლართული მამაკაცი ირხვეა, ცოცხლდება.

ცაში აღმართულ ადამიანთა გაყინული მომუნტე მიმდებ ილუბა, ნელ-ნელა იწყებება: ჯერ ერთი ტანი გამოეყო, შემდეგ მეორე და რვად დარღვეული სტენის სივრცეში განსლავდა.

რვა ადვილას სიმბოლური ნიღაბ-კოსტუმი დევს — ძალის, სინაზის, სიძულვილის, სიყვარულის, ბირობების, სიციცხლის, სიკადილის.

გამობობილი ფიგურები ნიღაბ-კოსტუმს წააწყვდნან, მონადირეებით მიირჩებენ და საკუთარ არსებობას შეიცნობენ.

ჯერ ძალამ ითავა, წელში გამართა, წინ წარსლდა და ფუფის მელოდისა აყვავა. მას ზედ მეორე წამოეწია და იმავე მუსიკალურ თემებზე თავისი ნიღბის ხასიათის ცეკვა განაგრძო.

მეორეს მესამეზე შეუერთდა, მესამემ მეოთხე მიჰყვა და რვაზე აყვავდნენ. მანამდე ერთ უბრავე ლოდად დაღუმებულნი — ახლა ერთმანეთის მიდევნებით ავიარებენ ერთსა და იმავე თემას, პირველს ხომ მეორე მიჰყვა და აბა მერვე წინას რას დაერიდება?

ძალზე გართულდა მათი მორჩევა. მაგრამ იმ გაყინულ მონუმენტთან გაყოცნულა მეცხრე ფიგურაც და ყველამ ცნობის-მოყვარეობით შეხვდა.

— ქალა!.. — აჩრუვდნენ.

— უნიღბო! — ახითხილდნენ.

ქალიც მიხვდა, რომ გამორჩეულია, უნიღბოდ დარჩენილი და ამიტომ ყველა ნიღბოსნის მიერ თვალში ამოღებულა.

პირველად ძალის ნიღაბმა იძალა და ქალს მისწვდა.

ქალი შემინებული აყვავა.

ცეკვებად ძალნიღაბა და ქალსაც ნიადაღვდა აყვავებს.

დაიღალა ქალი, მაგრამ არ დაიღალდნენ დანარჩენი ნიღბოსნები, — ყველა თავის ყაიდაზე ცეკვავს და ძალნიღაბისაგან უნიღბო ქალს გამოტაცებას ლაბობს.

ძალის ნიღაბმა ღონეზიხილი ქალი მისასლურებლად სინაზის ნიღაბს გადაუღოცა.

სინაზე ქალს შემოეხვია და მოეფერა.

ნიღაბთა ცეკვა ფუნს უწყობს.

სიძულვილის ნიღაბს გულმა არ მოუთმინა და ქალი სინაზის გამოსტყავა. ქალმა ვერც კი მოასწრო სიძულვილისათვის თვალბიმი ჩახსლდა, რომ სიციცხარული სიღაბმა აიტაცა.

გადააიწყდა ქალს ძალის უხიკობა, სინაზის მომამზერებლობა, სიძულვილის აუტანლობა. იგი სიყვარულის ნეტარებას მიენდო.

მაგრამ დიღბანს როდი გაგრძელდა უნიღბო ქალის ზედნიერება. ბოროტების ნიღაბი შუაში ჩაუღდა და ცეკვა თავისკენ გადაართო, ქალი მიგრბისა, მოტეხისა, დათრგუნა.

ის იყო ქალი ძირს ეცემოდა, რომ სიციცხეთის ნიღაბმა მხრებიდან აართვა და ღონეზიხილი ქალი დიდსულგანდ სიციცხლის ნიღაბს გადააძინა.

შეიშობს სიციცხლე, უმერის ახალგაზრდა ტანს, სიციცხლის გამჩნე, ცხოვრების გამგრძობლებს, მაგრამ ვანა დიდი ნხით.

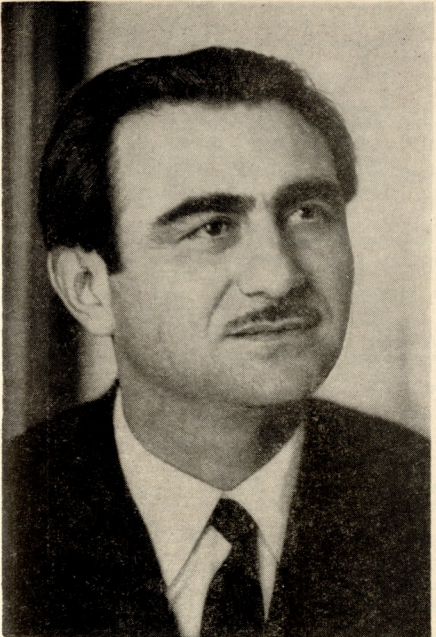
სიციცხლის ნიღაბმა თავისი დრო იყის. ქალს ხელი სტაცა და ჯვარცმულად აიარა, მიიყვანა და სულე ამოქანა.

ასე გაიჟამეს უნიღბო ქალი ნიღბოსნებმა.

რაბომ?

იმიტომ, რომ ნიღბოსნები უნიღბობს ვერ მიტანენ, საკუთარ ნიღაბს აძალბენ.

ჩინე ყველა გარს შემოტრყანენ, უნიღბო ქალი შუაში ჩაყენენ, შემოეკვრნენ, შემოეწვენ და ისევ ცაში აღმართულ გაყინულ, უხში ლოდად იქმნენ.

აკაკი გვიშაძე

ბეტქელმა
საქართველოს თეატრალური საზოგადოების პრეზიდიუმის პრეზიდიუმის
წევრალთა კავშირის სამდიცინოს და
სურნალ „სამედიცინო ხელოვნების“
ერთობლივი გადაწყვეტილებით.

თოფი და სიყვარული

რ ა მ ა

მოქმედი:

მსაბბ ხიფთარინი — მოხატბი გლანი.
მამისი — მსაბბის ცოლი.
მამი შვილები:
კობე — უფროსი,
სანდრო — უფროსი,
ლარი — მამისი,
გიორგი — ლარისის მამი.
სინო — ეფთისის მამი.
ალან გელოვანი — თაბალი.
რეი — თაბალის ასული.
ოტბი,
დედა,
რომანოვ რატინი.
ჯანსული — რომანოვის მამი.
ლარიოვ ასათინი — ლარისის მამის უფროსი.
ფილიპ შვანბერიკი — მამალი.
გალოვი ინჟინრბალი — პრეპროფირი.
ინანე აბულბანი — შიშოლარბაშვილი.
ნიკოი — დბილი ბბი.

გაბარბილბი:

ჯოკია,
მამალი.
მამისბი გუბაბა — ბბრბრბი.
მოქმედი ბბბი 1918 წელს ლბნბლის მამრბბი.

მედიცინის ვითარბბი აკაკი გვიშაძის დრბბს „თოფი და სიყვარული“.

აკაკი გვიშაძე სამამული თბბი ბბრბობა, რბცა სურნალი „მანთბბს“ და გაცბი „ლიტერატურული საქარბიელბბი“ მბბი პირველი ლექსბბი გამოქვეყნბდა. ამებბი იგი ლექსბბის ექსბი წინის ადტორბა. 1964 წელს დაწერბ პირველი მბბბრბბა „ლარბეს წყარბ“, შბბბბი კი ზედიზედ გამოაკვეენბ ვრცელი მბბბრბბბი „შეილო-გოგბი“ და „მბბოლდ ერთბ ნახბი“. ამბი მოხვეა ორი რბბბი „უარბამან უანბილბბი“ და „ვარბბული მბბი“.

1967 წელს ამბბოლბრბის თბბბრბი გბგა ჩფარბბბე დადგა აკაკი გვიშაძის პირველი პიესბ „სბსხლის ცრბბლები“. ეს წარბბდგენბ ქუთაისის და თბბლისბც აწვენეს და რბსპულიკურბ პრბბსამ მბს მბალი შეფახბბა მბსცა. თბბლისბს 1500 წლის ობბბისბბან დაკავბრბბბი გამოცბბდებულ კონსერვტური სბმბნბტრბმ დაკბრბდგა აკაკი გვიშაძის ობბბრბბი დრბბა „დღე-ღამის ბბბილი“ („სოლბმან-საბბი“). თბბბბბრბბბბის ამბბბბბი პიესბბის კონსერვტურბ შეიკრე პრბბბა დბბბსაბბბი პიესბამ „მბე ცრბბბბი“. ვეუბბზე მბბბდ მბბბც მწერბბის ორი ბბბბბბრბბბბბი პიესბ გბკბბბრბდა — „წმბბბბბი ჩოჩბბბბი“ და „უარბამან უანბილბბი“ („მუშბე გავუფობი ცრბბლი“). სბრკ კულტურბის სბმბნბტრბმ და სბრკ მწერბრბბთა კავბრბბა ოქტობრბის რბვბლბბის 60 წლისბავის ობბბი-ღუნბბს დაკავბრბბბი გამოცბბდებულ კონსერვტურ კ. მარბბნბბი-

ლის სბბბლმწერბ თბბბრბის სბბბბკბლი „წმბბბბბი ჩოჩბბბბი“ მბსამე პრბბბბი დაკბრბდგეს. ბბბბბის სბბბლმწერბ თბბბრბა ეს პიესბ კრბბბის თბბბრბის სბბბბბცე წარბბბბბინა და საკბბბბო პრბბსამ იგი შეფახბბა რბგორც თბბბრბის საუფბბო სბბბბკბლი „წმბბბბბი ჩოჩბბბბი“ ასევე წარბბბბბი დაბბბ სბბბბბის და ზეუბბბის სბბბლმწერბ თბბბრბბსა და ტბბბბის სბბბბო თბბბრბი.

„უარბამან უანბილბბი“ დაბბბ კ. მარბბნბბის სბბბლბბის, ბბბბბის, ფბბის, ცბბბბბის, ბბბბრბის სბბბლმწერბ თბბბრბბსა და ობბის სბბბლმ თბბბრბი.

ორბე პიესბ თბბრბბბბბი რუსულბდ და რბკომბბბბბი და-სბბბბბლდ რუსბბის თბბბრბბს სბრკ კულტურბის სბმბნბტრბმ ბბბრ.

აკაკი გვიშაძე თბბრბბბა ბბბი პიესბ და ბბბბბე დაბბბ: ბლქ-სბს პარბბის „ფერბბბბე, კუნბბლი“, ჩან ბბბლი კალბბბრბის „ბბბბრბბბბბ მწერბსლბბი“, მარბბ კბბბბის „ბრბბბი“, ბლქ-ბბრ ბბბბბის „ბბბე ერთბე სბბბბრბლბი“ და კარლ ვბბბბბ-ბბბის „უარბკლბბბბბ მბბბლბ კაკი“.

„წმბბბბბი ჩოჩბბბბი“ ბბბბბბა მბსკობის ერთ-ერთ თბბბრბი, ბბბი „მუშბე გაუფობი ცრბბლი“ (იგი თბბრბბბა ცნობბბბა რბბსბ მწერბბბა ნიკოლოზ ვბბბბ) ლბნბნარბბის ბბბბბის სბბბლბბის ბბბბბბრ თბბბრბი.

ბნელი. სინათლის წრეში ცალ-ცალკე გამოჩნდებიან მია, სანდრო და კოტე.

მია (თავი თეთრი ყაბაღაში გაუქრავს და უფი ნაბაღი მოუტრიახს). ამბობენ: ხეამლის კლდეზე უკედლავე გველუშაი წვესი, კლდეან გამოსულ წყაროს გზას უნდაბეს ხოლმე და ხან რიონისკენ აწევიგენბს პირს, ხოლმე — ცხენისწლისკენო. მე მჯობია, ზღაბრული გველუშაი კი არა, თითონ ცხოვერბა თამაშებს ამ წყაროს... ასეა: ცხოვერბებს გატყბნილო გზით სიარულთ არ უყვარს. მიდინ ახალო ადამიანებო და ყველის თავისი რუშენის დროშა მოაქვს, თავისი რუშენის გზით უნდა სიარულთ...

კოტე. ამ რუშენის დასაცავად იბრძობს კიდეც.

სანდრო. ზოგა — თითოთი...

სანდრო. ზოგი კეთილშობილოურ არბა ქადაგებთ.

სანდრო. ცხოვერბაში იბარევიგბს ის რუშენა, რომელსაც ხალხი მიპყვება.

მია. აი, კამი ბრალი, ვისაც არაფერი სწამს.

სანდრო. მე ჩემი რუშენის დროშით მივედი, თოდის ხიმუჭ ატარალებული დროშით...

კოტე. მე მინდა საჭირთველოთ თავის თავს მიუთაროს... ეს არის ჩემი დროშა... ერთგულთ თავისუფლებისთვის ვიბრძობ.

სანდრო. არ არსებობს ერთგული თავისუფლება ყველა ადამიანის თავისუფლების გარეშე. სოციალისტური რევოლუცია ყველგან უნდა მოხდეს... საშუაო ხელსუფლება ყველგან უნდა დამყარდეს თქვენ კი გინათა, ლოკაინასათი პატარა ნაგუშუბზე შეტყობ და ჩაეკეტო. ამ თოდს მანამდე არ ნაგუშუბზე ხელს, სანამ სოციალქვეყანას მტარავალბს არ მოგაპარებო!

მია. თოდს სიბუღვილის იარაღია და ამ იარაღით სიკეთეს ვერ დამაყიდებო შეყვეხებო.

სანდრო. ბიროტების შეიღებება მხოლოდ თითხი დაუბინდობრად, მეგლს ვერ მოხინაზრებო, უნდა მოკლა.

მია. დრო-ეშმა განსაჯოს, ვისი რუშენა უფრო შართლია. ვი მასი ბრალი, ვისაც არაფერი სწამს! ჩვენ რუშენის ხალხი ვართ. (უჩინარდებიან. ისმის მამლის ყვილი. თენდება. ჩანს გზა და გლხნური კარბიღამო. გოგია ზეზე ასულა და გასძახის წაჭურებებით ამომავალ მრესს.)

გოგია. მზეო, ამოდო, ამოდო, ნუ ფეგრბოთ გორას! (სადღო რტავს ზარი. ხანგამოშვებით კვლავ გაისმის მისი ხმა.)

ჯოკია. (მოდის დოდის ბრახუნით). ისმინის ყველამ! ლეჩხუმის შაზრის ერობის თეგჯდომარე დადიოკ ასათიანი ბრატენს... ისმინის ყველამ! მერე არაეინ შექას, არ გამოინათა...

ჯანსუღი (გადმოხუტა გზაზე). ჯოკია ვახლავარ! კი ყვირო გკოდინა! ცაში ღრუბლები არ დაფარებო!

ჯოკია (აღულღულდება). იუჟა! კიამე! შენა ხარ, ჯანსუღო?! არ გამიბთქე გულო!

ჯანსუღი. თავი რომ არ გავიგებოქე, მაღლოდელი არა ხარ? სულლოურ ქაღალდს რომ დაწერე რაღებო, ნაქე შემოვილაო!

ჯოკია. მე ქვეერი ვარ, რასაც ჩამბახებენ, ის უნდა ამოვიძახხო. ცხრა თავი კი მძინა!

ჯანსუღი. ეგ ერთი კი ნამდვილოდ თავი გაბია?

ჯოკია. ყველის თავისი საჭმე აქვს. სოლომონ ბრეტენა ბრატანა? ჰარპონის ჭრიუნენს, ბაყაყი ყვირენს, მამალი ყვირის და მეგლო ყმუთსო... მერე რა გძნა?

ჯანსუღი. კარგად წამიბიოთხე, არა წერია მაგ უთარო ქაღალდში?

ჯოკია. შემჩნეულაია, რომ ისმლოთთან ზაგის დადების შემდეგ ჯარისკაცები შინ გამოიქცენენ და თითქმის ყველოთ თან თფე-იარაღი ჩამოიტანა...

ჯანსუღი. პირში ცხელი კარტოფელი ვიდევს? გარკვევით წამიბიოთხე.

ჯოკია. სადა კარტოფელი, თორემ კიი შენი მუცელი ხერხემალზე მაქვს მიკრული. (ჯანსუღი ანიშნებს — წაივითხეო) კი, ბატონო, კიი! შემჩნეულია ისიც, რომ შითეოდი რუსთებდა ჩემ-ჩემოდ გადმოხსნის თორიარლდანი ხალხი და ქვეყანას აფანებს. ვინც იარაღს დღესვე არ ჩააბარებს, სიკვდილით დისიჯება! (ხელი უქაცხაბებს. ჯანსუღი ქაღალდს ხიბტს გაუყრას.)

ჯანსუღი. ახლა ენაც ამ ქაღალდით თარხობო?

ჯოკია. ვამე! რა ჩემი ბრალია, ჯანსუღო?! მეგლო ყმუთსი, ბაყაყი ყვირენს... სოლომონ ბრეტენა თქვენს წინაშე!

ჯანსუღი. ჩემი ბედი, ბებიაჩემის ბიძაშვილის — ნასროლი ხარ, წადი ახლა და (ხანგეხს ხიშტს აწკარავს) მეს უფრესებს მაყაფე თვალმინი წადი ხარა, მე ჩანარე, თორემ... რა ხანია კაცი არ მიმელოვას!

ჯოკია. სოლომონ ბრეტენა ბრატანა... (ჯანსუღი ხიშტს მოუღერებს.) პო, წაუალო... წვეთრფეო... მე ქვეერი ვარ... მეგლო ყმუთსი... (რტავს ზარი.) ავერ ზარე ვიკავს...

ჯანსუღი. ეგ ზარი გამოუყვანს თქვენს მტარობობს წრეებს სლამი გდავიცი შენს უფრესობას! მაღო თითონაც ვინახებუდე. (მიდის.)

ჯოკია. ვი, გულო! (დურკლის ნახევებს ისე კრებს, თითქოს დასტროსო. მერე გზისკენ მუშტს გაოქნებს და გაევა. გოგია ბავშვური ციბონისყვირობით უთვალთვალდება ამ ამბავს, შემდეგ ჩამოვა ბრბის, თოდს მხარზე გაიდებს, ბატარა ურკას ეზოხდა ამოგაორბებს და მიდის. ზარის ხმა გახლოვრდა და უტეც შეწყდა. ეღისა მხარზე კოკაზედგმული ქიშკარაში შევიდა და ზარის მიუგებო ყვირა.)

ელესია. ახლა წირვა-ლოცვის ეამი არ არის, რააც უბედურებაა.

მია. (ნაადმიხურული). გამარჯობა, ეღესია!

ელესია. იცოცხლე, ქალბატონო მია!

მია. ავი ვიბნარი, ქალბატონს ნუ ემხარა-მეთქი! ხომ არა ხანია შინაუფლებად ვხედვინებ ერთმანეთს... წამ კარგად მხატვდებო?

ელესია. მე რა მიშავს, ქალბატონო... ბოდინო, მია, თქვენ ძალიან დაღლილი ჩანხართ, შემობრძანდით გზოში, დასვენებო!

მია. დასაქენებლად არა მცალია. წყალს თუ დამალევივნებო...

ელესია. ახლავე, ქალ... ჭქქს გამოვიტან...

მია. პემუთი უფრო მიყვარს. (კოკს პემუს მოუშვებს.)

ელესია. ჯერ დასვენდით, ცოვი წყალი გულზე არ დადევით.

მია. ეს წყალი, როგორც არ უნდა დაგლიო, არ მიმეზიბოლებს... ძალიან მიყვარს თქვენი წყარო.

ელესია. იმ წყაროსთან ჩემი ბებიები და შენ ხშირად თამაშობდით.

მია. პო, ხშირად. ერთხელ სანდრომ სილა ისე გამაწვია, ლოყა ახლაც შეწვის ხოლმე... საამოდ. (ეგვიტო სწამს წყალს) დალოცილია. ამაზე უფეთესი წყარო არსად მეგულება. (ჩეკავს ზარი.)

ელესია. იქნებ თქვენ მაინც იცით, რას მოასწავებს?

მია. ცუდი ამბავია. ცაგერიდან მოგარბობს კაცები ამოვიდნენ, იარაღთან ხალხს იჭერენ. იარაღიანი ხალხი კი თურქე ეგელისის გზოში გროვდება: უნდა აჯანყდეთო. ავი ამბავი დაბრალდება. თოდო რომ თოდს თვალში ჩახედავს, ექ უშეკვება დაღორება კაცის ნისხლი.

ელესია. დებრითო, გვიშველო!

მია. სანდროს ამბავი რომ არაფერი გავგონო?

ელესია. არა?! თქვენი ვიგეთო რამე? ნუ დამამალა, შენი მუხლების ჭრიბი, თუ ისა...

მია. არა, არაფერი გამიბია. სანდროს ამბავს პირველად ხომ არ ვიბთხოვებო?

ელესია. პირველად არა, მაგრამ... უტეც ისე შეგვიკალოს სხე, აღმანის ფერი აღარ გავლეს, ქალბატონო... სამწელოვრბა უტროსი ბიჭის ამბავი არ ვიცო... ნუ დამამალა!

მია. არა, არაფერი გამიბია...

ელესია. აბა, კოტეს მოუვიდა რამე? ვათუე ჩემი უფროსი ბიჭი...

მია. კოტეს რა უშეხს...

ელესია. ასე გავითრებელი არასოდეს ყოფილხარ, მია?! მია! ეს ზარი სასიკეთოდ არ რტავს, როგორც უნდა გვაეწეო. ნახავების! (მიდის.)

ელესია. ქალბატონო?! ქალბატონო, მია?! მია... ნუ გვიჩინა! კოტე ახლახან ჩემი თათლია ენახე. შეგარებეთიათა. კოტეს რა უშეხს... სანდროს ამბავი არ ვიცო... ზარი უნდა გავიბთხო როგორც. (გადის.)

ელესია. რაღაც მიმალავს... ვითომ (თოდო იტენს.)

ელესია. არა, დებრთან ნუ ქანს ესტატე, კაცო. პუე, ესტატე! ესტატე (შობრბა). აი გინდა, ქალო?

ელ სი ა. თვის გინდა დააცემე დასვენე კოტა, წამოდი შენი (კოვას შეიტანს და გამოძრვდება).

ეს ტ ა ტ ე. (მხარზე თობდავებულა). ბიკო არ მოსულა ჯერ?

ელ სი ა. ასე აღბრუნდი მოდის?!
ეს ტ ა ტ ე. (თავს გულმოსულად მიადებებს). ამასაც თუ სიკოცხლუ ჰქვია!

ელ სი ა. რამ შეგაწუხა, კაცო, მაგარა მიწა გავგაჯღული?

ეს ტ ა ტ ე. გავგაჯღული მიქის ვატხაბა მე არ მიქარს. სახლს ზე მობრუნებ ხოლმე უპატივობდა, წყარო მტერე მობრუნებ, მეც ბრძო ვიქნებო შენი.

ელ სი ა. ვინახში ხომ არ გამოგვკვალეს, კაცო? წყალზე სხვა ღრის არ წყავსულა? (მარჯვარს იწერს) დიდებმა შენდა, უფალო!

ეს ტ ა ტ ე. სხვა ღრის სხვა იყო. წინათ ასე არ რეკავდნენ ზარს... ჩვენი ბიჭი ღორბებს დასდებდა მარჯავდათხუელს, ახლა კი მათუნჯის ატრიალებს, ამა! გადაგვეყავს ვიღაცა.

ელ სი ა. ცუდი ხომ არავერ გვიგვიო? რას შფოთავ, ვის ეპბძი, რიგინად ვამაგებებო, კაცო!

ეს ტ ა ტ ე. ჩემ თავს ვეპბძი, ჩემ თავს, ქალი! მთელი სიოფელი ხოზით მიყურებს, თითქმის სულ ჩემი კოტეს ბოლო იყოს, რაც შეეყვინებოდა უხედურება ხდება. (აღიჭრება) ბიჭს ქალი რომ მოგვეგოროთ, დროა. სხვა ჰუბაზე მოდებია, გულს შინ გაჩურჩუნდება... ოჯახს მოსწავებას.

ელ სი ა. მაგას რა სჯობია, თუ...
ეს ტ ა ტ ე. მიაღ დაეინახე. ჩვენთან ხომ არ შემოუხებვია?
ელ სი ა. კი, შეჩერდა.
ეს ტ ა ტ ე. რა მიზნაო?
ელ სი ა. წყალი დალია. მიყვარს თქვენი წყაროს წყალიო.
ეს ტ ა ტ ე. მარტო წყაროს წყალი? ბოლო ღრის ძალიან შემოგვიჭრია.
ელ სი ა. ჩემი ბიჭის სახლს ისე იტყვის ხოლმე, კატობ, დიდი ხანია გულში უხსნს.
ეს ტ ა ტ ე. მაგ გარსკვალს ჩვენი ბიჭი შესწავლებს ვითომ? უნდა რომ ამაში არ იყოს... დღისინებრი გოგოა, ძამაძამ, მინაც თაქადიშვილია. შენ გვინახია, ახალი ღრო უშველიო?
ელ სი ა. ბიჭი დამიბრუნდეს, თორემ, დედა ენაცალოს სანდროს, ვერავენ დამიბრუნებს.
ეს ტ ა ტ ე. სანდროსო? რას ამბობ, ქალო!
ელ სი ა. ამა, ვისთვის დიარება მია აქ? სანდროს ელოდება.
ეს ტ ა ტ ე. აჰ, რალაც არ მჯერა მე ქვ. კოტეს მია უყვარს და მია კი სანდროს ელოდება?
ელ სი ა. დიდი კოტეს უყვარს? დმერთო, ნუ გადაბრუნე!
ეს ტ ა ტ ე. შედის გულს თუ შულის ამბავი გამორჩებოდა, არ მეგონა. კოტეს ამ ბოლო ღრის მიაას სახელი დამითაც კი ამბოდებს. გამიბრუნდა ახალი სადარტეული! ვითომ ძებნაშუა ერთი გოგოს სიყვარული ჩადგეს და ამ სიყვარულმა სამტროდ გადააკლდის ისინი, ჰა? ძმას თუ ძმა შესთქულა, მტრისას!
ელ სი ა. სახლრო დამიბრუნდეს და ძებნაშუა ჩემ გარდა არავის ჩაეყვინა. (შედის შინ, ესტატე უპოვარს აყვითებს. ნიკუჩა შორიდან მოიმდგურა).
ნიკუჩა. ალკუბი და თვითარა, გოგო! ღვინე მომიბრუნე! დამისხე, დამალღვინე, გუნებაზე მომიყვანე... ჰეიოიი! (უტეც გამოაჩინა დამალული ხის თოფი და ესტატეს გადაუწოდა.) ბაბუა ესტატე, ჰა, ჩეიბარე!
ეს ტ ა ტ ე. ნიკუჩა უხედურე, ეს რა არის?
ნიკუჩა. ა. თალო გეიოის და ყველაფერი. ვერ უყურებ? თითო, თითო!

ეს ტ ა ტ ე. მე რათ მიინდა შენი თოფი?
ნიკუჩა. რა ვიცი მე! გინდა შეწვი, გინდა მოხარზე, გინდა უშმაღ შესანდროს. ასე მითხროს: ვინც თოფს კოტეს მამაში არ ჩაბარებებს, მუფუსთავთან ვახერხებენო. მე ჰქუა არა მამე, თვარა, ისე სულყოლი კი ვარ ვერ, ვიცი, ვახერხებდა რაც არის... რომ გამხებრტოვნი, იმ ნახერტდამს სულყოლი ამობივა და მოყვალდება... ჰოდა, ამ თოფიკალს ხომ არ გადაცემები თან?

ელ სი ა. (გამოვიდა). დავეკინიან, კაცო?
ეს ტ ა ტ ე. მარტო დაეკინება ადვილად მიიწოდებს კაცი. ზოგი, ვერცხობა, თითონ ვერაფერს მიბრუნებს და, ავერ, სულელის პირით მომანდებს... ვიცი, მემუქერებიან კ-

დევ... ჩემი თავი ჯანდაბას, ვიღაცა ინტერალო შევლო მომიკვლავ და მომპოხოს... ახლა იმდენი თოფიკალი ვიღვლი... (თოფი გაკარდა, მიუგმა ეჭო გამოსცხვს დასწრეს)
ეს ტ ა ტ ე. რატომ და ვედისა ერთმანეთს შეხვდეს, ბოლოდ ვის წამოძახება მოასწორებს, ველნაბევნი გამტერდნენ.)
ელ სი ა. კაცო, ჰა? (აქაოდა, ჩვენს შვილს ხომ არ ესტო-ლუსია).
ეს ტ ა ტ ე. ვითომ? რა ვიცი...
ელ სი ა. გიგონი, დმიბრტის რეუსთან ისტოლეს. გაბარბინ ერთი!
ეს ტ ა ტ ე. (რალაცის ეშინია, ფეხს იატრეკს). ნიკუჩა, ბიჭო, გაიხე...
ნიკუჩა. მტერ მეც რომ გამხებრტონ?
ეს ტ ა ტ ე. შენ ვინ რას გერჩის, ზენდერო!
ნიკუჩა. ა. ბალი რომ დამწიფდება, შემიშვებ?
ეს ტ ა ტ ე. მაგის ჯაფრი გაქვს!
ნიკუჩა. კი, აა, ბალზე თუ შემიშვებ, წყალ... ჰო, მარბა-ლი ჩემ ბერდუნეს ავერ ტოვებ, გეპარებოდეს. (თოფს დაადგებს და წაშუქვნილდება).
ეს ტ ა ტ ე. ნუ გეშინია, ქალო, ახლა თოფს ორკამაკად ისე-ორიან.
ელ სი ა. მეც მაგ მაშინებს. ყველას თოფსა და მუშტზე უჭირავს თოფი, კაცის დახლობა აღარ წიან... სულ-ლოის მობრუნებულს ვინღობი, კაცო? ვიღაც, შენი თავალით ნახე, რა ხდება... იქნებ გაბრუნებულ კაცს შევლა სჭირდება, უშკუო ბიჭო უშველიო!
ეს ტ ა ტ ე. ჰო, კი, წყალ. (ფეხბარევით მიდის. ედესია თაქალზეზე ხელს მიიჭრება).
ნიკუჩა. ბაბუა ესტატე! დმიბრტის ცოლს ვაეიშვილი მია, ე-გია და ცისთვის უსჯოია დმიბრტის თოფი! შარა, ე-ღვინახე, ცა ვერ გოუხებრტო.
ელ სი ა. მაღლობს უფალოს (შინ შევა).
ეს ტ ა ტ ე. ბაბუა ესტატე, ხომ შემიშვებ ბალზე?
ეს ტ ა ტ ე. კი, როცა დამწიფდება...
ნიკუჩა. ა. ახლავ შევალ და სანამ დამწიფდება, არ ჩამოვალ. უნდა! (გაქცა და მობრუნდა.) აღმე რომ ბალზე დარჩე, დამუფები შეეყვანე, ხომ ბაბუა ესტატე? არა, ბალზე არ შევალ, ჯერ ტყემალზე შეველები და გამოიბეტს-ტები. ვაშა!
ეს ტ ა ტ ე. (გაქცული ნიკუჩას თოფს გაყოლებს). ზენდერო! ჰარ, ამ წუთისათვის ხომ არაფერი გავგებავ. (შინ შესვლას ამბობებს).
ოტი ა. (ფარავს აყვირა. თოფი უჭირავს.) მიინძელო, მიინძე-ლო!
ეს ტ ა ტ ე. (შემობრუნდება და შემეცხარი უმაღლეს გაიხევის უკან). ვინა ხარ?
ოტი ა. ქვე ამ შევაშინა, შე კაი კაცო, თოფიანი არავინ გინახავს? ოტი ვარ ტყემალზეშილო, ნასალდათარი კაცი.
ეს ტ ა ტ ე. ჩემ სახლთან რა გინდა, ნასალდათარი კაცო?
ოტი ა. შენი სიკეთე და კარგად ყოფნა, ჩემო ბატონო. დარბის ვებებ, ხეცურბინას ქვრებს, აქეთკენ მომასწავლეს.
ეს ტ ა ტ ე. რა ზო შენ ღობაო?
ოტი ა. რავერ გობობა, ბატონო? ჩვენი სოფელიოა, ხანავ-ქარელიო. როცა გოგონა იყო, მამიყვარდა, მამა მოგვხსენებთ ჩვენებურბინას ამავე, სანამ მე დარბიკუნას გუ-ლო გოგონებში — მიყვარბარ-მეთქი, მოვიდა ერთი ამა-ფური კაცი, ახელ-დახელა, მაშინვე დანიშნა, მათგინი მოა-ყენა კარს და მე ქვე დარბირი ხანამარბო. ამასწინებებ-ღე დარბის ჩვენში მოკვიარი თვლი. მითხრეს: კარგა ხნის ქვრებიო. იდეგოა გულში ძველმა სიყვარულმა. გადავ-ყვირებო: ახლა მიაინც ვითხბო-მეთქი, მარა, რომ შევხე-ვდი, გული ყელში მომტყინა და ვერავინ ვუთხობარ... ჰოდა, წამოვიდი აქ მოსალაბარებოდლ...
ეს ტ ა ტ ე. რამდენი წლისა ხარ?
ოტი ა. ოცდაათობზეტი ავერ გამახდა, ყველიერის ხუთშა-ბათის. წლოვანებას რაზე მეიკობები, ჩემო ბატონო?
ეს ტ ა ტ ე. ამნის ქვე უყოლოდ დღობარ?
ოტი ა. ასეა და კაი რა ვქნა?
ეს ტ ა ტ ე. ჰყვალ და მოგვკვლა? (ოტი თავს აწვენს) ავი შეგვდა და გოლმეი?
ოტი ა. რაქვებმა კაცმა ქალის მოყვანა მოხერხება და იმას გოლმეი? ქვე როცა გავიხეხე, ჩემო ბატონო.
ეს ტ ა ტ ე. მტერი აქამდე სდ იყავი, ახლა მოხედი გონს?

ოტია — ერთხანობას საშოკარზე დავდიოდი, მერე ჯარში მიყვით თავი, რა უშავს ბატონო, სიყვარული ეძიებ არ გვირგვინს, ღვინისა არ იყოს, რაც უფრო ძველია, ისა სჯობია.

ესტატე — დარაის ახლა ვევი ჰყავს... წამოზრდილი.

ოტია — ვიცი... ქალს ერთი შვილი რას ეყოფა. მართალი დიდი ხნის მტრები?

ესტატე — ბიჭი მუცელშივე დაუბოძდა. ქმარი იმ ცხრასა აიხუტებოდა წელს მოუვლეს აღზინოვებულმა, წითელ-რანხელს იყვ.

ოტია — რა წყალო, აცხონის ღმერთმა.

ესტატე — უცეროსი ძმა იყო ჩემი.

ოტია — უჰ, რას ამბობ? ბოლოში, ბატონო მგონი, გაწყენი-ნეთ რაღაც... არ გვიცოდო, თვარა, ბებიასემის სათელი სული არ წამოწყდებოდა...

ესტატე — რაა, ბატონო, საბოლოო, გიყვარს ხომ არ გმულს? ავერ შენ და ავერ ჩემი რძალი. კარის მუხობო-ლია. ამაღლე ბევრი თხოვლობდა, არავის გაყვა. შენ თუ დაგვაბუღებ, მე რა მეთქმის... ამდინარე ერთხელ იბადებ და სანამ თვალს ახელს, სიცილე უნდა. გო-ჯი გვიგია-ბიჭო! დარაია ჰქე, დარაიო! რძალი. გამოი-ხედ, სტუბარია არ გესმით? შინ არ არიან.

ოტია — ამაღლე მოუხელვარ, დაველივდები.

ესტატე — ეგოში შემობრძანდები.

ოტია — აქ ვიცი — არ მათვის და არ მაშვილს. (გაბოლბებს.)

ესტატე — ბოლოში... სალდათობს ხომ შორის, ეგ თოფი რად გინდა?

ოტია — ოსამლოთთან რომ ფორტო დეიშოლა, ვინც ჯარი-დან შინ გამოიქცა, ყველამ წამილო თავისი იარაღი და მარტო მე ხომ არ გადავადვდები? არ უნდა ქვეყანა, ვინ იცის სად დამჭირდება... სმას არა მთხოვს და ჰქავს.

ესტატე — თუ დაგჭირდა, ქალსაც მიგატაცებინებ, არა?

ოტია — არა, ბატონო, თუ არ უნდვია, მიძალბება რას მიქ-ვია? თოფი ისე მინდა... საშოშია ახლა უღარადოლ სიარ-რული.

ესტატე — ჩვენში უამიამო გაყვირია: ვინც თხოვობას თოფს არ ჩააბარებს, თავისივე თოფით დასტერობს. ხიფათს არაფერს შეგაძმბოვებს მაგ ზებრანა...

ოტია — რა გიცო, იქნებ ხიფათს გადაამარჩინოს კიდევ... ყო-ველ საღვთო მართებულს და ვერ წამარბივს... სანამ ქვეყანა არ დაწყნარდება, კაცმა თოფი ხელიდან არ უნდა გაავდოს.

ესტატე — შენი გზაა მე ჩემი მითქვამს. (შედიან შინ. ოტია ბოლოსას სკემს და დიდინებს. შვილის მხარეს თხზავ-დებულს გოგია, დინახავს ჭიშკართან აყუდებულ ოტიას და ცნობისმოყვარეობით მიამტერლდა.)

გოგია — ძია, ვის უცდი აქ?

ოტია — არავის, ისე... შენია მაგებულ თოხი? (გოგია თავს უქნებს. ოტია აღერსით გადაუსვამს ხელს.) მამა არა გყავს?

გოგია — კი, მყავს.

ოტია — მერე შენ გათონინებ მაგხელა თოხით?

გოგია — მამაჩემი შინ არ არის.

ოტია — საშოარზე ქალაქში?

გოგია — დედა მეუბნება ხოლმე, ძალიან შორს არის წასუ-ლი და მოსვლა იმითმ დაავიანდათ. სულ ველოდები, არ მოდის.

ოტია — ჯარში იქნება.

გოგია — ერთი სურათი გვაქვს, იქ თოფი უქორავს შენსა-ვით... ცოტათი გვაქვს კიდევ.

ოტია — დედაშენს რა ჰქვია, ბიჭო?

გოგია — დარია დარაია.

ოტია — რას ამბობ? დარაიოს ბიჭუნა ხარ? გოგია გქვია ხომ? (გოგია თავს უქნებს გაკვირებულმა) შენ კი გვიხე-ვებო, ჩემო ანგლოზნო გოგია-ბიჭო, ნულარ ელი მამა-შენს, ა, მოველი შე.

გოგია — შენ მამაჩემი ხარ?!

ოტია — (დაინანა). ჰო, ვარ... თუ ვინდა... თვითონვე არ თქვი, ის სურათი შენა გვაქვს? სად არის დედაშენი?

გოგია — წყაროსთან შეჩერდა... ახლავი ვახარებ. (ჯარბის.) დედა, დედა მამა დარაიუნა, ჩემი მამაა!

ოტია — ღმერთო, ნუ გამიწერა, არა ვერ ცდილი კაცი. გულში თუ ავი რამე გავიფიქრო, ცხელი ტყვია ჩამეხსას შიგ...

დარია (ბალახით სასვე კალთა უქორავს). ოტია, აქ რას უცდი?

ოტია — დარია, გადაჭრით მინდა მოველაპარაკო...

დარია — რაზე, ოტია?

ოტია — ვითომ ვერ ხვდები... ქვე გემსხორებენ... რავერ მიყვარს.

დარია — იმ დროიდან ბევრმა წყალობა ჩაიარა.

ოტია (სერდზე მიიღებს ხელს). იმ წყალობა ამაზე გველი-რა აქვს, მარა, მამინდელი ცხელი გული ახლაც არ გამ-ნელდება... მაშინ, ვიცო, შენც მოყვარული... გულში ცო-ტა მაინც არაფერი შემოგირს? თუნდაც ნაწარწყალი... პატარა ნაყვერცხლის ნაჭერწყალი...

დარია — იმ ნაწარწყალს ბევრი ნაცარი აყრია. ვიცო, კარგი კაცი ხარ, ოტია... მე ჩემი სულნათელი ზალოოს სსოე-ქას ვერ ვუღალატებ... ავერ, შვილო მებრუნება იმედოდ. ქვეყანა დიდია სხვაგან ემიო შენი ბედ-ლობა!

ოტია — დუნია მოვიარე, გულს არავინ მოუცხო... გოგო.

დარია — ეჰ, რაა დროს ჩემი ვიგობობა ან მტრებმა? კარ-გა ხანია ხარის უღელს ვეწვიე ცალკულადა... ძალი-რომ ვერ თავსარებანი, აღრცე მაგონდება. ჩემი თავი ახლა ჩემს ხელთ აღარ არის — მიწაში ამოდებულ კაც-სა და მის ბნელთავე ბოტარტ ვეკეთენის... ვერც ერთ-ს წავაბთებ, ვერც — მითერეს. წაღი, ოტია, წაღი შენს გზაზე!

გოგია — (ურჯავს მოუძღვს წინ). დედა, ეს კაცი მამაჩემი არ არის? (ჩეხდაცურებულნი იყურებიან.)

დარია — შინ შედი, შვილო, შინ!

გოგია — დედა, ეს მამაჩემი არ არის? მომატყუე?

ოტია — (დარაის). ბავშვი მაინც შეიბრალე, უფხარი, მამადა-თქო. ბიჭისთვისაა კარგი, მამა ეხატება.

დარია — რატომ მოატყუე?

ოტია — ჩემი ძეგული ვის გაუგონია, გოგო? თვითონ ჩაგი-ვინებია, მამაშენი დაბოღუნებო. სურათი გქონია, იმას მიამაშავსა. ბავშვი მამა უნდა.

დარია — მიწვეული უშამობას. აქამდე გადაიტანა მომავალ-ში სულ არ გაუტყობდა. ჯერ შენ თოფი არ გაგატეხი ხელიდან, ოჯახს კი ვინდა მოიკლო. ერთმა თოფიანმა უკვე მაგულჩინა თმა, ჩამაცა ბავი კაბა... წაღი, ოტია, შენს გზას ეწვიე!

ოტია — ტუ შენს იქით გზა აქამდე.

დარია — მიუხედავად, ქვეყნებმა გზებთან დაწესილი...

ოტია — გულს ყველა გზაზე ვერ შეაბრუნებ.

დარია — ჩააილიო წყალო უქან აღარ ბრუნდება, ოტია.

ოტია — სიყვარული წყალო არ არის, ცეცხლი... (ციცხელი კი ნაქარაფი იმანება. სულ რომ არ გვინია განისტრეკავდა გამთანაობს.)

დარია — არ ვიცი მე... ყველა თავისი გზის ბატონ-პატ-რონია.

გოგია — დედა, მე ეს კაცი ახლა მაგონდა... არ არის, ხომ?

დარია — მამაშენი აღარ დაბრუნდება, შვილო, აღარ.

გოგია — მერე იქ გამათხოვს რა უნდა?

დარია — ისე გამოიარა.

გოგია — ისევე მე ვიცო, ისე რაც არ... (ოტიას.) მოზორდი აქებობას!

ოტია — ცუდგაბობას მარტომ რამე?

გოგია — არ ვიცი მე. მოაშორდი მივხედიე ყველაფერს, მი-ცხელი: შენ გინდა დედა წამარბო... კი, ასეთ... ერთი იყოშოვი თოფი!

ოტია — სხვისთვის დედა კი არა, კაშლიც არასოდეს წამი-რთებია.

გოგია — ჰოდა, წაღი!

ოტია — რომ არ წავიდო?

გოგია — ამ თოხით ვაგინობ თავს. მე დედას არავის გვაე-ტან. დედა, უფხარი მოვეზორდის, თორემ...

დარია — დაწყნარდი, შვილო, ეს აღმინა აქ სააკაკოდ არ მოსულა. ამავეა გავიო და წავა. შენ შედი შინ!

გოგია — შენც წამილი!

დარია — შედი, მეც ახლავი წამილი.

გოგია — არა, წინ გამიქე!

დარია — ა, ოტია, ხელზე კარავი იყავი!

ოტია — მაინც დაიფიქრო, ჩქეძე...

დარია — გვინია, არ მიფიქრო!

ოტია — კიდევ დაფიქრო. შენც მამინაცვლი ახლავ... მა-მასში არ გამოგერჩეოდა. გასოსეს?

დარია. რა დამავიწყებს? ესა მკაყალი თოფი
ოტია. პოლა, კიდევ დამავიწყებს.
დარია. დავფიქრებდი.
ოტია. გამომვილი ხოლმე აქეთ, ორბელში მოყვები მყავს
დარია. მოყვებთან სიარულს მე ვერ დავიწყო.
ოტია. არ მინდა იმედო ვადავწყვიტო.
დარია. რაღვის იმედო ანაბანს ყველთვის უნდა ჰქონ-
დეს... (საფლიანად მიიჩრებება. ეტყობა განწირვება
ეხსლება.)
ოტია. დედა, რამ გავაქვავ? გამოადგი დედა!
დარია. მოვდივარ, მგელო, მოვდივარ... რატომ არ დაქა
ჩემი დაბადების დღე, თუ ეს ვისმათი მგელოდა! (ცადის,
გააკვირება გოგია.)
ოტია. (მარტო.) სად ჯანდაბაში წაყიდე ახლა? ეს დალოცვი-
ლი ქალი მიცნობდა მინც და ასე უარით მისტუმრებდა...
ვინც არ მიცნობს, ის სულ არ წამომყვება. უცოლო შეი-
ვლო დავებრდე? (ნაფლიანად იყურება დარიას სახ-
ლისკენ. მივპარებინა ჯოჯია და ელდარი. წამში აართ-
მევენ იარაღს და ხელს მუხურავს.) რას მერჩია?
ჯოჯია. რა უფუთო არა... მთავრე კლესიონად და მიხე-
ვო დარია. საცოდავი არა... მთავრე კლესიონად და მიხე-
ვო დარია. ერთი ძაღლი ნაღვლი დარჩება.
ჯოჯია. ჯერ გავგებო, ვინ არის.
ელდარი. ნაღვლი. კოტე მოსაკვავად იყო ჩასადრებუ-
ლი. მიდი!
ოტია. ვაიშე! ვინ ხარ ქრისტიანი, მომეშველე, მკლავენ ამ
პატროსან ცაცს!
ელდარი. პატროსნებაზე რომ დებს თავს! მე შენი...
(ურტყამს.)
დარია. (გამოხედავს.) ოტია, რა დაუშავე მეგ ხალს?
ოტია. ქვე რა ვიცო... დახვრეტას მიპირებენ, უხვხარი რამე!
ელდარი. პეი, ვეკაცებო, რას ერთით მგ ანაბანს?
ელდარი. შენმა ბიჭმა დამავლა, დახვერე! ჩემს მოსაკ-
ვლად არაინ იყოს ჩასადრებულო. პოლა, ეს არამზა-
და სკენისასათი გამოვიტყვირე.
დარია. გმ, კაცი აქ სამტრიად არ მოსულა.
ელდარი. შენ ვინ გეკითხება, დედაკაცო, წადი ფხალი მო-
ხარშე!
ელდარი. მე დავაყენე აქ დარავად, არაინ მოგვიტყეს-
მიეთი. მოუპოვებო შორეული, გაათავისუფლოთ ახლავე!
ჯოჯია. ბოდიში, არ ვიცოდი, ჩვენთან არა ჰყავდა, ხაზრ-
მანბე ვაქვს ყველა თოფიანი შეიპყართო... სოლო-
მონ ბოქნება ბრძანა...
ელდარი. მარად გამომთვარალხართ სადაღაც... ვინ ააწო-
რეთ?
ჯოჯია. ამ სოფელ-ქვეყანას ყოველთვის მტერმა უფურს
ღწიხოლად! (ოტის ხელს გუხნის.) კოტე ზეტურია-
ნის კაცი თუ იყავი, თავიდავმ ვერ თქვი?
ოტია. ვინ მაცალა?
ელდარი. აბა, წავედი ჩემს (მიდიან ღიღინით.)
ვინც კი ღიღინს მსმეოდა, თავის ქება ვის უთქვია,
ღვინთი სასეკ ჭურში ჩავსება, ვადავლაბავ უსუნდქია.
ოტია. ამ სიკეთეს, ბატონო, საფლავში არ დავიწყებ.
სწორად სულს მამოსწრათო... ძალიან დიდი ძაღლობა!
ელდარი. არ მინდა მთავრობა. ახლა გავცალე აჭურობას
და მგ თოფი მთავრობას ჩააბარე, თორემ კიდევ შეჭარის
ხიჯის და ვეღარაინ ვმშველო.
ოტია. ამ მინდოდა ხელცარიელი წასვლა. (შეხედავს და-
რიას.)
დარია. წადი, ოტია, წადი! ასე აჭობებს. ღმერთმა თავი-
დავნი არ მოიხილბო და ახლა ვეინაბა. წადი, ოტია!
ოტია. პო, წაველა... ჯანდაბას ჩემი თავი... ცხეს რომ ყის-
მინ და დავგებო... ნახვანდის! (მიდის.)
ელდარი. კარგი ქალი ხარ, დარია, კარგი. შენ რომ ჩემი
ძმის კურს ასე წმინდად მინახე, მარტო ამისთვის
ცხენდები. (ურჩის თვალს თანს.)
დარია. საღლა ვარ ქალი, თორემ... (გზას გაკვირებს.)
გოგია. (შემოვრბის ასეხილბოდა.) დედა, ეს ელოდები?
დარია. არაის, შელო. შენ მეყოლე კარგად და დაზარა-
ვის არ მშველოდები.
გოგია. ესტატე ზიბია, კოტე არ მოსულა ჯერ! (ესტატე
თავს გაიქნეს.) დამიბრო, თოფს მოგვინდა.
დარია. (ესტატეს.) მარტო, რას გოფთვს ჩემი ბიჭი?
ელდარი. შე არაფერს. კოტე თოფს დაბირებია.

დარია. თოფს დაბირებია? ესა მკაყალი გოგია თოფი
არაის მისცეს, თორემ... ხიჯათი რომ მოუფიქვს, ქვეუ-
წერებს და დაბეჭდვავ... მამასთან თოფმა მოიხილა, შე-
კოფმა შინ წააბოლო, ბიჭო, რა ღროს მენი თოფინა, ჯე-
თიფის ხელა არცა ხარ.
გოგია. დღეს ყველას თოფი უჭირავს ხელში.
ესტატე. პა შენც დაიჭირე.
გოგია. იქ, ეს წაყენს თოფია, სულელის თოფი... (ცადავ-
დებს.) მე ნაწილი თოფი მინდა, მამაჩემს რომ ჰქონ-
და.
ესტატე. მამაშენმა თავისი თოფი სანდროს უნადერბა, ვინ
ივის, ახლა ის თოფი ხარ არის!
გოგია. ჩამავა სანდრო ზიბია და წაყართმევე! აფერ ნახავს...
დარია. ცხონება აქვს მამაშენს, შინ წამოდი თორემ! (ყურ-
ზე წაყენება, გოგია ვარბის, დარია მისდევს.)
ელდარი. შემოდი, კაცო, შინ, დასცენე! სულ უნდა იხიარ-
კეულავო! ეგ ურბის თვალა არსად ვაგვექვევა.
ესტატე. მართლაც... ეგე! (შედის შინ. ცახვ ღრბელი წა-
მოწილდა და აირია. ოტია მიბრუნდა; დარიას კარ-
მიდამოს უთავითვალბეს.)
ოტია. სანამ უცოცხალი ვარ, ამ ანგელოზს ვერ შეშველევი,
ვერა.
ელდარი. შენ, კაცო, რატომ არ გამომყევი უან?
ოტია. ქვე სად უნდა გამოვყოლიდე?
ელდარი. თუ ჩვენთან ხარ მოგვეშველე, ხალხი გეკალა.
ოტია. მე რატომ უნდა მოგვეშველო, ვინა ხართ თქვენი?
ელდარი. შენ დამაგებე, თორემ... ის თოფი ველარა გვი-
ვალს. შენ ბუნებრივებს ემხრობი თუ ჩვენს მთავრო-
ბას?
ოტია. რა ვიცო... არაის არ ვემხრობი.
ელდარი. ეგ საყენი ჩიტებს დუფავრე, ან — შენისთანა
ბატებს.
ოტია. ცხონებული მამათყამის ნათელ სულს გუფიქვებო...
ელდარი. გამოვლდი, აქ ნაწილიად რატომ წრიალებ?
ოტია. ყველფერს შენ ხომ არ ჩავიქნევე? რა შენი საქმეა?
ელდარი. დიხავს რომ ჩემი საქმეა, რადღან თოფი გეჭი-
რავს... ვის უნდა ესროლო, ბოლშევიკებს თუ მენშე-
ვიკებს?
ოტია. კაცო, შარზე ხარ? რა ვიცო მე ბოლშევიკი და მენ-
შევიკი?
ელდარი. ტყუი! ეგ თაღლითობა არ გავივა ჩემთან! მე
ისეთი თაღლი მამქვს, ქვეყნისათვის რა ღებდა, ის ამ გამო-
მეჩარება. გამოვლდი: ვის უნდა ესროლო ეგ თოფი?
ოტია. ვაიშე, ქვე რას ვადავლდი ვს დღისათვის შეჩვენე-
ბელი? ვინც თოფის სროლას დაიპირებს, იმას ვესწ-
რე. წყნად რომ მოპარეთ წამართვი, ახლავ კ ვერ მოა-
ხვრებ, ეს თოფი მე თავის დასაცავად მინდა. იმდენი
ყარად ღადის ტყუი.
ელდარი. წამომყევი, წამომყევი, უფროსებს გაეცი პასუ-
ხი! მე შენთან ლაშობის თვის არა მაქვს!
ოტია. კი ბატონო, წყვილთ, წყვილთ ვინდა... ოლონდ ზე-
ლო გასწვი იქით, ამ თოფს მე ეპოტინებში! რაც ჩემია,
ჩემია... შენ მომიცი, თომ მართობე! (ცადის, დღემდე
თანდათან ჩამოწვა. პაუზა. სანაირსეფური სწინაწერი.
გავარდა თოფი. ესტატე და ელდარა გარეთ გამოვიდ-
ნენ. კიდევ გავარდა თოფი ორჯერ, მიუბემა ექროდ გაი-
მეორეს.)
ელდარი. ეს სასიკეთო სროლა აღარ არის, კაცო, გემისი?
ესტატე. ყურე კი არა ვარ...
ელდარი. მეგრე, რაღას უღებხარ აქ, წადი, გავიგე ამაზე!
ესტატე. ერთად წაყიდე, ასე აჭობებს...
ელდარი. თითონ არ ვაბადრთხილე, სახლს უპატრონოდ
ნუ მთარებო? წადი, კაცო, წადი! ჩემი ბიჭო თუ ნა-
ხო, უბარის, ახლავე წამოვლდი შინ... ოღუბელი ირევა...
ესტატე. დავაიმედებს, ამეგრადან მშვილად ცხობაგუბო-
ვს არის მშვილი ცხოვრება? უუხ! (მიდის გაგუბოცე-
ბელი.)
ელდარი. კაცო, ვერ შეშველე ხელბოთი სად მიხვალ? მუ-
ჭირო მინდა დაიჭირე? ისეა ქვეყნიერება შეშვილი და
გამართული, რა იცი...
ესტატე. პო, კი მომავინე! (მობრუნდა და ელდარის მუ-
ჭირო გამოართვა.)
ნიკოზა. (შორად.) ვაი, ვაი, ვაი!
ესტატე. რა გდარიალებს, შე ბუნდირი?

ნიკუჩა. გერონტია ახელგანთნის თოვის ათმევენენ — ბოლშევიკი ხარო, მიძელონაში თოვე ვაგარა და ჩიტი არ ჩამოაღო ხიდან?
ესტატე. უპ, რა მომადრია, კაცი! შერე შენ იტირე ის ჩიტი?
ნიკუჩა. ჩიტის სატირლად ვის ეცალა შერე ის თოვე წაართვე გერონტის, თოთონ გერონტია ვაკოქს, მიავლეს ვაკოლზე და თავისევე თოთო ვაგებრეტა...
ესტატე. ვაი?! მართლა?
ნიკუჩა. მართალია რის მამლე, რომ ტყუილი ვითხრა?
ედესია. კოტეც იქ იყო?
ნიკუჩა. უფრო დიდი მთავრობა იყო და კოტე არ იქნებოდა?
ედესია. ვაიშე შვილო, კოტდის გზაზე დაგაყენეს? ნიკუჩა, ვინ ესროლა თოთი იმ უნდლურს?
ნიკუჩა. კოტემ სანა კაცი დაამკურთხა და ბუხ! ბუხ! ერთს თოთი არ გაუვიდა... ვილაცა იტია ყოფილა.
ესტატე. უბედური გერონტია. ხუთი შვილის მამა და სახერტად რაგორ გაიბეჭეს იმ უჩუქლოებმა? ცოდაც მალე აღარ არის ქვეყანაზე?
ედესია. ვაიშე, შვილო, ვინ დაგაყენა კოტდის გზაზე? რა შეშუქლება! ღმერთო, მახეტი!
ნიკუჩა. შეგონა, გერონტის რომ ვახერტდნენ, სული იმ ვახერტლიდან ამოვივლიდა. თვალდაცემებული მიეჩებოდი. ვაგებონია ვეგარეო დღეიანზე აღბათ, სული პირიდან ამოთვიდა. ამოისუნუნა და გვიარ ჩეოსნოჟა. ვახერტლიდან მარტო სისხლი ვადმოქვლევა. ცოტაშეო ავიღო და აწვილა. სანასა ეგებოთ თოთი შიპას ხალის ბოძე, ბავშვები კი საღორბო შერტვის ვოუბეივით და კარჩ ჩაუყეტეს... ესტატე ბავშვს, ცუქმილი რატომ არის შეკვე? (ესტატე ხმას არ გასცემს) ვაი, ვაი, ვაი! (უკრე გაიქცა).
ესტატე. სად ვარხიხარ, ნიკუჩა?
ნიკუჩა. ევერ მოდიან, მეც არ ვახერტონენ.
ესტატე. ზო, ახლა ამ უხსიკენ მოდიან. კიდე ვაუბე-ღმერთებ ვილაცას!
ედესია (ესტატესთან ერთად ვაგებრეტული ვაყუებებს გზას). ვაიშე, შვილო, ამისთვის ვაგებრეტ? რაღა პირით ვიარო სოფელ-ქვეყანაში? (შვილიდან კოტე, ასლიან გელოვან და მღვდელნი, შვილო, ეს რა ჩაველივ? სისხლიანი ხელუბო მპირებ ველოვ ხელუბის დავრევათ?)
ესტატე. ბოჟო, ხუთი ღლიის მამა დასახერტად ვაიბეიტ? ღმერთი აღარ არის შვინი?
ედესია. ღმერთი რა ხანია დავარვა ჩემმა შვილმა... დავარვა.
კოტე. მორაც მიმარბნენ... ახლა ასეა საჭირო... ქვეყნისთვის.
ესტატე. ბოლშევიკებისაგან წაჭეხებული ხალხი ვადასახადს არ იძლევა.
მღვდელი. არც ეკლესიაში დაიარება.
კოტე. ყველა ნასალდათის მშვიდობიანად ვიხივით, იარაღი ჩაებრებინა ერთის საჭიროს. თავისი ნებით ერთი თოთეც არავინ მოიტანა, ჰოდა...
ესტატე. თუ იარაღი არ წაართვი თოთიანი კაცი ვადასახადს არ მოგეცემა... შენს ჰინახელსაც წაგართმენს... კოტე ვადასალდათ იქვედა, ვებრია.
ედესია. შვილო, ვისაც რა უნდა, ის ჩაიღონოს, შენ ნუ ვაგებრეტ არ მინდა შენი არავერი, ოღონდ სისხლიან ლურჯის ნუ შემაქმევ სიბერეში!
ესტატე. ხალხს ნუ ახელვო, ბეიო! იმდენი თავზეხელაღებული ვაინდა სოფელში, ყველას მინე ვინც მთავრე ვილოვან არ დაეინღონს. გინდა თავი დაიღუპო და მეც ვადასახადს?
კოტე. სოფელ-ქვეყანას მზღლო კაცი ვერ დავებრტონებო, შიშოვანა ვერ ვაინდაღურებს ხალხი...
ესტატე. ესტატე (შვილს). მართალს ამბობ, კოტე ხეყურანიო! უფრო თამბაძე უნდა იმეჭედიო! ტყუილად ხომ არ ვეცია დამჯერი რაზმის უფროსი? ზოგჯერ ოღებრეტობ, ასე არ შეიძლება... საქართველოში ყველა ხე სახრებოზე-ელა უნდა იქცეს, თუ საჭირო ვაგებია, ვესმის? თავზე-ხელაღებული ხალხის მხოლოდ მოკვრებას უწინაო. (ჯო-ხალ, ვლდარისა და მაქსიმეს შემოხედა რაზმისოზი და ისინი) გუგავა, ესენი ვინ არიან?
მაქსიმე. ურჩი ხალხი, ბატონო მარტის უფროსი. ვაღმა

შევიყარო. ეს ბერიკაცი ვადასახადს არ იძლევა, ეს სალდათარი — თოვე.
ესტატე. ბებერი, ვადასახადს რატომ არ აძლევ შენი მთავრობას? რუსი ხელშეიფეს თუ უხდილი? ჩვენ ჩვენს დას გეგმბებოლები? ნიკოლოზ უფრო გეყვარა?
რომანოზ. კი, რუსთესლუფის სიყვარული დამე აღარ შეძინა. მეც და მთავარ არც ნიკოლოზს ამოძიოდა და ვერ შექენ შეწყალებოთ თავი. ასლიან ბატონო, რაღის ვეგებოთ, თუ რავე გეცედა, თქვენს ბელოებში არ ჩაგვეყვინებო? (ასლიან წაუბრუნებს) ესტატე, მკობე-ლო ხარ, შენ მინე ამოთვ ხმა!
ესტატე. რომანოზი მართალი ამბობს, გუგებებს რაც არა ვაგებინა რა...
ესტატე. ეს ვილა დოხლეო-ჩიჭვინა?
კოტე. ბოლიში... მამაა ჩემი.
ესტატე. აქამდე ვერ ასწავლე ჰქუვა? გრძობე ენა ჰქონია. არ მოჰყვარა.
ესტატე. სიმართლო თუ ვინდა, ეს არის, თორემ...
კოტე. მამა, უფროსიან ვერ მარტებენ! (ესტატე ხელს ჩაიჭენებს).
რომანოზ. სიმართლე მწარეა, მაგრამ უნდა ითქვას, ბატონო. მთელი რუსეთის გეგზობა საჭელობა ჰქონდა თქვენს და ჰინჯარს ხარხარს, თქვენ კი სინიდან და შურსა ვეგებოთ.
მღვდელი. ამ ბებრის ეკეს თქვენი ბრძანება ხიშტოთ და უხევა.
ესტატე. შერე ისიც რატომ არ დაიჭირეთ? მე ხომ ვებრძინა...
კოტე. დაფრება, ბატონო, მის ვადასახადს ახლა ეშმაკი ევლარ იპოვის. (ასლიან ვაუბრეო). მარა ჩვენ სად ვაგებქვევა, მალე იმასთან გათუვათ!
ესტატე. აი თორემ რატომ ლაპარაკობს დიდდულად! თოთიანი შვილი დაბრუნებია ჩარიდან! როგებები მავას! (მთარხას მოუქმეს).
მაია. შეჩერდით, ბატონო! სოფელი ისედაც ჩახმაზზე დგას, ხელარ აღიხიანებო, თორემ კარგი დღე არავს იადაგებდა!
ესტატე. თვალთ, რავეს ვეიბედავს შენი ასული?
ესტატე. შვილო, შენს ურჩობას შინ კარგა ხანია მოუჩევი. აქ სახელოებში ხარ, მეტე თავდაკურევა ვებართბს!
მაია. იმ ოტეს ზე ვებრია, რომელზეც ესხედართ!
ესტატე. თვალის ქალღ, ვლდის მიშევა თავის ნებაზე არ შეიძლება!
მღვდელი. ქეშმართება. აღუტეტყვი, თოთის მოგაქამს.
ესტატე. რილი სეამზე თუ დასვი, სამეფო ტახტს მოგებოხვს.
მაია. ჩვენ, ყველას, ვლდის ვაგებრენს.
ესტატე. ვიკი, ვლდის რატომაც ვთავაქანებო...
მაია. სცედი, მამა! ვლდისეკეს უჭირავს დაკოპილი ხელე-ბით საქართველოს სიკოცელე, თუ ვლდისეკი ვაჭაღს, საქართველოს სასენენელოც მალე წაიწმუნება!
კოტე. ქალბატონო მაია!
მაია. დამსჯელი რაზმის უფროსი რას ვეებრბანენს — გუჩოლონი!
კოტე. ჩემბან ჰქუვა არ ვესწავლებათ.
ესტატე. მინე რას ვეებრია, თვალის ასული?
მაია. თქვენი ვაღია, ალღუდებული ხალხი დამშვიდოთ, ურჩავს კი ამშვიდოთ. ვაღმა უხანში ხუთი შვილის მამა დასებრეტო აქ ბერიკაცს როგებოთ უხანანდღე-ბით... იცილეთ, ვაშთა სოკავს კაცთა სიკვე ქმნის! სოფ-ლების დასარბევადა ქუთათისეკი ვაგებრეყვით...
ესტატე. სოფლებს დასარბევადა კი არა იარაღიანი ხალხისა და ურჩების ჰქუთვე მოსაყვანად.
მაია. ზოგჯერ ეშმაკი ჰქუვა ანგლოზის სახელო. იციო ეს რას ვამოიწვენ? ვარევათ. ვარევათ კი მუსრს ვაავ-ლებს ყველას და ყველგურს.
ესტატე. დიდი და კეთილი საქმე მსხვერპლს მოითხოვს.
მაია. საქმე მამის არის კეთილი, თუ სისხლი არ აცხია... სის-ხლი ყუთლოვს სისხლს თოთებს. თქვენ თუ ვარს თო-სეკი სოფლებს, ისინიც ხელს ვამოიღებენ. ათასთა უღ-ნამშალო სისხლი ზოდად დაიბერება.
კოტე. სისხლის ვაღლებლად ქმავს ვერ ვადავარებ...
ესტატე. ბოლშევიკებთან მხოლოდ თოთით შეიძლება ლაპარაკი.

მიაი. ისინი ქართველები არიან, თქვენი ძმები...

ასათიანი. აღარ არიან ისინი ჩვენი ძმები, ხელს ნუ გვომლო!

ასათიანი. (იასონს) შენ, პეი, ჩოფუთა, სად არის შენი თოფი?

ასათიანი. არა მამეს.

ასლან. (კრუბი თოფი ყველა წარისკაცმა ჩამოიტანა)

ასათიანი. მე არ ჩამომიტანია.

ასათიანი. წარისკაცი არ იყავი?

კოტე. აქვს მავას თოფი. აგერ პარაკეტს მთაში დაივიწყებოდა.

ასათიანი. მე ის თოფი დათვებზე სანადიროდ მჭირდება. დამშეულ სოფელს ხორცი უნდა. ბალახ-ბუღაბის ქვამ ისე გააშურა ხალხი, რომის პირუტყვივით ანადგურდა.

კოტე. ვიცო, შენი ბუნება-ხასიათი, დათვებ სანადირობას არ დაიწყებდი.

ასათიანი. (გადაბეჯდავ კოტეს ამალას). თუ სოფელს ძალიან შეაშურებენ, ზოგერი მგლებსაც დაღვრავ, მგლებსაც და ქურდოებსაც პატივსაცემბო.

ასათიანი. რამდენს აღუებებო? მიაყენებ ორივე კლდესთან და მიახვირბები?

რომანოზ. შეეცე! (კოტეს). გასკობს, ბავშვობისას ღვინურ-რაში რომ იხრბობოდი და გადაგარბინებ? ასე მიხბი? ახია ჩემზე!

მღვდელი. ოდერთს ნუ სცოდავ, რომანოზ!

ასათიანი. რაღას უყურებ? (გვარდიელები მიათრევენ პატიმრებს.)

ასლან. მამაო, დაულოცე საძიოს გზას! რაც არ უნდა იყოს, ქრისტიანები არიან.

ორივე. არ გვინდა ჩვენ ზიარება. მაც ყვეას თქვენ დაალოცინებთ საძიოს გზას!

მღვდელი. ოდერთს ნუ სცოდავთ, ლევის შვილებო!.. მიონა ღვიოსა!

რომანოზ. ვილიბე შენავიბიბე, მომშობრლი! თვითონ დმერთი სცოდავ, როცა შენისთანებს აჩენს!

მაცსიმე (პატიმრებს კლდესთან მიაყენებს). თოცი შეეხსნა?

მღვდელი. მერე. ეშვას თვითო არ უჩანს.

მაცსიმე (წინ აუფრება პატიმრებს). მეც დამხვრბიბე. (ღვას წინააღმდეგობრივად) რაღას უყურებო, ბატონოებო? (ყაბაღას მოიხბინს, ნაწაღს გადაადგებს და კვლავ გაბეჯდება. ყველა ერთმანეთს უყურებენ. შემპურუნებელი დედაბა. გვარდიელებმა აღარ იციან, რა ქნან. ხან დაუშევენ თოფებს, ხან უშემათვენ.)

რომანოზ. ქალბატონო, განხე ვაღქმი! ეგ ისეთი ხალხია ოქნებ არც შენ დაგინობს!

ასათიანი. თავადო, შენი ასული აღარ ხუმრობს.

ასლან. შეილო, რამ შეგწალა მკუხზე?

კოტე. ქალბატონო მამა, მამის მტრებს ესარბლები?

მაცსიმე. გავიფიროთ? გლესხაცობა თუ გადავხვდა, საქართველო დაილეუება.

ასლან. გემანიაში მაგის სასწაულებლო დაგვიგვი?

მაცსიმე. მე ეს სობრბენ საქართველოშივე მასწავლებს, მამაო. კოტეს ბიძა სინო იყო ჩემი მასწავლებელი, არ გახსოვებ? ნება დასწულსაც დაეფლო უფრო. პა, მესროლეთ რაღას უყობთ? კოტე, ცემი რა დაქმებ?

კოტე. ქალბატონო, მამათქვენი თავისუფალი საქართველოს ბურჯია, უხებრულ მდგომარებობაში უყავებო.

მაცსიმე. საქართველოს იმბრტე მინახებთ თავისუფლებას, რომ ახლა სისხლში ჩაახრბოთ და სული ამიბობოთ?

ასათიანი. ასლან გელოჯანო, მამა ხარ, უთხარა ჩემე!

ასლან. შეილო, გინდა თავი მოვიკო? (დამამას შემპროვას. კოტე ხელს აუჭრება, ტყვიას ცაში გარბინდება. ასლანი ხელებში იფრავს პრისისხეს.) აბა, რა ქნვა? დმერთო, რა შეგკოვლე, ამ სატყვევლოში რომ ჩამაგებე?

კოტე. შებრბო მამა, ვაღქმი განხე! (მაცსიმე თვის აქნეს — არბო).

წარი ჯერჯერობით მექვენაშია დაბანაკებული. აჯანყებული წითელარბელები თერბე დეკებრის ციხესთან იტრბობან. მე ჩემი ხელშეკვითი ხალხი ყველა მტყვევებულ რეინებზე ჩავასაფრებ.

მღვდელი. მამაშეილო, გვიხსენა უწმინდებრბისგან! (წაბრბიდავ მთავრობო და დაეცა)

ასათიანი. მთავრობო ხარ, შენავიბიბე? ალე! (მაცსიმე ისარბელებს არბულობით და პატიმრებს გააპარება.)

კოტე. თითქოს სისწებარე იყო... ის წყუტლები საიდან განდენენ?

კოტე. ძალიან გვიკრბს, ხეტურბინა!

კოტე. აღბათ რბიდან ვაღვოვინდებ, ან — სამეგრელოდან.

კოტე. არც ციხე შინინდან გტყდება, მტერს მისი ვაღდება არ გატყრბდება..

ასათიანი. ვინ ვაგება ციხე შინინდან?

კოტე. კოტე ხეტურბინას მკითხებ, ბატონო მახრბს უფროსო!

კოტე (ღაბანა). მე... მე არბუბე ვიცი?

კოტე. მოვალდებო!

კოტე. მეე? რბიდავ ცილისწამება, ბატონებო? (ვალციოს.) სულდამბობო, რბებს ჩნახავ!

კოტე. ჩემი სულდამბობა შენს მტერს არბეს უტყვას, სალახანა! ახლავ ვაგავიკემი! (იბრბისკენ წილებს ხელს.)

მღვდელი. ვაიბე, შვილო! (კოტეს აფხარება.)

ესათიანი. არ გავბოდი! (ვალციოს ჩაფრბინდა ხელში.)

ასათიანი. მთავრობო, რა მოვიგებთ?

კოტე. ბატონებო, ვლბათ ვახსოვბო, დამაჯელო რბისხი უფროსობა ამ გაქუტულ საიდასლოვ მოთრბულ პოლიკონიკის უნდობლა... ისიც საკითხებია, ნამდილოდ პოლიკონიკი არბს თუ არა... არბც ის იცის ვინმეზე, აქამდე ვის ემსახურბობდა... თვინდებე ვადამეკიდა... ახლა ცილისწამებთი ცილებიან გზიდან ჩამომიშობროს. დარწმობრბება სწავდა... ვფიცივე საქართველოს წმინდა ბრბობას...

ასლან. კოტე ჩვენი ერთბუფობა მე ვარ ამის თარბება...

კოტე. შენი ერთბუფო კი არბს, თვინდა... გელაქუტება კვლავ!

ასათიანი. ეპ, თქვენს დამყარბებ ქვეყნად წესობისგ?

კოტე. ვიცივე თქვენს საფიციარს —თავისუფლო საქართველოს დარწმება!

კოტე. ხეტურბინო, სიტყვის ბანხე ნუ ვაღებ, ყველას მეორე ვაყუყუჩებ. იქნებ არბც ის იცი, იმ ბოლშევიკებისა და აჯანყებულო კომუნარბებს რბისხ საქართველოში ვინ შემოუტყვა?

კოტე. დმერთო, რწულო!

კოტე. ბატონო მახრბს უფროსო, გვაცნობებს: აჯანყებულთა ბუღლი კოტე ხეტურბინას მშკობრბო მძა სანდრო არბსო. დავიჯერბო, უფროსო! ძამე ეს არ იცინავ! (კოტე ვაფინდება, თითქოს ენა ჩაუფარდაო.)

ესათიანი. ვაიბებ, ქალო?

მაცსიმე. ცხადია თუ სინმარბ?

კოტე. კვიცივე ყველაზე უწმინდესს! სანდრო სანიოდე წლის წინათ სამოვარბე წვიდა. მისი ამბავი პირველად მექმის. (ტრბობრბული ვეცლას სახეზე აღბებუება შინი და გაურბეკვლობა, სასოწარბეგობა და იმედი.) დამიჯერბო, დამიჯერბო!

ასათიანი. დარწმობრბო, მთავარბა სიმშვიდე! პოლიკონიკი, ყინობი ხარ! ვავიციბებს წინ! სამდილო ვეცაცენა ახლა გემარბობს! (მიღანა.)

მღვდელი. სიტყვის შენს მიღბარბ?

კოტე. ხომ უყურებ ჩემზე ისედავ ვეგობენ, ყველას დავუხმობებ, რომ ახალი საქართველოს დროშისათვის სინმარბე არ მივალბინია... ფციც არბსდროს დამიჯერბინა სინმარბეებს... რბიდავ წარბისკაცდავ რომ დაამაქვებობთ, მინც ვინბრბობლენ..

ესათიანი. მარბტომბარბო ნუ დავაფხებ, ხომ ხედავ, როგორ გვიკრბს? დარჩი!

მღვდელი. შებრბო დედა-მამა... შებრბოლ თავი!

ესათიანი. შინ მიმბელო ძმას თოფით უნდა ვადაუფხე გზახზე?

კოტე. არ იცი... თუ მოვახებრბე, მალო მოვბრბინდებ. (გარბის.)

ესათიანი. იმ პოლიკონიკს მოგრადავ, ბოჭო, იმ პოლიკონიკის... ეპ, ამისთვის ვაგზარბებ, კვაცალებო!

ეღესია. ვი ჩვენს მისწრებას! გულზე მიწა რატომ არ დაეყრება თქვენს ღელას, შვილებო! (ცეშკართან ჩაღრმავდა გაოგნებული. საღდაც ივლევა და იქუხა. მთებმა ქუხილი გაიმეორეს. საღდაც ზარბებს მისიხედდა რეკივენი.)

მიაი. მაღლა აუ ქუხეს და ძირს ზარბებს რეკივენი... მრისხანეულ რეკივენი ზარბებს... ეს ნიშანია— აჯახევა დაიწყეთ... ვინ გააჩუმებს ამ ზარბებს, კინა? (ისევ ივლევა და იქუხა.)

პირისპირი შეხვედრითი ორი ბავშვი

ღამეა. ბუნარში ცეცხლი არ ანთია. ფიტონზე ჭრაქი ბეუ ტყავს. ღელსია და მათა სამფხვა სეაგებენ სხლანდ. ესტატე აივანზე ბოლთას სცემს, ზოგჯერ შემოიხედვას უხმოლ და უმაღლე ვაღის. მზრებს იჩეკავს და ხელებს შლის ხოლმე, თითქოს თავის ფეხს ესაუბრებოდ.

ეღესია. მერე, შვილო, მერე? კიდევ მიამბე? (მიაი. ერთხელ ჭირკზე შევდექი და სანდროს ვუთხარი: მე ღელსივალ ვარ და შენ ჩემი ყმა-მეთეხი. დაიჩეკა ვუბოძინე. მრისხანედ შემომხედა და ხელოვნურად გამაჩნეა სილა. მთელ ღამეს არ დამძინებია— სანდროს ვე-ღაღებოვდი: ეს რა ჩაიბინებ-მეთეხი. ზღვა და ხმელეთი მთავარი, სანდროს ხატი კი ვერაფერს მოაქვს გულიდან... ეს თითქოს აღსარებასავე გამოიძვილა.)

ეღესია. კოტბე თუ იცის გე ამბავი? (მიაი. ათილეღ დღის წინადა ხელი მიხზოვა. გაუფლადანე; ბავ-შვილიდან შენი უმცროსი ძმა მიყვარს-მეთეხი, კინიტი აღარ დაღურავს.)

ეღესია. ჩემთან ერთად შენც ევლოდი, თითქოს იცოდი, ცოცხალი რომ იყი.

მიაი. არ იცოდი. მაინც ევლოდი... გული ევლოდა. გოგია (შემოღის იმ კართი, რომელიც ეხს უკანას მხარეს ვაღის.) ღელსია ბიოლო, კოტბე კიდევ არ მოსულა?

ეღესია. არა. რატომ არ ვინაინ?

ესტატე. ეს ღამე გარა ხარის.

კოტბე. იმწერველა მიღწია თავის მიზანს... მე, დამაქვე-რდის ის დაწინაურება... ახლა ის არის ჩემი უფროსი... ჩემი ძმის გამო დაქვედნენ...

ესტატე. სულ დანებდ თავი, შვილო... ნუ ხარ იმათთან... იმ ობერ იმწერველს უფროხილდი... არც სხვები არიან კაი სულის ხალხი...

კოტბე. ჩემი ჩრქუნა მაქვს. ჩემი თავს ვერ ვუღალატებ... მიაი. რისთვის გამოიწიეთე თავი? (კოტბე. საფრთხე განნდა. სოქოსავით გამრავლდნენ წითელ-რაზმულენი.)

ესტატე. მართლა სანდრო ყფილა თვაციკი? (კოტბე. ყველა ასე ამბობს. (შემოვლა გოგია.) ჭრაქი, აქამდე არ ვინაინა?)

გოგია. მოკბინებ? (კოტბე თავს გააქნევს— არათ.) იჰ, სულ ასე მატყუებ. გაიგე? სანდრო დაბრუნებულა რა ბავშვი, ძალანა ბეკირ თოფიანი ხალხი მოუყვენია.

კოტბე. ვიცი... თავი დამაბნე...

გოგია. ჰოდა, სანდრო მომცემს თოფს. მერე ის უფრო მეყ-ვარება, კი... მე არ მიყვარს ცრუებუნტელა ხალხი... შენ მაძულავა ხარ...

კოტბე. ის, ეს თოფი გჭირდება შენ. (ააუღებს.)

გოგია. (საბურთის გამოართავა მერე უკვდა შევეკალა სა-ხე). აღარ მინდა მე შენი თოფი. (დაუბრუნებს.) შენ გვირუნებია ახელდები ამ თოფით დაბავებენ...

კოტბე. მე არავინაც არ დახვარებენი... მიზანსღე და...

გოგია. გვირუნებს ბიჭები და მე სულ ერთად დავიციოთი სამწყურსოში, სულ ერთად ვთამაშობდი... ახლოს ვე-ლომ გავეკარგებო... რატომ დახვარებ გვირუნებს, რატომ? ღელად მიზნას: მამაშვიცი ასე დახვარებესო... რა ჭრაღ მინდა შენი თოფი! მე მამაჩემის თოფი მინდა... სანდრო მიზნა მომიტანს... (წყალობს აპირებს.)

ღარა (შემოლოებით შემოიჭრება, გოგონა რომ დანინახავს, დაწყნარდება). აქა ხარ, შე სასიცილიყო? (თავში წაართ-კანს) არ გამიხეთქა გული? (კოტბეს თოფი ხომ არ მოუ-ტყავს?) (კოტბე დანაშაფესავით დგას.) ჩემ ბიჭს თოფი არავინ მისცემს, თორემ, მამამისის სულს ვეფუცებოთ, იმ თოფითვე დაღებოვთ ვეფუცებო სწყალო ხალკო, ის დაშოქოსლან სიციხვლას, ვერც კი გაავი, შვილო რომ უნდა გაჩნებო... გოგონა რომ რამე მოუვიდეს, აბაჯის დაღიბოვებს (გოგონას.) წაითეთერი! (დაავლებს ხელს და წაავლეგვებს.)

კოტბე. დაიბინებ, რალს უღიფი?

ეღესია. რა დამაძინებს, სამი წლის უნახავი შვილი ადგრ. (ტყენის ერთ გაქნებებაზე, ნაღს კი ვერ მოსულა.)

მიაი. მოვა, ვერ მომიტანს... დაიბინებ კი ენატრება თვისი ბუნავი. (ქვეა-ქუხილი აყრუებს შემოგარბენს.)

კოტბე. თითქოს გივალ მოიღოს! (ანახვალ კარისკენ მბრტოა-ლდება და ხელს მათუხრისაკენ გაექცევა. დამაბნული ღელსივალს) გემსი?

მიაი. მეც მომეხმა ფეხის ხმა. ის იქნება, ის!

ეღესია. იქნება სხვა ვინმეა, უფროსი მამიბებელი?

ესტატე. ვინ ხარ? (პაუზა. შედგამს მიუღვე ყური.)

კოტბე. ართერი ისმის, მოგაჩვენა? ყველას მოგაჩვენა?

ეღესია. ნამდვილად არის კოლაკ... ეგება სხვა ვინმეა, შე-რის მამიბებელი? იქით მიდივით!

მიაი. მოგაჩვენებია... სულადგულსი ჭკპანება არ არის.

კოტბე. მე ისევ მომეხმა ხმაურო... თითქოს ფიცარს თოფის დღეგლევი მოხვალ.

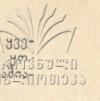
ესტატე. თუ ეინმე ხარ ხმა ამოიღე, შე ოჯახპირო! (ღელ-სილა.)

ეღესია. მე მიგხედავ... თქვენ ვაზზე ვაღიქითი! (ქარს ფოთხილად ვაღებებს. ელევა ვანათებს აივანზე შემოხსულ ცალკობს და ცალკობს ადამიანს, რომელსაც თმა სულ ცალკობრება და პირისახეზე რამდენიმე ნაკრილობებზე დატრება აწინევი. ზურგზე ჩანათა მოუფიჯია. ფეხს წინ ვაღიბდელად და ყველა ვაკვირდებით მთავრდება ხის ფეხს.) ვაინმე! შენ ვინა ხარ?

ხეიბარ. ძლივს მოგაგენით... სინათლე რომ არ დამენა-ხა...

ეღესია. არა, არა, არა! სხვა არის! (შემწერუნებული იხებს უკან, მერე თვალზე ხელს მიდარებენს.) მოჩვენებაა, ავი მოჩვენება! ვიღაცის ღლანია...

კოტბე. თვალდა უფავს... ასე რამ გამოცეკავა! აღბათ ისეა

გაბორიკებული... იქნება... (იარაღს ხელს არ ათვობს.) თვალდა უკავს...

მ ა ი ა. მართალია... მხოლოდ თვალდა უკავს... ასე რამ შეეცალო? არა, ის არ არის... ასე ძალიან არ იცლება ადამიანი... ჰგავს და არცა ჰგავს...

ე ს ტ ა ტ ე. ბიჭო, შენა ხარ? (ხეივანი გაოგნებული ღღეს.) ვინ დამიძახნა ასე შენი თვალი?!

ე დ ე ს ი ა. ბიჭო, თუ ნაძლეული შენა ხარ, შემოდი, შემოდი... შენთან ერთად მოვევლები მეც... დნეოთი, ადამიანის ასე დაჩაგვრა შეიძლება? რატომ მიუყრებ ასე? არა ხარ შენ სანდრო?

ე ბ ე ბ ა რ ი. ადამიანებო, ვერ მიცანით? მართალია, ჩემ თავს აღარ ვევაგრე, მაგრამ...

ე დ ე ს ი ა. (ძირაგვეა, თავს მხარზე დაადებს და გაირიჩხვება წამით) სამ წელიწადში ასე რამ დაეპებრა, ბიჭო? კოჭოხეთში დაჰყავი, თუ...

ე ბ ე ბ ა რ ი. სცდები... ათი წელიწადი აქ აღარ უყოფილავო... ყველა რი. ვინა ხარ?!

ე დ ე ს ი ა. სანდრო ძალიან მგავდა, მაგრამ თუ ასე... (ე დ ე ს ი ა გამაფრთხილებს) სინა? ჩემო დაგარჯული ძმაო! რა ხანია გამოეყოფილეთ... ჩამოტყვე, შე უბედურ დღეზე გაჩნდილო.

მ ა ი ა. მე მინაქ როგორ ვერ ვიცანი, სულ თვალწინ მდგა... სინო (ჩანთას ზურგვიდან გადაიღებს და ჩამოვლებს). ესტეტე, ნუ გეშინია, შენ არ დავაწვები საჩუქრად კიერებას... კვლავაც შემიძლია ბავშვებს ანბანი ვასწავლო... შემეჩვევიან... ავგინს რჩევაც შემიძლია... სხვა თუ არაფერი, საფრთხიბოლად მინც გამოვდგები, კიორ წიწვილებს ვერ შიიტკცებს.

ე ს ტ ა ტ ე. ასე მიცნობ, შე დნეობალო? მე სხვა რამემ შემაძინა. სამი წლის დაყარულ სანდროს ევლოიდი. შენ კი გამოგვეცხადე და დაგვაბნევი.

ე კ ო ტ ე. პო, ყველა დაგვაბნევი... (ტყუიბა, შეგბა იგრძნო.)

სინო. შენ კოტე ხარ?

ე კ ო ტ ე. იმ კოტეს აღარ ვევაგრე, ბიძაჩემო?

სინო. ბავშვი დატრევე, ვეკაცი დამხლე. ვასსოვარ?

ე კ ო ტ ე. წარა-ითხვა შენ არ მასწავლე? (ჩანთა ასწია.) მიძიდა, თითქოს შიგ ტყვია დევსო.

სინო. ტყვია კაცს კვლავს; ეს კი კვლავს და სიციცხვლს უმატებს. გაცივრებული რატომ მიუყრებ? წიგნებია, სხვა არაფერი.

ე კ ო ტ ე. ხიდაში არ ვაჭირო?

სინო. ათასობლივი წიგნები გგონია? ამ წიგნთა დამწერ ხელს დიდი ხანია მიწმინდა სძინავს... პოლიტიკანები კი ენის, ციხხალ მწერლებს ებრძვიან... თუმცა, კაცმა რომ თქვას, ხშირად ის მეკლდები უფრო საწმინდა არის მათთვის... ვეტყუბა, მთავრობები უფრო ხარ, არ დამიჭირო...

ე კ ო ტ ე. რატომ უნდა დაეპირო?

სინო. რა ვიცი... მე თითქოს მოძულე კაცს მეძახიან ახლა, ტყვიას არავის ევისერი, მაგრამ ტყვიასავით პირდაპირი ხარ...

ე კ ო ტ ე. შენმევიცებს ემხრობი თუ ბოლმევიცებს?

სინო. არ ვიცი... (თითქოს თავისთვის დასაჯავსო.) ეს დღეს რუსულ ხელმწიფებზე იმზე დაძაქარებია უფუნდრ იმზე — შორს ედღარ წახვალო... ეს ცალი თვალთ ბოლმევიცებმა მომთხარეს — საყარისი საყურებელი ერთი თვალეც გყოფათო. ეს მტლავი მენმევიცებმა მომჭრეს: ვათუთ (ცალი ხელით ჩვენ მოვევხმაროს და მეორე ხელით — სხვასო...)

მ ა ი ა. (მარტო.) არ შეეცოლა, არა...

ე დ ე ს ი ა. შე საცოდალო, ვერ მოვირდი?

სინო. გგონია, ბევრი რამ დამაკლეს? საშივე მოტყუედა... (ელსთან ვერ გაიგო.) ადამიანს ბუნებაში ორი თვალი გაუჩინა: ერთი ცრუმხედელი, მეორე მართალი. ორი ხელი მისცა: ერთით სიცილე თვისე, მეორეით დნაძრეო. ორი ფეხი გამოაბა: ერთი ნაბიჯი სახედნიეროდ გადღაგვი მეორე — საუბედლოდო.

ე კ ო ტ ე. შენ რომელიღა დაგრა, ბიძაჩემო?

სინო. მართალი თვალი, სიციეთის მოეცელი ხელი და საბედნიერი ნაბიჯის ფეხი.

ე კ ო ტ ე. ოცნება მხოლოდ.

სინო. მე ასე ჩავავიწრო ჩემ თავს... ამ ჩწმინდთ ვიცოცხლობო...

მ ა ი ა. ბატონო სინო, ამ ათილე წელიწადში ბევრი რამ შეგეცლიათ, გული და გონება კი ძველებური შეგჩენიათ.

სინო. ყველაფერი გარეგნული იცლება, შინაგანად ყველაფერი უცვლელია. ხე ახალ ფოთლებს ისხამს, კვლავ გარეგნულზე, ფესვი კი ძველი რჩება. ასეა ადამიანის სტრუქტურა.

მ ა ი ა. (წინ წაიძიწებს.) ბატონო სინო, მე ვერ გნებობ?

სინო (ფიქრით). უტყვებ არ მაგონდება? აი თვალმხედ თითქოს... თუმცა... ესტატეს ოჯახში გგორ არავინ მასსოვს... კოტეს მუშულე ხარო? (მთა თავს გადააქნეს.) სანდროსო?

მ ა ი ა. არც ვიცი... მე თქვენი მოწაფე ვიყავი...

სინო (შეგბა). მთა? აქ რა გინდა, მთა?!

მ ა ი ა. სტუდრად გამოვიბრე... თვეწ თითქოს რალცამ შევაძინა?

სინო. არბრთი არ ევლოდი შენს აქ დახვედრას... ჩემო... ჩემო ნამოწაფარო...

მ ა ი ა. მე ახლაც თქვენი მოწაფე ვარ. (სინო ლვლავს. სხვები გაცივრებული უყურებენ.) თქვენი ნაჩუქარი წიგნები ხაკეილის ვღამი ჩავსამეინე... ხშირად გესაუბრებოდით, ზოგჯერ გუკამბოლით ეტოცებ...

სინო. მეც ხშირად მისძობა თქვენი ხმა... შორიდაც... ექ...

მ ა ი ა. თითქოს გუშინ იყო. შუბლზე მეამბრდით, უბრალო წიგნეცადა, პირი მოამბრდით და წახვედით... მეზე მეც იმდენი ვიტყვო, ძლივს გამაჩუქეს. თქვენ აღბათ აღარც ვახსოვთ ის დღე, მე კი...

სინო. იმ დღეს რა დამეაწყნებს. ჩემო გგონა?.. პო, მაშინ ჩემს მოწაფეს ვეამბრებ და წაველი... შორს... ცხრა მთას იქით... წაველი.

მ ა ი ა. ვერვიც ვაგო, ვის გაემეცით და სად ვადახვეწეთ...

სინო. ვაგვეცი ამ სოფელს და ყველა... მინდდა ჩემ თავსაც ვაემეცოდა... მხოლოა... თურმე ვერ გაემეცევი... უბრალო სტუდნა არა ჰგავხარ, გულის ოჯახში რამ მოგიყვანა, თვალის ქალო?

მ ა ი ა. ჩემი ძირფასი მასწავლებლის დასთან უმოხეზოდაც მოვიდით ხოლმე. ამაყად კი მიზევი შეწონდა. ლეჩქნში აყავნება, სანდრო მეთათრებო...

სინო. ერთი მამ მეთრეს აუჭანდა? (კოტე მხრებს აიწუხავს.)

ე ს ტ ა ტ ე. გგონია, ასეა...

სინო. ვერ არის კარგი ამბავი.

ე დ ე ს ი ა. ასეთი რა შეგცოდა, დნეობო! ერთი დღის ძუმძემ ქვეყანას მტერიც გაუხზარდა და მოყვარეც? (მამალი ყვივს.) რომელია მტერი და რომელი...

ე ს ტ ა ტ ე. ძირითელი ვერავინც უშუკოა. მამალმაც იყვივდა უფვე. დღესია, მთა შენთან დატრევი. კოტე, გაუძიხი ბიძამშენს მოვიცივებო. (სიტყვა და სინო ვაღიან.

მ ა ი ა. (ჭრას ფიტონიდან ფანჯრის რაფხე გადადგამს.) დაწვე!

ე დ ე ს ი ა. შენ?

მ ა ი ა. მე არ მინდა დაწოლა, მინც ვერ დავიჩინებ და უარხვად ვაგწამდები.

ე დ ე ს ი ა. ევლოდები? სანათი იმიტომ დაუდგო?

მ ა ი ა. თუ დამიანის ველო შენგინა, ვერ მომიტენს, მოვა.

ე დ ე ს ი ა. პოდა, ერთად დაწოლს ვეცდები. (ქსოვს.)

მ ა ი ა. (ფანჯრისთან ზის და შორს ვაგუყურებს, თან სეკლიანად ლიღინებს.)

წახველი... სად წახველი, არ ვიცი, დავღამძე ვაგეინებისას, წახველი და გამოვადევეც ცრუმელები დანაგებია, იქნებ არასდროს მიხვიდე, თვალმხედ მინც ვეღლიან... წახველი... საყარო უშენოდ, ვაგმე, რა ცარიელია... ვეამსის? ვეჭარი გილო და მიიბრია: (ქარზე ვერხიზლად დააეცუნეს.) ვინ არის?

ჯ ა ნ ს ლ ო. დავგინებულ სტუდნა არ მიიღებ?

ე დ ე ს ი ა. ვაიბე! რომანოსის შთალია... იმ რომანოსის, დღეს რომ დახვეტას უბრებინენ. (ქარს წაშენ ჩარხავს და ხელ დახვეტება.) აღბათ შურის საძიებლად მოვიდა.

მ ა ი ა. ვაღვე, მე დახვედნდი... ეგ უბრალოდ არ მოვიკლავ.

ე დ ე ს ი ა. სტუდნარი საძირად არ უნდა მოვიკლავ. სტუდნარი ღვთისაა.

ჯ ა ნ ს ლ ო. საძირად არ მოვისულვარ, მოიკეთლად მომაგზავნეს. კოტე ვინ არის?

მ ა ი ა. შინ არის ყველა. (ქარს ვაღვეს.)

ჯ ა ნ ს ლ ო. ქაბატონო მთა, ვაგრა, რომ გნახეთ. მამაჩემი თქვენს მშეს და მოვარის ლოცულობს. გმადლობთ,

მამა რომ გადამბრინეთ! ბოლშევიციები ამას არ დაიფიქრებენ, რაც გაიმარჯვებო...
 მ ა ი ა . მე გამაზნო რომაინები ბოლშევიციების მადლობისთვის არ გადაბრინებია. სულსა მუცელს ქართულ მიწაზე დაღვარსული ქართველი სისხლი, გიჟიც არ უნდა იყოს.
 წ ა ნ ს ლ უ რ ი . ჯე უკვე აღარ მოწონს. თქვენ ყველა სამხანური გნებავთ? კლასთა ბრძოლის ორომბილიანი ასეთ ტაქტიკა მუღღებელია. ვითყავა... ამ იმითი უნდა იყო, არ— ჩვენი... ამას რევოლუციის კანონი მოითხოვს...
 მ ა ი ა . სანდროს მოციქული ხარ? (ჯანსული თავის დაქვეითებას ეთანხმება)
 ე დ ე ს ი ა . თვითონ სად ხარ?
 ს ა ნ დ რ ო . (გამოჩნდება ზურბოზზე. აცეცა ფარაჯა, ზედ ნახაბი მოუღვია, ხელში შაშხანს უტყავს— ხიჭიანი. მეგრულ ჯავრდინად გადაუსატყავს. ვახანბით სავსე ლეწოა რევოლუციური ქაბაძე ჰქვია.) დედა!
 ე დ ე ს ი ა . შეილო! (გადიხეხვება) ამდენ ხანს სიდა ხარ, შე გზახა?
 ს ა ნ დ რ ო . ქვეყნიერება მოვიარე, შენზე უკეთესი ვერავინ ვნახე და, აი, დაგბრძობი.
 ე დ ე ს ი ა . მერე, შენს სახლში ქურდღვით რატომ მიხვედი, ბიჭო?
 ს ა ნ დ რ ო . ქურდღვით მოვიდი?
 ე დ ე ს ი ა . რაიმე ქურდები დაიარებინა...
 ს ა ნ დ რ ო . ჩემი ბრალი არ არის, დედა, ახლა საქართველოში ბნელი ძალიან...
 ე დ ე ს ი ა . გბოლშევიცი, შე უნამუსო?
 ს ა ნ დ რ ო . ჩემდენი ნამუსი რომ სწავს ჰქონდეს... უფლებართად მიმაგვლო ცხოვრება წაშმა უნდა შემიფარებოდეს, დედი! (ჯანსულს) წადი, ყურე უღვდებ!
 ე დ ე ს ი ა . იმ გადასაცარავებო საშოვარზე წახვიდი და თოფიარალის მეტი ვერაფერი იშოვავ; შე წამხდარი?
 ს ა ნ დ რ ო . ქვეყნისთვის უკეთესი რა უნდა იყოს ამოძებნა. შენთვის კი... (თავსაში აძღვს) ჯერ ჩემს ჩაბის და...
 ე დ ე ს ი ა . მეშინია, ბიჭო, მაგ თოფის...
 ს ა ნ დ რ ო . აჰამად ჩვენს სოფელ-ქვეყანას ზალოცხელი თოფა ვაშალით სჭირდება... ავი სენის შეპყრია, თოფის მეტი ვერაფერი მოარჩენს. (ფიტონაზე პატივს აქცეობს შემთავრებას.) ეს გოგია! ხომ არის მადარი ჩემი?
 ე დ ე ს ი ა . ვაეცაცობა არც ერთს არ გასულია.
 მ ა ი ა . (აქედმე ჩრდილში იღვავ, ახლა თავი კეპარ დამალა).
 ე . გ . როგორ გელოდი, ძენ კი...
 ს ა ნ დ რ ო . (უცებ მომიარებებს თოფს და უმაღლე დაუშვებს). მიაა? გამარჯობა, მიაა! ვერც დაგინახე...
 მ ა ი ა . როცა შეც ხელში თოფი უჭირავს, ეტყობა, იმ თოფის გარდა ვეღარაფერს ხედავს.
 ს ა ნ დ რ ო . შენი შეუქმნელობა თოფის კი არა, ღამის ბრალა.
 მ ა ი ა . აქ არც ისე ბნელია. შენ, მეონი, სხვა ღამეს ვულისხმობ?
 ს ა ნ დ რ ო . დიან, ჩვენ სხვადასხვა კლასის შიშობი ვართ.
 მ ა ი ა . ჩემი დედულთის ბებია გლხვის ქალიც იყო, დავაყოფივარ?
 ს ა ნ დ რ ო . მე ის მასსოვს, რომ შენ ყოველთვის დედულთებს თამაშობდი.
 მ ა ი ა . ე . გ . მართლაც რომ თოფი გიბრძამებს თვალს.
 ს ა ნ დ რ ო . თუ ჩემი უფონო მძაც თქვენს გზაზე დგას, ეს იმიტომ, რომ თავის კლასს უღალბეს, ბუღუღუბულ-მემამულეური მთავრობის ლეკია ვასდა... როგორც ვა- ვიან, შენს გამო... თურმე განგებებით უყვარხარ და რად- ვან შეც თანავარბინო...
 ე დ ე ს ი ა . მაის კული არაფერი აჯაროს!
 მ ა ი ა . ნეტავ შეგიძლოს, თუნდაც წამით ჩამხედო გულში! (შებრუნდა.)
 ე დ ე ს ი ა . მია შენ გელოდა, შეილო, ჩემთან ერთად გე- ლოდ. ახლა კი...
 ს ა ნ დ რ ო . მე არ დამიბარებია! ავიღდე-მეთუ. არც ფიცი ჩამომიბრძოვია.
 მ ა ი ა . შენ ახლა აღბათ იმასაც იცხვი, არასოდეს მყვარები- ხარო. ფიცი არ მოგიტია, მაგრამ ხომ გვიყვარს?
 ს ა ნ დ რ ო . სიყვარული? რა დროს სიყვარული თუნდაც ყმაწვილკაცობის ქაბაძეშტული ამგები დღეს რა გასახ- სენებელია?

მ ა ი ა . თუ არაინ გიყვარს, კისთვის იბრძვი?
 ე დ ე ს ი ა . ამ ანგელოს იტუნებ, ბიჭო? რმერთო, სილა გავს თვალს?
 ს ა ნ დ რ ო . დაუწდება აქ არაფერ უშუაშია. ჩემს დანაშაულს მკალი რა სტრის?!
 მ ა ი ა . სამი ლეწოწილი გელოდებოდი...
 ს ა ნ დ რ ო . ბოდიშს ვიხილ, თუ გავგიდინე... ხომ დარწმუნ- დე, ვინცა ვაწ? გვიანი არ არის, შეიბრძვი გულს ვის- კვნიც ვინდა.
 მ ა ი ა . გულის შეზღუდვა გერე ადვილია. შე უმგულო? გახ- სოვს, ბავშვობის ერთად ვიამაშობდი.
 ს ა ნ დ რ ო . შენ თამაშობდი და მარტანებლობდი; ჩემს დე- დულზე ითამაშეო.
 მ ა ი ა . სანდრო, ევლარ გნებო. მე და შენ, ორივე, ამაყები ვიყავით, მაგრამ თუ ასე...
 ს ა ნ დ რ ო . ჩვენი სიყვარული არ შეიძლება, მია, ესაა მთა- ვარი...
 მ ა ი ა . ცოლიანი დაბრუნდი? (სანდროს ლეწვის)
 ე დ ე ს ი ა . არ მინდა მე გადათხოვო რძალი, ჩემსას რას გა- იგებს?
 ს ა ნ დ რ ო . გულახდილად გიბზარ? სანამ სოციალისტურ რევოლუციის არ დაგავრცელებათ, მე ქალის სიყვარუ- ლისთვის არ მცალია... მერე უღბათ გამოჩნდება ვინმე ჩემი შესაფერისი.
 მ ა ი ა . უკვე მოვიგებნია შენი შესაფერისი... (სანდროს გა- კრებებს შეხედავს) ეგ თოფი... მაგ შაშხანზე ხარ ჯვარდაწერილი.
 ს ა ნ დ რ ო . რას ვზამთ... რევოლუციის ჯვარდრობით ასე სჭირდება. მე მისი ჯარისკაცი ვარ.
 ე დ ე ს ი ა . რმერთი არ ვნახარისო, შეილო!
 ს ა ნ დ რ ო . ჩემი ღმერთი ბოლშევიცური რწმენაა... მე ამ თო- ფით ფიცი ვაღდე. ეს უფრალი თოფი არ არის... (მიაამ თოფს ხელი შევახანა, სანდროს უმაღლე გასწავს) არა, ხელს ეგო შეგაბნინებ... თუ გინდა შორიანდ შეხედი, როგორც ხატს. (თოფის დღეკვით შეაბრუნე-შემობრტუ- ნებს. ერთ მხარეს გარკვეული არის ამოტვიფრე- ლი. 1905, მეორე მხარეს— 1917.)
 მ ა ი ა . ვასავეკო... ათას ცხრას ხუთი... ათას ცხრას ვიღ- მეტო... კარგა ხატია, ღმერთო, იწებს საბედისწეროცო.
 ს ა ნ დ რ ო . ეს თოფი დაგრძობთ მაქვს მიღებულა: სანამ რევოლუცია ყველგან არ ვაიპარჯებს, ხელი წამითაც არ გაუშვავ.
 მ ა ი ა . მართლაც მავაზე ყოფილხარ ჯვარდაწერილი... (შემო- ვიდა გოგია, რომელიც ეცხება, აჰმად კართან იღვავ და უსწენდა. თოფს სიყვარულით უტყვრას).
 ს ა ნ დ რ ო . თუ მე დავეცი ბოძოლში, სამიღლო მთარჯვენას გადავეცე... მე ეს ფიციც დაგე... (გოგია თოფს ეალურ- სება.)
 მ ა ი ა . ვის ეგელოდი და ვინ მოვიდა?!
 ს ა ნ დ რ ო . (შეამჩნევს გოგას). შენ გოგია ხარ, ემშაქის ფე- ნო? (გოგია სინაჩულად დააუთქავა, თავს უქნევს მხო- ლდო. ა, შენი (ჩემქმება აძღვს).
 გ ო გ ი ა . ჩემად? თოფსაც მიმიცემ? ეს თოფი უფრო მინდა.
 ს ა ნ დ რ ო . მერე თოფსაც მოვეცე... ეს რა კაცკაცი ვაზრ- ლოა გინდა ბრძოლა? (გოგია თავს უქნევს.) მერე, რომ მოგვად, არ გეშინია?
 გ ო გ ი ა . ომში სიკვდილი ვეცაცებისათვის სსახელოა. (გა- ხარებულნი მიდის.)
 მ ა ი ა . ე . გ . შენ როგორ ვაგამტყურო, ბევრ დიდს არა აქვს ქეუ...
 ს ა ნ დ რ ო . მამას და კოცენ აღბათ სხინავთ... (მეორე ოთახ- ში აბრებს გასასვლს.)
 ე დ ე ს ი ა . მინარე ხალხს თოფით ნუ დაადებთ თავს. მე ვაგავიძობ. (გაღის). პაუზა. უხერხული დღეშილია.)
 ს ა ნ დ რ ო . ასეა, ქალბატონო მია... ჩვენ სხვადასხვა ფიცი გავქვს... ყველა ხეს თავს ფსეცი კევავეს...
 მ ა ი ა . თოფის გზა— ბოროტების გზა.
 ს ა ნ დ რ ო . თოფი ბოროტია თუ ბოროტს უჭირავს გულში.
 მ ა ი ა . თოფი სართოდ სიკვდილი მოციქულია, ასე რომ...
 ს ა ნ დ რ ო . თოფი სიკვდილის მოციქული ბტარალოთა კლ- ასის ხელშია... თქვენ თოფით მშრომელ ხალხს იძობებო, ჩვენთვის კი თოფი თავისუფლების მომპოვებელი და ბედნიერების მომტანია.

მ.ი.ა. იქნებ ქვეყნის უბედურებისა უფრო? გადაადგილ გე უბედურებას!

ს.ნ.დ.რ.ო. შენ ვინდა თავად შეგელობა შეინარჩუნო, აბიტო მირჩევ იარაღს გადავცემა.

მ.ი.ა. მე მინდა ჩემი ქართველობა შევიინარჩუნო... ეგ თოვნი ქართველობა სისხლს დაღვირავს!

ს.ნ.დ.რ.ო. ბრძოლის საუფუნეა, ბრძოლაში ეს ყოველთვის იღვრება სისხლი... ჩვენი შეთანხმება ძნელია, მია. მა-მაშენს რაი სასახლე აქვს: სასახლეც — მთაში, სა-საშთრო — ბარად. თქვენი თვლითა ის სასახლეც აშენ-ნებულა? ვინც ყოველდღე იფლსა ღვრის, რიგინა ქი-ხიცი არ უფასა.

მ.ი.ა. დამწვარ ქობის ძეგლი ჭრავილიც ცხოვბა.

ს.ნ.დ.რ.ო. ჩვენ სასახლეებსა ვეწვევ და არა — ქობებს.

მ.ი.ა. ხანძარი რომ თავს არშეგნს, სასახლესა და ქობს ევ-ღარ არჩევს. ესეც რომ არ იყოს, სასახლეები უნდა ააშენოთ, რატომ უნდა დამწვა?

ს.ნ.დ.რ.ო. როცა მტარვალთა სასახლეებს გადავებუვათ მე-რე ყველასთვის ავაწმუნებთ სასახლეებს... ერთხანის... ჩვენ გაავსწორებთ მთა-ხარს...

მ.ი.ა. თოვთი ვერ გაასწორებს!

ს.ნ.დ.რ.ო. (შემოხმობს). კეშმარტებსა ბრძანებს ქალბატონი მია.

ს.ნ.დ.რ.ო. ეს საფრთხივლია ვინდა?

ს.ნ.დ.რ.ო. თოვმა მაცეთა საფრთხივლია, თორემ... ბავშვობი-სა აწინდელი კიდევ: ბიძაჩემსა ვეჯარო.

ს.ნ.დ.რ.ო. წინაშე გაბტერდა და მერე წამოიხახა. სინო?

ს.ნ.დ.რ.ო. (სიბე ვარ, სინო... ის სინო...)

ს.ნ.დ.რ.ო. არავის უთქვამს — შენ არისო. ცოცხალიც აღარ შეგონე.

ს.ნ.დ.რ.ო. ჩემი მოკვლა არც ისე აღვილია... სიმარტოლესავითა ვარ. ეს მეორე თავილიც რომ მომიხარბონ, გულს ივალ-თი დავინახავ გზას და ისე ვივლი. ეს მეორე ვხვებიც რომ მომჭრან, ურისი თვალივით ვივლივ გვახვან.

ესტატე (წამინარევი). ბოჟო, სადა ხარ ამდენ ხანს? (გადა-ნეხვება.) ეს სამი წელიწადი ყინულეთში ხეტიალი მო-ხვონე, თუ...

ს.ნ.დ.რ.ო. ბედმა ხან სად გადამაგლო, ხან — სად.

ესტატე (ფერება). შე გადასული... ვენიობაც მოგაწვე-და ალბათ... წყუელი დრო შეგე.

ს.ნ.დ.რ.ო. კი, იაშვიც ვიყავი. მერე მუდემ ციმიბრში მიყრა თავი.

ესტატე. ტახტიდან ნიკოლოზა შენ ჩამოაგდე?

ს.ნ.დ.რ.ო. მუდემ სხებმა ჩამოაუფლეს. მე კერენსკის მთავ-რობა დავამოხვე.

ედესია. ცული არაფერი აჯადოდი (შემოუძღვა კოტენ.)

ესტატე. მშვილობა შენს მოსვლას.

ს.ნ.დ.რ.ო. იცოცხლე!

ესტატე. თქვე მღვრთგამწყარალებო, რა ცვიად უყურებთ ციმიბრს? ძმები ხართ, გადასულილები ხომ არა? გა-დავხებთი ახლავი! (ძმები ერთმანეთს ახელ-დახელავენ და გადახეხვიან. უხერხული დუმილია. შემოიხედანს ახალჩემქმანცხელი გოგია. ესტატე უშაღვე გაიყვანს — აქ შენ არაფერი გვაქვებობა.)

ს.ნ.დ.რ.ო. ძალან შეგიშენებოდა თვინისი ჩინჯალები... მგინი, ლავინიცი ასე გინიხვს, შე ღმერთბალო!

ესტატე. სხვის ფარაქს ნამდვილად მიარჩენია ეს პატიოელი ჩინჯალები. თავიდან ვეგებამდე იბრუნები რატომ ჩამჭ-დახარა?

ს.ნ.დ.რ.ო. რაჟა-ლუჩხუმის მთებში ბევრი ნადირი იცის... ახლა უფრო გამრავლებულა... ჰოდა, სოფელი ნადირ-ბა რომ არ შექმასო.

ესტატე. მიეუბნებ-მოეუბნებო ლავარბა რა ჩვენი საქმეა, მით უმეტეს, როცა ასე აშკარა ბრძოლის აქმა დავაგ. ლუჩ-ხუმის მატრას უტეებ შავი ჭირი მოედვა — წითელ დრო-ვამში გახვეულა...

ს.ნ.დ.რ.ო. იქნებ პირიქითა? შავი ჭირი ჩვენს მოსვლამდე მოედვა ლუჩხუმს და ბოლშევიკები მოსარჩინელ მოვე-თილი...

ესტატე. დროთმა გავზოროს თქვენისთანა აქიმები. ისმალებ-თან იმში ყველა ბოლშევიკი იმას გაიძახობა, უნ იბრ-ძეოთ. თვენს რომ სამშობლო კეშმარტად გვიყარ-დელი...

ს.ნ.დ.რ.ო. ისმალებთან იმში თქვენმა სისულტემ და უნია-ლობამ დაგამარცხათ, აქ ბოლშევიკები არაფერ შუაში

არაან... თქვენ ისმალებთან იმში იმიტომ გამოივლით, ასავანებლად შემათოული ხალხისათვის თვლი რომ ავგებთ: ნახეთ, რა პატრონები ვართო...

ესტატე. ვასავებია ქმარა ნაზარანე გვექვს, ვინც ხალხს არ ჩავვაბრებს, სასტკაიდ დავაქოთ... რამდენიმე კაცი უკვე დავაგებოთ...

ს.ნ.დ.რ.ო. მეტი, რაღას უცილ? თუ ვაქვაცობა გყოფნის, შეც გაისწორე ანგარიში... გვხვია, აქ იარაღს ჩასაბ-რეოდან მოვედი? მე ამ შანხათი რევოლუციის ბელა-ლებს შევეციე. ხელს მანამდე არ ვაგუშვებ, სანამ დღეს არ შევხვებულბი. ვიცე, თქვენს ჯარში ბევრია მოყმისა და გლეხის შვილი — იძულებითი გაწვეული... ჰოდა, არ გვიხდა, ვინმეს შობაინ-ფრანკლოდ სისხლი დავადრე-ვეთი. რაჟა-ლუჩხუმის რევოლუციური კომიტეტის სა-ხელით ვიბრძანებ: იარაღი ჩაგვაბათე და შენს ქვეშევრ-დლებსაც ურჩევ...

ესტატე. სისხლი არც ჩვენს გვეწყურია... მე ჩემი მთავრობის სახელით ვიბრძანებ — იარაღი ჩაგვაბაპოს მთელმა შენ-მა ამაომა!

ესტატე (სანდროს). ჩააბარე, შვილო, ჩააბარე! მთიშორე ეგ ფათეზიანი თოფ-იარაღი და იყავი მწიფოსი... შვილობი არ გინდა?

ს.ნ.დ.რ.ო. მამა, მე შეუბნები მაგას?

ესტატე. აბა, ვისა, ბოჟო?! თოფის ლულობა სიყვლილი ხის რათ ვინდა, სიყვლის რომ დაიხარებ?

ს.ნ.დ.რ.ო. ჩემი თოფ-იარაღი რჩინთთა ვაგველილი და კოტენი — ბამბით გავეთებულა? თეთის ჩამაბაროს იარა-ღი, თუ მშვილობა უნდა...

ესტატე. ეგ მთავრობის კაცია.

ს.ნ.დ.რ.ო. რომელი მთავრობის?

ესტატე. ახალი საქართველოსი.

ს.ნ.დ.რ.ო. მერე ეგ შენი ახალი საქართველოსი მთავრობა ვის ემსახურება? მართკ მემსახურებ, გერგებსა და კა-პიტლისტებს? ხალხის მძარცველთა მთავრობა რა მთავრობა? ქორბუტ ტაყი მაშენი რევოლუციო ტრე-ბუეტ ვლადტ რაბოჩის ი კრესტიან. ვიტ ტაქ?

ედესია. აკოტა? მინდაო? გარუსდი, ბოჟო? ღვინო რა სკობა? (მის ნათქვამს ყურადღებას არაინ აქცევს.)

ესტატე (სანდროს). შენ რომ ფრთხილ ვიხსიამ, სხვისი ფრთე-ლია. რუსეთის იმედი გაქვს?

ს.ნ.დ.რ.ო. რუსეთის არა, ბოლშევიკების... რუსი ბოლშე-ვიკები თუ დავებმარებინა, რა თქმა უნდა, უარს ვერ ვიციებ... ისინი ჩვენი სულიერი ძმები არიან — ერთი კეთილშობილი მიზანი გვაქვს. თქვენცეც კი თუშეი და-სახმარებლად ვახვავ გერმანელებს იწვევენ... გერმანე-ლი იარაღილია და გერმანელთა ჯართი საქართველოს თავ-ისუფლებას ქვეყნის დაბინადი არ დავიკავს...

ესტატე. ჩმახვ რადაცა უნდა დაბინოვ, თორემ?

ედესია. შეგლეგო?

მ.ი.ა. სანდრო, რისთვის ჩამოტრანე ეგ თოფი, ჩვენი მიწა-წყალი სისხლით რომ მორწყავ?

ს.ნ.დ.რ.ო. არა.

მ.ი.ა. მე რომ მოკლავ?

ს.ნ.დ.რ.ო. არა.

მ.ი.ა. აბა, მამაჩემო?

ს.ნ.დ.რ.ო. ვინც სოციალისტურ რევოლუციას წინ აღუდ-გებბა.

ესტატე. ჩემს მოსაკლავად ჩამოიტანა.

ს.ნ.დ.რ.ო. შენ ჩემს მოსაკლავად აისხი ეგ თოფ-იარაღი?

ესტატე. მე სამშობლოს ვიკავ... სამშობლოს თავისუფლებას...

ს.ნ.დ.რ.ო. მე გერბივე ვიკვლას: ვინც ხალხთა თავისუფლე-ობას გზას უხერგავს.

ს.ნ.დ.რ.ო. დედაჩემა სულ ერთხარად ბრუნავს, სანდრო. მო-ლოდ ხალხის იცვლება ამ დედამიწაზე: ერთი მიღის, მე-ორე მიღის... თითქმის იწინაბივე... აი, შენ მოკლავ ბა-ტონს, რომ თეთროს ვახვებ ბატონო!

ს.ნ.დ.რ.ო. ურწმუნო ყოფილბა, ბიძაჩემო!

ს.ნ.დ.რ.ო. კეშმარტების გულში ჩახვება ურწმუნობა არ არის.

ს.ნ.დ.რ.ო. შენ ურყავი რევოლუციის სიყვითელ.

ს.ნ.დ.რ.ო. ეგ ვუთარყავ სისხლისღვრის მოპოვებულ სიყვითეს. რევოლუციას ახლენს რამდენიმე ქვეყნის კაცი, სხვები უფუფუნოდ მიჰყვებიან იმ რამდენიმე კაცის ფეხის წებამ და, ენამაძე უწყის, რას სიღიან... ყველაფერი ნადგურ-დება... ადამიანი, რწყენა...

სანდრო. თქვენ მტრები ხართ საქართველოს.

კოტე. თქვენ მტრებზე უარევი ხართ.

ესტატე. გაუმედი, კმა!

მიაი. აი, ხედავთ! ორივე ერთმანეთს საქართველოს მტრად და მოლატატედ მოხალო... მართლაც ორივენი მოლატატე ხართ, თოფით რომ გინდა ერთმანეთს სიძარულედ დაშტეკოთ.

სინო. თქვენ, უპირველეს ყოვლისა, თქვენივე თავის მტრები ხართ და მერე — ქვეყნის.

სანდრო. სიტყვას დაუყოვნად, სინო!

სინო. მართალი უთქვამთ: ყველზე სამიზო ის ხალხი, ვისაც დასაჯარგავი არავფიო ვაჩინაო.

სანდრო. შენ ნამდვილად ურწმუნო ხარ.

სინო. გამოიკობ: თოფის მოტანის სიკეთე არ მწამს.

სანდრო. კიდან თავისით წყნა მოლის, სიკეთე არ იღვრება. შენ კიდან ელო მზამზარულ სიკეთეს, ესა გწამს შენ!

სინო. არა, მე კიდან არ ველო სიკეთეს... პირობით — მიწაზე ვეძებ. ერთხელ, ტაბუკობისა და ღრუბელში შევედი, იქ ნაყინი ვაშლი და მხსალი ვნახე. ვითხებ: ამ ტყეში წყარო ხილი ვინ გაატყობია-მეო? ეგერავენი მიხიხა. დავლოცე იმ უცნობი კაცის მარჯვენა. მოგვიანებით ვი გავიჯე: ბაბუაჩემს დაუყვინა. სიკეთე ასე უნდა გავითვალ — ჩემად. თოფი აღმანებებს ერთმანეთს აძლუნებს.

სანდრო. ნაყენს თუ ტყე არ შემოაჩენებ ირგვლივ, დაიჩრდილება და გახანება. ვერც ისე გაახანებ ნაყენს, თუ ერთი ხის ძირს და გადსაქრის და გადსაბეჭდის სხვა ხის კერტიან რტოს არ ჩასაქნა... აი, ეს არის რევოლუცია!

სინო. ეს კეთილი რევოლუციაა, უსისხლო... უშტეკიანელო...

სანდრო. შენთვის უსისხლო... ახა, ხეს ჰკითხე, როგორ სტეკავა... ცრულად და სისხლე გრავად სდის... მაგრამ ეს საქართველო კეთილი ნაყენის გასაბეჭდლად. უტკავილოდ არავითარი სიკეთე არ მიღის... რევოლუცია ყოლონებებს ტოვებს... იმიტომ, რომ ახალი ნაყენი ტყვიით ირბადა... ჩვენ გვიჩნდა ამ ქვეყნიერების გადართილება სასიკეთოდ...

სინო. პოლ, აბრუნეთ და აყრავეთ ეს ქვეყნიერება ხან ისე, ხან — ასე...

ჯანსუღი (შემოიჭრა). ამხანაგო მეითარო, მზევრავებმა გუცნობებს, მენწევიების დიდი ჯარი აღმანს უახლოვდებათ.

სანდრო (კოტეს). ჩვენს დასარბევად გამოიწვიე?

კოტე. ახა რა გვექნა? აქაურობას წითელი ძაღლები შემოესივნენ.

სანდრო. ახლა ძაღლებაც შემძინა? (მიახს და სინოს) აი, ორთავის გვიჩნდა თოფი. მოშველ სელებით ჯარს ვერ შეებებდი, ვერც თვის დაცვა... ამათთან მხოლოდ თოფის ერთი შეიძლება ლაზარაი... (ატყუდა ზარების რქა).

მიაი. ისე რეკავს. ვერც მე გავაჭამე, ვერც — სხვამ.

სანდრო. ჩემი ბიჭები რეკავენ, რომ ფეხზე დადგეს ყველა. მალაიკ ჰყვიოს, ძალე გათხრდება. მივდივარ... თუ გული გერჩის, მესროლე, ოღონდ ზურგზე — აიხა...

ესტატე. შეიძლება, ერთ აკენში ხართ ვაზრდილები, შეიძლება!

ედესია. ღმრთო, ამას რას მომასწავრა! ჯერ მე მომავალი, თუ... (დღე-მამა გავგებულად მოსიყვარლა ორგებს — თოფი-რაილი არ შემოათონო. მერე სანდროს ედესია ჩუქვარადება ფეხებში კოტეს — ესტატე) გონს მოლით, შეგვიბრძოლო!

ესტატე. არ გაბედოთ, არ გაბედო!

სანდრო. კინიდან მშვიდობიანად არ დამემორჩილე, ბძროლის ვეღზე შეგებეთ ვაყვანულად ისე, თუ მომირიდებთ, კარგს იხამა რაც არ უნდა იყოთ, მძა ხარ! (გამოვიდა გოგია და სანდროს დაუღდა გვერდით) შენც კარვდა განსოეს, ზალოეს დიდი მე დამჩრა და ბავშვობიდანვე შეეჩვიე იარაღს... ტკვიას ნატყვიარბი ვაჭერენ! (სანდრო გოგიას თავზე აღოსოთის უსამს ხელს) მე ზალოეს ანდროს ვასლოტებ. იოვლე!

კოტე. შენ თუ კარვად ისერი, არც ჩემი ტყვია სცდება მიხანს, პირდაპირი როგორც ჩემი რწმენა! (ცალ-ცალკე გარბიან. გოგია სანდროს მისდევს).

ედესია. ვაი დიდს უმეტდურს!

სინო. ღმრთო, შეუნდე, რამეთუ არა იციან. რასა სჩადი-

ანი (სადაღაც გავარდა თოფი. ზართა გუგუნის მიწის აყრუება).

ესტატე. ამ ზარებს ახლა ეინლა გახუმმეს!

კაცის კვლავ ხალხაა

(ავანსცენაზე ნამდვილი თოფით გამობრბის ნიქუჩა, მოსდებს გოგია).

გოგია (ნიქუჩას თოფს ათმეხვს). მომეცი-მეოტი!

ნიქუჩა. რატომ უნდა მოგცე? მე ვნახე!

გოგია. პირველად მე დაინახე და შენ დააღვე ხელი! (გამობრბის)

ნიქუჩა. მომეცი, მომეცი! თვარა, ჰკით გაგინებთავე თვეს!

გოგია. სულად ნამდვილი თოფი რათ უნდა?

ნიქუჩა. შენ ჩემზე უფრო ხარ? (თო ვუს წაართმევა ებს-ნოტა და გაგებრავე გოგიას, კი...)

მიაი. თოფით თამაში არ შეიძლება, მომეცი ახლავე!

გოგია. არა არ მოგეცე!

მიაი. შენ რათ გინდა?

გოგია. რა შენი საქმე? (ჯარბის)

მიაი. სად გარბიხარ, ბიჭო, მანდეთ უღსკრულია! გოგია! გადითხეხი!

ნიქუჩა. ახლავე დღევწვეო და წაყარებთ! (ჯარბის)

მიაი. გოგია, გადითხეხი!

ნიქუჩა. ს. მ. ვაშაა! წაყარო!

მიაი. თოფმა გადარია ქვეყნიერება! მართკ მე რა ვუშველო! (თვალზე მოიფარებს ხელს. ნიქუჩა გაცივს ტირილით. უკან მიჰყვება გოგია. თან უკან-უკან იუქრება.)

თოფი?! (ორივე ხელს განიჭებს და გაქა).

სინო. მე დავამსკრე და ხრამში გადავადე მავათი თოფი.

მიაი. ყველს რომ შენი გული ჰქონდეს!

სინო. თოფი შეიჭვიანს ხელშიც კი უტყუნური ხდება და სუ-ლოლის ხელში რაღა მოქვია...

მიაი. შენ აქ საიდან ვარხნი?

სინო. მუკანდელი დაჩრდილ დაჭრილებს ვუვლი ტყეში.

მიაი. ნახე? გერმანული თოფმორჩილები...

სინო. ჰო, წინათაც ვარ იყო... ოსმალეთი შემოგვესოდა, ირანს უწმობილით საშველად, ირანი შემოგვესოდა — ოსმალეთს... მტერისა ვთხოვით შევლას... შენც დაჭრილებს უწო?

მიაი. ვუვლო... თანაც იმის ნახე მინდა...

სინო. ფრთხილად...

მიაი. თქვენი ზრალია, მე რომ ის მიყვარს.

სინო. ჩემი!

მიაი. თქვენ გადამრთობდით... წახედით და ის დამჩრა ხატად და ღმერთად. რატომ გადაიკარგეთ მამიშ?

სინო. უნდა გადაიკარგულიყო... (მიაი მიამტრებდა) მამიშაც ასე შემოტყვევდნენ შენი თვალბი, თითქმის მართალი ღმერთი ვიყავი... შემამინა გულმტრულად თვალთა ციხად და გავექციე... გავექციე სუყვარულს, რომლის უფლებაც არა მქონდა... უფლება კი არა, რაღაც სხვა... (ციხის) ამამდე აღმართის მუქინში...

მიაი. შენ, ჩემი გოგონი, ზოგარნი დამთავრებულა...

მიაი. (ახედ-დახედვას სინანულით). მე ვარ თქვენი უმეტდურების მიზეზი?

სინო. ნუ გტყვი მავას! მე უმეტდური სულაც არა ვარ. შორეულ დაჭრილებს უფეთ შევიცანი ცხოვრება... გამაღმობ... სული განმწმინდა... სხეულ დაბრუნა და გავკვდივარ...

მიაი. თქვენ არ მოკვდებით არასოდეს.

სინო. მოკვდებით. სხვა დანიადუნა და ისევე ვაყვარებ... მიაი. სხვა დანიადუნა... ბუნება ბრძენია... ჰო, წაწილი იმასთან ფრთხილად ტყვია ბრძა!

მიაი. ნახაღმს, ჩემო...

ჯოკია (შემობრბის). მიაი, აქა ხართ?

მიაი. (უღელ ამბავია?) რამ გავაფთოვარა?

ჯოკია. მამათქვენი, მამათქვენი!. იოვეს იქ. ხრამში... (ატრდა).

მიაი. ვინ? ვინ მოკვდა?

ჯოკია. ყველა ისერის... რას გავებ...

მ. ა. ა. მამა (ვარბის მისდევნე ჯოკია და სინო.)
 ვიწრო ბოლიე მადო კლდესთან... აქ კლდის იქით სხვა
 კლდე. ორივე კლდე თითქმის ჰემოვარსა მქონს. იქვე უხვევს
 ბილიე და ჩანს ღრუბლიანი ცა. სადაღე ქვეითი ხეცა, კლდის
 აქეთ მატარა მინდორია სადაღე კანბუკებზედ სივრია.

ვ. ა. ა. ა. (ტელეფონში). ალო! ალო! ბატონო ვენერალო,
 ბატონო ვენერალო... ჩვენს უნაშვილ ეს-ის არის სიმყუდრო
 ბატონო ჩანავარდა. დიას, კეკე მინდა შეგასწავლო, რომ
 კოტე სეცტორიანი სახლი არ არის... ბატონო ბრძანდებით,
 ხეივანი... ემიზო, შემდეგ აქ იწინათ. ანტონ სვა-
 ნიძე კოტეს ჯარისკაცი იყო. დიას იხარლი რომ გაიტაცა და
 აქაინეულებს მიეზბო. ეს ამბავი ძალიან მაეჭვებს...
 დიას, ვთვლითვალვებ და თუ ისეთი რამ შეგამჩნიე,
 უფუკვალა ვაგებებო. (დადგეს უტრობა) ყველაზე
 ვერ გვაგებებ ვერავინ. ჰო, მართალი... გუგავა?

მ. ა. ა. ა. (შემოდის დიხად, გვერდებზე, ყველაგერი ფე-
 ხებზე ჰქილიან). გეკავებო, ბატონო უნდეროსო.

ვ. ა. ა. ა. (მაქსიმე გუგავა, ხომ ხარ შენ ნამდვილი ტერო-
 რისტი?)

მ. ა. ა. ა. რაღაც ქვეყანაში იყის. მე კიდევ რომ დავხალო...
 ვახუშტ დამინათავ: რა ხელუბასაც აირჩევს, კარგი იქნე-
 ხა თუ უცდი, ზადალი არ უნდა გვაგვედო. კაცის ცვლაც
 ხელდება. ჭრჭრეობით პიიუცი კარ სახელის მოხზარე
 არ გამოიჩინდა.

ვ. ა. ა. ა. რამდენი გეყოლება საიქიოს გასტუმრებულა?
 მ. ა. ა. ა. თონხა მე არ ვიცი და თონხა, მქედლობა და
 დღეულობა, არც წინას წინა. ესა ჩემი ჭირნახული,
 კაცო, ბედელი და მარანა...

ვ. ა. ა. ა. მანკე რამდენი გვაგს ვახტრებულა?
 მ. ა. ა. ა. არ დამითვლია. მყვედარი ხალხი რა დასათვლენ-
 ლია, აღარაფერში გამოგადგება...

ვ. ა. ა. ა. ჰოდა, ერთსაც თუ მიუშვებ, არაფერი შეიც-
 ლება.

მ. ა. ა. ა. შორიდან რატომ მეთარებენ, ბატონო, ზარემ მიი-
 ხარი...

ვ. ა. ა. ა. იცოდენ, ძეხორაკი ელმა ვერ უნდა ვაივოს!
 მ. ა. ა. ა. ჩემი ხელუბრისა ვ. ა. ა. ა. მანკე კითხი ვინ არის?
 ვ. ა. ა. ა. კოტე... ხეტურია?

მ. ა. ა. ა. ის ძვირფასი კაცი?
 ვ. ა. ა. ა. ვიცი, შენთვის ის ძვირფასი არის. ვაგევე, სა-
 ცოლელ ბიჭი ყოფილობარ.

მ. ა. ა. ა. დასანიშნად რომ ვეშაბდებოდი, ჯარში მიქრეს
 თიან... თურქი ახლაც მელოდება ის ბედნიერი.

ვ. ა. ა. ა. (ჯიბიდან ამოიღებს ბუქეტს). თუ ვინმესთვის
 თუ არ ვაჩუქო, მომკალი... მე შენ ვეტყვი, ვაგებო-
 რდება. ყოყმანობ?

მ. ა. ა. ა. კოტე უერთგულესი ოფიცერია და რატომ შე-
 მოსწყერი? გვინათი მაისი ვა უყვარს?

ვ. ა. ა. ა. საყვარელს არ დასვენებ, საწოლი არ არის. ხომ
 იცი, მაგის უძეროსი ძმა... ხეტურანების ბუდე უნდა
 დეკორირდეს და ბუხარს, ნეკურანებს... ჰა, ვინდა თუ არა,
 საცოლელ ვაჩუქო? ამისი ბიჭისთანავე მოგვე... ჯარის
 რომ დაიწერე, კეთილად მომიხივებ!

მ. ა. ა. ა. თუ ვინათი არაინ ვაივოს, ზურგში ყოფილხარ
 აკრებ... მე წინა ხაზზე მოაგონებ, რომ ვაგებოდი.

ვ. ა. ა. ა. ბოგირთან რომ ჩაუსაღებოდი დღევან?

მ. ა. ა. ა. კოტე ფრთხილად ხაზს მიატყვებს და იქ დაიწ-
 ლება რბენას?

ვ. ა. ა. ა. დაუფრეკე, მთავარ შტაბში გიხმობენ-მეთქი. მარ-
 ტო გამოუქნდება და შენც გაუხმასინდლები.

მ. ა. ა. ა. კარგა ხანს ვითვრია, ჩვენი ყოველთვის გამოვ-
 ნახათ საერთო ენას. წყველა. (შობს).

ვ. ა. ა. ა. ვამარჯებოდი! (მიღობს ღურბანიდან ვასკეტის).
 უკვე ვაქცე და შემოიყვანა დაბატონებულ ესტატე!)
 შეი ელვარ! ჩემი შინაგან საქმეთა მინისტრი!

მ. ა. ა. ა. გმისენ, ბატონო პოლიციელი!

ვ. ა. ა. ა. ეს ბუბერი საცოლელ დაძვრება აქ. დღევან ჩას-
 ვი და გუშავი დაუყენე!

მ. ა. ა. ა. ეგებობ? მე ნამდვილად კოტეს მამა ვარ. ჩემ
 ოჯახში ბურთი არ ვაგებებია, მაგრამ, ვიცი, მოცინათ...

ვ. ა. ა. ა. დიას, ვიცნობ. შენ კოტეს მამაც ხარ და საწოდის
 მამაც. ეშმაკია ვაივოს ვულში რა გიღვეს. ჭრჭრეობით
 დღევანში მოიციდი!

ესტატე. თქვენს სამართალს კი რა უთხრა! დღევანში
 უნდა ვაივო?

ვ. ა. ა. ა. მძღველ იქნებო. (ტელეფონის ოდებს. ვაუფრეკე
 ლია. ესტატე იციანს.) რა ვაივობებს, ვაურანადი?
 ესტატე. მძღველს ჩვენს ქაბასს ვუღებთ საუფრადში... კაი,
 წყალ მძღველს, ოღონდ იმდენი მინც ინამუსეთ, ჩემი
 აქ ყოფნა კოტეს შეტაკობინეთ. (შობს).

ვ. ა. ა. ა. ელვარ, ჯოკია ვადაცი. ტელეფონი ვაფუქდა-
 მ. ა. ა. ა. (შემოდის ძამძოსილი). პოლიციელი აქეთ კოტეს მამ-
 ა მოიღობა.

ვ. ა. ა. ა. დღევანში დავამწყვდივინე.

მ. ა. ა. ა. დღევანში? რატომ?
 ვ. ა. ა. ა. მტრის მამას კერ ვენდობ... ჩვენი ჯარის გან-
 ლავებში თათისუფლად დასცივრნობდა.

მ. ა. ა. ა. ეტატეს შეილი ჰყავს აქ.

ვ. ა. ა. ა. იმ შეილის ერთგულზედ საცუქვა.

მ. ა. ა. ა. აჩქარებლობათ. ვაგევი განჯარგულება, ვაგომუშენ
 ბერაკიც!

ვ. ა. ა. ა. მიზანბნებთ თუ მიხოვთ, ქალბატონო?

მ. ა. ა. ა. ვაინდ როგორც გნებავთ, ისე ვაგებოდი.

ვ. ა. ა. ა. თქვენდამდებულად მკაცრი ბრძანდებით.

მ. ა. ა. ა. ჩემი სიმყუდრო არაის კლას. ათავისუფლებთ თუ არა?

ვ. ა. ა. ა. უფას როგორ ვეტყვით, თათისა ასულთ... ოდ-
 ონდ ვაგებოდილოდ რომ ვუკვა. არ მომწონს ეს ამბავი...
 ელვარ ვაგებო, ვის უტყვი მხარს. კოტესაც ვნებოთ,
 შენ... ვაგევე, თურქი იმ ჯანყისათვისაც ვერბობო...

მ. ა. ა. ა. მე არაისაც არ ვეშობები, ჩემი მამა მაქვს.

ვ. ა. ა. ა. ყველა ამბობს, საწოდო უყვარსო.

მ. ა. ა. ა. იქნებ ვეყავდეს ვინმე, მაგრამ აქ ვერბობოლდ პრინ-
 ციპულა... მე არ ვეშობობი მისი თოფის ტრაილს...

ვ. ა. ა. ა. პირდაპირ საქართველოსა ჰვებარებ... ყველა
 თქვენს დაბატონებებს ვითრობს. თქვენი ყველას იგე-
 რივებთ, მოკლედ მტრისაც უყვარბათ და მოყვარბასაც...
 ზოგს ისე, ზოგს ასე... თქვენ რომ ვეუფრებთ, მიხარია
 და შეამყავს, ქართული მუნდირი რომ მაცავა.

მ. ა. ა. ა. თქვენი ქართული მუნდირი ახლა ქართველების სი-
 სხლმდე ცურავს.

ვ. ა. ა. ა. მიყვარს გულეხებ, მაგრამ თოფი აიღეს ხელში და
 იძულებული ვარ, დავხოცი.

მ. ა. ა. ა. საოცარია, კოტე ვეყვარა და კლავ?

ვ. ა. ა. ა. ახა, ისე როგორ დავამყვინე? მამა მოვკლეს
 და კლავ ბებრებულა ისინი?

მ. ა. ა. ა. მე არ ვეცი, ნამდვილად ვინ მოკლა მამამე.

ვ. ა. ა. ა. ვაჩვენებულა ბრბო არაის ინდობს, სხვას ვინ
 უნდა მოეყო?

მ. ა. ა. ა. იქნებ შენც... რას ვაგებო... ლუბან ქვეყანა. ჩვენი ახ-
 ლანდელი მთავრობა საქართველოს საღღებრკობით
 იბრუებდა, აქ კი...

ვ. ა. ა. ა. ვინიერი ხარ, ზოგჯერ ზედმეტად ვინიერიც.

მ. ა. ა. ა. რა კიბოა ვინდა, ვერბანებელი რომ შემოეშობი საქ-
 ართველში? ზეალ ფრანგებს ვაღებთ კარს, ზეგ -
 ინგლისელებს და არივც მონასტერი. ყველას ათარე-
 შებთ ჩვენს მიწა-წყალზე.

ვ. ა. ა. ა. მომეუფლები რუსული ხიმტო ვეგვეტყვებინა.
 ჩვენც ვინდა საიმილ მოკავებო... სხვაინათ ქვეყან-
 ას ვერ ვადაბარებინთ.

მ. ა. ა. ა. თქვენი თურბო რუსთ ხელმეფისაც ასევე ერთგულად
 ვესაბრებოდი. ოღონდ სხვა ვაბათი... თუ ჩვენში
 ვერბანებულა ვაბატონებო, ოღობთ მერე თქვენს ვეარ-
 ს ვერბანებულ ყულს ვაბათობათ...

ვ. ა. ა. ა. ბერი რომ გვცოდნა, ქალბატონო... მამ, ესეც
 ვაივო? თუ ოფიცერი ვარ... ჩემი საქმე ომი და ზარბანდია...
 ვინც ცხოვრების ვახუ ვაღამობობა, არ დაინდ-
 დომ... საიქიოში ვერ იმას ვაგისტუმბებ.

მ. ა. ა. ა. ბოლოს და ბოლოს, არ ათავისუფლებთ იმ მოხუცს?

ვ. ა. ა. ა. სამამათობის ვერ ვაგებოვარ... ელვარ, გამო-
 უშვი ბერაკიც! (მთას) რაც არ უნდა მწყენინოთ, სი-
 გული იმის თქვენი ერთგული ოფიცერი ვარ. ვინც ვიცი-
 რამდელ დაბატონებებს მოვლას ის ვიგებებია, თქვენს
 ერთგულ თათისანცემულს კეთილი თვალთი მოხედობთ
 ხომოქ! (მთა ზოხილთ ვაღახახავს და ვაგა. ვაგევი
 ღურბინით ვასკეტის). რეკავ ტელეფონი. გმისენ.
 დიას, გემინ ნამდვილად დავკვამბენს და ვორბადალზე

გამაგრდენ... დაიხ. ბატონო გენერალო, ტყვიანძალს არ დავხოვებ... მე მხოლოდ კოტე ჰეტორიანის ღლატისა მეშინია... ბერი დავკოტავს, მაგრამ კარგ დღეში არც ისინი არიან... დაიხ, მიყავი ვარს... მტრის ზურგში უკვე შეგვაგანეთ რამდენიმე სამიდე კაცი... დაიხ, სახლბოს უშეშველად მოკვლე... შევასროლო... ბრძნულია ყველა თქვენი სიტყვა! (ყურბილი დადებს) ყუყური! ვითომ უმაგისოდ არ ვიცო, როგორ მოვიქცე (რადაც მოაგონდა და ისევ აიღო ყურბილი) ალო! პირველი ასულის შტებია ყუყუანს ამდებობი! გელაპარაკებთ პოლიცენიკი ინჭიკოვლი... უსამთაური ჩემთან გამოცხადდეს დაუყოვნებლივ... დაიხ, კოტე ჰეტორიანი! (ყურბილი დადებს). კლდეზე მოფრთხიხს ობია. ვალიკო შეკრება... მუდრეგო, სად მიფრთხიხა? წინა ხაზიდან გამოიხარე?

ოტი ა. ბატონო, მიწვევ დავწევი, ჭიანჭველა დამესია, ხეზე ავტოციდი, ტოტი ჩამომიტყდა. აქეთ ცოტა მუშურო ადგევი ვიძებ.

ვალიკო. მუშურო ადვილს მოკვებ მე შენი! (ხელონი თოფს გამოკვლეს და გასინჯავს ყოველნაირად). ეს რა არის?

ოტი ა. თოფი, ბატონო ჩემო! შაშხანა № 5973. (დახედა) სწორია!

ვალიკო. თოფი რომ არის მეც ხედავ. ეტყობა, აქამდე ერთი ტყვიაც არ გისროლია...

ოტი ა. რაც მართალია მართალია, ვერ მოგატყუებ: არ მისროლია... არ შემოძლია, ბატონო, და რა ძეგა?

ვალიკო. რა არ შეგიძლია, შე ყუყური? თოფის სროლა აქამდე ვერ ისწავლე?

ოტი ა. სულ თოფის სროლას არ მასწავლიან, ბატონო! ისევე ოსმალბებთან სომარად წაიყუანეთ და ნახავი, რამხერი სროლავ ვიცო... აქ არ შემოძლია. კაცი იქითაც ქართულად კვიხის — ვაი დღეაო — და აქეთაც.

ვალიკო. ისინი თუ გესწონათ?

ოტი ა. ისინიც გვეყვებიან და ჩვენებიც უშენე უღმერთად, მე არ შემოძლია. ყველა ჩემი ძმა გვიჩია.

ვალიკო. შენ ჯარისკაცი ხარ და როგორც მეთაურები გობრძნებენ...

ოტი ა. ოსმალბებთან ვი, ბატონო, აქ არ შემოძლია ტყვიის სროლა... წამიყუანეთ ნამდილე მტრებთან და, იცოცხლოეთ, მე სტეპანავით დააყარო... აყარული კლდე... აქ არ შემოძლია...

ვალიკო. ულდა!

ოტი ა. ელდარის ხელონ მადგებთ, ბატონო? ვიცო მე მისი ამბავი, კაცს რომ კლავს, უბრალო... მეც უსაღვე წამალბინებს წერლის ბაზუაჩიბთან...

ვალიკო. დაიხ, ასე იქნება აირივი: გინდა პაბრუნდი უქან და ბოლშევიკებს დაუშინე ტყვია, გინდა საომარზე ჯარის წინ დააყენებ და შენს თავს საჩვენებლად დავაბერეტიტებ... რომელი გირჩენია?

ოტი ა. უნე ერთი, ბატონო... გამოუსადეგარი კაცი არა ვარ. რატომ უნდა დამხვრიტო? ცხრა ხელონა ვიცი: მზარეულბობა, დურგლობა, კაბადოზობა, პურის ცობა, მეკურნებობა... ეს ხელო, მეწოდებოც მემარჩვება... ყველაფერს გაიყუებთ, ოღონდაც აქ თოფს ხუ მასროლებით!

ვალიკო. დეზერტირი ხარ. შენ დებერტა არ ავცდებ?

ოტი ა. კია, ბატონო, თუ ასეა საჭირო... მე აქ მასწავ ვერ ვიხარია... (ყველაფერს დაყრის და კლავს ზურგით მიცურბობა) ა, ბატონო, დამხვრიტე! ცოლი მე არა მყავს და შვილი!

ვალიკო. ვინ ყოფილხარ, კაცო, შენი? მტრები ვებრალებ და შენი თავი არა?

ოტი ა. რომ არ ვიცო, ბატონო, ნამდილედი რომელია მტერი რამელი — მოყვარე?

ვალიკო. ჯანდაბალ შენი თავი, წილად, მზარეულს მიგმარე!

ოტი ა. (წყვილად და მობრუნდა). კიანდი დამაგიწყდა ბატონო, მუხამობაზე ძვე ვიცო... მსიქილის მოკვდაც შემოძლია... ეს რა... მეცხრებს მოვიკონებ და შერე ბერევი... მე ტყულობ არ მიყავს. (დადის.)

ვალიკო ა. (ტელეფონის ხაზს მოწყვება და თან ღლინებს). ნანინა და დელი ოდელია ოდლა... დაა...

ვალიკო. ჯოკია, მანდ რას დაბობობებ?

ვალიკო ა. მანს გამოწყებ, ბატონო, კიდევ ზომ არ გაფუტდა... ახლა ყველაფერი ადვილად ფუტდება...

ვალიკო. რა? კიდევ დაფერი გუშინდელივით? ვალიკო ა. (წამლებით). ასეთი ვარ გუშინდელი, ვერცხვ დავინს არც ვსადა ვადავითი, რეო, აბა, რეო... ვადავითი რეო: ოტეა ვადავითი, ბატონო პოლიცენიკო, სულ დიხნ... ლიდ მტრებს უფურობ ამ წუთისთვის... კაცის სისხლს დალევს ვაბის სისხლის დალევა არა სჯობია? სოლომონ ბრძენმა თქვა... თუქც, იმის დღეა... რა დისი სოლომონ ბრძენმა... ყველს თავისი საქმე აქეს... (სოლომონის) ბაყაყი ყოფიხს, ჯოკია შერიკობის და ოსტე გენაზანობა... (სროლა.)

ვალიკო. ჯოკია, ის რა ხალხია, ფერდობზე რომ ვარბის?

ვალიკო ა. სოფელი რომ ეცვლებოდა მოხდა და აიყავა.

ვალიკო. ვაქცინი და ოფიცრებს ვადაციო ტყვია დღეშინი!

ვალიკო ა. ცოცვაა ხალხი, ბატონო.

ვალიკო. თუქცა, სანამ შენი იქ მიხვალ... წყითრივი, შენს საქმეს მიქციე! (ჯოკია გადის ღლინით, ვალიკო ყურბილს აიღებს). ალო, შტაბია? აქ ერთი ლტოლვილი არ გადუშვავთ ქვებსე ტყვიამტრეკევი დაუშინებო დიხ... ვინც არ ესტრის, ადგილზევე დახვრებიტო არავითარი ნაღობბა რეგენო, შენი საქმე ბრძანების შესრულბა! (ისმის ტყვიამტრეკევის კაცისი, მჭერე წყვილი კვილი და გოლბებს. ამას მოჰყავ ცხენის თეოთაქური. კოტე შემოიჭრა და მიყარა ტელეფონს.)

ვალიკო. ალო, ალო! შტაბია? უფერბერი, რას სჩადიხარო? ხალხს უშენე! (ყურბილს დაადებს). ეს რას ჰკავს? მართლა თქვენ უბრძანეთ, ლტოლვილებს ესროლობით? ბატონო პოლიცენიკო...

ვალიკო. ლტოლვილების ნდობა არ შეიძლება აჩანყებულ დღეებ მიხვრბობან. თოფ-იარაღი ოწიგინა და ჩვენც დადგომენს ტყვიას. ვიკი მავათი ამბავი. საქმეობა ორიდელ ვიკინდბა ვაგრობის ხალხში...

ვალიკო. ორიდელ ვიკინდბა გულისსავისი მთელი სოფელი ვაეხადებროთ?

ვალიკო. შენ არც აჩანყებულბს ესტრის... იქ ძმა გველუ... ბა. შერე მანც ეკვირობ და ვატყობ...

ვალიკო. რას მეკობებ?

ვალიკო. აჩანყებულბს იარაღსა და ვაზნებს აწვლიხო.

ვალიკო. მავას შენც მიჩნახავდი.

ვალიკო. ვინ ვაგინა თოფები ანტონ სვანიძეს?

ვალიკო. აიარე. ვგულბატა და თან იარაღიც ვატრავა. გვიან ვაევიტო...

ვალიკო. გვიან ვაგივთ თუ თვალი ვანგებ მოუხუტეთ? ქუთისისად წამოღებულთ იარაღი აჩანყებულბსა ხუშგზახე კუბობით რომ ვაპარებს, ესეც ვერ ვაგივთ?

ვალიკო. რატომ თქვენ ვერ ვაგივთ, ბატონო პოლიცენიკო მეთაური?

ვალიკო. (ყურბილი). ალო! პირველი ასეულის შტაბია? ყუყუანის დაუბამეთ! გელაპარაკებთ პოლიცენიკი ინჭიკოვლი... ჩამბარეთ ასეული! ხეტყურონი ვადაყენებლი!

ვალიკო. შენ ამის უფლება არა გაქვს. მაშინ ჩემი ასმეთაურად დაქვიოება მოახერხე და გვიჩია: ყოველთვის შენსა ვაბრან? ვიჩილებ! ვენერალ-სუბმათაშვილბა მენა...

ვალიკო. თუ გინდა მღერითანც მიჩილე! შეგიძლია, მისი მზარეულც ვადაყენდე!

ვალიკო. ამ სულბადალობას არ ვაბატრებ!

ვალიკო. მოვალობა მიკარბებებს, ასე მოვიქციე!

ვალიკო. მართო მოკვლობა?

ვალიკო. აგრეთვე ჩემი ძვეყნის სიყვარული.

ვალიკო. თუ მისი სიყვარული? შენს მეტიდელ მიმიჩინე აღორევე და ჩემს დახვრიტება ცილობაც ყულვან!

ვალიკო. ნუ ასურლობებ, მე წერილბანი არა ვარ — ძვეყნის ინტერვიუ პირადულს ვანაცვლობ. მია ვინ უყავს და მათი ვინ უყავს, ეს ვერ ვიცივც ხაიხაივია. (კოტის იარაღისგან გაქცივა ხელი. ვალიკოც მაშინვე იტყუება ხელს იარაღზე) ფრთხილად, თავი არ წაიფო! ვიჩივია, უსისხლოდ ვამშობილე! წაიბი, მიჩილებ!

ვალიკო. ძვეყნის ჩალით დახვრული არ ვგეგონებ, და, სამართლბა ვაგავსწრობის (გარბის). ისმის ცხენის თქარბათი ვიკი. კალიკო დღუბინდილი ვაყურბებს. შემოიპარენ თეგია და ნიუჩა. ნიუჩან: ვალიკოს ხის თოფი მიიღო ხუშ...

რუკე. ვაიკოს შეეშინდა და ძლივს გახვდა უკან მი-
ხვდა მერე, ბიჭები რომ დიანახა, უცნაურად გაიღიმა.)
ვალიკო. მიმიწუნებო, აქ რა გინდა?
გოგია. ძია, მომიეცე თოფი!
ვალიკო. რა თოფი?
გოგია. ნამდვილი, ტყვიას რომ ისვრის. ბუფნი ასე რომ
გაბარდება.
ვალიკო. ოჰო?! მერე ვინ ისვრი?
გოგია. ჭრ მომიეცი და მერე ნახავ!
ვალიკო. (ნიუჩხას). შენც გინდა თოფი?
ნიუჩხა. შე აგერ არა მაქ? სინო ბიძიამ მოიხარა: შენი თო-
ფი ყველას თოფის სჯობიაო, უნაგებარაო...
გოგია. ძია, მაგისთვის ნამდვილი თოფის მიცემა არც შე-
ძლებია, სულელია.
ნიუჩხა. შენ ჩემზე სულელი ხარ... შენ რომ სულელი არ
იყო, რკინის თოფს არც მოსთხოვ ვინმეს. სინო ბიძიამ
თქვა: ვისაც რკინის თოფი უჭირავს ხელში, ყველა სუ-
ლელიაო.
ვალიკო. (გოგიას აკვირდება). შენ ვისი ბიჭი ხარ?
გოგია. დარსილი... დარსიკო ხეტურიანის... კოტე ჩემი ლეიძ-
ლი ბიძაშვილია.
ვალიკო. აუჰ, რა ბიძაშვილი გყოლია!
გოგია. კარგია, მაგრამ ერთობ მატყუარაა... სულ მპირ-
ღებობა, თოფს მიგვიტანო და მშინალებს გამაძურა. ძია
შენ მომიეცი თოფი, რა!
ვალიკო. ესე იგი, შენ თოფი გინდა, არა? ახლავე. ელდარ!
ელდარ. გიმეც.
ვალიკო. ეს ყმაწვილები ხევისკენ გასაივრენ.
ელდარ. (ჩუმად). გავასალო, თუ...
ვალიკო. პო, შენებურად! მწიხლად ჩადე სადმე!
ელდარ. (აკვირდება). მოიცა! ეს ბიჭი, ბატონო პოლკო-
ვნიკო, კოტეს ბიძაშვილი უნდა იყოს! თოფის სასხივად
ხომოვ.
გოგია. პო, მე კოტეს ბიძაშვილი ვარ. ძია, შენ მანკე მომი-
ეცი თოფი.
ნიუჩხა. შე არ მინდა თქვენი თოფი... ტყეინ არა მაქ, თვა-
რა სულელი კი არა ვარ.
ელდარ. (ვალიკოს). რა ეგნა?
ვალიკო. გარკვევით გითხარა! ხეში ჩაიყვანე და... (ჩუმად.)
ხეტურიანის ლეკვია, ძაღვსა და ვაგვიდა.
ელდარ. ვასაგებია. (ბიჭებს) გამოიხიბე წინ!
გოგია. ძია, თოფს მომიეცე?
ელდარ. ხეში მოვიღარაკოთ ძალავე.
გოგია. თუ თოფს არ მომიცე, მასობლივნი მაინც!
ელდარ. წადი ახლა, ბიჭო, თვალებში ნუ შემოძურებ,
თორემ...
ოტია. (მხარზე მორი გაუღვევს და ნაჯახს უჭირავს). ელდარ,
სად მიუყვები ამ ბავშვებს?
ელდარ. რა შენი ჭკუის საყთხავია?
ოტია. გოგია-ბიჭო, სად მიპყვები ამ კაცს?
გოგია. შენი საქმე არ არის. ხეში თოფი უნდა მასროლი-
ნოს.
ოტია. (მორს ჩამოღებს). მარნაო? ო, რა მოკლე ჭკუა გაქვს!
ახლავე მიუტრებლე წინ, თვაარ... მიგატყვავი, ლმერთ-
მანი!
გოგია. შენი მისატყვები შინ გაყოლება, კი?
ელდარ. ოტია, ეს ბავშვი რა არის შენი?
ოტია. რაფერ გითხარა...
გოგია. არაფერიც არ არის. ლეღის წართმევისს მიპირებდა და
გაგავლევ. არაფერიც არ არის. აჯაბია, რაზბონიკი... ზნა
მოგვეცი! შე შენი ნაჯახს არ შეშინია!
ოტია. ელდარ, აბა, თვალს გამისწორე! შე ლმერთგამწყურა-
ლო, ბავშვებსაც აღარ ინდობ?
ელდარ. ოტია, ჩამოხეცავლე გზიდან! ხომ იცი ჩემი ამბავი?
უფროსის დავალბას კასრულებს...
ოტია. თუ გინდა მე მესროლე! (ბიჭებსა და ელდარს შუა
ჩადებსა).
გოგია. მოგეშორები, შე სახიზროლო მატყუარა, ვაკვირანდებო!
ოტია. (ელდარს). აბა თოფი უნდა ასრულონო, მან?
გოგია. კი, უნდა მასროლონო, მერე შენ რა კუბო გიწვინს!
ოტია. თოფს კი არ გასროლინებს, გესვრის, შე თავპრია-
ნო.
გოგია. კი, ახლავე დაიჭერე! მამინაც მომატყუე! თოფს

რომ ვიშოვი, პირველად შენ გესვრი! აბა, რატომ მომა-
ტყუე უსიზრებლოდ!
ოტია. წადი ახლა, ბიჭო, შინ!
ელდარ. ოტია, ჩამოხეცავლე გზიდან. ქრისტიანულად გეუბ-
ნები, თორემ!
ოტია. თავს შეგავალო, იცოდ, ამ ნაჯახს ხომ უყურებ?
დარია. (სანაიითი ხელში). გოგია-ბიჭო, აქა ხარ, შე გადა-
რეგობ? ოტია, ეს თოფიანი კაცი რატომ უყენია ბავშ-
ვებს? შენც ეგ ნაჯახი რატომ მოგალოებია?
ოტია. ხეში მიპყვას... შენც იცი, ეს ვინც არის... ზედად შე-
მიძივდინენ...
დარია. რას ამბობ? (მუხმოაკვეთილი კლდეს მიეყვანე-
ბა).
გოგია. ძია, მითხარა, თოფს გასროლინებო!
ნიუჩხა. პო, ასე უთხარა. მე ჭკუა არა მაქ, თვარა ის კი არა
ვარ...
დარია. მართლაც? ვალთო, მართლა? ლლამა რა დაგიწე-
ვა? (ელდარს მისიხანდ მიაშვრებდა, თითქოს ეს-ეს
არის ყელი უნდა გაიღიანდოდა. ელდარი ელდარ უძ-
ლებს, გამაძვირებელი დიდის თვალებს).
ელდარ. რა ჩემი ზალია... ჭარისკაცი ვარ, რასაც შეტყე-
ვიან... ოტია, იცოდ, ჩვენ კიდევ შევხვდებით ერთმანეთს!
(გაღიან).
დარია. ვაი ჩემს მოსწრებას! ბუწვზე გადაჩრჩილხარ, შე
ურჩიო!
გოგია. ნიუჩხა, თურმე ის კაცი გატყუებულია?
დარია. ახელო ბიჭმა დიდსა არ უნდა დაუჭერო! (სცემს)
ო, შენი აი, შენი ახლა მანკე ისევე ჭკუას! (კიდევ
შემოხედავს ხელს ბარძაყზე და აუჯავრება ტირილი გო-
გია კი გაგინებელი დღას.)
ნიუჩხა. დარსიკო ლეიდა, მეც ვადასხე, რა! მეც მინდა ჭკუ-
ის სწავლა! მე ზოგჯერ სულელი იმიტომ ვარ, დედა
რომ არა მყავს და არ მიტყავუნებს, კი, ცოცე მეს... გამ-
ლახე, რა!
დარია. (გაიღიანებს. ცრემლოვრები). ეჰ, რა ვართ?! ოტია,
შენ რომ არა, მე ველარსილეს ვაკვირებდი, მაღლობა
რომ გიხარა...
ოტია. რა საქარია... მე ჩემი ვალო მიგინებდა.
დარია. შეილო, შენ მანკე უთხარა მაღლობა! ეს კაცი რომ
არ შეგხვედროდა ახლა ვინ იცის... (ისევ წასვლება ტი-
როლი).
ნიუჩხა. დარია ლედა, თოფიანი ბიძია მე და გოგია გა-
ხებრტყას ვგვიპირებდა? ვაი, რატომ?
გოგია. (ოტიას). გამაღობო! ოლინდ, შე რომ ვადასხე, მი-
ახლა ის არ იფიქრო, თითქოს შენკენ ვულო შემომი-
რუნდა და დიდს გაგაბან... არ მინდა, არა! დიდს არა-
ვის გაგატან! მე მარტო დედა მინდა! (გარბის). ლედა!
დედა!
ნიუჩხა. (ნაღლიანად, თითქოს რაღაც ავინდებო). დედა...
დედა... (ტყუილი, თავის სიბოლქ პირველად ახლა იფრ-
ბილი). უუჰ, ლედა... (გოგიას ვაგება).
გოგია. (შორიან). ლედა, წამოდი!
დარია. ნუ გეშინია შეილო! (ოტიას). გესმის?
ოტია. თქმა არ უნდა... ოლინდ მე იყავი შეილიანად ბედ-
ნიერი და... მე გოგოვლად ჩამეპირებდა... ახლა შენ ის
არ იფიქრო, თითქოს მე ეს იმიტომ ჩავიდინე. (კვლევ
განზრდება სროლი). ეჰ, არ ისევენენ... რაღას უყენი, და-
რია, წადი შინ და მოუარე ბიჭუნას, აქეთ ნელარ გამო-
შვებ... ტყეის სულელია... ქვეყანაც ისეა არეულ-დარე-
ული, ვერ გაიგებ, ვინ ეს კლდეს... დარია, დარია, გა-
შროდი აქვრობას!
დარია. პო, წყავალ, წყავალ, ოტია... შენ ანგელოზი გიზის
გულში. ვიცის... ყველა რომ შენისთანა იყოს... მე მპა-
რტი... ახლა სხანაირად არ შეძლებია... ასეთი ყოფილა
ჩემი ბიჭი და ყისმთი...
ოტია. ისე, ყველდ შემთხვევისათვის, უთხარა შენს ბიჭს,
რომ მე მისი მტერი არა ვარ... ვიცო, ჭერ ვერ გაიგებს,
ამავე უთხარა...
დარია. გეტყვი, ყველაფერს ვეტყვი... ნახვამლის!
ოტია. აქეთ წადი, იქით ისვარია!
დარია. გოგია იქით გაიქცე!
ოტია. პატარხე მანკე გამოგვეცი, ცოდაც ხარ მარტო...
ოტია. არა ოტია! ბიჭს არ უნდა... (კლდეს მიეფარა, მალე
დარია შემობრუნდა და კლდეს აუჯავ). ვაიშე, მიშველე, ოტია!

ო ტ ი ა. ბრმა ტყვია მოგვხდა? ვაიმე! ხომ ვითხარი?
 დ ა რ ი ა. ეს ყოფილა ჩემი ბილი... ის ბიჭი მაინც საღ გა-
 მექვა? სადა ხარ, გოგია? გო... გო... ო ტ ი ა. ვეცდები!
 ო ტ ა. ნუ გეშინია, შეგახეხე!
 დ ა რ ი ა. ნუ დანებდებოდი... შენ ვაბარებ გოგას... უპატრო-
 ნე... გოგას მაინც ააცილებ დედ-მამის უღელტოვებ...
 ო ტ ა. ახლო თუ შიშვენილი, ეს ვუპატრონებ! ეჰ, მაშინ რომ
 გეტყვა, მამამენიაო, იწინებ დაეკურნებოდა... ახლა რა გენა?
 მე ეს ვუპატრონებ, მარა, ბავშვისთვის ისე აჯობებდა,
 შეუსუყარდებოდი...
 დ ა რ ი ა. ნამდვილად შეუყარდებოდი... გვიანლა სინანუ-
 ლი... ო ტ ი ა, საიქით არის ვითომ?
 ო ტ ა. რა ვიცი, რა ვიცი...
 დ ა რ ი ა. ჩემ გოგას ხომ უპატრონებ, ო ტ ა?
 ო ტ ა. შეწლივით ვავზრდი...
 დ ა რ ი ა. ეგექ იმეღია...
 ო ტ ა. ვაიმე, გათავა!.. დარია, მე შენთანა ვარ, შენთანა!..
 (აიტაცეს და მიჰყავს.)
 გ ო გ ი ა. ხმა. დედა! დედა!
 ჯ ო კ ი ა (კლდეთა ჭიშკარში ზეჯარით გამოჩნდება და ასევე
 ზურგზემსუქულად იხებს ტყვიას) ვაიმე, რა თვალები აქვს!
 ვ ა ლ ი კ ო. ჯოჯია, ვინ მოადგეს?
 ჯ ო კ ი ა. ვერ გაუძღვებ, ვეჩა! (თითქოს კლდიდან გამოძე-
 რაო შემოდის ქალი, რომელსაც ხელში აკანია უჭირავს.
 აკანში ჩველი წევს.)
 დ ე დ ა (ჯოჯია). შენ ესროლე?
 ჯ ო კ ი ა. დღერთი ჩემი, აღარ შემეძლია! (გაქცევა.)
 ვ ა ლ ი კ ო. მძაღლო, სად გამოიხზა?
 დ ე დ ა (ჯოჯიას). შენ მომიკალი?
 ვ ა ლ ი კ ო. ვინ არის ეს ქალი? დღერთი, ნუ გადამრეკ!
 დ ე დ ა. რას ვჩნდი ჩემ შვილს?
 ვ ა ლ ი კ ო. მომამორეთ!
 დ ე დ ა. შენ მომიკალი, შენ! ჩემი ბავშვის სისხლს გიდავს
 თვალებში აფთხარო! წყურბლიმც იყავ უტყუროთ უტყუ-
 ნობაში!
 ვ ა ლ ი კ ო. მომამორეთ! ჰეი, შენ, ნაჩახანია! (შემოდის ო ტ ა,
 უცებ მოტეხილა კაცი.) მომამორეთ! მომამორეთ!
 დ ე დ ა (ო ტ ას). შენ მოკალი?
 ო ტ ა. ვაიმე?! რა უნდა ამ ქალს ჩემგან?
 დ ე დ ა. აქ ყველა ჩემი შვილის მკვლელა, შენც! აკანშივე
 მომიკლეს...
 ო ტ ა. მეც?! მე მკვლელო? შენი შვილის მკვლელო? (უკან-
 უკან იხებს და გაღოს, დედა მიჰყავება, ისმის მისი ხმა,
 ეტეხება ყველას კეითხება: „შენ მომიკალი? შენ ესრო-
 ლე ტყვიას? რა დავიშვავ, რას ვჩნდი?“)
 ვ ა ლ ი კ ო (ავიჯინებს ტელეფონის ხარის ხმას და ყურბილს
 აოლებ). როგორ? კოტე ხეცურბიანს ესროლებ? ვინ?
 ცხენიდან გადმოვადრდა თუ გადმოიტარა?... ხევეში ჩაბრ-
 ნდა? ცოცხალია თუ მკვდარია? რა დობს მკვლელის მებ-
 ნაა, ოტეცენ მიეშველეთა... რა გულგრობობათა... დაე-
 ყოვნებოგი... (დადებს ყურბილს.) ესეც ასე!..
 ვ ა ლ ი კ ო (შემოიყვანს სინოს). ბატონო პოლკოვნიკო, ეს
 ხეობარი ტყეში შევიდაყარი. ნაღდი გაჭმეხა. ადგილიჩვე
 მინდობდა გამესაღებინა, ყოველ შემთხვევისათვის, წა-
 მოვიყვანე... დაპკითხეთი!
 ვ ა ლ ი კ ო. ვინა ხარ?
 ს ი ნ ო. დამაბიძა.
 ვ ა ლ ი კ ო. არა ჰავხარ.
 ს ი ნ ო. შესაბრედვად ბევრი ჰავას ადამიანს, მაგრამ ყველა
 ადამიანი არ არის.
 ვ ა ლ ი კ ო. მოსწრებელი ენა გქონია. (ელდარს.) გაჩნობი?
 ე ლ დ ა რ. ერთი ცხვირკაუშა დანის მეტი ვერაფერი უნებო-
 ვე... ისიც წვაბრთვი.
 ვ ა ლ ი კ ო. მიზეფ შენს საქმეს, ამას მეც ვეყოფი. (ელდარი
 გადას.) რატომ დახეტიალობდი ტყეში?
 ს ი ნ ო. ტყეში სიარულის უფლება ნადირსაც აქვს... მე...
 ვ ა ლ ი კ ო. ვაქვზე ძლივს დავცანკობ, ძირალი ბილივზე
 რას დაეძებდი, თუ პატრიოსანი კაცი ხარ?
 ს ი ნ ო. შესაძლად პატრიოსანი კაცი ტყის შიგორი ბილივზე
 დადიოდეს და უპატრიოსნი — ფართო შარავაზე, ჩემი
 ფეჭითი ამქამად ფართო შარავაზე სწორედ უპატრიოს-
 ნო დაღას... გზა და სკამი კაცის ხნეობის საზომი არ
 არის...
 ვ ა ლ ი კ ო. რას აკეთებდი ტყეში?

ს ი ნ ო. ვაიმე, რომ ვითხარა?
 ვ ა ლ ი კ ო. თავები ყოფილობარ!
 ს ი ნ ო. ბაბუკიჩი საღაც ველოურ ხილს ნახავს...
 მეც მის კეთილ კვლავ მივღებ... მინდა ტყეში ყველა
 კვლავი ხილი გავაყოფო მშობილო, ხის შიგარ ფეჭი
 ტელეფონი ვავატრონებ — ფსევტის მოუსპობლად...
 ვ ა ლ ი კ ო. ბოფე რაღაცას...
 ს ი ნ ო. ვიცილი, ვერ ვაგაფებ. შენ თოფისა და ხმლის კაცი
 ხარ.
 ვ ა ლ ი კ ო. რა დობს ტყის ხილია, ხალხის ბედი სიკვდილ-
 სიკოცლის სასწორზე დეცს.
 ს ი ნ ო. თოფი ხალხის ბედ-ღობას ვერ მოაწერსიგებს... პი-
 რიქით, აფრებს!
 ვ ა ლ ი კ ო. საიბრტრესია... მერე, მერე!
 ს ი ნ ო. კაცთა სისხლით აყვავებული ხარა კეთილ ნაყოფს ვერ
 მოკვებებს. ეს უბრაობება კი თოფს მოაქვს.
 ვ ა ლ ი კ ო. თოფს სიყუთვ მოაქვს.
 ს ი ნ ო. ძალიან კოტა.
 ვ ა ლ ი კ ო. ბიჭის მოიცა, მოიცა! ჩვენ, მგონი, სადაღა შევ-
 ხედვოდითა ერთხანეთს!
 ს ი ნ ო. შესაძლია. არ მაგონდება, ქვეყნიერება დილია.
 ვ ა ლ ი კ ო. მარნაც სწორად მაგ სულელურ არტებს უქდა-
 ვებთ ვაზისაკვებს... ისინიც კვერს ვერავდენენ...
 ს ი ნ ო. აქ რა მოგაყვანა? ხმლის მოქვება მარკველ გეოლ-
 ნია, მაშინ მკვლეო ტყე მომაქვს...
 ვ ა ლ ი კ ო. მერე, იმ ამბავზე ჰკუთა ვერ ვასწავლა? აქამდე ვერ
 შეიკვალა?
 ს ი ნ ო. ადამიანი ეგრე ადვილად არ იცვლება.
 ვ ა ლ ი კ ო. მეორე მკვლავაც მოგჭირან და ჯირკად იქვეუ-
 სინო. ჯირკადი ვეგობრებ და ჩემ სიძარბუსს მაინც ვიტყვი.
 ვ ა ლ ი კ ო. ბუხარში შეგაყვებენ და დაგწავავენ.
 ს ი ნ ო. ჯირკადი დაიჭვება, სიძარბოვ დარჩება... ეჰ, ყველგან
 ატყუებენ ჯარისაკვებს... (მიღის.)
 ვ ა ლ ი კ ო. შეჩერო, შეჩერო, თორეჰ!.. (სინო ერთს მოხე-
 დავს და გზას ვანაგრობს. იწვრაველი ესერის.)
 ს ი ნ ო. ხმლის მოქვება უფეთ გეცოდნა, პოლკოვნიკო... კაცს
 ესერი და ხეს ვხედავ. (ხის ფეხზე მჭირახებებს ყავარ-
 ჩენს.) დღელი დამთავრებულა... ჯერჯერობით... ამე-
 რიდან ერთი ტყვია ჩემზე... ზოგჯერ ნათლად სკიპო
 ყოფილა თოფი, ვიდრე შენისთანა ბოკინომეც დღა-
 მინებე! (მიღის. ვა ლ ი კ ო ყოყმანობს — კიდევ ესროლოს
 თუ არა.)
 მ ა ქ ს ი მ ე (შორიდან). ბატონო პოლკოვნიკო!
 ვ ა ლ ი კ ო. ხომ მოარტყი?
 მ ა ქ ს ი მ ე (სულს ძლივს ითქვამს). ზედ ბოგირთან ვესრო-
 ლე... ცხენიანად გადავარად წყალში.
 ვ ა ლ ი კ ო. მოარტყი-მეთქი?
 მ ა ქ ს ი მ ე. ახა, რატომ ვაღვარდებოდა?... ვერ ვაღარჩება...
 ვ ა ლ ი კ ო. ახლა რა ვინა?
 მ ა ქ ს ი მ ე. რა-ა დამპირდი, ვერასლამფერი ხარო...
 ვ ა ლ ი კ ო. სიროსას დავინაბა ვინმე?
 მ ა ქ ს ი მ ე. არაიხე. ისე მოხერხებულად ჩავესაფრდი...
 ვ ა ლ ი კ ო. ჩინებულა... ამეორად სულ ველოურ ვაგაფებს...
 (ბეჭდს თოფზე გაკეთებულს) წაღი, დაისვენე! ქორწილი
 არ გამოძაპარი, იცოვდე!
 მ ა ქ ს ი მ ე. კაცი ხარ! (მიღის. კლდეთა ჭიშკართან რომ მივა,
 ვა ლ ი კ ო ესერის. მასსიმე შეხარბავდა). პოლკოვნიკო,
 სიკვდილს დამწერიე ჯაგარ? (თოფის შიშვეროვებს დაა-
 პირებს. იწვრაველი კიდევ ესერი. მასსიმე კლდეთა
 ქაშვლის მიღმა დაეცემა. იწვრაველი იქით გაქცევა-
 ბოფე შემოდის. ბეჭეტი ხელში უჭირავს.)
 ვ ა ლ ი კ ო. ენადად ბეჭეტი... ვერ მოვარბეეს! მეც უფრო
 ხილობის კაცი ვარ, მასსიმე, რატომ დაგაყოფიდა? ჩემი
 სივობება თამაშია, ვინც დაასწრებს, ის რჩება გამარ-
 ყვებული... საიღობლო ორის ნაცვლად სჯობია ერთმა
 იცოდეს... თვის ხომ არ მოვესალვებ? მშვიდად იძინე
 საიქითმის (წრიალებს. ყურბილი აიღო და დაღო. შემორ-
 ბანს ესტებტი და შიამა.)
 ე ს ტ ა ტ ე. კოტე წამოვიდა აქეთ, უკან მხოლოდ ცხენი მობ-
 უნდა!
 მ ა ი ა. რაღაც შვი ამბავია საღ არის კოტე?
 ჯ ო კ ო ტ ე. (შემოიჭრება. შაშხანა უჭირავს. პირისახე სისხლითა
 აქვს მოსერილი, სკელია მთლიანად.) პოლკოვნიკო, არ
 მელოდო?

ესტატე. შეილო?
მია ი. რა მოგვსია?
კოტე. ცხენი ვადაბა ხილიდან და გადაიყოლა.
მია ი. ცხენი ხილიდან თავისით არ ვადაბტურდა.
კოტე. იოლად ვადაბტურდა.
კოტე. აძლიან სულდაბალი თუ უყვი, არ შეგონა. სად არის გუგავა?
კოტე. მე გუგავას შეირივი ხომ არა ვარ?
კოტე. თუ არ იცი, მე გეტყვი. ვერ ჩემთვის ტყვია ასრო-
ლინდა შენგად თვითონ გამოსაშლი სიცოცხლეს, ჩე-
მი მზაკერულად მოკვლის ამავე რომ დაგვინახოს... შენ
სამშობლო ფეხებზე გილია, მარჯობა შენი თავი
ვიკვარს... რამ შეგამინა? შენსათვის სულდაბალი არა
ვარ, ტყვია მზაკერულად დაგვასალო... პოლკოვნიკო,
ჩვენი სიცოცხლე ახლა ჩვენ არ გვეუფუნებს — ქვეყნი-
სა. ყველას დაემტკიცებინა, რომ მე ჩემი ქვეყნის ერთ-
გული ვარისკაცი ვარ... ამ ერთგულებას, თუ საჭირო
იქნება ჩემთვის სისხლით დამწერე ქართულ მოქუსი ამა-
ლი ამ ავიღე გორბალოსა, ან — მოკვდები!
კოტე. მე არ შეინია შენი, არც — სხვისი. ენახათ, ვინ
უფრო ადრე აიღეს გორბალოსა!
კოტე. ენახათ! (ორივე ვარბის.)
ესტატე. შეილო! (მისდევს). სად მიხვალ? გორბალოზე
შენი ძმა, ბიჭო! არ ვაბედი, არ ვაბედი!
მია ი. გორბალოზე გორბალოზე! ვინ იქ არის, იქ! (გარ-
ბის.)
დამე. ვარკვეთი არაფერი ჩანს. სადაც ისევ არაა შამხა-
ნებსა და ქვემეხებს, გუგუნებენ თვითმფრინავები.
მია ი. გერმანული თვითმფრინავები!... დაქვი...
ისმის ბრძოლის ყვირის. ზოგჯერ ვაიკვლებს. ჩანს ერთმა-
ნეთში არეული ცეცხლი და ნისლი, იქითაც ყვირიან ე-
შას. აქებია. ისმის კენკსა.
დელა (გორბალოსა თანად, ხელში ცარიელი აკვანი უქე-
რავს). ვინ მომეძალა შეილო? ვინ დამიცარიელა აკვანი?
შენ? შენ? შენ? (ჭაქა.)
ელდარ. ოტია წადი წადი, თორემ დღეს მაინც არავინ მო-
მიკვალს!
ოტია ი. შენ რატომ არ მიღიხარ წინ?
ელდარ. მე ზურგს ვიცავ... შიდა მტრებსა და მოლატე-
ებს ვაძლევ!
ოტია. არ შეიძლება მეც რომ ზურგს ვუდარაყო?
ელდარ. წადი წინ, თორემ ჩემი ტყვის წერა გამოხვალ!
ოტია. ვის ვესროლო? რომელია მტერი და რომელი მოყვა-
რე?... ეგა! (მაქსიმეს უცებ გამოვლავა თოფი ხელიდან
და უსწოლოა. უსწორად კვლიდან გადავარდა) ეს გინდო-
და? შემთხვევით თოფი გოგია. გოგია! აქეთ წამოდი,
გორბალოსაკენ, გორბალოსაკენ!
კოტე. წინ, გაეცაცემო! ერთი შეტევაც და გორბალოსა ჩვე-
ნი იქნება!
ელდარ ი. (ცალკე დგას). შეილო, იქ შენი უმტრობის შმა.
კოტე. საქართველოს თავისუფლება მანვე შეირჯასის!
ელდარ ი. ვერ ვაფიქვებ, ვერას შემთხვევით, ბიჭო!
კოტე. არწყვებო, წინ! (ისმის კვლავ ბრძოლის ყვირის. თან-
დათან ნათდება. ჩანს სანერვიო მთანი. ერთ გორბალოზე
სანდრო დგას. ეს სამეთაურო უბანია გორბალოსაზე.
ისმის თვითმფრინავის გუგუნე, ტყვიამფრქვევის კაკანი
და ყუმბარების აფეთქების ხმა.)
ჯანსუღი (შემობრბის). მეთაურო! ბევრი დაგვიმოკვს...
შეილო...
სანდრო. გამარჯობა! უმხვედროდ რეკლამის გმარ-
ჯვება არ უწყობა! მეღვალა, არწყვებო, მეღვალა!
რომანოვი (შემობრბის). ტყვია-წამალი აღარ გეაქვს, რა
ქენათ?
სანდრო. ხომეტებით დაუხვდით!
ისონი (შემობრბის. ისეა დობანდით შეხვეული, თვალე-
მის მტერი არაფერი უჩანს). ერთი ვანხავ აღარ გეაქვს...
(თავი ჩაჰკიდა).
სანდრო. რა დროს ტირილია, მეღვალა, ბიჭებო! გაუ-
მარკოს საქართველოს თავისუფლებას! ნუ გეშინიათ,
ვერ დაგეამარცხებენ!

ისონი. მეორედ მოსვლას ვაპენ... (წვიხს ტყვია. გარბუ-
ნენენ ქვემეხები. სადაც რკავენ ზარებს, ირგვლე
ბილდებნია. ისმის პანიტური ყვირის. ისონი დაჭრის...
სიცილილი სიცილილი...
ჯანსუღი. ათიფლ კაცილა დავერა, ვისაც თოფის სროლა
შეუძლია!
სანდრო. ჩვენ ვიბრძობებთ სისხლის უყანასენელ წვეთა-
მდე! შეგი თვის ფიცი მივეცი და ვერ გავეტეხა!
რომანოვი. სადაც არა სკრის, ვაცლა სკრისო. ჩვენს აჯან-
ყებს მხარე არავინ აუბა. ლჩხემში დაბადებულო ლა-
ჯანურა სიჩხემშივე ათავებს სიცოცხლს!
სანდრო. ლეკბუნებს არ ათავებს, რიონს ერთვის და რი-
ონდით ერთად ზღვისკენ მიემშრება... წადით თქვენ, მე
დავრები!
ჯანსუღი. მარტო ვერ მივატეხებ!
სანდრო. გიბრძანებთ: ახლავე წაიყვანეთ რაზმი ვიღერ
თქვენ სამშვიდობოზე გახვალთ, მე მიტოვს ჩაკვეტა-
მურე, იქნებ მეც დავეითო იქჩარეთი მშვიდობით!
ჯანსუღი. შეილო, მეთაურო! რაზმით დატრკობს გაციე-
ვან და მიგებრუნებენ! (კვამლსა და ნისლში გაუჩინარ-
დებიან.)
სანდრო (ნისლში). სად მიგებრბით? ესეც თქვენ! უყა-
ნასკენლა ტყვისის სროლა, როცა...
მია ი. (მტოვლითა კვლევს). შევი ნაბადი მოუხურავს, შევი
ყაბალობიათა. სანდრო!
სანდრო. სად მიხვალ?
მია ი. შენთან.
სანდრო. ვაბრუნდი, თორემ ვესვრი!
მია ი. რატომ?
სანდრო. ვიცი, რისთვისაც მოიხიზარ... მამა არ ვაგე-
ნებს... შური ვინდა იძიო.
მია ი. არა. მამაქმე თვევენებს არ მოუვლავთ, მოკლა ყვე-
ლა. ვისაც თოფი უქვრავს ხელში. ვადავლენ თოფი!
სანდრო. სანამ მავა მიტოვს, ამ თოდს ხელს ვერ ვაგე-
ნებ ვაბრუნდი, თორემ... (ძიანდ შეამჩნია: მავრებიდან
და მარცხნიდან მობრბან იარაღმეარათული ვალორა და
კოტე. მია შეკვივლებს. სანდრო ელისეგური ნახტო-
მის უყან დაიხვებს. კოტემ და ვალორამ ერთდროულად
ისროლეს და ერთმანეთი სასიკვდილოდ დატრკეს. ორი-
ვე უფსოტრლში გადაიხვებს. სანდრო ვადაჩრა. ამ დროს
თვითმფრინავის გუგუნე ვისმია და მახლობლად ყუმბა-
რა გასცდა. ვიღაცამ თოფი ისროლა). ვიძებ, დღეს! (წა-
მოშიართა და ჩაიყვაცა). გერმანული ყუმბარა იყო. თუ...
დელა (წამით გამოჩნდა ცარიელი აკვანით). ვინ მომეძალა
შეილო? აკვანი კინ დამიცარიელა? (ჭაქა.)
მია ი. ვიძებ, სანდრო... დამთავრდა ყველაფერი, თოფმა მო-
სადატოო. არა, მე არა ვგვედობ ამ შთავს ჩვენს რაზმს
შედაიგებოს ძეგლს დაუღვამენ...
კოტე (შემობრბის). სანდრო? ტყვია მოგხვდა?
სანდრო. ბრძოლის საუყურია, ზალოვის ბიჭო!... ოში ტყვია
რამდენს ხვდება, მაგრამ ვინა ყველა კვლამა გამომარ-
თვი ამერიდან შენ გეაბრუნებო... (დადისკვს თოფს.
ისმის ბრძოლის ყვირის.)

ვიპლოგო

ნისლის ფარდაში ჩანს მია, რომელიც კვლავში აქანდა-
კვებს საბრძოლველად შემართულ სანდროს. ისმის ტრეფგა-
ვის შრილი და ხმა: წმოსკოლა, კრემო. ვლადიმერ ოლის ძე
ლენინს, ოისებ ზესკარბონის ძე სტალინს. თბილისში ფრა-
სლებს საბჭოთა ხელისუფლებას წიუთელი დროშა. გაუმარკოს
საბჭოთა საქართველოს ორბინიკიმე. 1921 წელი, 25 თებერ-
ვალი. ეს გოგია ხმაა, წითელარმიელის უფროჯილ და მამისუფ-
ლო თოფით გამოჩნდება იგი.
ფრაილბენ წიუთელი დროშა და ისმის გამარჯვების სიმ-
ღერა.

დასასრული

ФОРУМ ВЕЛИКИХ ИДЕЙ

В славной истории борьбы прогрессивных сил, строящих социализм и коммунизм, огромное место занимает форум великих идей и свершений. С 5 по 17 июня 1969 года в Москве проходило Международное Советание коммунистических и рабочих партий, на котором присутствовали представители 75 коммунистических и рабочих партий. Перед участниками Советания выступил Генеральный секретарь ЦК КПСС Л. И. Брежнев.

Несменная солидарность участников Советания еще раз доказала, что коммунистические и рабочие партии были, есть и будут авангардом в борьбе широких народных масс против империализма за мир, демократию, национальную независимость и социализм. Участники Советания единодушно приняли основной документ — «Задачи борьбы против империализма на современном этапе и единство действий коммунистических и рабочих партий, всех антиимпериалистических сил», обращение «О 100-летию со дня рождения В. И. Ленина», призыв «Независимость, свободу и мир Вьетнаму», «Воззвание в защиту мира» и др. Все эти документы были горячо и с энтузиазмом одобрены всеми миролюбивыми народами мира. Великие ленинские идеи Советания вдохновляют и работников культуры на новые творческие свершения.

В статье рассматриваются проблемы Советания и его огромное международное значение.

80 ЛЕТ НИКОЛАЯ КАНДЕЛАКИ

Грузинская общественность широко отметила 80-летие со дня рождения и 45-летие творческой деятельности выдающегося скульптора нашей страны, одного из основоположников Грузинского пластического искусства, народного художника ГССР Николая Канделаки.

Редакция журнала «Сабчота Хеловнеба» сердечно поздравляет старейшего мастера реза в связи его юбилеем и публикует репродукции скульптурных работ Николая Канделаки, экспонированных на персональной юбилейной выставке в Грузинской Картинной Галерее.

М. Хораян

ТВОРЧЕСКАЯ СОДРУЖЕСТВО ГРУЗИНСКОЙ И УКРАИНСКОЙ КУЛЬТУР

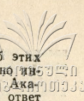
Традиции дружбы грузинского и украинского народов, творческие связи грузинской и украинской литератур и культуры существовали с давних времен. Но в полной мере эти взаимосвязи проявлялись в условиях социалистической дей-

тельности, под знаменем пролетарского интернационализма. Дружба творческих работников этих народов нашла свое яркое выражение и многообразные формы проявления и в самом начале 30-х годов.

Автор описывает многочисленные серьезные взаимные мероприятия, проводившиеся в те года и свидетельствующие об укреплении дружбы, расширении и углублении взаимосвязей и взаимодействия двух народов, литератур и культур, рассказывает о гастрольных спектаклях, встречах с деятелями культуры, о Декаде украинской литературы и искусства в Грузии, о большом значении художественного перевода, который укрепляет творческое содружество грузинской и украинской литературы, о плодотворном обмене художественными достижениями — являющемся залогом подлинного братства народов, будущего расцвета литературы и искусства нашей страны.

ЮБИЛЕЙ ПОЭТА

Выдающемуся грузинскому поэту и общественному деятелю Иосифу Ноенцивили исполнилось 50 лет. Жизнь свою поэт

посвятил грузинской советской литературе, служению любимому народу. Творческая деятельность поэта многогранна. Главная сила его поэзия в актуальности, в большой страстности и жизнелюбии.

Замечательный гражданин, простой и добрый человек, верный и сердечный друг — выдающийся поэт — одинаково любим и старшим и юным поколением.

В статье выражаются наилучшие пожелания поэту и напечатаны стихи в его честь.

СЕРГО ЗАКАРИАДЗЕ 60 ЛЕТ

О Серго Закариадзе более точно можно сказать, что он не играет тот или иной образ, а живет им. Простота и искренность, правдивость и искренности — существенные черты его реалистического творчества, которое ни в какой мере не связано с натурализмом.

В статье выражено пожелание и наилучшие пожелания в связи с 60-летием известного грузинского актера, народного артиста СССР, лауреата Ленинской премии, депутата Верховного Совета СССР Серго Закариадзе.

Элене Мерабишвили УСИЛЕННО ГОТОВЯТСЯ

Готовясь к встрече 100-летнего юбилея В. И. Ленина и 50-летия установления Советской власти в Грузии районные культурно-просветительные учреждения нашей республики проводят большую и плодотворную творческую работу.

Автор подробно останавливается на работе культурно-просветительных учреждений Цахтедского, Сагареджийского, Мцхетского, Сиглахского, Кварельского, Кахпского и др. районов. Работа этих учреждений охватывает многие стороны культурной жизни районов. В статье рассказывается о передачах коллективах, о многообразных формах этой работы, указывается на необходимость создания условий для успешной работы этих очагов культуры в районах.

Алексей Барнов МУЗЫКАЛЬНЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ И ИЗВЕСТНЫЕ МУЗЫКАНТЫ СТАРОГО ТБИЛИСИ

Тбилиси с древних времен славился не только как богатый и красивый город, но и как город больших музыкальных традиций, многочисленных любителей вокального искусства, многообразия народных музыкальных инструментов. С помощью археологических раскопок было установлено, что музыкальные инструменты встречались в Грузии с незапамятных времен.

Автор приводит историю многочисленных древних инструментов, легенды, связанные с ними, многообразие их форм,

и названий, указывает на восточное происхождение некоторых из них, показывает, как известные ашуги и музыканты старого Тбилиси изменяли и совершенствовали эти инструменты. Автор останавливается на произведениях, исполняемых известными музыкантами, на особенностях старинных песен. В статье раскрывается большая любовь к народной музыке таких выдающихся представителей грузинской культуры, как Сулхан-Саба Орбелиани, Илья Чавчавадзе, А. Церетели и др. Особое место в статье уделяется тбилисским зурначам, которые были первыми не только на празднествах, но и в боях с иноземными захватчиками, подбодрявали воинов и сами совершали героические подвиги.

Татья Хайдрава К ВОПРОСАМ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ЧТЕНИЯ

В грузинском народе существует древняя традиция исполнения художественного слова. Величайшее произведение Ш. Руставели «Витязь в тигровой шкуре» народ сохранил в своей памяти на века. Это произведение передавалось из поколения в поколение. А чтобы исполнять произведение Руставели необходимо было обладать большим мастерством художественного чтения.

В статье подробно рассматриваются проблемы художественного чтения с древних времен до наших дней, особенности чтения произведений различных жанров, правила и характерные черты исполнения произведений на грузинском языке. Подробно говорится о мастерстве художественного чтения. Художественное чтение имеет самую широкую область применения, знание его правил необходимо не только актерам, но и педагогам, юристам, дикторам и людям всех профессий, которым приходится выступать перед аудиторией.

Говоря о высоком уровне художественного чтения в древней Грузии, автор соглашается, что на современном этапе это искусство не стоит на должной высоте, возратить этому искусству его прежние высокие значение — большое национальное дело.

Александр Сигуа АКАКИЙ ЦЕРЕТЕЛИ И РУССКИЙ НАРОД

В 1912—1913 гг. по приглашению передовой русской интеллигенции А. Церетели посетил Москву и Петербург. Он был встречен с большим почтением и искренней радостью. В честь его были устроены встречи, на которых присутствовали студенты-грузины, обучающиеся в русских столицах, Ваню Сараджишвили, К. Марджанишвили и другие выдающиеся грузинские деятели, а также представители передовой русской интеллигенции и среди них замечательный певец Леонид Собиннов. Приезд А. Церетели в Москву и Петербург выдвинул в настоящий народный праздник — в праздник братства и дружбы грузинского и русского народов. В статье приводятся инте-

ресные, малоизвестные сведения об этих поездках Акакия Церетели. Особенно интересно приводится автором речь Акакия Церетели, произнесенная им в ответ на приветствия, в которой он выразил свою веру в нерушимую дружбу русского и грузинского народов, веру в их счастливое будущее.

Натела Имедадзе

СЦЕНИЧЕСКИЕ ОБРАЗЫ МАРИНЕ ТБИ- ЛЕЛИ

Мало найдется артистов, кто свою творческую жизнь начинал с детских лет. М. Тбилиди свои первые шаги на театральном поприще сделала в шесть лет, когда стала заниматься в студии при Телавском педагогическом техникуме. И с детских лет отличительной чертой М. Тбилиди была «артистическая свобода» и непосредственность. Но дальнейшая жизнь так сложилась, что она и не мечтала об артистической карьере. И лишь случай привел 15-летнюю девушку в училище киноактеров, где Самсон Сулакаури открыл в ней будущую замечательную артистку.

В статье рассказывается о творческом пути артистки, о ее работе на сцене театра им. Руставели, в Сухумском драматическом театре, в театре имени Марджанишвили, о ее работе в кино.

М. Тбилиди относится к числу тех замечательных актеров, которые глубоко проникают в образ и играют всей душой, достигая небывалых вершин перевоплощения.

Нели Тауари ПОВЕКА В ТЕАТРЕ

В статье рассказывается о жизни и творчестве неродного артиста республики, режиссера Бориса Гамрекели.

В 1928 году Б. Гамрекели пришел в Тбилисский грузинский театр юного зрителя. С самого начала он встретился здесь с выдающимися мастерами сцены. Б. Гамрекели осуществил на сцене театра юного зрителя ряд интересных постановок, завоевавших большой успех у зрителей. Спектакли, поставленные им, отличаются сложнейшим ансамблем, живыми диалогами, оптимизмом. Такие спектакли Б. Гамрекели, как «Сурамская крепость», «Ладо Кецохели», «Капитанская дочка» и др. с успехом шли на сцене театра в течение многих лет. Кроме режиссерской и актерской работы, Б. Гамрекели выступил и как драматург.

Б. Гамрекели очень музыкален, и любовь к музыке привела его в театр музыкальной комедии им. В. Абшидзе. На сцене этого театра режиссером также поставлено очень много интересных спектаклей.

Додо Зурбашивили ПЛОДОТВОРНЫЕ 70 ЛЕТ

Аркадий Хундадзе — заслуженный учитель Грузинской ССР, замечательный пе-

дагог, энергичный деятель, который на протяжении 50 лет отдавал все свои силы делу воспитания детей, руководя летним домом А. Хундадзе пользовался большой любовью своих воспитанников. Он совершил великое дело, воспитав целую армию детей, оставшихся без родителей.

Кроме того, А. Хундадзе до конца своей плодотворной жизни работал над книгами для детей, а также вел интересную исследовательскую работу.

Александр Лория

ГОВОРЯЩАЯ ВИОЛОНЧЕЛЬ

Прекрасные традиции, заложенные выдающимися представителями грузинской школы виолончельного искусства Геор-

гием Барнабишвили и Александром Чкавадзе были продолжены новым поколением виолончелистов. Среди нового поколения своим творческим размахом, редкой музыкальной интуицией, богатыми потенциальными возможностями совершенствования техники и высоким профессионализмом выделяется заслуженный артист республики Зыгар Исакадзе. В его лице ряды наших музыкантов-исполнителей, наполненные исключительно светлой художественной индивидуальностью.

Репертуар Э. Исакадзе, воспитанника Московской консерватории, и лауреата конкурсов, виолончелистов, — небывалого масштаба.

В статье отмечены особенности исполнительского манера Э. Исакадзе, его большое мастерство в исполнении произведений грузинских, русских и зарубежных композиторов.

Одновременно Э. Исакадзе ведет плодотворную педагогическую работу.

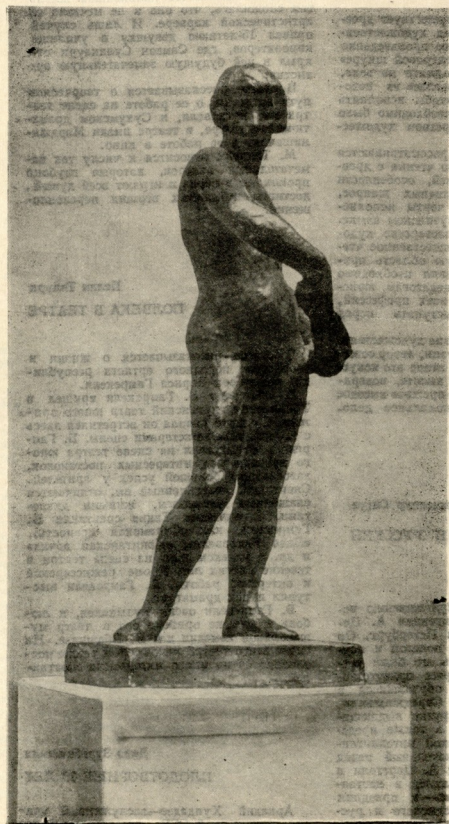
МАРГАРИТА ВАЧНАДЗЕ ОСНОВОПОЛОЖНИК ГРУЗИНСКОГО ФОРТЕПИАНОГО ИСКУССТВА

Алоиз Мизандари внес неоценимый вклад в дело содействия и развития фортепьянного искусства в Грузии. Он был первым грузинским пианистом международного масштаба, первым грузинским композитором, творчество которого до сегодняшнего дня не потеряло своего художественного значения. А. Мизандари самоотверженно и с большим вдохновением закладывал основы прекрасных традиций нашего профессионального пианизма не только как музыкант, но и как общественный деятель и педагог. При его непосредственном участии в Тбилиси была открыта первая в Грузии музыкальная школа. А. Мизандари не дождался открытия Тбилисской консерватории, но сколько он сделал для того, чтобы это открытие состоялось...

В статье рассказано о жизни и творчестве замечательного пианиста и композитора, о том большом вкладе, который он внес в дело развития грузинского профессионального пианизма.

Бектотос კახიძე

ზენობის დღეობა

Владимир Абрамишвили

ГЕОРГИЙ САКАДЗЕ В ТИАНЕТИ

В семье жителя села Тианети Иосифа Пазуршвили много лет хранится портрет с надписью «Великий мемуарист Георгий Саакадзе». В журнале помещен портрет Георгия Саакадзе и его краткая история. Может быть, специалисты смогут установить, не принадлежит ли этот портрет кисти Н. Пиросманишвили?

Бадина Кератишвили

ГРУЗИНСКАЯ НАДПИСЬ НИНОМИДЫ

Грузинской историографии на основе научного изучения исторического прошлого монастырей Давид-Гареджи и Ниномидского было раскрыто много важных страниц культурного прошлого грузинского народа.

История грузинской церкви, которая до сегодняшнего дня почти не изучена, в значительной степени связана с церковным прошлым Гаре-Кახети, с его иерархическим укладом, в изучении лабиринтов которого заложена большая перспектива раскрытия политической и духовной жизни нации.

В статье автор ставит своей целью обобщить данные об иерархических взаимоотношениях двух важнейших религиозных и культурных центров восточных провинций Грузии — Ниномидского кафедрального епископства (V — XVIII вв.) и пещерного монастыря Давид-Гареджи. В статье говорится относительно одной, датированной X—XI вв. грузинской Ниномидской надписи. Значение этой надписи для истории грузинской культуры ценно в том отношении, что она расширяет наши представления об этих наименьших культурных центрах и поднимает актуальные, и на сегодняшний день, вопросы грузинской культуры.

ВСТРЕЧА С КОРОЛЕВОЙ ШАХМАТ

Недавно в актовом зале грузинских полиграфистов по инициативе издательства «Гавитлаба» состоялась встреча работников печати с трехкратной чемпионкой мира по шахматам среди женщин, международным мастером Ноней Гаприндашвили.

Писатели, журналисты, полиграфические и издательские работники столицы поздравляли чемпионку с блестящей победой в прошедшем матче за мировую корону.

Редакционная коллегия и сотрудники редакции с большой радостью поздравляют Нону Гаприндашвили, третий раз подряд завоевавшую почетный титул, и желают ей доброго пути и неизменных успехов.

Нугзар Бокучава

ВСЕГДА С МОЛОДЕЖЬЮ

Статья посвящена заслуженному деятелю искусств Грузинской ССР, режиссеру Александру Микеладзе. А. Микеладзе отнесется к тому поколению, которое после установления Советской власти в Грузии заложило прочную реалистическую основу грузинского театра, сделало его близким и понятным народу.

Александр Микеладзе прошел очень трудный, но интересный жизненный и творческий путь. В статье подробно рассказано, как А. Микеладзе пришел в театр, о его первых шагах актера на сцене Бакинского драматического театра, о годах учебы в студии при Московском Художественном театре у таких корифеев сцены, как Станиславский, Немирович-Данченко, Сумбаташвили-Южик.

Микеладзе воспитал много поколений театральной молодежи, применяя систему Станиславского. Немало блестящих спектаклей осуществил режиссер, и все его постановки отличались творческой фантазией, режиссерской изобретательностью, большим вкусом и оригинальным почерком. В течение многих лет А. Микеладзе занимается преподавательской работой в Тбилисском театральном институте им. Ш. Руставели. Кроме того, он занимается переводческой и научно-исследовательской работой.

Скоро исполнится 70 лет со дня рождения талантливого режиссера и педагога, внесшего значительный вклад в дело развития грузинского театра.

Коте Месхи

ГЛУБОКО ПЕРЕЖИТАЯ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ

Статья посвящена многосторонней творческой деятельности заслуженного художника республики Отара Сулава, его широкому художественным интересам. Отар Сулава с большим успехом работает над жанровыми картинами, портретами, пейзажами. В своих произведениях художник стремится раскрыть духовную красоту, богатый внутренний мир советского человека.

В настоящее время на мольберте художника большой холст, в центре которого можно увидеть В. И. Ленина, стоящего на трибуне. В. И. Ленин обращается с речью к народу. В живых красках

предстает перед нами Великая Октябрьская социалистическая революция и ее создатели.

В статье дается обзор наиболее интересных работ художника, показываются отличительные черты его манеры, богатство его палитры, творческая фантазия и большой профессиональный уровень

его мастерства. Показано, что основная тема творчества Отара Сулава — это современность, что он неустанно ищет истинную действительность, родной край, глубоко вынашивает в человеческий характер. Очень интересны пейзажи художника, высоко оцененные Мартиросом Сарьяном.

სსრპ ხელოვნება

ლიბრეტოების სერიალ — „თბილისი“

Юза Хазарадзе
ПЕРВАЯ ОЛИМПИАДА ХОРОВЫХ
КОЛЛЕКТИВОВ В КУТАИСИ

Грузинское народное песенное творчество многим обязано выдающемуся деятелю и дирижеру Дзугу Лолау. Он первым в 1917 году высказал идею о необходимости сберечь традиции национального музыкального фольклора. С этой целью он мечтал организовать олимпиаду знатоков песенного творчества. Но лишь Советская власть оценила заслуги Д. Лолау, и он был назначен старшим инструктором народных песен Восточной Грузии. В 1924 г. Д. Лолау привез в Тбилиси хор, чтобы осуществить свою давнюю мечту — организовать олимпиаду народных хоров, но из-за тяжелой болезни и неожиданной смерти Лолау, концерт, им подготовленный, не состоялся.

И лишь в 1927 г. в Кутаиси было организовано первое в нашей музыкальной истории состязание лучших хоров грузинских народных песен.

Это событие имело огромный резонанс и превратилось в большой национальный праздник. Через несколько лет подобная олимпиада состоялась в Тбилиси.

В статье подробно описывается история первой олимпиады хоровых народных коллективов в Кутаиси.

Юрий Чивандзе
«ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ КAVKAZ»

С 1889 года в Грузии выходил французский журнал «Иллюстрированный Кавказ», который распространялся в России и Франции. Он освещал грузинскую литературу того времени, искусство, этнографию Грузии, вопросы интернацио-

нальной солидарности кавказских, русского и французского народов. В журнале печатались произведения М. Ю. Лермонтова, переведенные на французский язык. Дома публиковал в нем свои переводы стихов Лермонтова о Кавказе. В журнале освещались те вопросы о жизни кавказских народов, которые представляли особый интерес для политической и культурной жизни Грузии.

В статье дается обзор материала, публикуемого на страницах этого журнала, говорится о большом значении этого журнала в деле пропаганды грузинской литературы и искусства.

Арно Онези
ВИДЕННОЕ И ПЕРЕЖИТОЕ

Поэт в серии очерков делится своими воспоминаниями о выдающемся грузинском поэте Галлактионе Табидзе, о поэтах Паоло Япвниа, Георгии Кучишвила, Шно Мгвимеи, известном общественном деятеле и театроведе Серго Герсамаи, Шалаа Даднани, Сандро Эули.

Тамара Гомартели
ИСКУССТВО, НАПОЛНЕННОЕ ЖИЗНЬЮ

В Тбилиском академическом театре оперы и балета им. З. Палиашвили несколько дней проходил республиканский фестиваль самодеятельных коллективов. Это мероприятие было посвящено 50-ле-

тию Великой Октябрьской социалистической революции. В этом фестивале принял участие эстрадный ансамбль Грузинского ордена Трудового Красного знамени сельскохозяйственного института, который за свои успехи был награжден дипломом первой степени и удостоен звания лауреата фестиваля. Этот ансамбль имеет уже 10-летнюю историю.

В статье рассказывается об истории создания ансамбля, о его создателях и руководителях, о составе ансамбля, его репертуаре, об успехах, о будущих интересных перспективах.

Акаки Гецадзе
РУЖЬЕ И ЛЮБОВЬ

Пьеса посвящена особиям, прошедшим до установления Советской власти в Грузии, а именно в 1918 г., восстанию крестьян-большевиков Рача-Лечхуми против меньшевистского господства.

Совершившаяся революция была не только вооруженной борьбой, но, главным образом, — противоборством устремлений и интересов различных людей. Эти противоречия явились причиной столкновений, борьбы. И такая борьба происходила даже внутри одной семьи.

Некоторые думают, что ружье несет одно только несчастье, и социальные преобразования общества могут совершаться без кровопролития.

Другие уверены, что новое никогда не рождается без жертв и боли. Даже для того, чтобы улучшить сорт горькой лесной клисцы необходимо сделать надрез на дереве, причинить боль.

В борьбе убеждений рождается истина. В пьесе рассказывается о двух братьях, которых революция разъединила и сделала врагами.

შემდგომი ანოთაცია

ჩვენი ჟურნალის მე-6 ნომრის 25 გვ. III სვეტის II აბზაცის პირველ სტრიქონში უნდა იყოსებოდეს: ...ბორილინის ოაზისა «თავად იფარმა»... 77-ე გვ. ბოლოდან მეცამეტე სტრიქონი უნდა იყოსებოდეს: ...რეპუბლიკის სახალხო არტისტები დიმიტრი შვედლოძე და ბაბუა კვაჭავაძე... 99-ე გვ. I სვეტის მე-7 აბზაცის მე-6 სტრიქონი უნდა იყოსებოდეს: ...„სურამსკა კრეპოსტ“...

მე-100 გვ. ბოლოდან მეექვსე სტრიქონი უნდა იყოსებოდეს: 3 აპრილი 1968 წელს მოსკოვში ვიხილე...

101-ე გვ. რუსულ სარჩევის ბოლოდან 14 სტრიქონი უნდა იყოსებოდეს: ...10 — творческий вечер заслуженной артистки... და შემდეგ როგორც ტექსტშია.

მისამართი რედაქტორი — ოთარ შვაპი

ს ა რ მ დ ა მ ე ი მ ო მ ო ლ ე მ ე ი ა : შალვა ამირანაშვილი, გელა ბანძულაძე, კარლო გოგოძე, ალექსი მაჭავარიანი, ნათელა ურუშაძე, გრიგოლ ფოფხაძე, დიმიტრი ჯანელიძე, ვანო წულუკიძე.

დადი ირემის ფორსი	2
ნიკოლოზ კახელაძის 80 წელი	6
ზაზა მორავა — კატრულ-უკრაინული კულტურის შემოქმედებითი მიზან- რეზა	10
კვიციანი ივანე — სიკრიუ ზაქარიაძის საბავშვო წიგნისა	12
დენდ მერაბიშვილი — გაქცევადობითი მხატვრობის	16
აფიქსი ბარნოვი — ძველი თბილისის საბავშვო საკრებავი და ცნობილი მუსი- კოსები	19
თათია ზაქარაძე — მედიკალიური კითხვის საკითხავისათვის	25
აფიქსი ბარნოვი — საბავშვო ლექსებისათვის	27
ნათია იმედაძე — ბავშვთა თეატრის სიხარული ირანისათვის	29
ნელი თვარია — ნაზარია სურგულაძის მხატვრობისათვის	33
დენდ მერაბიშვილი — ნაზარია სურგულაძის მხატვრობისათვის	36
აფიქსი ბარნოვი — მხატვრობისათვის	37
მარგარიტა ვაჩაძე — ბავშვთა თეატრისათვის	39
უფიქსი ბარნოვი — საბავშვო ლექსებისათვის	43
დენდ მერაბიშვილი — მხატვრობისათვის	45
ზინა კერაშვილი — მხატვრობისათვის	49
მარგარიტა ვაჩაძე — მხატვრობისათვის	55
ნელი თვარია — მხატვრობისათვის	57
დენდ მერაბიშვილი — მხატვრობისათვის	61
ოფია ზაქარაძე — მხატვრობისათვის	63
მარგარიტა ვაჩაძე — მხატვრობისათვის	66
ნელი თვარია — მხატვრობისათვის	69
დენდ მერაბიშვილი — მხატვრობისათვის	73
მარგარიტა ვაჩაძე — მხატვრობისათვის	76
ნელი თვარია — მხატვრობისათვის	81

გვ. 2 — კომუნისტური და მუსულმანი პარტიების სეკულარული თეორიის სწავლისათვის; 3 — ლ. ა. ბრეჟნევი ხელს შეწყობს თბილისის ძირითადი დღეობისათვის; 6 — საქ. სსრ სახალხო მხატვრობის ნიკოლოზ კანდელაძის 7-9 — ა. კანდელაძის 80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საბავშვო გამოცემა; 12-15 — პოეტი იოსებ ნონეშვილი; 19-23 — ძველი თბილისის (წინააღმდეგობის) და სახელმწიფო საქმიანობის; 29 — ა. ბრეჟნევი; 33-35 — პირველი თბილისის პორტრეტი; 30-32 — ა. ბრეჟნევი; 36-38 — პირველი თბილისის და სუბიექტის დღეობისათვის; 36 — არჩილ ზნენაძის თეორიული სემინარი; 37 — დენდ მერაბიშვილი; 41 — ალბერტ მიხაილანი; 45 — გიორგი საყვარელიძის პორტრეტი; 46 — მ. მახარაძე; 47-48 — სუბიექტის ეროვნული სახალხო დღეობისათვის; 49-53 — ნინოშვილის ტიპის ფა-საქმიანი; 55 — შუბლეტი ნინო გუგუშვილისათვის; 56 — რეჟისორი ალ. მი-
ნეშვილი; 60-61 — თათარ სულაღას ნაშრომებისათვის; 63 — პირველი ოლმპიადის მოწვევა; 65 — კომუნისტური კავშირის ფორმები; 70 — გარდაცემული მემორიალური; 73-75 — სიონის სახელმწიფო რეჟისორი; 81 — დამატებითი ავტორები.

მხატვ. რედ. ა. ბალახაშვილი.
კონტრ-ლიტორ-კორექტორი ანდრე პულსინოვი.

ბელოუსკაიას დასახელებული 7/1111-69 ფ. 02273. ტირაჟი 5000
შეგ. № 828. ქალაქის ფორმატი 70/81. ნაშენი თაბახი 6.
სადა-სამაგრი. თაბახი 16.44. ფესი 1 მან.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
1969

საბჭოთა სახელმწიფო გამომცემლობის დასახელებული 7/1111-69 ფ. 02273. ტირაჟი 5000
შეგ. № 828. ქალაქის ფორმატი 70/81. ნაშენი თაბახი 6.
სადა-სამაგრი. თაბახი 16.44. ფესი 1 მან.

СОДЕРЖАНИЕ

ФОРУМ ВЕЛИКИХ ИДЕЙ	2
80 ЛЕТ НИКОЛАЯ КАНДЕЛАКИ	6
Мария Хорая — МУЗЫКАЛЬСКОЕ СОДРУЖЕСТВО ГРУЗИНСКОЙ И УКРАИНСКОЙ КВЛТУР	10
ЮБИЛЕЙ ПОЭТА СЕРГО ЗАКАРИАДЗЕ ШЕСТЬДЕСЯТ ЛЕТ	12
Елене Мерабишвили — УСИЛЕННО ГОТОВЯТСЯ Алексей Барнов —	17
МУЗЫКАЛЬНЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ И ИЗВЕСТНЫЕ МУ- ЗЫКАНТЫ СТАРОГО ТБИЛИСИ	19
Татья Хайдрава — К ВОПРОСАМ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ЧТЕНИЯ	25
Александр Сигуа — АКАКИЙ ЧЕРЕТЕЛИ И РУССКИЙ НАРОД	27
Натела Имедадзе — СЦЕНИЧЕСКИЕ ОБРАЗЫ МАРИНЕ ТБИЛЕЛИ	29
Недли Тваური — ПОЛВЕКА В ТЕАТРЕ	33
Додо Зурабишвили — ПЛОДОТВОРНЫЕ 70 ЛЕТ	36
Александр Лорис — ГОВОРЯЩАЯ ВИОЛОНЧЕЛЬ	37
Маргарита Вацнаძე — ОСНОВОПОЛОЖНИК ГРУЗИНСКОГО ФОРТЕПИАНОГО ИСКУССТВА	39
Уильям Шекспир — ЗИМНЯЯ СКАЗКА	43
Владимир Абрамишвили — ГЕОРГИЙ СААКАДЗЕ В ТИАНЕТИ	45
Бидзия Кератишвили — ГРУЗИНСКАЯ НАДПИСЬ НИНОЦМИНДИ	49
ВСТРЕЧА С КОРОЛЕВОЙ ШАХМАТ	55
Нузур Бокучава — ВСЕГДА С МОЛОДЕЖЬЮ	57
Коте Мехси — ГЛУБОКО ПЕРЕЖИТАЯ ДЕЙТЕЛТЕЛЬНОСТЬ	61
Юза Хазадаძე — ПЕРВАЯ ОЛИМПИАДА ХОРОВЫХ КОЛЛЕКТИВОВ В КУТАЙСИ	63
Юрий Чеквадзе — «ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ КВКАЗ»	65
Арно Опели — ВИДЕННОЕ И ПЕРЕЖИТОЕ	69
Тамара Гомартели — ИСКУССТВО, НАПОЛНЕННОЕ ЖИЗНЬЮ	73
Эдгар и Отар Эгваძე — ШЕСТЬ ВАЖНЫХ НОВЕЛЛ	76
Акакий Гегадзе — РУЖЬЕ И ЛЮБОВЬ (пьеса)	81

стр. стр. 2 — Зал заседания Международного Совета Коммунистических и рабочих партий; 3 — Л. И. Брежнев подписывает осяновский документ Советов; 6 — Народный художник Груз. ССР Николай Канделаки; 7—9 — На юбилейной выставке, посвященной 80-летию со дня рождения Н. Канделаки; 12-15 — Поэт Иосиф Нонешвили; 19-23 — Известные музыканты и музыкальные инструменты старого Тбилиси; 29 — Н. Ианкошвили — Портрет Марине Тбилиди; 30-32 — М. Тбилиди в ролях; 33-35 — Борис Гамрекели и сцены из его постановок; 36 — На юбилейный вечер Аркадия Хундадзе; 37 — Эльдар Исакадзе; 41 — Алонз Мизандари; 45 — Портрет Георгия Саакадзе; 46 — М. Махарадзе; 47-48 — Сцены из одноактных балетных постановок; 49-53 — Фасады собора Ниниоциминди; 55 — Встреча с Ноной Гапринадшвили; 56 — Режиссер Ал. Микеладзе; 60-61 — Произведения Отара Сулава; 63 — Участники первой олимпиады; 65 — На страницах «Иллюстрированного Кавказа»; 70 — Галатини у друзей; 73-75 — Эстрадный оркестр СХИ; 81 — Драму-гигр Акакий Гегадзе.

Гл. редактор Отар Эгваძე. Редакция, колл. Шалва Амირанишвили, Гела Бандзеладзе, Карло Годозе, Дмитрий Джанаелидзе, Алексей Мачавариани, Григорий Поппеда, Натела Урушадзе, Вано Цулуадзе.

Тбилиси, ул. Марджанишвили № 5, тел. 95-10-24.
Издательство «Сабхота Сакартველო»,
Тбилиси, 1969.

Комбинат печати Главполграфизда Госуниверситетского комитета Совета Министров Грузинской ССР по печати,
Тбилиси, ул. Марджанишвили № 5.

FORUM OF GREAT IDEAS	2
NICOLAZ KANDELAKI — 80 YEARS OLD	6
<i>Mariam Klorava</i>	
THE UKRAINIAN-GEORGIAN CULTURAL RELATION	10
THE JUBILEE OF THE POET	12
SERGO ZAKARIADZE — 60 YEARS OLD	16
<i>Elene Merabishvili</i>	
PREPARATION FOR THE JUBILEE	17
<i>Alexi Barnoo</i>	
MUSICAL INSTRUMENTS AND SINGERS OF OLD TBILISI	19
<i>Tatia Khaindrava</i>	
FOR THE QUESTION OF RECITATION	25
<i>Alexandre Sigua</i>	
AKAKI TSERETELI AND THE RUSSIAN PEOPLE	27
<i>Natela Imedashvili</i>	
M. TBELI'S SCENIC IMAGES	29
<i>Neli Tcauri</i>	
HALF CENTURY AT THE THEATRE	33
<i>Dodo Zurabishvili</i>	
FRUITFUL 70 YEARS	36
<i>Alexandre Loria</i>	
EXPRESSIVE CELLO	37
<i>Margarit Vachnadze</i>	
THE FOUNDER OF THE GEORGIAN PIANO ART	39
<i>W. Shakespeare</i>	
A WINTER TALE	43
<i>Vladimir Abramishvili</i>	
GEORGI SAAKADZE IN TIANETHI	45
<i>Bidzina Koratishvili</i>	
GEORGIAN INSCRIPTION OF NINOTSMINDA	49
MEETING WITH THE CHESS QUEEN	55
<i>Nugzar Bokuchava</i>	
ALWAYS WITH THE YOUTH	57
<i>Kote Meschi</i>	
GIFTED PAINTER	61
<i>Ivaz Khazaradze</i>	
THE FIRST OLYMPIAD OF CHORUS IN KUTAISI	63
<i>Iuri Chikvaidze</i>	
"ILLUSTRATED CAUCASUS"	65
<i>Arno Oneli</i>	
MY RECOLLECTION	69
<i>Tamar Gomarteli</i>	
ART FULL OF LIFE	73
<i>Edgar and Otar Egadze</i>	
SIX STORIES FOR BALLET	76
<i>Ahaki Gotsadze</i>	
GUN ANG LOVE (play)	81

Pages: 2 — International Conference of Communist and Worker's Parties in Moscow; 3 — L. I. Brezhnev signing the chief document of the conference; 6 — painter N. Kandelaki; 7-9 — his paintings from the jubilee exhibition; 12-15 — poet I. Noneshvili; 19-23 — musical instruments and singers of old Tbilisi; 29 — "M. Tbeli" by N. Iankoshvili; 30-33 — M. Tbeli in notes; 33 — B. Gamrekeli as Osman-Aga; 34 — B. Gamrekeli at the rehearsal; 35 — scenes from B. Gamrekeli's staging; 36 — A. Khundadze; his jubilee evening; 37 — violoncellist E. Isakadze 41 — composer A. Mizandari; 45 — portrait of G. Saakadze; 46 — ballerina M. Makharadze; 47-48 — scenes from one-act ballets; 49-53 — facades of the Ninotsminda Cathedral; 55 — N. Gaprindashvili; her meeting with the employees of publishing house "Gamatleba"; 56 — producer Al. Mikeladze; 60-61 — O. Sulava's paintings; 63 — parts of the first olympiad of chorus; 65-68 — reproductions from the "Illustrated Caucasus"; 70 — G. Kuchishvili, A. Oneli, Galaktion, V. Kobeli, P. Sakvarelidze, L. Machavariani; 73-75 — jazz band of the Tbilisi Agricultural Institute; conductor L. Mujiri; 81 — playwright Ak. Gotsadze.

SOCIAL-POLITICAL, LITERARY-ARTISTIC AND THEORETICAL
MONTHLY ORGAN OF THE MINISTRY OF CULTURE OF
GEORGIAN SSR

EIN FEST VON GROSSEN IDEEN	2
DER ACHTZIGSTE JAHRESTAG VON N. KANDELAKI	6
<i>Maria Chorava</i>	
SCHÖPFERISCHE FREUNDSCHAFT DER GEORGISCH-UKRAINISCHEN KULTUR	10
JUBILÄUM DES DICHTERS	12
SERGO SAKARIADSE IST SECHZIG JAHRE ALT	16
<i>Elene Merabishvili</i>	
MAN BEREITET SICH EIFRIG VOR	17
VOLKSTÜMLICHE MUSIKINSTRUMENTE UND BEKANNTE MUSIKER DES ALTEN TBILISSI	19
<i>Tatia Chaidrava</i>	
ZU FRAGEN DES KÜNSTLERISCHEN VORTRAGENS	25
<i>Alexander Sigua</i>	
AKAKI ZERETELI UND DAS RUSSISCHE VOLK	27
<i>Natela Imedashvili</i>	
B. HINENTYPE IM SCHAFFEN VON MARINE TBILELI	29
<i>Neli Tcauri</i>	
HALBES JAHRHUNDERT IM THEATER	33
<i>Dodo Surabishvili</i>	
DIE FRUCHTBAREN SIEBZIG JAHRE	36
<i>Alexander Loria</i>	
DAS SPRECHENDE "TSCHELO"	37
<i>Margarita Watsnadze</i>	
GRÜNDER DER GEORGISCHEN KLAVIERSPIELKUNST	39
<i>William Shakespeare</i>	
EIN WINTERMÄRCHEN	43
<i>Vladimir Abramishvili</i>	
GEORG SAAKADZE IN THIANETHI	45
<i>Bidzina Koratishvili</i>	
GEORGISCHE INSCRIFT AUF DER "NINOZMINDA"	49
TREFFEN MIT DER KÖNIGIN DES SCHACHSPIELENS	55
<i>Nugzar Bokuchava</i>	
IMMER MIT DER JUGEND ZUSAMMEN	57
<i>Kote Meschi</i>	
EINE EMPFUNDENE WIRKLICHKEIT	61
<i>Iuri Tschikvaidze</i>	
DIE ERSTE OLIMPIADE VON CHÖREN IN KUTAISI	63
<i>Arno Oneli</i>	
"KAUKASUS IN BILDERN"	65
<i>Arno Oneli</i>	
GESEHENES UND ERLEBTES	69
<i>Thamar Gomarteli</i>	
EINE KUNST VOLLER LEBEN	73
<i>Edgar und Otar Egadze</i>	
SECHS BALLÉTNOVELLEN	76
<i>Ahaki Gotsadze</i>	
GEWEHR UND LIEBE (ein Schautstück)	81

Auf den Seiten: 2 — Im Sitzungssaal des Freundschaftstreffens von kommunistischen und Arbeiterparteien. 3 — L. I. Brezhnev unterschreibt das Dokument der Verhandlung. 6 — Maler Nikolaus Kandelaki. 7-9 — Erzeugnisse von Kandelaki aus der Jubiläumsausstellung. 12-14 — Dichters Josef Noneshvili. 19-23 Musikinstrumente und bekannte Musiker aus dem alten Tbilisi. N. Iankoshvili — Portrait von M. Tbeli. 30-32 — M. Tbeli in ihren Rollen. — 34-35 — Szenen aus den Ballettaufführungen mitwirkung von B. Gamrekeli. 36 — A. Chundadze und sein Jubiläumabend. 37 — Cellist Eldar Isakadze. 41 — Komponist Alios Mizandari. 45 — Portrait von Georg Saakadze. 46 — Ballettstück M. Makharadze. 47-48 — Szenen aus den Ballettaufführungen. 49-53 — Fassaden des Tempels „Ninozmindia“. 55 — Nona Gaphrindashvili und ihr Treffen mit Angestellten des Verlags „Bildung“. 56 — Reigisseur Al. Mikeladze. 60-61 — Erzeugnisse von Otar Sulava. Teilnehmer der ersten Olympiade des Chorgesanges. 65-68 — Reproduktionen aus der Zeitschrift „Kaukasus in Bildern“. 70 — G. Tabidze, mit Freunden 73-75 — Teilnehmer des Estradenorchesters vom Landwirtschaftsministerium, Leiter — L. Mudshiri. 81 — Dramaturg Akaki Gotsadze.

POLITISCH — GESELLSCHAFTLICHE BELEHTRISCHES UND THEORETISCHE MONATSSCHRIFT DES KULTURMINISTERIUMS DER GEORGISCHEN SSR.

ИНДЕКС
76177